

JUGOSLOVENSKI PREGLED

*INFORMATIVNO DOKUMENTARNI
PRIRUČNIK O JUGOSLAVIJI*

JUL—AVGUST 1962. GODINA VI

7-8

JUGOSLOVENSKI PREGLED

GODINA VI
Jul—Avgust 1962.

Uredivački odbor:

Predsjednik NIKOLA MINČEV, *članovi*: dr JOŽE BRILEJ, BOŽIDAR ĐUROVIĆ,
dr PAVLE KOVAČ, LJUBICA MIHIĆ, ANTE NOVAK, VOJO RAKIĆ,
STANA TOMAŠEVIĆ, dr TONE VRATUŠA.

Glavni urednik: BOŽIDAR ĐUROVIĆ

Izdavač:

PUBLICISTIČKO-IZDAVAČKI ZAVOD »JUGOSLAVIJA«,
BEOGRAD, Knez Mihailova 6.

S A D R Ž A J

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Služba pravne pomoći u narodnim odborima	281—283
Kadrovi u redovnim i privrednim sudovima	284—286
Sednice Savezne narodne skupštine	287—288
Sednice republičkih narodnih skupština	289—294
Sednice Saveznog izvršnog veća	294

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Četvrti plenum Centralnog komiteta Saveza komu- nista Jugoslavije	295—299
Zaključci Četvrtog plenuma Centralnog komiteta Sa- veza komunista Jugoslavije	300—304

PRIVREDA

Osnovni fondovi u industriji	305—309
Ukupan prihod privrednih organizacija i njegova raspodela u 1961.	310—315
Razvoj proizvodnje građevinskog materijala	316—320
Rezolucija o unutrašnjoj trgovini	321—322
Zaštita bilja	323—326
Igre na sreću	327—330

SPOLJNA POLITIKA

Jugoslavija na Ekonomskoj konferenciji zemalja u razvoju	331—335
Poseta delegacije Savezne narodne skupštine Sovjet- skom Savezu i Mongolskoj Narodnoj Republici ..	335—336
Poseta jugoslovenske ekonomske delegacije Sovjet- skom Savezu	336

SLUŽBA PRAVNE POMOĆI U NARODNIM ODBORIMA

U savremenim uslovima složenog društvenog života i dinamičnog razvoja zakonodavstva, građani, ustanove i organizacije nisu uvek u mogućnosti da bez stručne pravne pomoći zaštite ili ostvare svoja prava i zakonite interese. Nedovoljno poznavanje često složenih propisa kojima su ustanovljena pojedina prava i određeni često različiti načini za njihovo ostvarivanje, po pravilu dovodi u pitanje i samu mogućnost da se ta prava realizuju. Stranke se ponekad teško snalaze kad treba da odluče koje pravne radnje treba da preduzmu, u kojim rokovima i pred kojim organima, a podnesi sudovima i drugim državnim organima najčešće su nepotpuni, tako da ne mogu poslužiti kao dovoljna osnova za brzo i efikasno rešavanje. Stoga, u razvijenom pravnom sistemu, nije dovoljno samo propisati način ostvarivanja prava i obaveza građana, ustanova i organizacija, već obezbediti i primenu zakonom propisanih sredstava. U težnji da se građanima u tome pruže što šire mogućnosti, jugoslovensko pravo pokušava da nađe nove oblike pružanja pravne pomoći. Jedan od tih oblika je i organizovanje službe pravne pomoći u narodnim odborima.

RAZLOZI OSNIVANJA

U jugoslovenskom pravu, građani, ustanove i organizacije imaju velik broj mogućnosti da dođu do stručne pravne pomoći. Pretežan deo pravne pomoći građanima, ustanovama i organizacijama pruža advokatura. Političko-teritorijalne jedinice zastupa služba javnog pravobranilaštva, koja je organizovana u federaciji, republikama, srezovima i opštinama. Privredne organizacije mogu imati i sopstvenu pravnu službu. Pravnu pomoć građanima pružaju i sreski sudovi i posebne službe pravne pomoći u društvenim organizacijama. Pored toga, ustanovljene su i posebne obaveze sudova i upravnih organa da prilikom vođenja postupka na određen način pružaju pravnu pomoć građanima. Propisima o pojedinim postupcima stavljeno je u dužnost sudovima i upravnim organima da pružaju tzv. internu pravnu pomoć građanima u postupku koji se vodi pred tim organima, i to primanjem na zapisnik usmenih podnesaka, predloga, pravnih lekova i drugih izjava i saopštenja (čl. 75. Zakonika o krivičnom postupku; čl. 95. Zakona o parničnom postupku; čl. 64. Zakona o opštem upravnom postupku).

U praksi se, međutim, pokazalo da sve te mogućnosti ipak nisu dovoljne. Javna pravobranilaštva bave se samo zastupanjem političko-teritorijalnih jedinica, pravnu službu imaju po pravilu samo velike privredne organizacije, a posebne, samoinicijativno i spontano formirane službe pravne pomoći u društvenim organizacijama, pod imenom »pravna savetovaništva«, postoje uglavnom samo u većim gradovima i svoju delatnost ograničavaju na pružanje pravne pomoći svojim članovima. Pored toga, pravna pomoć koju pružaju advokati i sreski sudovi ni po obimu ni po sadržini ne zadovoljavaju sve potrebe.

Broj advokata u celoj zemlji (13 na 100.000 stanovnika) i u pojedinim narodnim republikama nije dovoljan, a njihov teritorijalni raspored je takav da na nekim područjima advokatura i ne postoji. Od ukupno 2.349 advokata u celoj zemlji, oko 45% je koncentrisano u Beogradu i glavnim gradovima narodnih republika, dok su ostali raspoređeni uglavnom po većim mestima u unutrašnjosti, najčešće u

mestima u kojima postoje okružni sudovi. Skoro u polovini sedišta komuna ne postoje advokatske kancelarije.

Pored toga, advokatura još uvek nedovoljno obezbeđuje nužnu pravnu pomoć građanima u onim oblastima u kojima se danas, usled izmenjenih društvenih i ekonomskih odnosa, formiraju i ostvaruju najvažnija prava i interesi građana. To su, u prvom redu, danas veoma razvijena područja radnog prava, socijalne zaštite, socijalnog osiguranja, stambenih odnosa i upravnog prava. Uzroci ovog pojavi su veoma složeni, ali se uglavnom svode na nedovoljnu upućenost velikog dela advokata u stvari i pravna pitanja koja se nalaze izvan domena privatnopravnih odnosa i tradicionalne sudske nadležnosti. Uz to, zbog niske tarife za te poslove, advokati nisu ni zainteresovani da rade na njima. Realne mogućnosti za korišćenje pravne pomoći koju pruža advokatura ograničene su i zbog troškova kojima su stranke izložene. Iako su nagrade za rad advokata propisane posebnom tarifom, ukupni troškovi često mogu biti veliki teret za stranke.¹

Pravna pomoć koju pružaju sreski sudovi, u samom sudu ili u određene dane izvan mesta sedišta suda (tzv. sudski dani), po svojoj sadržini je znatno uža od pravne pomoći koju prema Zakonu o advokaturi mogu pružati advokati. Ona je ograničena na davanje pravnih saveta građanima i uzimanje na zapisnik tužbi, odgovora na tužbe, pravnih lekova, predloga i drugih podnesaka — samo u stvarima iz sudske nadležnosti. Ona je uz to i nepotpuna, jer, po prirodi stvari, ne može obuhvatiti i zastupanje stranaka pred sudom ili drugim organima. Najzad, ona nije u stanju da zadovolji sve potrebe ni usled nedovoljne mreže sreskih sudova u zemlji i po pojedinim narodnim republikama.² Pored toga, kapacitet pravne pomoći koju pružaju sreski sudovi je, usled opterećenja sudova radom na osnovnim zadacima, prilično ograničen. Neki sreski sudovi, koji su više opterećeni zaostalim predmetima i tekućim predmetima u radu, praktično i ne pružaju pravnu pomoć građanima, osim pravne pomoći u toku samog postupka koji se vodi pred tim sudom, ili je pružaju samo licima koja su oslobođena plaćanja taksa i troškova postupka.

Zbog svih ovih razloga, Zakon o advokaturi, donesen 1957, predvideo je mogućnost da se pružanje pravne pomoći organizuje i u narodnim odborima kao samostalna služba. Organizovanje ove službe imalo je za osnovni cilj poboljšanje i proširenje mogućnosti građana za dobijanje stručne pravne pomoći uopšte, a posebno u oblastima u kojima se razvijaju novi društveni odnosi i rađaju specifični sporovi i pravna pitanja. Pored toga, u mestima u kojima ne postoje advokatske kancelarije, tek osnivanjem ovih službi stvaraju se osnovni uslovi za potpunije pružanje pravne pomoći građanima.

ORGANIZACIJA

Služba pravne pomoći je samostalna služba u sastavu narodnog odbora.³ Ona se organizuje po pravilu u narodnim odborima opština, a po potrebi i u narodnim odborima srezova. Propisi o organizaciji ove službe ne obavezuju, već samo ovlašćuju narodne odbore da mogu osnovati posebnu službu pravne pomoći, ako su prethodno obezbedili kadrove i druge uslove neophodne za njen rad. Sredstva za rad službe obezbeđuje narodni odbor, bez obzira na prihode same službe (koji ulaze u budžetski prihod narodnog odbora). Više narodnih odbora opština mogu svojim odlukama osnovati zajedničku službu pravne pomoći.

¹ Opširnije o advokaturi vidi: »Jug. pregled«, 1957, avgust, str. 365—366 (91—92).

² Opširnije o organizaciji sudova vidi: »Jug. pregled«, 1957, mart, str. 117—120 (35—38).

³ Pravni osnov za osnivanje službe pravne pomoći u narodnim odborima dat je Zakonom o advokaturi od 1957, kojim su narodni odbori opština i srezova ovlašćeni da mogu ustanoviti posebnu službu za pružanje pravne pomoći građanima. Ovim ovlašćenjem određen je samo opšti delokrug rada ove službe, dok su sva pitanja u vezi sa njenim osnivanjem, organizacijom i radom rešena Pravilnikom o službi pravne pomoći u narodnim odborima iz 1960 (»Službeni list FNRJ«, br. 27/60), koji sadrži jedinstvena načela o osnivanju, organizaciji, delokrugu i funkcionisanju ove službe.

Službu pravne pomoći koriste po pravilu samo građani sa područja narodnog odbora (odnosno narodnih odbora) za koje je ova služba osnovana, ali se korišćenje usluga ne može uskratiti ni građanima sa područja drugih opština i srezova, s tim što je narodni odbor ovlašćen da po svom nađenju odredi posebne uslove za pružanje pravne pomoći građanima sa drugog područja. Krug korisnika može se, odlukom narodnog odbora, proširiti i na društvene organizacije, stambene zajednice i kućne savete.

Službom pravne pomoći rukovodi neposredno šef službe, koji daje uputstva za rad stručnim i ostalim službenicima. Stručni službenici u službi pravne pomoći mogu biti samo lica koja su završila pravni fakultet i provela najmanje tri godine na radu na pravnim poslovima. Oni mogu vršiti sve poslove u službi pravne pomoći osim zastupanja stranaka pred sudovima i drugim državnim organima. Zastupanje stranaka (prema osnovnoj odredbi — čl. 4. Zakona o advokaturi) može se poveriti samo advokatima, na osnovu ugovora sa narodnim odborom. Advokatu se pored zastupanja mogu poveriti i drugi poslovi službe, među njima i dužnost šefa službe.

Advokat se ugovorom sa narodnim odborom može obavezati da vrši pojedine poslove u službi pravne pomoći ili da advokaturu vrši isključivo u toj službi. U oba slučaja advokat zadržava svoja prava i dužnosti koje ima po Zakonu o advokaturi, što znači da on time ne postaje službenik narodnog odbora i da se na njega i dalje odnose odredbe Zakona o advokaturi, o pravima i dužnostima, disciplinskoj odgovornosti, prestanku prava na vršenje advokature, i dr.

Služba pravne pomoći može odbiti pružanje pravne pomoći stranci ako je postavljeni zahtev očigledno neosnovan ili nedopušten. O odbijanju pružanja pravne pomoći odlučuje šef službe.

DELOKRUG

I OBLICI PRAVNE POMOĆI

Pružanje pravne pomoći građanima obuhvata davanje usmenih pravnih saveta, sastavljanje isprava (ugovora, testamenta, izjava, i dr.), sastavljanje podnesaka (molbi, tužbi, predloga, žalbi i drugih zahteva), zatim zastupanje na raspravama i ročištima pred redovnim sudom u parničnom, vanparničnom i izvršnom postupku u postupku po upravnim sporovima i u krivičnom postupku, radi ostvarivanja imovinskopravnih zahteva, kao i zastupanje u upravnom postupku pred organima uprave, ustanovama koje vrše pravnu službu i organizacijama.⁴ Odlukom narodnog odbora o osnivanju službe pravne pomoći određuje se, u zavisnosti od kadrovskih i drugih mogućnosti, da li će služba vršiti sve ili samo neke od poslova iz opšteg delokruga službe.

Osnivanjem službe pravne pomoći u narodnim odborima, iako je ona ovlašćena da ukazuje pravnu pomoć građanima i u stvarima iz delokruga sudova i drugih organa, ne prestaje obaveza drugih organa da pružaju pravnu pomoć građanima u stvarima iz svog delokruga.

Služba pravne pomoći dužna je da građanima koji joj se obrate radi pružanja pravne pomoći ukazuje na prednost rešavanja spornih odnosa poravnanjem i ovlašćena je da prima na zapisnik zaključena poravnanja.

Služba pravne pomoći u narodnim odborima, kao institucija, unela je u dosadašnji sistem pravne pomoći neke nove elemente. Ona se po karakteru i stepenu saradnje sa organima uprave, pravosudnim ustanovama i organima ustanova javne službe suštinski razlikuje od klasičnog vida pravne pomoći (advokature). Dok pravna intervencija klasične pravne pomoći prestaje u momentu kada se donese presuda ili rešenje po određenom predmetu, služba pravne pomoći je, zbog svog istaknutog društvenog karaktera, zainteresovana da svojom preventivnom ili naknadnom aktivnošću doprinese otklanjanju pogrešnih stavova i prakse u radu tih organa i ustanova koji dovode do povrede zakonitosti. Na taj način ona svojom aktivnom saradnjom

⁴ Opšti delokrug rada službe pravne pomoći dat je u čl. 4. Zakona o advokaturi, dok je bliži delokrug precizno određen odredbom čl. 6. Pravilnika o službi pravne pomoći u narodnim odborima.

doprinosi boljem funkcionisanju upravnih i pravosudnih instanci u ostvarivanju prava građana. Zbog svog društvenog karaktera, služba pravne pomoći u narodnim odborima, pored uspostavljanja narušene zakonitosti, mora i aktivno da učestvuje kako u eliminisanju svih mogućih uzroka nezakonitim i nepravilnim stavovima i praksi u vezi sa ostvarivanjem prava građana, tako i u poboljšanju rada upravnih i pravosudnih organa uopšte. Pored toga, služba pravne pomoći je, po karakteru svog rada, zainteresovana za suzbijanje parničarskog duha i za usmeravanje sporova u pravcu poravnanja, što ne karakteriše klasični vid pravne pomoći.

NAKNADA ZA USLUGE

Za pruženu pravnu pomoć korisnici plaćaju naknadu. Visinu naknade, najviše do iznosa propisanih Tarifom o nagradama za rad advokata, određuje narodni odbor opštine.

Odlukom narodnog odbora može se odrediti da se naknada ne plaća za pojedine oblike pružanja pravne pomoći, za zaštitu pojedinih prava, kao i za pružanje pravne pomoći pojedinim kategorijama lica (npr. deci palih boraca i žrtvama fašističkog terora, licima pod starateljstvom, licima koja po važećim propisima ispunjavaju uslove za oslobođenje od plaćanja troškova postupka, i sl.).

Služba pravne pomoći najčešće ne naplaćuje naknadu za davanje usmenih pravnih saveta i za intervencije koje se odnose na zaštitu prava iz radnog odnosa, na socijalnu zaštitu, i dr. Visina naknade za ostale oblike pravne pomoći je u proseku znatno ispod visine naknada koje su za iste poslove propisane Tarifom o nagradama za rad advokata, mada ima i slučajeva da je naknada određena u visini advokatske nagrade.

Troškove nastale u vezi sa pružanjem pravne pomoći, kao što su takse, troškovi uvida, i dr., snosi stranka koja je pravnu pomoć zahtevala.

DELATNOST

Osnivanje službi pravne pomoći u narodnim odborima počelo je 1957, odmah posle stupanja na snagu Zakona o advokaturi. Znatniji porast broja ovih službi zabeležen je u drugoj polovini 1959. i početkom 1960, posle donošenja republičkih zakona o organizaciji uprave narodnih odbora, kojima je, između ostalog, predviđeno osnivanje službi pravne pomoći u narodnim odborima opština. (Tabela 1.)

TABELA 1 — BROJ SLUŽBI PRAVNE POMOĆI U NARODNIM ODBORIMA PO REPUBLIKAMA 1959.* I 1960.*

Narodna republika	Broj službi pravne pomoći					
	ukupno		u narodnim odborima srezova		u narodnim odborima opština	
	1959	1960	1959	1960	1959	1960
Jugoslavija	24	174	7	25	17	149
Srbija	8	73	—	2	8	71
Hrvatska	11	38	7	10	4	28
Slovenija	1	4	—	—	1	4
Bosna i Hercegovina	—	40	—	8	—	32
Makedonija	3	15	—	5	3	10
Crna Gora	1	4	—	—	1	4

* Stanje 1. aprila 1959. i 1. februara 1960.

Podaci: Dokumentacija Sekretarijata Saveznog izvršnog veća za opštu upravu i budžet.

Potpunim podacima o broju i teritorijalnom rasporedu ovih službi u 1961. raspolaze se samo za teritoriju *Autonomne Pokrajine Vojvodine*. Od ukupno 57 opština u AP Vojvodini, osnivanje posebne službe za pružanje pravne pomoći građanima predviđeno je u 40 opština. Međutim, do 1. septembra 1961. ova služba bila je organizovana svega u 14 opština. (Tabela 2.)

Razvoj službe pravne pomoći u narodnim odborima u AP Vojvodini bio je prilično spor — kako po broju

TABELA 2 — BROJ SLUŽBI PRAVNE POMOĆI U NARODNIM ODBORIMA AP VOJVODINE PO SREZOVIMA 1961.

Srez	Broj opština u kojima se osnivanje službe pravne pomoći		Broj opština u kojima radi služba pravne pomoći
	predviđa	ne predviđa	
AP Vojvodina—ukupno	40	17	14
Zrenjanin	8	1	2
Novi Sad	9	3	5
Pančevo	6	3	2
Sombor	6	2	1
Sremska Mitrovica	5	5	2
Subotica	6	3	2

Podaci: »Organizacija i funkcionisanje službe pravne pomoći u narodnim odborima na području AP Vojvodine«, izdanje Zavoda za javnu upravu AP Vojvodine, 1962.

osnovanih službi, tako i po stepenu pružanja pravne pomoći. Najveći deo poslova ovih službi čini davanje usmenih pravnih saveta i sastavljanje podnesaka i isprava, dok se zastupanje stranaka pred sudovima ili drugim organima vrši u neznatnoj meri. (Tabela 3.)

Nedovoljna teritorijalna rasprostranjenost i razvijenost ove službe objašnjava se u prvom redu nedostatkom odgovarajućih stručnih kadrova, zatim sadašnjim materijalnim mogućnostima pojedinih opština, kao i nedovoljnom informisanosti građana o postojanju ove službe, a ponegde i nedovoljnim razumevanjem za njeno osnivanje i rad.

Nedostatak stručnih pravnih kadrova, koji su koncentrisani uglavnom po većim gradovima, osnovni je problem ove službe. Pored toga, pružanje pravne pomoći u stvarima iz različitih pravnih oblasti zahteva kadrove koji raspolažu solidnim stručnim poznavanjem stvari i izvesnom praksom, a za neke vrste pravne pomoći i dužim iskustvom. Stoga mnogi narodni odbori dosad nisu bili u mogućnosti da formiraju službu pravne pomoći, ili, ako su je formirali, nisu je mogli razviti u takvoj meri da može pružati pravnu pomoć u svim vidovima, od davanja pravnih saveta do

zastupanja pred sudom ili drugim organima. Činjenica da službe pravne pomoći u narodnim odborima još uvek u neznatnoj meri vrše zastupanje stranaka, dobrim delom se objašnjava i nedovoljnim interesovanjem advokata za rad u ovoj službi.

Imajući u vidu dosadašnju delatnost službi pravne pomoći u narodnim odborima, postavlja se pitanje da li je opravdana odredba Zakona o advokaturi po kojoj pravnici zaposleni u ovim službama mogu za stranku vršiti sve pravne poslove, ali je ne mogu zastupati pred sudom, pa čak ni onda kada raspolažu svim potrebnim kvalifikacijama (položen sudijski ili advokatski ispit). Naročito se ističe da je to veoma značajno za krajeve u kojima ne postoje advokatske kancelarije.

Isto tako, postavlja se pitanje da li je ispravno rešenje, prihvaćeno Zakonom o advokaturi i Pravilnikom o službi pravne pomoći u narodnim odborima, da ova služba može pružati pravnu pomoć samo građanima, odnosno, po odluci narodnog odbora, još i društvenim organizacijama, kućnim savetima i stambenim zajednicama, a ne i ustanovama i privrednim organizacijama. Pri tom se ukazuje na praksu nekih službi koje pružaju pravnu pomoć zadrugama i manjim privrednim organizacijama u mestu ili najbližjoj okolini koje nemaju sopstvenu pravnu službu. Ističe se da to nije negativno uticalo na obim pružanja pravne pomoći građanima, čiji se zahtevi prvenstveno uzimaju u rad.

Među ostalim pitanjima koja se pokreću ističe se da bi trebalo jasnije raspraviti problem organizacionog postavljanja ove službe: da li ona obavezno mora biti u organizacionom sastavu narodnog odbora ili se može organizovati i kao poseban zavod koji bi poslovaao po principima poslovanja samostalnih ustanova. Već ima primera da su neke službe odlukom narodnog odbora organizovane kao samostalne ustanove odnosno posebni zavodi ili biroi (Novi Sad, Bačka Palanka, i dr.).

* * *

Duže vremena vodi se diskusija o reorganizaciji javne službe pravne pomoći uopšte. Može se pretpostaviti da će služba pravne pomoći u narodnim odborima, u uslovima daljeg razvitka komunalnog sistema, dobiti još veći značaj.

TABELA 3 — STRUKTURA PRAVNIH USLUGA SLUŽBI PRAVNE POMOĆI U NARODNIM ODBORIMA AP VOJVODINE PO VRSTAMA PREDMETA 1961.

Vrsta predmeta	Ukupan broj usluga	% učešća u ukupnom broju usluga	Struktura usluga po vidovima pravne pomoći				
			davanje saveta	sastavljanje podnesaka	poravnanje	zastupanje	sastavljanje isprava
Ukupno	11.408	100	5.330	4.567	276	100	1.734
Sudski parnični predmeti	2.270	19,9	1.206	814	160	90	—
Predmeti kod zavoda za socijalno osiguranje	1.663	14,4	906	727	—	—	—
Sastavljanje isprava	1.734	9,9	—	—	—	—	1.734
Rad i radni odnosi u upravnom postupku	1.056	9,4	545	508	3	—	—
Upravni sporovi	685	6	303	382	—	—	—
Prihodna služba	648	5,7	286	362	—	—	—
Vanparnični sudski predmeti	605	5,3	344	238	13	10	—
Krivični predmeti	552	4,8	277	246	29	—	—
Imovinskopravni predmeti	517	4,5	186	330	1	—	—
Komunalno-stambeni i građevinski predmeti	506	4,4	295	203	8	—	—
Socijalna zaštita	431	3,8	295	129	7	—	—
Izvršni postupak pred sudom	401	3,4	231	148	22	—	—
Privreda u upravnom postupku	392	3,3	133	259	—	—	—
Sudija za prekršaje	219	1,9	112	77	30	—	—
Zavod za zapošljavanje radnika	168	1,6	124	42	2	—	—
Opšta uprava	129	1,1	55	73	1	—	—
Disciplinski postupak	39	0,4	27	12	—	—	—
Ostvarenje imovinskih zahteva iz krivičnog postupka	23	0,2	6	17	—	—	—

Podaci: »Organizacija i funkcionisanje službe pravne pomoći u narodnim odborima na području AP Vojvodine«, izdanje Zavoda za javnu upravu AP Vojvodine.

V. L.

KADROVI U REDOVNIM I PRIVREDNIM SUDOVIMA

U vršenju poslova koji spadaju u nadležnost redovnih i privrednih sudova¹ učestvuju sudije i sudije porotnici,² stručni saradnici, administrativni službenici i pomoćno osoblje.³ U ostvarivanju osnovne funkcije suda — suđenju, odlučujuću ulogu imaju sudije. Stručni saradnici pomažu sudijama u stručnim poslovima, a administrativno i pomoćno osoblje vrši administrativne i tehničke poslove neophodne za ostvarivanje osnovne funkcije suda.

Mada, u načelu, i sudije ulaze u krug javnih službenika na koje se primenjuju opšti službenički propisi, njihov je položaj posebno regulisan Zakonom o sudovima odnosno Zakonom o privrednim sudovima (prava i dužnosti, izbor, razrešenje, disciplinska odgovornost, i dr.). Takvo rešenje je u skladu sa specifičnom ulogom sudija i razlikom između vršenja funkcije pravosuđa i vršenja pojedinih poslova državne uprave. Na stručne saradnike i ostale sudske službenike primenjuju se odredbe Zakona o javnim službenicima, sa neznatnim izuzecima u odnosu na stručne saradnike, predviđenim u Zakonu o sudovima i Zakonu o privrednim sudovima.

Brojno stanje i sastav kadrova u pojedinim sudovima zavise, kao i u ostalim organima, ustanovama i organizacijama, u prvom redu od obima, vrste i složenosti poslova. Međutim, na sastav i broj kadrova u pojedinim sudovima utiču i drugi faktori, kao što su npr. stepen stručnosti sudske kadrova, unutrašnja organizacija poslovanja i metod rada u sudu, smeštajne priike, stepen tehničke opremljenosti, opšti radni uslovi u sudu, i sl.

SUDIJE

Pravni položaj sudija razlikuje se od pravnog položaja ostalih javnih službenika. Njihovo zvanje je izborno, što znači da se ne postavljaju ravnj. m nadležnog starčine, nego ih bira i razrešava nadležno predstavničko telo.⁴ Za razliku od službenika u upravi, koji su dužni da postupaju i po naređenju pretpostavljenog starčine, sudije su u vršnju sudijske dužnosti, tj. u dnošnju odluka po određenim pr. dm tima, potpuno samostalni i nezavisni. Oni vrše sudijsku dužnost po zakonu i svojoj savesti, a njihove odluke može (na osnovu žalbe stranaka) menjati ili ukidati samo nadležni viši sud, u postupku koji je određen zakonom. Sudija ne može biti uzet na odgovornost za dati glas ili donetu odluku, osim ako se utvrdi da je time počinio krivično delo. Za krivična dela koja učine u vršenju sudijske dužnosti ili van nje, sudije odgovaraju pred redovnim sudom, a za povrede dužnosti ili ugla sudijske službe sudije sreskih i okružnih redovnih sudova i okružnih privrednih sudova odgovaraju disciplinski pred posebnim disciplinskim većem republičkog vrhovnog suda odnosno višeg privrednog suda.

Za sudiju može biti *izabran* državljanin Jugoslavije koji ispunjava opšte uslove za prijem u javnu službu, koji

ima završen pravni fakultet i koji nije bio osuđivan zbog krivičnog dela koje bi ga činilo moralno nepodobnim za vršenje sudijske dužnosti. Lice koje se bira za sudiju sreskog ili okružnog redovnog i okružnog privrednog suda, mora imati položen sudijski ili advokatski ispit. Izuzetno, za sudiju sreskog ili okružnog redovnog suda i sudiju okružnog privrednog suda može biti izabrano i lice koje nije položilo sudijski odnosno advokatski ispit, ali takav kandidat za sudiju sreskog i okružnog redovnog suda mora imati najmanje tri, a za sudiju okružnog privrednog suda najmanje pet godina prakse na pravnim poslovima, s tim da ne može ostati na sudijskoj dužnosti ako u roku od godinu dana po izboru ne položi ovaj ispit. Sudije vrhovnih sudova (Saveznog i republičkih odnosno Vrhovnog suda AP Vojvodine) i sudije viših privrednih sudova i Vrhovnog privrednog suda, biraju se iz reda istaknutih sudija ili istaknutih pravnikā koji su posle završenog pravnog fakulteta proveli određeno vreme u sudskoj praksi ili na drugim pravnim poslovima. Za sudije Saveznog vrhovnog suda i Vrhovnog privrednog suda ova praksa iznosi najmanje 12, a za sudije republičkih vrhovnih sudova i viših privrednih sudova najmanje 10 godina.

Sudija vrši sudijsku dužnost dok ne bude razrešen ili dok mu služba ne prestane po sili zakona.

Razrešenje sudije od sudijske dužnosti vrši predstavničko telo koje ga je izabralo. Predstavničko telo može razrešiti sudiju samo u sledećim slučajevima: 1) kad sam zatraži da bude razrešen; 2) kad po svom pristanku bude izabran u drugi sud ili postavljen na drugu dužnost; 3) kad se utvrdi da nije u mogućnosti da vrši sudijsku dužnost zbog stručne nesposobnosti ili moralne nepodobnosti; i, 4) kad ispuni uslove za sticanje prava na starosnu penziju po Zakonu o penzijskom osiguranju.

Sudija prestaje služba po sili zakona u sledećim slučajevima: 1) kad se utvrdi da nema uslova da bude biran za sudiju; 2) kad bude osuđen zbog krivičnog dela koje ga čini moralno nepodobnim za vršenje sudijske dužnosti; 3) kad bude pozvan na odsluženje obaveznog vojnog roka; i, 4) kad se utvrdi da je trajno i potpuno nesposoban za vršenje službe.

Broj sudija u sreskim sudovima određuju, na predlog organa uprave za pravosudne poslove, republička izvršna veća. Izvršno veće AP Vojvodine i Izvršno veće Narčdnog odbora AKMO, a broj sudija u ostalim sudovima — predstavnička tela koja ih biraju.

BROJ I STRUKTURA SUDIJA. U 490 redovnih sudova radilo je 1. januara 1962. ukupno 2.775 sudija, i to: u 8 vrhovnih sudova 192 sudije, u 77 okružnih sudova 845 sudija, i u 405 sreskih sudova 1.738 sudija.⁵ (Tabela 1.)

TAPELA 1 — SUDIJE U REDOVNIM SUDOVIMA PO REPUBLIKAMA 1. JANUARA 1962.

Narodna republika	Broj sudija			
	ukupno	u vrhovnim sudovima	u okružnim sudovima	u sreskim sudovima
Jugoslavija — ukupno	2.775	192*	845	1.738
Srbija	1.289	64	390	835
Hrvatska	598	30	196	372
Slovenija	285	25	89	171
Bosna i Hercegovina	350	26	100	224
Makedonija	158	14	47	97
Crna Gora	72	10	23	39

* Uključene i 23 sudije Saveznog vrhovnog suda.

Ovaj broj sudija, uz određenu pomoć i saradnju stručnih saradnika i ostalog osoblja zaposlenog u redovnim sudovima, rešio je u 1961. godini 3.476.995 predmeta.

⁵ Svi podaci u ovoj informaciji dati su na osnovu sudske statistike Sekretarijata Saveznog izvršnog veća za pravosudne poslove.

¹ Vidi: »Organizacija sudova«, »Jug. pregled«, 1957, mart, str. 117—120 (25—38).

² Ova informacija odnosi se samo na stalne sudije, dok će u jednom od sledećih brojeva »Jug. pregleda« biti objavljena informacija o poverenim sudijama.

³ Razgraničenje poslova između ovih različitih kategorija sudske kadrova izvršeno je Zakonom o sudovima (»Službeni list FNRJ«, 30/54) odnosno Zakonom o privrednim sudovima (»Službeni list FNRJ«, 31/54).

⁴ Vidi: »Organizacija sudova«, »Jug. pregled«, 1957, mart, str. 119 (37), odeljak »Izbornost sudija«.

Od ukupnog broja sudija redovnih sudova, žena je bilo 284, ili 10,23%, i to: u Srbiji 123, Hrvatskoj 64, Sloveniji 35, Bosni i Hercegovini 54, Makedoniji 6, i Crnoj Gori 2. Relativno najveći broj žena-sudija ima Bosna i Hercegovina (15,43% od ukupnog broja sudija redovnih sudova u toj republici), zatim Slovenija (12,28%), a najmanje Crna Gora (2,78%) i Makedonija (3,80%). U vrhovnim sudovima ima 9 žena-sudija, u okružnim sudovima 37, a u sreskim sudovima 238.

Prema podacima iz 1958, prosečna starost sudija sreskih sudova iznosila je 39 godina, sudija okružnih sudova 49 godina, a sudija republičkih vrhovnih sudova 52 godine.

Od ukupnog broja sudija redovnih sudova u januaru 1962, bez završenog pravnog fakulteta bile su 133 sudije, ili 4,07%, i to 107 sudija sreskih sudova i 6 sudija okružnih sudova. Najviše sudija bez pravnog fakulteta bilo je u Bosni i Hercegovini — 54, ili 15,43% od ukupnog broja sudija redovnih sudova u toj republici (od kojih 52 u sreskim i 2 u okružnim sudovima), a zatim u Srbiji — 36, ili 2,79% (34 u sreskim i 2 u okružnim sudovima). U Hrvatskoj pravni fakultet nema 9 sudija (8 u sreskim i 1 u okružnom sudu), u Sloveniji 5 (svi u sreskim sudovima), u Makedoniji 9 (u sreskim sudovima 8 i u okružnom sudu 1).

Po Zakonu o sudovima iz 1945, završen pravni fakultet nije bio obavezan uslov za izbor sudije. Zakon o sudovima iz 1954. takođe sadrži odredbu da lica koja se na dan njegovog stupanja na snagu zateknu na sudijskoj dužnosti, ostaju da vrše tu dužnost iako ne ispunjavaju uslove u pogledu školske sprege i položenog sudijskog ispita. Stoga se od lica koja su u toku rata i posle oslobođenja vršila sudijsku dužnost bez završenog pravnog fakulteta, izvestan broj zadržao na ovoj dužnosti i posle donošenja tog zakona. To su sudije koje su dugogodišnjom praksom stekle potrebno iskustvo i sa uspehom završile posebne kurseve teoretskog pravničkog obrazovanja. Položaj ovih sudija ne razlikuje se od položaja sudija sa završenim pravnim fakultetom, izuzev po napredovanju.⁶

U 42 *privredna suda* 1. januara 1962. bile su ukupno 254 sudije: u Vrhovnom privrednom sudu 8, u 7 viših privrednih sudova 68, i u 34 okružna privredna suda 18 sudija. (Tabela 2.)

TABELA 2 — SUDIJE U PRIVREDNIM SUDOVIMA PO REPUBLIKAMA 1. JANUARA 1962.

Narodna republika	Broj sudija			
	ukupno	u Vrhovnom sudu	u višim sudovima	u okružnim sudovima
Jugoslavija — ukupno	254	8	68	178
Srbija	101	—	28	73
Hrvatska	47	—	12	35
Slovenija	30	—	9	21
Bosna i Hercegovina	35	—	8	27
Makedonija	21	—	7	14
Crna Gora	12	—	4	8

U privrednim sudovima rešena su u toku 1961. godine 1,565.344 predmeta.

Od ukupnog broja sudija privrednih sudova, žena-sudija ima 16, ili 6,30%, i to: u Srbiji 4, Hrvatskoj 3, Bosni i Hercegovini 8, i Makedoniji 1. One vrše sudijsku dužnost u okružnim privrednim sudovima.

Prema podacima iz 1958, prosečna starost sudija okružnih privrednih sudova iznosila je 48 godina, a sudija viših privrednih sudova 51 godinu.

U privrednim sudovima nema sudija bez završenog pravnog fakulteta.

⁶ Sudije bez završenog pravnog fakulteta napreduju zaključno do VI platnog razreda, dok sudije sa fakultetskom spremom napreduju u sreskim sudovima do IV, a u okružnim sudovima do III platnog razreda zaključno.

STRUČNI SARADNICI

Stručni saradnici su: sudijski pripravnici, referenti i sekretari. Oni pomažu sudijama i na taj način se pripremaju za sudijsku dužnost.

Za sudijskog pripravnika može biti postavljeno lice koje je završilo pravni fakultet i koje ispunjava druge uslove za stupanje u službu kod državnih organa predviđene u Zakonu o javnim službama.

Pripravnici se postavljaju u sreskim i okružnim sudovima i u okružnim privrednim sudovima. U toku pripravnčkog staža, radi sticanja potrebne prakse iz svih oblasti sudijskog rada, raspoređuju se na sve poslove. Po završenoj pripravnčkoj praksi i položenom sudijskom ispitu pripravnici se postavljaju za referente.

Za referente mogu biti postavljena i lica koja nisu položila sudijski ispit, ali samo ako su završila pravni fakultet, ako su provela tri godine na pravnim poslovima i ako imaju položen stručni ispit iz pravne struke.

Referenti se mogu postavljati u svim sudovima. Pored pomoći sudijama u stručnim poslovima, referentima se može poveriti i da samostalno uzimaju na zapisnik tužbe, predloge i druge podneske i izjave stranaka u sudijskom postupku.

Sekretari se mogu postavljati samo u vrhovnim sudovima odnosno u višim privrednim sudovima i Vrhovnom privrednom sudu. Posebni uslovi za postavljanje za sekretare su, pored završenog pravnog fakulteta, osam godina prakse u sudu ili na drugim pravnim poslovima i položen sudijski ili advokatski ispit. Za sekretare se po pravilu postavljaju sudije sreskih i okružnih sudova, kao i referenti ovih sudova. Sekretari pomažu sudijama u proučavanju pravnih pitanja, izrađuju nacrt odluka veća vrhovnih odnosno viših privrednih sudova, a može im se poveriti i vođenje evidencije sudske prakse.

Stručne saradnike u svim sudovima, izuzev sekretare u Saveznom vrhovnom sudu i u Vrhovnom privrednom sudu, postavlja organ uprave za pravosudne poslove na predlog predsednika suda. Sekretare u Saveznom vrhovnom sudu i u Vrhovnom privrednom sudu postavljaju predsednici tih sudova.

Stručni saradnici predstavljaju glavni izvor za izbor novih sudija. Iako se izbor sudija može vršiti i iz redova drugih pravnika koji ispunjavaju potrebne uslove, kao što su advokati, javni tužioci, pravnici u privrednim organizacijama, javnim službama, društvenim organizacijama, i dr., ipak je prirodno da se izbor novih sudija vrši prvenstveno iz redova stručnih saradnika, čija je prdnost u tome što u većoj meri raspolazu potrebnim sudijskim iskustvom i poznavanjem sudske prakse.

BROJ STRUČNIH SARADNIKA. U svim redovnim sudovima bilo je 1. januara 1962. godine 937 stručnih saradnika. (Tabela 3.)

TABELA 3 — STRUČNI SARADNICI U REDOVNIM SUDOVIMA PO REPUBLIKAMA 1. JANUARA 1962.

Narodna republika	Broj stručnih saradnika			
	ukupno	u vrhovnim sudovima	u okružnim sudovima	u sreskim sudovima
Jugoslavija — ukupno	937*	131*	253	553
Srbija	446	53	141	252
Hrvatska	190	29	6	155
Slovenija	95	11	43	41
Bosna i Hercegovina	76	10	27	39
Makedonija	83	5	27	51
Crna Gora	25	1	9	15

* Uključena i 22 stručna saradnika u Saveznom vrhovnom sudu.

U isto vreme, u svim privrednim sudovima bilo je 107 stručnih saradnika. (Tabela 4.)

TABELA 4 — STRUČNI SARADNICI U PRIVREDNIM SUDOVIMA PO REPUBLIKAMA 1. JANUARA 1962

Narodna republika	Broj stručnih saradnika			
	ukupno	u Vrhovnom sudu	u višim sudovima	u okružnim sudovima
Jugoslavija — ukupno	107	14	31	62
Srbija	64	—	19	45
Hrvatska	12	—	3	9
Slovenija	3	—	2	1
Bosna i Hercegovina	4	—	2	2
Makedonija	7	—	3	4
Crna Gora	3	—	2	1

TABELA 6 — ADMINISTRATIVNI SLUŽBENICI U PRIVREDNIM SUDOVIMA PO REPUBLIKAMA 1. JANUARA 1962.

Narodna republika	Broj administrativnih službenika			
	ukupno	u Vrhovnom sudu	u višim sudovima	u okružnim sudovima
Jugoslavija — ukupno	735	12	138	585
Srbija	318	—	61	257
Hrvatska	160	—	28	132
Slovenija	65	—	12	53
Bosna i Hercegovina	96	—	16	80
Makedonija	57	—	13	44
Crna Gora	27	—	8	19

ADMINISTRATIVNI SLUŽBENICI

Za razne poslove u sudu koji nemaju karakter raspravljanja i odlučivanja ili neposredne pomoći sudijama u stručnom radu, u sudovima postoji potreban broj administrativnih službenika (zemljišno-knjižnih, kancelarijskih, finansijskih, sudskih izvršilaca). Ovi službenici vrše određene poslove pod nadzorom predsednika suda odnosno sudije koga odredi predsednik suda.

Administrativne službenike u Saveznom vrhovnom sudu i Vrhovnom privrednom sudu postavljaju predsednici tih sudova, a u ostalim sudovima organ uprave za pravosudne poslove ili predsednik suda.

Broj administrativnih službenika iznosio je 1. januara 1962. u svim redovnim sudovima 7.074 (tabela 5), a u svim privrednim sudovima 735 (tabela 6).

TABELA 5 — ADMINISTRATIVNI SLUŽBENICI U REDOVNIM SUDOVIMA PO REPUBLIKAMA 1. JANUARA 1962.

Narodna republika	Broj administrativnih službenika			
	ukupno	u vrhovnim sudovima	u okružnim sudovima	u sreskim sudovima
Jugoslavija — ukupno	7.074	213*	1.384	5.477
Srbija	3.093	84	630	2.379
Hrvatska	1.837	35	312	1.490
Slovenija	682	18	134	530
Bosna i Hercegovina	907	20	188	699
Makedonija	368	14	88	266
Crna Gora	152	7	32	113

* Uključeno 35 administrativnih službenika Saveznog vrhovnog suda.

Na jednog sudiju u sreskim sudovima dolazi prosečno 3,5 administrativnih službenika, u okružnim sudovima 1,64, a u vrhovnim sudovima 1,11. Republički proseci, međutim, veoma su različiti. Relativno najveći broj administrativnih službenika na jednog sudiju imaju sreski sudovi u Hrvatskoj (4:1), a najmanji — sreski sudovi u Makedoniji (2,76:1). Relativno najviše administrativnih službenika u odnosu na broj sudija imaju okružni sudovi u Makedoniji (1,87:1), a najmanje okružni sudovi u Crnoj Gori (1,39:1). Razlike su još uočljivije kad se posmatraju pojedini sudovi u okviru iste narodne republike, što potvrđuje spomenutu konstataciju da brojno stanje kadrova u pojedinim sudovima zavisi od niza različitih faktora.

U okružnim privrednim sudovima na jednog sudiju dolazi prosečno 3,29, a u višim sudovima 2,03 administrativna službenika. Kao i kod redovnih sudija, republički proseci su neujednačeni. Kod okružnih privrednih sudova oni se kreću od 2,38 (u Crnoj Gori) do 3,77 (u Hrvatskoj), a kod viših privrednih sudova od 1,33 (u Sloveniji) do 2,33 (u Hrvatskoj).

POMOĆNO OSOBLJE

Određene pomoćne i tehničke poslove, kao što su npr. dostavljanje sudskih poziva, održavanje čistoće u sudskoj zgradi, zagrevanje radnih prostorija, održavanje i rukovanje motornim vozilima, itd., vrše pomoćni službenici i radnici.

U svim redovnim sudovima bilo je 1. januara 1962. godine 1.614 pomoćnih službenika i radnika (63 u vrhovnom, 365 u okružnim i 1.186 u sreskim), a u svim privrednim sudovima 112 (86 u okružnim, 21 u višim i 5 u sreskim).

Pomoćno osoblje u Saveznom vrhovnom sudu i u Vrhovnom privrednom sudu postavljaju predsednici tih sudova, a u ostalim sudovima organ uprave za pravosudne poslove ili predsednik suda.

STRUČNO USAVRŠAVANJE

Sudski kadrovi se stručno usavršavaju kroz različite oblike rada, u zavisnosti od vrste kadrova i konkretnih potreba.

Stručno usavršavanje sudija i stručnih saradnika u sreskim, okružnim i okružnim privrednim sudovima vrši se uglavnom putem stručnih radnih sastanaka sudija na kojima se razmatraju pravna pitanja iz oblasti sudske prakse. Na tim sastancima, na kojima učestvuju i stručni saradnici, vrši se i upoznavanje sa novim propisima koji su u vezi sa radom sudova. Povremeno se održavaju i savetovanja sudija sa područja jednog ili više okružnih sudova o određenim pitanjima prakse.

Kao administrativno-tehničko osoblje u sudovima zapošljavaju se uglavnom svršeni učenici škola za opšte obrazovanje, tako da se oni tek u toku službe upoznaju sa radom u administraciji uopšte, kao i sa specifičnim poslovima sudske administracije. Oni se stručno osposobljavaju i usavršavaju putem povremenih kursova, seminara i sl., koji se organizuju u pojedinim sudovima ili za službenike više sudova. Stručno usavršavanje administrativnih službenika bilo je naročito intenzivno posle donošenja Sudskog poslovnika (1960. godine), kada je u jednom relativno kratkom periodu trebalo pružiti i prilagoditi sudske administrativni rad novim propisima. Od naročite važnosti za stručno usavršavanje ovih službenika su stručni ispiti, koje oni polažu po posebnom programu i pred posebnim komisijama obrazovanim u okviru pravosudne uprave. Ovo izdavanje administrativnih službenika čelovara razlici koja postoji između tzv. opšte administracije i posebne sudske administracije.

Zasada još ne postoje posebne škole za pripremanje stručnih administrativnih kadrova za rad u sudovima. Ima mišljenja da bi u upravnim školama trebalo uvesti, u poslednjoj godini studija, program pravosudnog smjera, po kojem bi nastavili studije učenici koji bi se opredelili za rad u sudovima.

S. O.

SEDNICE SAVEZNE NARODNE SKUPŠTINE

20. JULA 1962.

Na sednicama od 20. jula 1962. Savezna narodna skupština usvojila je četiri nova zakona, deset zakona kojima se vrše odgovarajuće izmene i dopune u ranije donetim zakonima. Rezoluciju o unutrašnjoj trgovini i sedam odluka. (Uz predloge donetih zakona Skupština su podneta i dva ekspozita: član Saveznog izvršnog veća dr Marjan Breclj — uz Predlog zakona o regulisanju poslovnih odnosa na tržištu, Predlog zakona o društvenoj kontroli cena i Predlog rezolucije o trgovini, a član Saveznog izvršnog veća Kiro Gligorov — uz Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o društvenom knjigovodstvu.) Pored toga, Skupština je pretresala Izveštaj Odbora za društveni nadzor, saslušala izveštaj parlamentarne delegacije o poseti Vrhovnom sovjetu SSSR i Parlamentu Mongolske Narodne Republike, rešavala o razrešenju i izboru povremenih sudija Vrhovnog privrednog suda i izabrala članove delegacije koja će učiniti posetu norveškom Parlamentu.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o regulisanju poslovnih odnosa na tržištu (»Službeni list FNRJ«, 30/62). U cilju održanja potrebnog reda i stabilnosti i učvršćenja poslovnog morala u robnom prometu, ovim zakonom se inkriminiše veći broj novih privrednih prestupa: delo špekulacije u prometu robe i delo nelojalne utakmice, sporazumevanje u cilju postizanja monopolističkog ili drugog povlašćenog položaja na tržištu, kršenje propisa o cenama, razni oblici nedozvoljene preprodaje robe na tržištu, i sl. Pored toga, znatno se pooštravaju kazne i mere prema izvršiocima prekršaja i drugih dela kažnjivih po ovom zakonu i drugim propisima koji se odnose na oblast robnog prometa. Kao naročito efikasne mere u tom pogledu zakon predviđa: zabranu vršenja određenih privrednih delatnosti od strane privrednih organizacija za određene povrede ovog zakona ili drugih propisa, zabranu odgovornom licu u privrednoj organizaciji da vrši određene dužnosti za određeno vreme, objavljivanje presude privrednog suda o osudi privredne organizacije, raspuštanje radničkog saveta i upravnog odbora privredne organizacije, određivanje prinudne uprave nad privrednom organizacijom, i sl. Mere predviđene ovim zakonom mogu se primenivati prema svim privrednim organizacijama (proizvođačkim, trgovinskim, ugostiteljskim, zanatskim, transportnim i dr.) koje na bilo kakav način učestvuju u prometu robe i usluga na tržištu;

Zakon o društvenoj kontroli cena (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Zakonom se regulišu samo pitanja koja se odnose na društvenu kontrolu cena i na organizaciju organa za sprovođenje politike cena, dok će sva ostala pitanja koja se odnose na propisivanje cena i instrumente i mere pomoću kojih se utiče na cene, biti regulisana drugim propisima. Društvena kontrola treba da obezbedi stalan uvid u kretanje cena na tržištu, da procuđava tendencije tih kretanja, da u saradnji sa odgovarajućim privrednim organizacijama utiče da se cene na tržištu kreću u predviđenim planskim okvirima, kao i da vrši kontrolu cena određenih proizvoda i usluga. (Dosađ je kontrola cena ograničavana uglavnom na proizvodnju, a ne i na promet.) Za vršenje kontrole cena obrazuju se zavodi za cene u federaciji, narodnim republikama i narodnim odborima većih gradova i jačih privrednih centara. Savezni zavod za cene ovlašćen je da sprovedi kontrolu cena uglavnom u proizvodnji, a ostali zavodi — u prometu (republički zavodi za cene — u prometu na veliko, a zavodi za cene u narodnim odborima — u prometu na malo). Zavodi za cene obrazuju se kao samostalni organi uprave. Zavodom upravlja savet, kao organ društvenog upravljanja, i direktor;

Osnovni zakon o službi bezbednosti plovilne (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Zakonom se veći deo poslova koji su dosad bili u isključivoj nadležnosti saveznih organa uprave, prenose na narodne republike, čime se znatno proširuje nadležnost republičkih organa uprave na području bezbednosti plovilne na moru. Savezni organi uprave nadležni su za donošenje propisa iz oblasti bezbednosti plovilne, staraju se o izvršenju tih propisa i o pravilnom funkcionisanju i daljem unapređivanju službe bezbednosti plovilne, daju odobrenja inostranim plovilima za kretanje u vodama unutrašnjih plovnih puteva, odobravaju izmene i određuju oznake i pozivne znakove za brodove i druga plovila, i sl. Svi drugi poslovi preneti su u nadležnost narodnih republika, koje će ove poslove vršiti preko svojih organa uprave i njihovih teritorijalnih organa (kapetanija). Zakonom su izdvojeni upravni od tehničkih i stručnih poslova. Za vršenje upravnih poslova obrazuju se uprave za pomorski i rečni saobraćaj (lučke kapetanije i kapetanije pristaništa sa ispostavanjima), a za vršenje tehničkih i stručnih poslova — ustanove za održavanje plovnih puteva (takve poslove vrši i Jugoslovenski registar brodova);

Zakon o zaštiti domaćeg filma i organi društvenog samoupravljanja u oblasti filma (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Ukidajući Osnovni zakon o filmu i Uredbu o pregledu filmova za javno prikazivanje, ovaj zakon utvrđuje načela za društveno upravljanje u preduzećima za proizvodnju filmova, preduzećima za promet filmova i preduzećima za prikazivanje filmova. Zakon naročito pažnju poklanja pitanju zaštite domaćeg filma, javnog prikazivanja filmova i čuvanja filmova i drugog filmskog materijala. Savezni Državni sekretarijat za unutrašnje poslove, u sporazumu sa Sekretarijatom Saveznog izvršnog veća za prosvetu i kulturu, propisuje uslove pod kojima inostrani proizvođači filmova mogu snimiti filmove na teritoriji Jugoslavije. Zakonom je predviđeno da će ostala pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom, a naročito pitanja u vezi sa finansiranjem filmske proizvodnje, biti regulisana propisima Saveznog izvršnog veća;

Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika (»Službeni list FNRJ«, 31/62). Izmene i dopune koje se ovim zakonom unose u Krivični zakonik odnose se u prvom redu na poostrenje krivičnih sankcija za određena krivična dela, a naročito za krivična dela protiv narodne privrede, protiv imovine i protiv službene dužnosti. Poostrene kazne za određena krivična dela i težnja za što većom individualizacijom kazni, koja u ovom zakonu naročito dolazi do izražaja, imaju za cilj da ukažu, u prvom redu sudovima, na potrebu pojačane krivičnopravne zaštite društvene imovine. U tom cilju, pored povećanja kazni za pojedina krivična dela, ovim zakonom se maksimum kazne strogog zatvora povećava na 20 godina. Minimum novčane kazne povećava se od 1.000 na 3.000 din., a njen maksimum od 100.000 na 500.000 din., odnosno za krivična dela iz koristoljublja od 1.000.000 na 3.000.000 din. Mogućnost za opozivanje osuđenih lica sa uslovnog otpusta (pored već predviđenih slučajeva) proširuje se ovim zakonom i na slučajeve kad se takva lica na uslovnom otpustu ogreše o javni red ili se rđavo vladaju. Prema učiniocu krivičnog dela koji je zloupotrebio javno istupanje radi izvršenja krivičnog dela, kao mera bezbednosti može se izreći zabrana istupanja u javnosti putem štampe, radija, televizije ili na javnim skupovima za određeno vreme. Zakonom se uvodi i novo krivično delo — »nedozvoljeno raspolaganje stanovima«, kojim su inkriminirane, uz predviđanje odgovarajućih kazni, zloupotrebe koje se mogu vršiti u vezi sa razmenom i ustupanjem stanova;

Zakon o dopunama Zakonika o krivičnom postupku (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Izmene i dopune Krivičnog zakonika predviđene je i mogućnost opozivanja uslovnog otpusta u slučaju kada uslovno otpušteno lice učini težu povredu javnog reda ili se na slobodi rđavo vlada. S tim u vezi, ovim dopunama u Zakoniku o krivičnom postupku utvrđuje se odgovarajuća procedura po kojoj će postupati sud prilikom utvrđivanja da li su ispunjeni potrebni uslovi za opozivanje uslovnog otpusta, kao i mere koje se prema takvom licu mogu preduzimati do konačnog okončanja postupka za opozivanje uslovnog otpusta.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o javnim službenicima (»Službeni list FNRJ«, 31/62). Promene koje se ovim zakonom unose u Zakon o javnim službenicima odnose se uglavnom na pitanje službene tajne, honorarnog rada službenika u državnoj upravi, stavljanja službenika na raspolaganje i prestanka službe po sili zakona posle navršanih 35 odnosno 30 godina efektivne službe. Kao službena tajna, prema odredbama ovog zakona, smatraju se svi nacrti i predlozi i drugi akti koji se pripisnaju za predstavnička tela ili njihove političko-izvršne organe, ako su propisom ili drugim aktom tih organa ili od strane predlagača označeni kao službena tajna. Zakon daje mogućnost da se naredbom organa ustanove odnosno organizacije i drugi akti i podaci mogu proglasiti službenim tajnom. Honorarni rad može se uvoditi samo ako priroda posla to iziskuje i ako je takav rad nužan i celishodan. Zakon u vezi s tim postavlja niz ograničenja koja se odnose kako na ustanovu u kojoj radi službenik, tako i na ustanovu odnosno organizaciju u kojoj službenik preuzima honorarni rad, kao i u pogledu stručnih i drugih kvaliteta takvog službenika. Zakonom se dalje predviđa da službenik, zbog uklanjanja državnog organa, organizacije jedinice ili rednog mesta, može biti na raspolaganju najviše šest meseci. Za to vreme on zadržava sva prava iz radnog odnosa. Ako u tom roku ne bude raspoređen na drugu dužnost, smatra se da mu je, ukoliko nema navršanih 15 godina službe, služba otkazana, a ako ima navršanih 15 godina službe, stiče pravo na penziju saglasno propisima o penzijskom osiguranju. U pogledu prestanka službe po sili zakona sticanjem prava na ličnu penziju, ovim zakonom se predviđa da po tom osnovu služba prestaje u momentu kada službenik navršava 35 odnosno 30 godina efektivnog staža, pri čemu se radni staž priznat u dvostrukom ili uvećanom trajanju ne uzima u obzir. Pored toga, ovim zakonom je regulisan i niz drugih pitanja u vezi sa poboljšanjem i daljim unapređivanjem rada u organima državne uprave;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o društvenom knjigovodstvu (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Službi društvenog knjigovodstva daje se veća samostalnost time što se izdvaja iz organizacionog sastava Narodne banke i postavlja kao jedinstvena služba pri Narodnoj banci. Služba društvenog knjigovodstva podnosi izveštaj o svom radu neposredno predstavničkim telima političko-teritorijalnih jedinica i njihovim političko-izvršnim organima, nezavisno od Narodne banke. Službom rukovodi generalni direktor, koji za njen rad odgovara neposredno Saveznom izvršnom veću. Služba društvenog knjigovodstva ima svoj statut. Prihodi i rashodi Službe društvenog knjigovodstva utvrđuju se finansijskim planom Narodne banke. Narodni direktor za izvršenje tog dela finansijskog plana je generalni direktor ove službe. Služba organizuje i vrši platni promet za sve korisnike društvene

imovine. Zakon predviđa uključivanje finansijske inspekcije u Službu društvenog knjigovodstva, pri čemu se ne dira u ovlaštenja koja finansijski inspektori imaju u vršenju kontrole i donošenju rešenja u upravnom postupku;

Zakon o izmeni i dopuni Zakona o sredstvima privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Ovim zakonom se privrednim organizacijama izuzetno dozvoljava da obračunavaju i uplaćuju amortizaciju na bazi nabavne vrednosti osnovnih sredstava i kad su ta sredstva već otpisana. Pored toga, daje se mogućnost privrednim organizacijama da pod određenim uslovima mogu inostranim fizičkim ili pravnim licima prodavati stvari koje čine njihova osnovna sredstva. Ovakva prodaja uslovljena je davanjem prethodnog odobrenja od strane saveznog Državnog sekretarijata za spoljnu trgovinu i saglasnošću odgovarajućeg organa savezne uprave nadležnog za određenu granu privrede. Zakonom se takođe omogućava privrednim organizacijama da inostranim fizičkim i pravnim licima daju u zakup prevozna sredstva saobraćaja i sredstva veza, kao i da ta sredstva mogu upotrebiti za obezbeđenje kredita putem upisa hipoteke ili kakvog drugog obezbeđenja na njima, što je dosad moglo da se čini samo kad su bili u pitanju pomorski brodovi;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o doprinosu na vanredne prihode privrednih organizacija za 1962. godinu (»Službeni list FNRJ«, 30/62). U cilju povećanja ličnih dohodaka radnika u rudnicima uglja, ovim zakonom se utvrđuje da se pod ličnim dohocima radnika u rudnicima uglja podrazumevaju lični dohoci radnika obračunati na osnovu prosečnih ličnih dohodaka ostvarenih u protekloj godini u industriji kao celini, uvećani za 30%;

Zakon o izmeni Zakona o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Prema dosadašnjim odredbama Zakona o doprinosu budžetima iz ličnog dohotka radnika, dopunski doprinos budžetima koji je propisivao narodni odbor opštine obračunavao se i plaćao iz ličnih dohodaka odnosno plata svih radnika i službenika određenih organizacija, ustanova i organa, bez obzira na visinu njihovih mesečnih ličnih dohodaka odnosno plata. Ovim izmenama daje se ovlašćenje narodnom odboru opštine da može propisivati da se iz primanja pojedinih radnika i službenika dopunski doprinos može naplaćivati i po stopi nižoj od redovne stope, u zavisnosti od visine njihovih mesečnih ličnih dohodaka odnosno plata;

Zakon o izmeni Zakona o prometu zemljišta i zgrada (»Službeni list FNRJ«, 30/62). U skladu sa poštovanjem sankcija za mnoga krivična dela protiv narodne privrede predviđena u Krivičnom zakoniku, ovim zakonom se povećava kazna zatvora za krivično delo preprodaje nepokretnosti. Za ovo delo kazniče se svako lice koje se bavi preprodajom zemljišta, zgrada ili posebnih delova zgrada (stanovi u etažnoj svojini) ili koje se neovlašćeno bavi posredovanjem u prometu ovih nepokretnosti, bez obzira na to da li se takvo lice tim poslovima bavi u vidu zanimanja ili ne;

Zakon o izmeni Zakona o vinu (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Prema dosadašnjim odredbama Zakona o vinu, od zabrane zaslađivanja šire i kljuka dodavanjem šećera bili su izuzeti individualni proizvođači vina za količine do 300 litara po članu domaćinstva namenjene za njihovu sopstvenu potrošnju. Ovim zakonom je i individualnim proizvođačima zabranjena upotreba šećera za proizvodnju vina, kao i za zaslađivanje šire i kljuka;

Zakon o izmeni Zakona o bankama (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Prema dosadašnjim odredbama Zakona o bankama poslovnju banku u njenim imovinskim odnosima potpisivao je predsednik upravnog odbora ili jedan član upravnog odbora i generalni direktor banke. Međutim, pošto predsednik upravnog odbora nije stalni funkcioner banke, ovom izmenom je predviđeno da se i kod specijalizovanih banaka potpisivanje vrši na isti način kao i kod komunalnih banaka, tj. da banku potpisuje generalni direktor sam ili dva za to ovlašćena službenika banke;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o jugoslovenskim standardima (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Iz nadležnosti Jugoslovenskog zavoda za standardizaciju, koji je prema Zakonu o jugoslovenskim standardima nadležan da donosi propise o kvalitetu proizvoda uopšte, izuzima se donošenje propisa o kvalitetu životnih namirnica i prenosi u nadležnost Sekretarijata Saveznog izvršnog veća za trgovinu i turizam. Stručne društvene organizacije, instituti i biroji mogu ustanovljavati znak kvaliteta za

pojedine vrste proizvoda, s tim što će Savezno izvršno veće donositi propise o znacima kvaliteta, dok će resorni sekretarijati pojeđinim organizacijama, institutima i biroima davati ovlašćenja za ustanovljenje znaka kvaliteta.

Odluka o dopunama Saveznog društvenog plana za 1962. godinu (»Službeni list FNRJ«, 30/62). U cilju dovršenja određenih objekata od interesa za privredni bilans zemlje, republičkim investicionim fondovima obezbeđuje se korišćenje dela tekućih anuiteta do 65%. Sredstva dodeljena za investicije u oblasti naučno-istraživačkog rada u iznosu od 500 miliona din. uplaćuju se u Savezni fond za naučni rad, u cilju objedinjavanja svih investicionih sredstava za namene koje određuje federacija. Bankarska sredstva (koja prema odredbama Saveznog društvenog plana za 1962. nisu mogla biti korišćena za finansiranje investicija) mogu se i u toku ove godine koristiti u svrhu kreditiranja uvoza, a naročito kreditiranja opreme iz uvoza. Savezno izvršno veće, odnosno organ koji ono ovlasti, doneće propise o trajnijem regulisanju upotrebe sredstava federacije koja se kao dotacije predviđaju saveznim budžetom za posebne namene u oblasti saobraćaja, a čiji su korisnici privredne organizacije koje obavljaju putnički saobraćaj na određenim linijama u pomorskom, rečnom i vazdušnom saobraćaju od interesa za federaciju;

Odluka o izmeni Odluke o stopama doprinosa iz dohotka privrednih organizacija (»Službeni list FNRJ«, 30/62) preciznije određuje da su izmenjenom Odlukom oslobođene plaćanja doprinosa iz dohotka samo privredne organizacije koje proizvode nameštaj od drveta;

Odluka o izmeni Odluke o najvišim kamatnim stopama koje banke mogu ugovarati (»Službeni list FNRJ«, 30/62). S obzirom na opšte mere koje se preduzimaju u cilju daljeg podsticanja privredne aktivnosti u svim društvenim oblastima, kamatna stopa na kredite, koju su po dosadašnjim propisima banke mogle ugovarati do visine od 10% godišnje, smanjuje se na 7,50%. Nova kamatna stopa primenjuje se, od dana stupanja na snagu ove odluke, i na kreditne ugovore koji su ranije zaključeni;

Odluka o izmeni i dopuni Odluke o kamatnim stopama na fondove u privredi (»Službeni list FNRJ«, 30/62). U cilju poboljšanja položaja rudnika uglja, s obzirom na njihovu nisku opremljenost, nepovoljnu kvalifikacionu strukturu i veliku fluktuaciju radne snage, kamatna stopa na poslovni fond rudnika uglja smanjuje se od 4% na 1%.

Odluka o upotrebi sredstava iz privrednih rezervi federacije za 1962. godinu (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Iz sredstava privrednih rezervi federacije stavlja se na raspolaganje Narodnoj banci iznos od 3.812 miliona din. za kreditiranje posebnih potreba u elektroprivredi, s tim što će Narodna banka sredstva u iznosu od 2.723 miliona din. upotrebiti za davanje kredita Zajednici jugoslovenske elektroprivrede za pokriće manjkova elektroprivrednih zajednica u 1961. a sredstva u iznosu od 1.089 miliona din. — za davanje kredita republičkim elektroprivrednim zajednicama za podmirenje razlike u njihovim fondovima pogonske spremnosti;

Odluka o dodeljivanju sredstava iz privrednih rezervi federacije (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Iz sredstava privrednih rezervi federacije, Istarskim ugljenokopima »Raša« dodeljuje se iznos od 262 miliona din. na ime dotacije za pokriće šteta nastalih u 1961. i 1962. s tim što će bliže propise o davanju ove dotacije doneti Savezno izvršno veće;

Odluka o odobrenju završnog računa Opšteg investicionog fonda za 1961. godinu (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Ukupna sredstva Fonda iznosila su 1.256,7 milijardi din., a utrošeno je 1.372,8 milijardi din., pa će se pokriće više utrošenih sredstava od 116,1 milijarde din. regulisati Saveznim društvenim planom za 1963;

Rezolucija o unutrašnjoj trgovini (»Službeni list FNRJ«, 30/62). Ukazano je na zaostajanje dosadašnjeg razvoja trgovine u odnosu na ostala privredna kretanja i preporučuju se mere koje treba preduzeti da bi se razvoj trgovine ubrzao i doveo u sklad sa opštim privrednim razvojem zemlje.

P. A.

SEDNICE REPUBLIČKIH NARODNIH SKUPŠTINA

NARODNA SKUPŠTINA NR SRBIJE

10. APRILA 1962.

Na sednicama od 10. aprila 1962. Narodna skupština NR Srbije usvojila je Izveštaj Izvršnog veća za 1961. pretresla Izveštaj o radu organa upravljanja u poljoprivredno-proizvodnim organizacijama na području Narodne Republike Srbije i Izveštaj o radu organa radničkog upravljanja u šumarskim organizacijama u Narodnoj Republici Srbiji, koje je pripremio Odbor za privredne organizacije Veća proizvođača, kao i Izveštaj Administrativnog odbora o pregledu predračuna prihoda i rashoda Narodne Republike Srbije za 1961. i I tromesečje 1962. Pored toga, Skupština je donela četiri odluke i jednu preporuku, izabrala jednog sudiju i razrešila jednog predsednika i jednog sudiju okružnog suda, i razrešila jednog i na njegovo mesto izabrala drugog člana Upravnog odbora Republičkog društvenog fonda za školstvo.

Akti koje je Skupština usvojila:

Odluka o produženju mandata Narodne skupštine Narodne Republike Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 15/62), kojom se Narodnoj skupštini, izabranom 23. 26. i 27. marta 1958. produžava mandat najduže za godinu dana — radi donošenja novog Ustava Narodne Republike Srbije;

Odluka o davanju saglasnosti na produženje mandata Narodne skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine (»Službeni glasnik NR Srbije«, 15/62), kojom je data saglasnost na Odluku o produženju trajanja mandata Narodne skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine od 7. aprila 1962;

Odluka o davanju saglasnosti na produženje mandata Narodnog odbora Autonomne Kosovsko-Metohijske Oblasti (»Službeni glasnik NR Srbije«, 15/62), kojom je data saglasnost na Odluku o produženju mandata Narodnog odbora Autonomne Kosovsko-Metohijske Oblasti od 8. aprila 1962;

Odluka o potvrđi odluka sreskih narodnih odbora o izmenama i dopunama statuta srezova (»Službeni glasnik NR Srbije«, 15/62). Potvrđene su: Odluka o dopuni Statuta sreza Valjevo, Odluka o izmenama i dopunama Statuta sreza Kruševac (prečišćeni tekst), Odluka o VIII izmeni Statuta sreza Leskovac, Odluka o izmenama i dopunama Statuta sreza Niš i Odluka o izmeni statutarne odluke o organizaciji organa uprave Narodnog odbora sreza Titovo Užice;

Preporuka o preduzimanju mera za ubrzanje procesa prevođenja šumskih gazdinstava na status šumskoprivrednih organizacija kao i za dalji što uspešnji razvoj i jačanje radničkog samoupravljanja u tim organizacijama (»Službeni glasnik NR Srbije«, 15/62) podvlači da se, iako je novim propisima u oblasti šumarstva omogućeno formiranje jakih šumskoprivrednih jedinica, proces obrazovanja šumskoprivrednih organizacija, kao i integriranja sa drugim srodnim privrednim jedinicama, odvija sporo, nedovoljno organizovano i bez sistematske pomoći i kontrole odgovornih državnih i društvenih faktora. Zato se preporučuje šumskoprivrednim organizacijama da brže i potpunije sprovedu svoju organizaciju i svoje poslovanje usaglasa sa novim propisima i privrednim merama, kao i da preduzmu korake u pravcu daljeg jačanja radničkog samoupravljanja u tim organizacijama, razvijanja pogona i ekonomskih jedinica, proširenja proizvodnje, stručnog uzdizanja kadrova u šumarstvu i stvaranja boljih uslova za rad, za zaštitu pri radu i za stanovanje.

9. JUNA 1962.

Na sednicama od 9. juna 1962. Narodna skupština NR Srbije donela je dva zakona i jednu odluku, razrešila od dužnosti dosadašnjeg predsednika Izvršnog veća Miloša Minića, koji odlazi na novu dužnost, i na njegovo mesto izabrala Slobodana Penezića. Pored toga, Skupština je izabrala jednog predsednika okružnog suda i razrešila dve sudije okružnih sudova.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organima uprave u Narodnoj Republici Srbiji (»Službeni glasnik NR Srbije«, 24/62) unosi izmene u organizaciju republičke uprave. Iz dosadašnjeg delokruga Državnog sekretarijata za poslove finansija izdvajaju se poslovi u vezi sa primenom i izvršavanjem republičkog budžeta, ukida se Državni sekretarijat za robni promet i ovlašćuje Izvršno veće da pojedine poslove i pojedina ovlašćenja koji su dosadašnjim propisima stavljeni u nadležnost Izvršnog veća prenese na republičke organe uprave odnosno republičke savete;

Zakon o obrazovanju jedinstvenih privrednih komora za područja autonomnih jedinica (»Službeni glasnik NR Srbije«, 24/62) predviđa spajanje komora u oblasti privrede i saveza zemljoradničkih zadruga na području autonomnih jedinica u Pokrajinsku privrednu komoru sa sedištem u Novom Sadu, odnosno u Oblasnu privrednu komoru sa sedištem u Prištini. Komore autonomnih jedinica obavezno se učlanjuju u Privrednu komoru NR Srbije. Prema odredbama Zakona, ovim komorama upravlja upravni odbor. Zakon sadrži i odredbe o sastavu i načinu obrazovanja upravnih odbora, sekcija i drugih organa ovih komora;

Odluka o potvrđi Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća Narodne Skupštine Narodne Republike Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 24/62). Odlukom je Skupština potvrdila navedenu Uredu koju je donelo Izvršno veće.

2. JULA 1962.

Na sednicama od 2. jula 1962. Narodna skupština NR Srbije donela je četiri zakona, pet odluka i jednu preporuku; pretresla Izveštaj Odbora za organizaciju vlasti i upravu Republičkog veća o stanju i razvoju odnosa javne uprave i građana u Narodnoj Republici Srbiji, Izveštaj Odbora za privredne organizacije Veća proizvođača o radu organa radničkog upravljanja u zanatstvu i ugostiteljskim privrednim organizacijama gde funkciju radničkog saveta vrši ceo kolektiv, i Izveštaj Odbora za privredne organizacije i Odbora za pitanja rada i socijalnog osiguranja Veća proizvođača o društveno-političkoj aktivnosti opštinskih veća proizvođača u sprovođenju nekih privrednih mera. Pored toga, Skupština je izabrala dve sudije Vrhovnog suda NR Srbije i dva predsednika okružnih sudova, a razrešila jednog sudiju okružnog suda.

Na posebnim sednicama, Republičko veće je za predsednika Veća izabralo dra Dušana Bratića, za potpredsednika Nikoliju Petrovića, i za zapisničare Dragoljuba Kirčanskog, Tankosavu Simić i Milovana Radojevića; Veće proizvođača — za predsednika Veća Dušana Puđu, za potpredsednika Branišlavu Tešić, i za zapisničare Momčila Pajevića, Stanoja Markovića i Radomira Vuckovića.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o poljoprivrednoj inspekciji (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/62) sadrži odredbe o organizaciji poljoprivredne inspekcije kao službe koja ima za zadatak da u oblasti poljoprivrede vrši nadzor nad izvršavanjem zakona i drugih propisa i mera od strane građana, ustanova, privrednih i drugih organizacija. U nadležnost ove inspekcije spadaju svi inspekcijski poslovi iz oblasti poljoprivrede, sem poslova iz oblasti veterinarstva i pojedinih poslova koji su posebnim propisima dati u nadležnost drugih organa. Poslove iz oblasti veterinarstva vršće i dalje veterinarska inspekcija, kao posebna inspekcijka služba. Organi poljoprivredne inspekcije obrazuju se u političko-teritorijalnim jedinicama saglasno Zakonu o organizaciji uprave narodnih odbora odnosno Zakona o organima uprave u Narodnoj Republici Srbiji;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o hidromelioracionim sistemima i iskorišćavanju zemljišta u hidromelioracionim sistemima (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/62) proširuje primenu Zakona i na upravljanje kanalskom mrežom i objektima hidrosistema Dunav — Tisa — Dunav, s tim što se od odredaba Zakona o hidromelioracionim sistemima i iskorišćavanju zemljišta u hidromelioracionim sistemima izuzima samo finansiranje osnovne i detaljne kanalske mreže u okviru hidrosistema Dunav — Tisa — Dunav. Pored odredaba kojima se regulišu obaveze i drugi odnosi u vezi sa odbranom od poplava i odvođenjem suvišnih unutrašnjih voda, zakon predviđa i određena ovlašćenja Izvršnom veću Narodne skupštine AP Vojvodine za davanje saglasnosti na Pravilnik o korišćenju hidrosistema Dunav — Tisa — Dunav i za donošenje bližih propisa o zaštiti i održavanju objekata tog hidrosistema. Zakon, pored toga, određuje da korisnici plaćaju naknadu za korišćenje suvišnih voda neposredno organizaciji koja upravlja hidromelioracionim sistemom;

Zakon o raspodeli doprinosa za stambenu izgradnju u 1962. godini (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/62) predviđa da se 50% od doprinosa za stambenu izgradnju, koji privredne organizacije, državni organi, ustanove, društvene organizacije i druga društvena pravna lica plaćaju na lični dohodak odnosno primanja radnika, u 1962. uplaćuje u fond za stambenu izgradnju one opštine na čijem se području nalazi sedište odnosno prebivalište isplatioca ličnog dohotka, a 50% u fond za stambenu izgradnju one opštine na čijem se području nalazi prebivalište radnika na čiji se lični dohodak plaća taj doprinos;

Zakon o završnom računu o izvršenju Budžeta Narodne Republike Srbije za 1961. godinu (»Službeni glasnik NR Srbije«, 28/62), kojom se odobrava Završni račun prihoda i izvršenih rashoda po Budžetu Narodne Republike Srbije u 1961. Ostvareni prihodi iznosili su 43.436.091.660 din., izvršeni rashodi 36.479.226.599 din., izdvojeni deo za Rezervni fond NR Srbije 434.360.916 din., izdvojeni deo od 10% za obrazovanje posebne budžetske rezerve 2.820.410.455 din., a višak prihoda 3.702.093.690 din. Od ostvarenog viška prihoda raspoređeno je u prihode Budžeta NR Srbije za 1962. godinu 2.500.000.000 din., Investicionom fondu NR Srbije radi obezbeđenja sredstava za poslovni fond Privredne banke NR Srbije 800.000.000 din., dok je Izvršno veće ovlašćeno da izvrši raspored ostatka viška prihoda;

Odluka o odobrenju završnog računa Rezervnog fonda Narodne Republike Srbije za 1961. godinu (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/62). Završni račun Republičkog rezervnog fonda za 1961. odobren je sa ukupnim sredstvima od 2.802.440.812 din., utroškom od 1.164.125.663 din., i ostatkom sredstava, koja se prenose u 1962. od 1.638.315.149 din;

Odluka o odobrenju završnih računa za 1961. godinu republičkih fondova koji nemaju posebnog organa upravljanja (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/62), kojom su odobreni završni računi Republičkog fonda za puteve i Republičkog fonda za unapređivanje šumarstva;

Odluka o davanju saglasnosti na završni račun Društvenog fonda za školstvo Narodne Republike Srbije (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/62), kojom je data saglasnost na završni račun Društvenog fonda za školstvo NR Srbije za 1961. koji je doneo Upravni odbor Društvenog fonda za školstvo NR Srbije. U 1961. prihodi Fonda iznosili su 8.533.342.589 din., rashodi 8.347.236.429 din., a ostatak neutrošeni sredstava 186.236.429 din;

Odluka o potvrdi Uredbe o osnivanju i ukidanju određenih republičkih organa uprave (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/62). Potvrđena je navedena Uredba koju je donelo Izvršno veće na svojoj sednici od 9. juna 1962;

Odluka o potvrdi odluka sreskih narodnih odbora o izmenama i dopunama statuta srezova (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/62). Potvrđene su odluke o izmenama i dopunama Statuta grada Beograda od 6. aprila 1962. i Statuta sreza Kraljevo od 23. maja 1962;

Preporuka za dalje razvijanje i organizaciono lačanje organa radničkog upravljanja u zanatskim i ugostiteljskim organizacijama, u kojima funkciju radničkog saveta vrši ceo kolektiv (»Službeni glasnik NR Srbije«, 27/62), ukazuje ovim organizacijama da je potrebno da poklone više pažnje ulozi i mestu svakog člana kolektiva u stručnom uzdizanju, ekonomskom usavršavanju, obezbeđenju higijensko-tehničke zaštite, rešavanju stambenih problema, iznalaženju rešenja da se ne produžava redovno radno vreme, itd. Narocit napor organizacije treba da učine u donošenju internih propisa, da se pridržavaju tih propisa, kao i da preduzimaju i druge mere za otklanjanje slabosti u radu. Narodnim odborima i njihovim organima preporučuje se da ovim organizacijama, putem odgovarajućih instrumenata i drugih mera, obezbede nabavku savremene opreme, da poklone više pažnje lokaciji i mreži ovih organizacija, obezbeđenju poslovnih prostorija, da im pomognu u donošenju internih propisa i da stalno prate njihov rad i razvoj. Preporukom se i privrednim komorama, sindikalnim većima i strukovnim odborima sindikata ukazuje da, pored ostalog, poklone više brige unapređenju unutrašnje organizacije, poboljšanju uslova rada i razvoju samoupravljanja u ovim organizacijama.

J. S.

SABOR NR HRVATSKE

9. APRILA 1962.

Na sednicama od 9. aprila 1962. Sabor NR Hrvatske usvojio je tri odluke i dao saglasnost na Završni račun prihoda i rashoda Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1961. i na Finansijski plan prihoda i rashoda istog fonda za 1962. godinu.

Akti koje je Sabor usvojio:

Odluka o osnivanju Visoke industrijsko-pedagoške škole u Rijeci (»Narodne novine NR Hrvatske«, 15/62). Zadatak ove škole je da obrazuje stručnjake sa višom i visokom spremom za nastavnike stručno-teoretske i praktične nastave na školama i drugim ustanovama za stručno obrazovanje, kao i da organizuje i sprovodi nastavu za usavršavanje odgovarajućeg nastavnog kadra. Studije na Visokoj industrijsko-pedagoškoj školi obuhvataju nastavu prvog i nastavu drugog stupnja, od kojih svaki traje dve godine. Prava i dužnosti osnivača Visoke škole vrši Izvršno veće;

Odluka o obaveznom udruživanju određenog dela sredstava opštinskih društvenih fondova za školstvo na području sreza Zadar i grada Zagreba (»Narodne novine NR Hrvatske«, 15/62). Radi podmirjenja zajedničkih potreba za obrazovanje kadrova, sredstva opštinskih društvenih fondova za školstvo, koja potiču od dela doprinosa budžetima iz ličnog dohotka, obavezno se udružuju u sreski društveni fond za školstvo na području sreza Zadar u visini od 90%, a na području grada Zagreba u visini od 80%. Trajanje ovih fondova određuje se do kraja 1965;

Odluka o produženju trajanja mandata Sabora Narodne Republike Hrvatske (»Narodne novine NR Hrvatske«, 15/62). Produžuje se mandat Saboru Narodne Republike Hrvatske do donošenja novog Ustava Narodne Republike Hrvatske, a najduže za godinu dana.

9. I 10. JULA 1962.

Na sednicama od 9. i 10. jula 1962. Sabor Narodne Republike Hrvatske usvojio je Izveštaj Izvršnog veća Sabora NR Hrvatske o radu Izvršnog veća i republičkih organa uprave u toku 1961. doneo četiri zakona i dve odluke, i potvrdio Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća Sabora NR Hrvatske. Sabor je na ovim sednicama

razrešio dužnosti dosadašnjeg predsednika Izvršnog veća Jakova Blaževića, koji odlazi na novu dužnost, a za novog predsednika Izvršnog veća izabrao Zvonka Brkića. Sabor je razrešio, na njihovo traženje, članove Izvršnog veća Marka Belinića, Antuna Bibera, Božidara Maslarića, inž. Borisa Bakrača, Bešku Frntić i Milana Majstorovića, i odlučio da se ne popunjavaju upražnjena mesta razrešenih članova Izvršnog veća, osim jednoga, na koje je izabrao Vanju Vranjicana. Sabor je takođe, na njihovu molbu, razrešio od dužnosti četiri člana Odbora za društveni nadzor: Martina Bertu, Icu Simića, dra Ivicu Marinića i Šteficu Mađarić, a na upražnjena mesta izabrao Milana Majstorovića, Antuna Krajnovića, Stjepana Kundiha i inž. Radu Pavlovića. Sabor je zatim izabrao jednog sudiju Okružnog suda u Gospiću i razrešio dve sudije Okružnog suda u Rijeci, jednog sudiju Okružnog suda u Splitu i jednog sudiju Okružnog privrednog suda u Zagrebu. Sabor je takođe usvojio izveštaj Administrativnog odbora Sabora o finansijskom poslovanju Sabora u I tromesečju 1962.

Republičko veće Sabora razrešilo je Ranka Mitića od dužnosti člana Zakonodavnog odbora, a na upražnjeno mesto izabralo Paju Manojlovića.

Akti koje je Sabor usvojio:

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organima uprave u Narodnoj Republici Hrvatskoj (»Narodne novine NR Hrvatske«, 28/62). Prema odredbama ovog zakona, Izvršno veće Sabora ima sledeće sekretarijate: Sekretarijat za zakonodavstvo i organizaciju; Sekretarijat za opšte privredne poslove; Sekretarijat za industriju i građevinarstvo; Sekretarijat za poljoprivredu; Sekretarijat za šumarstvo; Sekretarijat za saobraćaj i pomorstvo; Sekretarijat za urbanizam, stambene i komunalne poslove; Sekretarijat za rad; Sekretarijat za republički budžet i opštu upravu. Zakon propisuje i određene organizacione promene u organima republičke uprave, koji se sastoje u sledećem: a) iz Državnog sekretarijata za poslove finansija izdvajaju se poslovi u vezi sa sastavljanjem i izvršavanjem republičkog budžeta i spajaju se sa poslovima opšte uprave; b) pripremanje propisa o organizaciji uprave i poslovi u vezi sa sprovođenjem tih propisa prenose se iz delokruga dosadašnjeg Sekretarijata za opštu upravu u delokrug Sekretarijata za zakonodavstvo i organizaciju; c) menja se delokrug Sekretarijata za opšte privredne poslove i njegov rad prvenstveno usmerava na praćenje pojava koje nastaju u sprovođenju tekuće ekonomske politike, kao i na predlaganje mera u pogledu uspešnog sprovođenja te politike; d) Sekretarijat za industriju preuzima i poslove iz oblasti građevinarstva; e) Zavod za planiranje preuzima od Sekretarijata za opšte privredne poslove one poslove koji se odnose na praćenje izvršavanja republičkog društvenog plana u celini i u vezi s tim Zavod je dužan da podnosi predloge za donošenje propisa i preduzimanje mera za izvršenje plana;

Zakon o izmenama u područjima opština i srezova u Narodnoj Republici Hrvatskoj (»Narodne novine NR Hrvatske«, 27/62). Ovim zakonom ukidaju se 24 opštine u srezovima Daruvar, Našice, Nova Gradiška, Osijek i Šibenik. U srezu Osijek osniva se opština Baranja sa sedištem u Belom Manastiru (za područje ukinutih opština Batina, Beli Manastir, Darda i Kneževi Vinogradi);

Zakon o izgradnji investicionih objekata (»Narodne novine NR Hrvatske«, 29/62). Ovaj zakon sadrži dopunske odredbe u svim onim materijama čije je regulisanje Osnovnim zakonom o izgradnji investicionih objekata prepušteno narodnim republikama, a odnosi se na izgradnju objekata društvenog standarda i komunalnih objekata, na objekte JNA izvan vojnog kruga, kao i na komunalne objekte koji su u neposrednoj vezi sa izgradnjom stambenih objekata. Za objekte koje podižu građani i građanska pravna lica primenjuju se propisi narodnog odbora opštine, ukoliko nije drukčije određeno. Zakon sadrži odredbe kada se umesto investicionog programa može izradivati pojednostavljeni elaborat ili samo referat, kao i odredbe o sadržini pojednostavljenog elaborata i referata. Zakon takođe reguliše i pitanje izdavanja odobrenja za izgradnju investicionih objekata. Kontrolu tehničke dokumentacije pre izdavanja odobrenja za izgradnju vrši organ uprave nadležan za izdavanje odobrenja za izgradnju. Stalni stručni nadzor nad izradnjom investicionih objekata predviđen je i za objekte društvenog standarda i komunalne objekte, osim za izgradnju manjih i jednostavnijih objekata. Tehnički pregled dovršenih investicionih objekata vrši organ građevinske inspekcije, odnosno organ koji je izdao odobrenje za izgradnju;

Odluka o osnivanju Visoke defektološke škole u Zagrebu (»Narodne novine NR Hrvatske«, 28/62). Odlukom se određuje da Visoka defektološka škola obrazuje stručnjake sa spremom višeg i visokog stupnja za rad u privredi i društvenim službama u kojima se vrši vaspitanje i obrazovanje, zaštita i rehabilitacija dece, omladine i odraslih osoba sa smetnjama u psišosomatskom razvitku. Nastava na ovoj školi obuhvata dva stupnja, od kojih svaki traje po dve godine. Škola ima osnovni zadatak da nastavom na prvom stupnju studija obrazuje nastavnike-defektologe za rad u specijalnim školama a na drugom stupnju studija — visokokvalifikovani kadar stručnjaka-defektologa raznih profila.

Odluka o posebnoj obaveznoj rezervi komunalnih banaka kod Banke Narodne Republike Hrvatske (»Narodne novine NR Hrvatske«, 28/62) obavezuje komunalne banke da u 1962. godini obrazuju posebnu obaveznu rezervu kod Banke NR Hrvatske u visini od 5% od ukupnih iznosa svih novčanih sredstava komunalnih banaka. Rezerva se obračunava od iste osnovice koja je propisana za obračunavanje savezne obavezne rezerve.

E. K.

NARODNA SKUPŠTINA NR SLOVENIJE

9. APRILA 1962.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije od 9. aprila 1962. usvojena su dva zakona, četiri odluke i četiri rešenja. Pored toga, Narodna skupština je razmatrala Izveštaj Republičke komisije za pripremanje Nacrta novog ustava NR Slovenije, Izveštaj Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije za 1961. i izveštaje o završnim računima republičkih fondova za 1961.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o Završnom računu o izvršenju Budžeta NR Slovenije za 1961. godinu (»Uradni list LRS«, 13/62). Zakonom je potvrđen Republički budžet za 1961. sa ukupnim prihodima od 15.582.404.039 din., posebnom budžetskom rezervom od 1.035.144.338 din. i ukupnim rashodima od 15.250.000.000 din. Višak prihoda nad rashodima i posebna budžetska rezerva za 1961. preneti su kao prihod u Budžet NR Slovenije za 1962;

Zakon o dvojezičnim školama i školama sa nastavnim jezikom nacionalnih manjina u NR Sloveniji (»Uradni list LRS«, 13/62). Zakonom se regulišu rad škola i drugih vaspitno-prosvetnih ustanova ili njihovih odeljenja gde se školuju pripadnici nacionalnih manjina zajedno sa pripadnicima slovenačke narodnosti (dvojezičke škole) ili samo pripadnici jedne nacionalne manjine. Ove škole su deo opšteg školskog sistema i posluju u načelu po propisima koji važe za pojedine vrste škola, u dvojezičnim školama nastava se vrši na jeziku nacionalne manjine i slovenačkom jeziku, a u školama nacionalnih manjina samo na jeziku te manjine;

Odluka o produženju mandata Narodne skupštine NR Slovenije (»Uradni list LRS«, 13/62), kojom se mandat sadašnje Narodne skupštine produžava najviše za jednu godinu radi donošenja novog Ustava NR Slovenije;

Odluka o potvrdi Uredbe o Zavodu NR Slovenije za tehničku pomoć (»Uradni list LRS«, 13/62), kojom se potvrđuje Uredba o pomenutom Zavodu, objavljena u »Uradnom listu LRS«, 4/19/1962;

Odluka o završnom računu Rezervnog fonda NR Slovenije za 1961. godinu (»Uradni list LRS«, 13/62), kojom se potvrđuje završni račun ovog fonda za 1961. sa prihodima od 954.021.396 din. i rashodima od 437.814.723 din. Višak prihoda nad rashodima prenosi se u Fond za 1962;

Odluka o završnom računu Putnog fonda NR Slovenije za 1961. godinu (»Uradni list LRS«, 13/62), kojom se potvrđuje završni račun ovog fonda za 1961. sa prihodima od 3.326.006.594 din. i rashodima od 2.505.216.683 din. Višak prihoda biće prenet u novi Putni fond NR Slovenije;

Rešenje o razrešenju sudije Vrhovnog suda NR Slovenije i o izboru sudija okružnih sudova (»Uradni list LRS«, 13/62), kojom se razrešava od dužnosti jedan sudija Vrhovnog suda i potvrđuje izbor četiri sudije okružnih sudova (u Mariboru i Kranju po jedan i u Celju dva);

Rešenje o izboru povremenih sudija Višeg privrednog suda NR Slovenije (»Uradni list LRS«, 13/62), kojom se biraju 82 povremene sudije Višeg privrednog suda NR Slovenije;

Rešenje o davanju saglasnosti na završni račun Fonda za školstvo NR Slovenije za 1961. godinu (»Uradni list LRS«, 13/62), kojom se daje saglasnost na završni račun ovog fonda za 1961. sa prihodima od 4.205.419.000 din. i isto tolikim rashodima;

Rešenje o odobrenju Izveštaja Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije za 1961. godinu (»Uradni list LRS«, 13/62).

9. JUNA 1962.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije od 9. juna 1962. razmatran je Izveštaj o kretanju privrede NR Slovenije u periodu januar — maj 1962. i usvojena su tri zakona, dve odluke i deset rešenja.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o upravnim organima NR Slovenije (»Uradni list LRS«, 21/62). Ovim zakonom ukida se sadašnji Državni sekretarijat za robni promet i osniva Sekretarijat Izvršnog veća za trgovinu i turizam; ukida se Sekretarijat za opštu upravu a osniva Sekretarijat Izvršnog veća za budžet i opštu upravu; sadašnji Sekretarijat za kulturu, prosvetu i nauku pretvara se u Sekretarijat Izvršnog veća za kulturu i prosvetu, a osniva se novi Sekretarijat Izvršnog veća za istraživačke radove i visoko školstvo. Pored toga, utvrđeni su zadaci i nadležnosti ovih sekretarijata, a u vezi sa nastalim promenama i zadacima Državnog sekretarijata za finansije, Sekretarijata za opšte privredne poslove, Sekretarijata za zakonodavstvo i organizaciju, kao i Zavoda NR Slovenije za privredno planiranje;

Zakon o dopunama Zakona o budžetima NR Slovenije za 1962. godinu (»Uradni list LRS«, 21/62). Ovim dopunama ovlašćuje se Izvršno veće da može preduzimati potrebne mere za štednju budžetskih sredstava i smanjivati sredstva za pojedine namene, s tim da ove mere naknadno dostavi na saglasnost Narodnoj skupštini;

Zakon o Višoj školi za zdravstvene radnike u Ljubljani (»Uradni list LRS«, 21/62). Zakonom se spajaju sadašnja Viša škola za medicinske sestre, Viša škola za fizioterapeute i Viša škola za rendgenske pomoćnike u jedinstvenu Višu školu za zdravstvene radnike, sa sedištem u Ljubljani. Zadatak škole je da školuje i vaspitava zdravstvene radnike za rad u zdravstvenim, prosvetnim, socijalnim i drugim ustanovama i organizacijama gde se traži više zdravstveno obrazovanje. Zakonom su određeni organi upravljanja, a škola počinje rad u školskoj 1962/63;

Odluka o produženju mandata upravnim odborima fondova za zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača (»Uradni list LRS«, 21/62) produžava mandat upravnim odborima fondova za zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača koji su bili izabrani u 1960, sve dok ne budu izabrani novi organi upravljanja na osnovu odredaba novog zakona o organizaciji i finansiranju socijalnog osiguranja;

Odluka o oslobođenju plaćanja dela doprinosa iz budžeta iz ličnih dohodaka radnika koji pripada NR Sloveniji invalidskih školskih radionica za gluvonemu omladinu u 1962. godini (»Uradni list LRS«, 21/62). Sredstva iz ovog doprinosa, invalidske školske radionice su dužne da ulože u svoj poslovni fond.

Rešenjima koje je Skupština usvojila izvršene su sledeće personalne promene: razrešen je od dužnosti dosadašnji predsednik Narodne skupštine NR Slovenije Miha Marinko, a za novog predsednika je izabrana Vida Tomšič; razrešen je i dosadašnji predsednik Izvršnog veća NR Slovenije Boris Krajger, a za novog predsednika imenovan je Viktor Avbelj; radi odlaska na nove dužnosti razrešeni su dosadašnji članovi Izvršnog veća Tone Bole, dr Marjan Dermastija, Jože Ingolič i Matija Maležič, a za nove članove Izvršnog veća imenovani su: Rudi Čacinović, Jože Tramšek i Beno Zupančič; Jože Ingolič je delegiran za poslanika u Savezno veće Savezne narodne skupštine; za predsednika Odbora za društveni nadzor Narodne skupštine NR Slovenije imenovan je Matija Maležič.

Doneto je i rešenje o razrešenju i izboru nekih sudija, kao i rešenje o dopunskim izborima za dva poslanika Republičkog veća i jednog poslanika Veća proizvođača.

19. JULA 1962.

Na sednicama Narodne skupštine NR Slovenije od 19. jula 1962. razmatran je Izveštaj o finansiranju socijalnog osiguranja u NR Sloveniji i u vezi sa tim prihvaćena je posebna preporuka, zatim Izveštaj o radu Administrativnog odbora Skupštine u prvoj polovini 1962. i Izveštaj o završnom računu budžeta Narodne skupštine NR Slovenije za 1961. Pored toga, na sednicama su prihvaćeni jedan zakon, četiri odluke i više rešenja. Za nove članove Izvršnog veća izabrani su Janko Smole i Silvo Hrust.

Akti koje je skupština usvojila:

Preporuka o zadacima u oblasti socijalnog osiguranja (»Uradni list LRS«, 26/62). Preporukom se pozivaju narodni odbori opština, radni kolektivi u zavodima za socijalno osiguranje i zavodima za zdravstvenu zaštitu, organi samoupravljanja u privrednim organizacijama, društveno-političke organizacije i sami osiguranici, da temeljito prouče sve probleme u vezi sa povećanjem troškova za socijalno osiguranje, a naročito za zdravstvenu zaštitu, i da hitno preduzmu odgovarajuće mere kako bi se ova potrošnja uskladila sa dinamikom porasta nacionalnog dohotka i tako pripremio prelazak na nov način finansiranja socijalnog osiguranja;

Zakon o produženju mandata narodnih odbora opština i srezova (»Uradni list LRS«, 26/62). Zakonom se menja odredba čl. 21. Ustavnog zakona NR Slovenije i predviđa da Narodna skupština može ubuduće produžavati mandat narodnim odborima opština i srezova ne samo do jedne godine, već i na duži rok ako to traže specijalne okolnosti. Na osnovu ove izmene, Zakonom se produžava mandat narodnim odborima opština i srezova izabranim u oktobru odnosno novembru 1957, sve dok u opštinama i srezovima ne budu, u skladu sa novim ustavnim uređenjem, izabrani novi predstavički organi;

Odluka o proglašenju Zakona o produženju mandata narodnih odbora opština i srezova (»Uradni list LRS«, 26/62). Odlukom se proglašava valjanost izmene čl. 21. Ustavnog zakona NR Slovenije, koju treba da potvrdi oba doma;

Odluka o visini doprinosa koji se plaća u Rezervni fond NR Slovenije za potrebe privrednih organizacija (»Uradni list LRS«, 26/62). Odlukom se predviđa da sve privredne organizacije, osim onih koje doprinose iz dohotka plaćaju paušalno, uplaćuju u Rezervni fond NR Slovenije 3% od ostvarenog čistog prihoda, umanjeno za iznose isplaćene na ime ličnih dohodaka i obavezno unete u sopstveni rezervni fond.

Usvojeni su i sledeće odluke i rešenja:

Odluka o potvrdi Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije (»Uradni list LRS«, 26/62); *Odluka o potvrdi Statuta Opšte privredne banke NR Slovenije* (»Uradni list LRS«, 26/62); *Rešenje o izboru članova Izvršnog veća Narodne skupštine NR Slovenije* (»Uradni list LRS«, 26/62); *Rešenje o razrešenju i izboru predsednika i sudija okružnih sudova* (»Uradni list LRS«, 26/62); *Rešenje o razrešenju i izboru predsednika Višeg privrednog suda NR Slovenije* (»Uradni list LRS«, 26/62).

Ostalim rešenjima izabrani su predsednici, potpredsednici i zapisničari oba veća Skupštine, zbog isteka jednogodišnje

izborne funkcije dosadašnjim funkcionerima; verificirani su mandati dvaju poslanika za Republičko veće i jednog za Veće proizvođača, koji su nedavno izabrani na naknadnim izborima; izabrana su dva nova člana na upražnjena mesta u Odboru za privredu Republičkog veća.

Dr M. P.

NARODNA SKUPŠTINA NR BOSNE I HERCEGOVINE

10. APRILA 1962.

Na sednicama od 10. aprila 1962. Narodna skupština NR Bosne i Hercegovine usvojila je šest zakona i jednu odluku.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o statkovodnom ribarstvu (»Službeni list NR BiH«, 17/62). Zakon na nov način reguliše upravljanje ribljim fondom i njegovo korišćenje, određujući da on služi prvenstveno za razvijanje sportskog ribolova. Pravo iskorišćavanja ribljeg fonda imaće u prvom redu organizacije sportskih ribolovaca, a zatim i druge društvene i privredne organizacije. Ove organizacije će svojim pravilima bliže odrediti način iskorišćavanja ribljeg fonda;

Zakon o Republičkom fondu za unapređivanje izdavačke delatnosti (»Službeni list NR BiH«, 17/62). Predviđa se dalje postojanje ovog fonda, koji će poslovati u okviru odredaba Zakona o budžetima i finansiranju samostalnih ustanova i u okviru pravila samog Fonda;

Zakon o ukidanju Fonda za socijalne ustanove NR Bosne i Hercegovine (»Službeni list NR BiH«, 17/62). Ovaj Fond se ukida danom 30. juna 1962. a dosadašnji prihodi fonda postaju prihodi budžeta NR Bosne i Hercegovine. Izuzetno neutrošena sredstva Fonda iz 1961. i 30% od prihoda Fonda iz 1962. stavljaju se na raspolaganje Savetu za socijalnu politiku NR Bosne i Hercegovine, koji ih do kraja godine može koristiti samo u svrhe u koje ih je koristio i Fond, s tim da ih može ustupiti i srezovima;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Visokoj školi za socijalne radnike u Sarajevu (»Službeni list NR BiH«, 17/62). Preciznije se određuju status i zadaci ove škole, uslovi upisa i trajanje studija;

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o Višoj geodetskoj školi u Sarajevu (»Službeni list NR BiH«, 17/62). Organizacija i rad ove škole usklađuju se sa odredbama Zakona o visokom školstvu, pa se utvrđuje da je Viša geodetska škola u Sarajevu visokoškolska ustanova;

Zakon o stavljanju van snage Zakona o visokoj tehničkoj školi metalurške struke u Zenici (»Službeni list NR BiH«, 17/62). Odlukom Izvršnog veća NR Bosne i Hercegovine, prava osnivača prema Visokoj tehničkoj školi metalurške struke u Zenici prenesena su na Narodni odbor sreza Zenica, koji je svojom odlukom pretvorio ovu školu u Metalurški fakultet.

Odluka o produženju mandata Narodne skupštine NR BiH (»Službeni list NR BiH«, 17/62). Produžuje se mandat Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine IV saziva do donošenja novog Ustava NR Bosne i Hercegovine a najduže za jednu godinu.

23. JUNA 1962.

Na sednicama Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine od 23. juna 1962. usvojeno je pet zakona i šest odluka, saslušani su Izveštaji Administrativnog odbora o finansijskom i materijalnom poslovanju Skupštine za vreme od 1. oktobra 1961. do 31. maja 1962, potvrđen Statut Privredne banke NR Bosne i Hercegovine, i razrešeni su od dužnosti članovi Izvršnog veća Blažo Đuričić, Pašaga Mandžić, Dušanka Kovačević, Ivo Jerkić, Dragutin Kosovac, Savin Cerić i dr Edhem Čamo

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organima uprave u Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini (»Službeni list NR BiH«, 25/62). Prema ovom zakonu Državni sekretarijat za poslove finansija bavi se isključivo pitanjima i poslovima finansija, dok Sekretarijat Izvršnog veća za opštu upravu postaje Sekretarijat Izvršnog veća za republički budžet i opštu upravu. Iz delokruga Sekretarijata Izvršnog veća za opšte privredne poslove izdajuju se poslovi praćenja i analize izvršavanja republičkog društvenog plana, dok se u njegov delokrug prenose poslovi iz oblasti cena i tarifa koje je vršio dosadašnji Državni sekretarijat za poslove robnog prometa. Državni sekretarijat za poslove robnog prometa reorganizovan je u Sekretarijat Izvršnog veća za trgovinu, ugostiteljstvo i turizam. Sekretarijat Izvršnog veća za poljoprivredu i šumarstvo spajaju se u jedan sekretarijat, a Savet za prosvetu i Savet za stručno obrazovanje u jedan savet. Savet za nauku reorganizuje se u Savet za naučni rad. Proširuje se delokrug Zavoda za privredno planiranje time što Zavod preuzima poslove praćenja i analize izvršavanja republičkog društvenog plana u celini. Republički sanitarni inspektorat postaje organ uprave u sastavu Saveta za zdravlje;

Zakon o ukidanju pojedinih opština (»Službeni list NR BiH«, 25/62). Ukidaju se opštine Barači, Bosansko Petrovo Selo, Čelić, Kozarac, Preodac, Ravno, Sanica i Ulog;

Zakon o prestanku rada Visoke škole mašinske struke u Sarajevu (»Službeni list NR BiH«, 26/62) određuje da nastava u ovoj školi prestaje završetkom letnjeg semestra školske 1963/64;

Zakon o Republičkom fondu voda (»Službeni list NR BiH«, 26/62) određuje da Republički fond voda nastavlja rad. Do sada nisu postojali republički propisi koji bi regulisali postojanje ovog fonda;

Zakon o Republičkom fondu za unapređivanje kulturnih delatnosti (»Službeni list NR BiH«, 26/62) određuje dalje postojanje Republičkog fonda za unapređivanje kulturnih delatnosti. Novinu u Zakonu predstavljaju odredbe koje predviđaju formiranje upravnog odbora Fonda, utvrđuju njegov delokrug i obavezno ustanovljuju rezervni fond;

Odluka o ovlašćenju Izvršnom veću za davanje dozvole za korišćenje dela izdvojenih sredstava posebne budžetske rezerve u 1962. godini (»Službeni list NR BiH«, 26/62). Odlukom je ovlašćeno Izvršno veće da može dozvoliti pojedinim opštinama korišćenje dela izdvojenih sredstava posebne budžetske rezerve u 1962;

Odluka o posebnim rezervama fondova (»Službeni list NR BiH«, 26/62). ustanovljava posebne obavezne rezerve fondova, koje se obrazuju izdvajanjem određenog procenta raspoloživih novčanih sredstava poslovnog fonda i fonda zajedničke potrošnje privrednih organizacija. Ova će sredstva koristiti Privredna banka NR BiH za davanje kredita u privredi. Odlukom se određuje da će Izvršno veće utvrditi uslove za davanje kredita iz sredstava posebnih obaveznih rezervi fondova.

Takode su usvojene: Odluka o davanju saglasnosti na završni račun Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1961. Odluka o davanju saglasnosti na Finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1962. i Odluka o izmenama i dopunama Odluke o poslaničnim naknadama i platama za stalne funkcije narodnih poslanika Narodne skupštine NR BiH. Doneta je takode i odluka o razrešenju i izboru nekih sudija okružnih sudova.

Pored potvrde Statuta Privredne banke NR BiH. Veće proizvođača usvojilo je i Odluku o prestanku mandata narodnog poslanika inž. Milana Gojmerca.

B. LJ.

NARODNO SOBRANJE NR MAKEDONIJE

11. I 12. APRILA 1962.

Na sednicama Narodnog sabora NR Makedonije od 11. i 12. aprila 1962. usvojeni su Izveštaji Izvršnog veća o radu u 1961. godini, zatim tri zakona i pet odluka, saslušana je Informacija o radu na pripremanju Nacrta novog Ustava NR Makedonije, razrešeni su od dužnosti predsednik Okružnog suda u Skopju, po jedan sudija okružnih sudova u Bitoli, Tetovu i Stipu i jedan sudija Okružnog privrednog suda u Stipu, a zatim su izabrane dve sudije Vrhovnog suda NR Makedonije, predsednik Okružnog suda u Skopju i po jedan sudija okružnih sudova u Bitoli i Tetovu. Predstavnik Izvršnog veća dao je odgovor na jedno poslaničko pitanje.

Na zasebnoj sednici, Veće proizvođača je pretresalo Izveštaj Višeg privrednog suda NR Makedonije o problemima privrednih organizacija gledanim kroz rad privrednih sudova.

Akti koje je Narodno sobranje usvojilo:

Zakon o šumama (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 11/62). Zakon određuje obrazovanje šumskoprivrednih područja prema privrednim, ekonomskim i drugim uslovima, radi obezbeđivanja jedinstva i celine područja, ekonomičnog iskorišćavanja, intenzivnog uzgoja i zaštite šuma i uspešnog razvoja šumskoprivrednih područja. Šumskoprivredno područje obrazuje Izvršno veće po prethodno pribavljenom mišljenju nadležnih opštinskih i sreskih narodnih odbora i zainteresovanih privrednih organizacija i ustanova. Šume i šumska zemljišta u društvenoj svojini u granicama šumskoprivrednih područja, opštinski narodni odbor dodeljuje na korišćenje privrednim organizacijama. Pod određenim uslovima, privrednim organizacijama mogu se dodeliti i šume u građanskoj svojini, s tim što sopstvenici zadržavaju pravo na seču drva za sopstvene potrebe. Zakon predviđa mogućnost proglašavanja šuma zaštitnim odnosno šumama sa posebnom namenom, o čemu odlučuje opštinski narodni odbor;

Zakon o fondovima za puteve (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 11/62). Fondovi za puteve osnivaju se radi korišćenja sredstava namenjenih za održavanje, rekonstrukciju i izgradnju javnih puteva. Fond za puteve može obrazovati svaka političko-teritorijalna jedinica. Ove fondove u narodnim odborima osnivaju narodni odbori, dok Republički fond za puteve osniva Izvršno veće. Dve ili više političko-teritorijalnih jedinica mogu obrazovati zajedničke fondove. Fond ima svojstvo pravnog lica, a njime upravlja upravni odbor;

Zakon o raspodeli sredstava namenjenih za javne puteve (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 11/62). Zakon određuje da se ukupno ostvarena sredstva za javne puteve (bez sredstava koja se formiraju iz nadoknada koje se plaćaju za drumska zaprežna vozila) raspodeleju i to: republici 60%, srezovima 10%, opštinama 30%;

Odluka o davanju saglasnosti na finansijski plan Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1962. godinu (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 11/62). Prihodi Fonda iznosili su 2.980.170.000 din. i rashodi isto toliko;

Odluka o davanju saglasnosti na završni račun Republičkog društvenog fonda za školstvo za 1961. godinu (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 11/62). Prihodi Fonda iznosili su 1.787.108.057 din., a rashodi 1.642.478.466 din;

Odluka o stopi i paušalnim iznosima doprinosa za osnovno zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača za 1962. godinu (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 12/62). Od katastarskog dohotka i drugih sporednih privrednih delatnosti u poljoprivredi koje podležu oporezivanju, doprinos za zdravstveno osiguranje obračunava se za sva domaćinstva koja su oporezivana porezom na dohodak iz poljoprivrede po opštoj stopi od 5%. Paušalni doprinos po glavi korisnika osnovnog zdravstvenog osiguranja poljoprivrednih proizvođača koji nemaju sopstvene zemlje niti pravo plodouživanja na poljoprivrednom zemljištu utvrđuje se na 700 dinara. Paušalni doprinos po glavi osiguranika osnovnog zdravstvenog osiguranja koji plaća narodni odbor iz budžeta opštine utvrđuje se na 600 dinara;

Odluka o produžetku mandata Narodnog sabora NR Makedonije (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 11/62). Narodnom saboru izabranom 23. i 27. marta 1958. produžen je mandat radi donošenja novog Ustava NR Makedonije, a najduže za jednu godinu.

Doneseni su i *Odluka o izmeni Odluke o doprinosu Republičkom investicionom fondu* (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 11/62) i *Preporuka o poboljšanju privrednog delovanja i odnosa u međusobnom poslovanju privrednih organizacija* (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 11/62), kojom je, pored ostalog, sreskim narodnim odborima i narodnim odborima većih opština preporučeno obrazovanje komisija za društveni nadzor.

30. MAJA 1962.

Na sednicama Narodnog sabora NR Makedonije od 30. maja 1962. usvojena je Informacija o primeni Zakona o zdravstvenom osiguranju poljoprivrednih proizvođača.

Na odvojenoj sednici, Republičko veće je pretresalo pitanja u vezi sa ostvarivanjem prava građana i zakonitosti akata narodnih odbora na osnovu materijala o zakonitosti rada organa uprave narodnih odbora u vezi sa pravima građana, materijala o nadzoru nad zakonitošću akata narodnih odbora i Izveštaja o radu Biroa za molbe i pritužbe Izvršnog veća, i donelo Preporuku o otklanjanju nezakonitosti u radu organa uprave u vezi sa ostvarivanjem prava građana. Pored toga, Veće je pretresalo i usvojilo analize o urbanizaciji i urbanističkim planovima naseljenih mesta i o radu stambenih zajednica u 1961.

Veće proizvođača je na odvojenoj sednici razmatralo Izveštaj Republičkog zavoda za socijalno osiguranje u 1961. sa materijalima o korišćenju lekova od strane osiguranika u periodu januar—septembar 1961, zatim Izveštaj Inspektorata za rad NR Makedonije za 1961. sa materijalima o radu komisija o zasnivanju i otkazivanju radnog odnosa radnika u toku 1961, kao i Materijal o stanju fondova zajedničke potrošnje kod nekih privrednih organizacija u oblasti industrije u NR Makedoniji.

Acti koje je Narodno srobanie usvojilo:

Preporuka o otklanjanju nezakonitosti u radu organa uprave u vezi sa ostvarivanjem prava građana (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 17/62). Preporučeno je narodnim odborima i republičkim organima uprave da se neposrednije staraju otklanjanju uzroka nezakonitosti u radu lokalnih organa uprave i preduzimaju energičnije mere za suzbijanje kršenja propisa uopšte, a naročito u stambenim i imovinskopравnim odnosima građana (eksprijacija, arondacija i sl.).

26. JUNA 1962.

Na sednicama Narodnog sabora NR Makedonije od 26. juna 1962. usvojeni su: Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organima uprave u Narodnoj Republici Makedoniji i tri odluke, zatim Pregled kretanja privrede u periodu januar—april 1962. i izvršenja Republičkog budžeta za prvo tromesečje 1962; Izveštaji republičkih privrednih komora o radu u 1961. godini; Izveštaj o problemima i funkcionisanju Službe društvenog knjigovodstva; Izveštaj o radu Univerziteta za školsku 1959/60. i 1960/61; Izveštaj Odbora za predstave i žalbe o radu u prvom polugodištu 1962; i Izveštaj Administrativnog odbora o izvršenju predračuna prihoda i rashoda Narodnog sabora za prvo tromesečje budžetske 1962. Pretresena je i Analiza donesenih pravilnika o unutrašnjoj raspodeli u privrednim organizacijama za 1961.

Narodno srobanie je na ovoj sednici takođe odlučilo da se broj članova Izvršnog veća smanji od 15 na 13, pa je zatim razrešilo članove Izvršnog veća Mitu Hadži-Vasileva, Saltira Putinskog i Reisa Šakirija, zbog odlaska na nove dužnosti, dok je za člana Izvršnog veća izabralo Trpeta Jakovlevskog. Narodno srobanie je, na njihov zahtev, razrešilo Lazara Koliševskog od dužnosti predsednika Narodnog sabora i Vidoja Smilevskog od dužnosti potpredsednika, pa je za novog predsednika izabralo Ljupča Arsova, a za potpredsednika Reisa Šakirija.

Acti koje je Narodno srobanie usvojilo:

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o organima uprave u Narodnoj Republici Makedoniji (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 21/62). Zakonom se ukidaju Državni sekretarijat za robni promet, Državni sekretarijat za pravosudnu upravu,

Sekretarijat Izvršnog veća za opštu upravu i Sekretarijat Izvršnog veća za građevinarstvo i osnivaju novi sekretarijati Izvršnog veća i to: Sekretarijat za trgovinu i turizam, Sekretarijat za pravosudnu upravu i Sekretarijat za Republički budžet i opštu upravu. Poslove ukinutih državnih sekretarijata i sekretarijata Izvršnog veća preuzimaju: Sekretarijat izvršnog veća za trgovinu i turizam i Sekretarijat izvršnog veća za opšte privredne poslove ukinutog Državnog sekretarijata za robni promet; Sekretarijat izvršnog veća za pravosudnu upravu — poslove ukinutog Državnog sekretarijata za pravosudnu upravu; Sekretarijat izvršnog veća za industriju — poslove ukinutog Sekretarijata Izvršnog veća za građevinarstvo, i Sekretarijat Izvršnog veća za Republički budžet i opštu upravu — poslove ukinutog Sekretarijata za opštu upravu;

Odluka o izmenama Republičkog društvenog plana za 1962. godinu (»Službeni vesnik na NR Makedonija«, 21/62). Izmenama se uvodi posebna obavezna rezerva komunalnih banaka kod Privredne banke NR Makedonije u visini od 5% od iznosa svih sredstava komunalnih banaka. Privredna banka ovlašćena je da ova sredstva koristi za kreditiranje obrtnih sredstava u privredi putem prelijanja i usmeravanja sredstava na teritoriji Republike, a u cilju izvršenja zadataka postavljenih Republičkim društvenim planom;

Takođe su usvojene *Odluka o potvrđi Uredbe o izmenama i dopunama Uredbe o organizaciji i radu Izvršnog veća i Odluka o utvrđivanju letnjeg odmora Narodnog sabora za 1962. godinu.*

P. K.

NARODNA SKUPŠTINA NR CRNE GORE

28. FEBRUARA 1962.

Na sednicama od 28. februara 1962. Narodna skupština NR Crne Gore usvojila je Društveni plan NR Crne Gore za 1962, Zakon o budžetu NR Crne Gore i još 7 zakona i 4 odluke.

Acti koje je Skupština usvojila:

Društveni plan NR Crne Gore za 1962. godinu (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Predviđaju se ukupna investiciona ulaganja u iznosu od 46.435 miliona din., od čega 39.070 miliona din. otpada na fondove osnovnih sredstava, a 7.365 miliona din. na fondove obrtnih sredstava. Društvena bruto ulaganja u osnovne fondove u privredi treba da iznose oko 32.900 miliona, ili 84,2% od ukupnih investicija u fondove osnovnih sredstava, a bruto ulaganja u neprivredne investicije 15,8% (od toga za društveni standard oko 5.800 miliona din.). Lični dohoci u društvenom sektoru treba da se povećaju za 9,8% u odnosu na 1961;

Poljoprivredna proizvodnja treba da se poveća za 4,6% u odnosu na ostvarenje u 1961. Obim građevinskih radova u odnosu na izvršenje u 1961. biće niži za 10,5%. Robni promet trgovine na malo treba da poraste za 12%, a trgovine na veliko za 10%. Predviđa se porast prometa u ugostiteljstvu za 7,1%. U razvoj zanatstva i remontnu službu biće investirano oko 390 miliona din., a ukupan obim završene proizvodnje i usluga predviđa se da će porasti za 6,7%;

Zakon o Budžetu NR Crne Gore za 1962. godinu (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Zakon utvrđuje prihode i rashode u visini od 7.664 miliona din., od čega 1.110 miliona din. otpada na dotacije opštinama, samostalnim ustanovama, komorama i društvenim i privrednim organizacijama;

Zakon o šumama (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Zakonom se određuju šumskoprivredna područja prema privrednim, ekonomskim i drugim uslovima. Područja obrazuje Izvršno veće na osnovu ekonomske i tehničke dokumentacije. Gazdovanje šumama u društvenoj svojini u šumskoprivrednom području vrši jedna privredna organizacija. I šume u gradanskoj svojini mogu se poveriti privrednoj organizaciji ako to nalažu interesi šumskoprivrednog područja kao celine.

Zakon o osnivanju Privredne banke Narodne Republike Crne Gore (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Privredna banka NR Crne Gore osniva se kao posebna banka sa sedištem u Titogradu. Za obaveze Banke jamči Narodna Republika Crna Gora. Bankom upravljaju upravni odbor i generalni direktor, a pojedine poslove upravljanja Bankom određene Zakonom o bankama vrši savet radnog kolektiva koji biraju radnici i službenici na svojoj skupštini. Društveni nadzor nad sprovođenjem kreditne politike Banke vrši Narodna skupština NR Crne Gore. Banka ima svoj statut, koji donosi upravni odbor uz potvrdu Narodne skupštine;

Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Privredne organizacije kojima prevoz u drumskom saobraćaju nije osnovna delatnost, mogu vršiti ovu delatnost pod jednakim uslovima sa privrednim organizacijama drumskog saobraćaja. Privatni sektor u drumskom saobraćaju ima se ukinuti po isteku dve godine od stupanja na snagu Zakona (24. marta 1962).

Zakon o grobljima (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Groblja su komunalni objekti pod upravom narodnog odbora opštine. Zakonom je propisano da opštinski i republički organi u određenom roku donesu dopunske propise za njegovu primenu;

Zakon o učešću opština u zajedničkim prihodima i o visini dotacija opštinama (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Određena je visina dotacija opštinama za 1962. i procent učestvovanja opština u zajedničkim prihodima Republike;

Zakon o uplaćivanju doprinosa za stambenu izgradnju (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Zakon određuje da 50% doprinosa sa stambenu izgradnju iz ličnih dohoda pripada

fondzu za stambenu izgradnju one opštine u kojoj se nalazi sedište isplatioca ličnih dohodaka, a drugih 50% fondzu opštine u kojoj primaoci ličnih dohodaka stalno borave;

Zakon o prenošenju prava osnivača za određene stručne škole na narodne odbore opština (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62). Prava osnivača za Ekonomsku školu »Mirko Vešović« prenose se sa Izvršnog veća NR Crne Gore na NOO Titograd, a za Ekonomsku školu u Pljevljima — na NOO Pljevlja. Sredstva za finansiranje osnovne delatnosti ovih škola imaju se obezbediti u Republičkom budžetu.

Skupština je usvojila i sledeće odluke: *Odluku o određivanju sredstava koja se iz Republičkog budžeta izdvajaju za osnovne delatnosti škola i drugih ustanova za vaspitanje i obrazovanje kao prihod Republičkog društvenog fonda za školstvo* (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62); *Odluku o utvrđivanju načela za određivanje sredstava koja pripadaju školama i drugim ustanovama za vaspitanje i obrazovanje za obavljanje njihovih osnovnih delatnosti* (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62); *Odluku o ustanovljenju posebnih obaveznih rezervi za društvene investicione fondove, za fondove za stambenu izgradnju i za fondove privrednih organizacija* (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62); i *Odluku o određivanju broja sudija u Vrhovnom sudu NR Crne Gore, Višem privrednom sudu NR Crne Gore, Okružnom sudu u Titogradu, Okružnom sudu u Ivangradu i Okružnom privrednom sudu u Titogradu, i o izboru sudija odnosnih sudova* (»Službeni list NR Crne Gore«, 4/62).

11. APRILA 1962.

Na sednicama od 11. aprila 1962. Narodna skupština NR Crne Gore razmotrila je i usvojila Izveštaj Izvršnog veća Narodne skupštine NR Crne Gore za 1961. godinu, Izveštaj Administrativnog odbora o materijalno-finansijskom poslovanju Narodne skupštine NR Crne Gore od 1. jula do 31. decembra 1961. godine; i Informaciju o radu na pripremama za donošenje novog Ustava NR Crne Gore. Takođe su usvojeni jedan zakon i jedna odluka.

Akti koje je Skupština usvojila:

Zakon o eksploataciji ciglarske i grnčarske gline, peska, šljunka i kamena (»Službeni list NR Crne Gore«, 8/62). Osnovna načela Zakona su: ciglarska i grnčarska gлина, pesak, šljunak i kamen su opšte dobro, a njihovo korišćenje je od opšteg interesa; eksploataciju mogu vršiti privredne organizacije i druga privredno-pravna lica u skladu sa propisima kojima se određuje njihova delatnost odnosno zadaci, a građanska pravna lica i pojedini građani samo za građevinske i zanatske svrhe, odnosno za sopstvene potrebe pojedinih građana; eksploataciono polje određuje savet narodnog odbora opštine. Eksploatacija mineralnih sirovina vrši se na zemljištu u društvenoj svojini. Eksploatacija se može vršiti i na zemljištu u građanskoj svojini. Pribavljanje zemljišta u svrhu eksploatacije vrši se shodno propisima Zakona o eksploataciji;

Odluka o produženju mandata Narodne skupštine NR Crne Gore (»Službeni list NR Crne Gore«, 8/62). Narodnoj skupštini NR Crne Gore, izabranom 23. i 28. marta 1958. produžuje se mandat — najdalje za godinu dana — radi donošenja Ustava NR Crne Gore.

14. JULA 1962.

Na sednicama Narodne skupštine NR Crne Gore od 14. jula usvojena su tri zakona i četiri odluke. Pored toga, usvojen je predlog Izvršnog veća o smanjenju broja članova Veća od 15

na 11 i razrešeni su predsednik Izvršnog veća Filip Bajković i članovi Veća Živko Žižić, Dušan Asanović, Dušan Brajušković, Vojin Jauković, Vuko Radović i Radomir Komatina, a izabrani za nove članove Vlado Strugar i Mustafa Redžepagić. Oslobođeni su dužnosti predsednik Narodne skupštine Blažo Jovanović, potpredsednik Nikola Kovačević i sekretar Radovan Lekić, a izabrani za predsednika Filip Bajković, za potpredsednika Savo Brković, a za sekretara Dušan Asanović. Za predsednika Republičkog veća izabran je Vojin Jauković. Razrešeni su dužnosti i neki članovi skupštinskih odbora i komisija, a izvršen izbor novih članova u odborima i komisijama. Izvršen je i izbor dvojice sudija u Okružnom privrednom sudu u Titogradu, a razrešen dužnosti jedan sudija Okružnog suda u Titogradu. Skupština je zatim donela odluku o letnjem odmoru.

Akti koje je skupština usvojila:

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o republičkim organima uprave u Narodnoj Republici Crnoj Gori (»Službeni list NR Crne Gore«, 17/62). Zakonom su propisani poslovi koje vrše Državni sekretarijat za poslove finansija, Savet za prosvetu i kulturu, Savet za narodno zdravlje, socijalnu politiku i komunalna pitanja, Sekretarijat za opšte privredne poslove, Sekretarijat za trgovinu i turizam, Sekretarijat za republički budžet i opštu upravu i Zavod za privredno planiranje. Osnovani su Sekretarijat za trgovinu i turizam i Sekretarijat za republički budžet i opštu upravu, a ukinut Državni sekretarijat za robni promet;

Zakon o fondovima za puteve (»Službeni list NR Crne Gore«, 18/62). Zakonom se propisuje da se, u cilju raspolaganja sredstvima namenjenim za održavanje, rekonstrukciju i izgradnju javnih puteva, osnivaju Republički fond za puteve i opštinski fondovi. Fondovi imaju svojstvo pravnog lica, a njihova organizacija, zadaci i način poslovanja određuju se pravilima. Zakonom se propisuje iz kojih se izvora obrazuju sredstva fondova. Fondom upravlja upravni odbor;

Zakon o određivanju naknade za drumska zaprežna vozila i raspodeli sredstava namenjenih za javne puteve (»Službeni list NR Crne Gore«, 18/62). Zakonom se reguliše određivanje naknade koje se plaćaju za drumska zaprežna vozila i vrši raspodela sredstava namenjenih za održavanje, rekonstrukciju i izgradnju javnih puteva između Republike i opština. Vsinu naknade određuje Izvršno veće, a naknada se plaća svake godine prilikom registracije vozila;

Odluka o dodeljivanju sredstava iz privredne rezerve Republike (»Službeni list NR Crne Gore«, 18/62). Iz sredstava privredne rezerve Republike, koja se obrazuje shodno odredbama glave XIX Društvenog plana NR Crne Gore za 1962. godinu, dodeljuju se preduzeću Elektro-tribucija »Obod« — Cetinje 73.000.000 dinara, bez obaveze vraćanja, za pokriće gubitka po završnom računu za 1961. godinu;

Odluka o izmeni odluke o utvrđivanju procenta doprinosa koji pripada Rezervnom fondu Narodne Republike Crne Gore za potrebe privrednih organizacija (»Službeni list NR Crne Gore«, 18/62). Odlukom se određuje da procent koji privredna organizacija izdvaja za zajedničke rezerve po stavu 1 člana 2 Zakona o obrazovanju i upotrebi sredstava republičkih i opštinskih rezervnih fondova za potrebe privrednih organizacija iznosi 80%;

Odluka o izmeni Odluke o utvrđivanju stope doprinosa za Društveni investicioni fond Narodne Republike Crne Gore (»Službeni list NR Crne Gore«, 18/62). Stopa doprinosa Društvenom investicionom fondu Narodne Republike Crne Gore utvrđuje se u iznosu od 10% od iznosa čistog prihoda izdvojenog za poslovni fond i fond zajedničke potrošnje privredne organizacije.

M. V.

SEDNICE SAVEZNOG IZVRŠNOG VEĆA

10. JULA 1962.

Savezno izvršno veće razmatralo je i usvojilo Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o javnim službenicima, Nacrt osnovnog zakona o službi bezbednosti plovidbe, Nacrt zakona o izmeni Zakona o sredstvima privrednih organizacija, Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o prometu zemljišta i zgrada, Nacrt dopune Krivičnog zakonika, Nacrt odluke o dopuni Saveznog društvenog plana za 1962. i Nacrt odluke o odobrenju završnog računa Opšteg investicionog fonda za 1961.

Savezno izvršno veće je zatim usvojilo Uredbu o izmenama i dopunama Tarife poreza na promet, kojom se uvode diferencirane stope poreza na promet pojedinih vrsta pamučnih tkanina, i Uredbu o izmenama i dopunama Uredbe o porezu na dohodak.

Na sednici su takođe prihvaćene sledeće odluke:

Odluka o načinu i uslovima odobravanja kredita za pokrivanje gubitaka poljoprivrednih organizacija iskazanih u završnim računima za 1961, kojom se predviđa da će Jugoslovenska poljoprivredna banka iz svojih raspoloživih bankarskih sred-

stava odobravati kredite za pokriće ovih gubitaka rezervnim fondovima narodnih republika, a zajmove za ove svrhe davaće poljoprivrednim organizacijama komunalne banke sa rokom otplate do 12 godina i uz kamatnu stopu od 1%;

Odluka o odobravanju posebne premije za seme visokorodnih sorti pšenice, kojom je predviđeno da će se zemljoradničkim zadrugama, poljoprivrednim dobrima i kombinatima, poljoprivrednim ekonomijama i privrednim organizacijama koje gazduju šumama, isplaćivati posebna premija od 8 dinara po kilogramu za sve količine visokorodnih sorti pšenice koje do kraja novembra ove godine zamene ili isporuče individualnim poljoprivrednim proizvođačima koji stupe sa njima u kooperativan odnos;

Odluka o dopuni Odluke o uslovima za davanje kredita za unapređivanje i proširivanje delatnosti kojima se obezbeđuje povećanje izvoza ili smanjenje uvoza, kojom se specijalizovanim bankama omogućuje da mogu davati kredite za investiranje u razvoj turizma sa rokom otplate do 10 godina i uz kamatnu stopu do 3%.

Pored toga, usvojene su i sledeće odluke: Odluka o uslovima upotrebe dotacija odobrenih iz sredstava federacije privrednim organizacijama pomorskog, rečnog i vazdušnog saobraćaja kada obavljaju redovan putnički saobraćaj na određenim linijama od interesa za federaciju; Odluka o dopuni Odluke o stopama doprinosa iz dohotka privrednih organizacija; i Odluka o odobrenju izgradnje novih dalekovoda i trafo-stanica u 1962.

J. M.

ČETVRTI PLENUM CENTRALNOG KOMITETA SAVEZA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE

Četvrti plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije održan je u Beogradu 22. i 23. jula sa sledećim dnevnim redom:

1) Sprovođenje Zaključaka Izvršnog komiteta CK SKJ i dalji zadaci Saveza komunista — referent Aleksandar Ranković;

2) O tekućim problemima ekonomske politike — referent Boris Krajger;

3) O osnovnim pitanjima plana za 1963. godinu — referent Miloš Minić;

4) Proizvodno-ekonomski zadaci u daljem razvoju poljoprivrede — referent Slavko Komar;

5) Razno.

U diskusiji po referatima završnu reč dao je generalni sekretar SKJ Tito.

Na kraju svog rada Plenum je usvojio Zaključke.

REFERAT ALEKSANDRA RANKOVIĆA:

SPROVOĐENJE ZAKLJUČAKA IZVRŠNOG KOMITETA CK SKJ I DALJI ZADACI SAVEZA KOMUNISTA

U prvom delu referata data je analiza intenzivne aktivnosti koju je razvijao Savez komunista Jugoslavije u duhu zaključaka proširene sednice Izvršnog komiteta CK SKJ, održane 14. 15. i 16. marta 1962, Pisma Izvršnog komiteta od 3. aprila 1962, koje je na osnovu Zaključaka sa te sednice upućeno rukovodstvima i svim članovima Saveza komunista, i govora predsednika Republike Josipa Broza Tita održanog 6. maja 1962. u Splitu.

Izlažući značaj i osnovna obeležja te aktivnosti, referat ističe:

»Zaključke i Pismo Izvršnog komiteta CK SKJ i govor druga Tita u Splitu prihvatili su sa jednodušnim odobravanjem svi komunisti i radni ljudi naše zemlje. Oni su to shvatili kao poziv na odlučnu i istrajnu akciju za otklanjanje slabosti koje smo uočili u našem društveno-ekonomskom i političkom životu i, pre svega, u redovima komunista. U otvorenosti i oštini sa kojom je Izvršni komitet iznosio rastale probleme i upozoravao na razna zastranjivanja i štetne pojave, oni su videli dokaz snage i čvrstine Saveza komunista i njegove nepomirljivosti sa svim onim što otežava i usporava naš uspešan socijalistički razvitak. Zamašna i dinamična aktivnost koja je na svim područjima i na svim nivoima usledila posle Pisma Izvršnog komiteta i govora druga Tita, dala je pečat čitavom političkom i društvenom životu zemlje. Sa sigurnošću se može reći da je ona značila nov kvalitet i za unutrašnji život i za idejno-političku aktivnost komunista. Stvorena je nova politička i radna atmosfera u Savezu komunista, u Soci-

jalističkom savezu i u najširoj javnosti, a time i uslovi za brže i doslednije rešavanje mnogih nagomilanih problema.«

U referatu se dalje ističe da je u svim rukovodstvima, organizacijama i aktivima Saveza komunista obavljena, u pravom smislu reči, opštepartijska diskusija, u kojoj je uzelo aktivno učešća na stotine hiljada komunista. Ova diskusija se odlikovala otvorenim kritičkim sagledavanjem i proveravanjem sopstvene prakse, bogatstvom zapažanja, predloga i inicijativa, a sastanci svih rukovodećih organa i organizacija Saveza komunista dobili su akcioni karakter i značili najširu političku mobilizaciju komunista.

»Dosadašnja diskusija i aktivnost u vezi sa Zaključcima Izvršnog komiteta CK SKJ pokazali su i ovog puta da u redovima Saveza komunista živi ogromna revolucionarna snaga. Ta snaga se ispoljila u principijelnom i samokritičkom preispitivanju dosadašnjeg rada, u spremnosti da se odlučno raskine sa uočenim slabostima i greškama, u nedvosmisleno izraženom jedinstvu svih rukovodstava i celokupnog članstva Saveza komunista...«

»Pod snažnim dejstvom takvih diskusija počela su da se raščišćavaju mnoga pitanja i da se prestrojavaju redovi komunista u borbi protiv svega onoga što je tuđe našem socijalističkom društvu. Preko Socijalističkog saveza, Saveza sindikata i drugih društveno-političkih organizacija diskusija se prenela na sve radne kolektive i ostale građane.«

Sagledavajući u svojoj ukupnosti pozitivna dejstva ove diskusije i aktivnosti, referat naglašava da je: »Savez komunista kao celina za kratko vreme dostigao visok nivo zbijenosti svojih redova i akcione sposobnosti. To će se, svakako, izraziti u efikasnijem ostvarivanju najvažnijih zadataka pred kojima se nalazimo, ali pod uslovom da se dostignuti stepen aktivnosti i mobilnosti komunista trajno očuva i smišljeno usmerava. A mi to moramo bezuslovno obezbediti.«

Pozitivno ocenjujući sadržinu i rezultate proširenih sednica izvršnih komiteta centralnih komiteta SK republika, koje su održane neposredno posle proširene sednice Izvršnog komiteta CK SKJ, u referatu se ističe i sledeće: »... U diskusijama koje su vođene na ovim sastancima došla je do punog izražaja zrelost, otvorenost i principijelnost u otkrivanju uzroka raznim deformacijama na svom području i pronalaženju celishodnih mera za uspešnije rešavanje otvorenih problema. Na svim ovim sastancima bila je naglašena potreba i čvrstine i doslednosti u sprovođenju jedinstvene politike Saveza komunista Jugoslavije, a u vezi s tim sagledani su krupni zadaci i odgovornost centralnih komiteta SK republika. Oštro su kritikovane pojave partikularizma i lokalizma, pojave šovinizma, zatvorenosti u republičke okvire i nacionalnog samozadovoljstva, kao i drugi vidovi dezintegracionističkih tendencija...«

U skladu sa zaključcima izvršnih komiteta CK SK republika, kaže se dalje u referatu, u svim republikama su podržani koraci koje su preduzeli savezni organi u cilju sređivanja stanja u privredi, na tržištu i u oblasti raspodele. U tom smislu preduzet je i čitav niz hitnih i konkretnih mera u republikama, u srezovima i komunama, u privrednim organizacijama i društvenim službama.

O radu sreskih i opštinskih komiteta Saveza komunista na sprovođenju Zaključaka Izvršnog komiteta CK SKJ u referatu se daje i sledeća ocena:

»Sreski i opštinski komiteti SK na svojim sastancima i u napregnutoj aktivnosti koju su vodili poslednjih meseci ispoljili su čvrstu odlučnost i spremnost da se bore za oživotvoravanje Zaključaka Izvršnog komiteta CK SKJ. Svuda uglavnom, i sreski i opštinski komiteti prišli su sa dosta kritičnosti i principijelnosti uočavanju i otklanjanju nedostataka u vlastitom radu. Na sastancima su pokrenuli širok krug problema, od kojih su neki tek otvoreni i načeti, te zahtevaju svestraniju analizu i postepeni rad na njihovom rešavanju.«

Pošto su naznačene dosta rasprostranjene slabosti i jednostranosti u dosadašnjem radu sreskih i opštinskih komiteta, koje su bile razmatrane u ovoj diskusiji, u referatu se upozorava na sledeće:

»U intenzivnoj političkoj aktivnosti u ovom relativno kratkom periodu pokrenuti su mnogi problemi, a postoji snažan pritisak članstva SK i radnih ljudi da se oni što pre i uspešnije reše. Pri tom, često se traži intervencija i angažovanje komiteta po svakom konkretnom pitanju. Međutim, sreski i opštinski komiteti ne bi smeli da popuštaju pritisku i da preuzimaju na sebe operativno rešavanje tekućih poslova za koje su prvenstveno odgovorni određeni organi uprave, samoupravna tela ili druge društveno-političke organizacije. U tome je najvažnije razvijati i pravilno usmeravati javnu društvenu odgovornost komunista koji rade u određenim organima i organizacijama.«

U referatu se, dalje, konstatuje da su mnogi komiteti preduzeli energične mere na suzbijanju slučajeva zloupotrebe položaja i poverenja od strane pojedinih ljudi sa odgovornim funkcijama. Primenjivane su i partijske kazne, što je u mnogim slučajevima bilo opravdano, ali je ponegde bilo nervoze, pa su katkad naprečac i olako donošene odluke o partijskim kaznama.

»Važno je zato naglasiti da kazna ima puno dejstvo ako je dobro odmerena i pravična i ako, u isto vreme, doprinosi komunističkom vaspitavanju, izgrađivanju normi i merila kod članova Saveza komunista. Takođe, valja stalno imati na umu da se samo moralno-političkim pritiskom ne mogu rešavati složeni ekonomski i drugi problemi, kao što se to ponegde pokušava.«

Diskusije u osnovnim organizacijama SK u vezi sa Pismom IK CK SKJ bile su, ističe se u referatu, žive i plodne, naročito u organizacijama u preduzećima gde su bile najsadržajnije i najkonstruktivnije.

Pošto se ukazuje na slabosti u dosadašnjem radu osnovnih organizacija, koje su tretirane u ovim diskusijama, u referatu se kaže:

»...Iako se, gledano u celini, rezultati i sadržina diskusije mogu pozitivno oceniti, ne treba gubiti iz vida činjenicu da je diskusija otkrila i zaostaloost jednog manjeg dela članstva, uske vidike, a katkad i uskogruda gledanja uslovljena profesionalnim ili nekim drugim užim interesom. To se ispoljilo i u nerazumevanju nekih suštinskih pitanja našeg sistema i u izvesnoj nestabilnosti pogleda i po onim bitnim pitanjima o kojima je Program SKJ jasno definisao stavove. Ponegde se nisu dovoljno razgraničavale deformacije od samog sistema i smera naše politike, nije se dovoljno razlikovalo o to što proističe iz nedograđenosti sistema od onoga što je po svojoj prirodi suprotno sistemu i predstavlja anomaliju. Ima površnog i jednostranog tumačenja uzroka sadašnjih teškoća u privredi i pomanjkanja političkog realizma u traženju puteva za njihovo razrešavanje. Kod jednog manjeg dela rukovodećeg aktiva i članstva postoji sklonost da se ide iz krajnosti u krajnost, da se situacija dramatiizuje, da se gubi mera i ravnoteža u tretiranju izvesnih pojava u našem životu, a ponekad i da se potcenjuje ili ne vidi ono što smo postigli. Mestimično se ispoljavaju i konzervativna mišljenja koja teže vraćanju na prevaziđeni metod rada i rukovođenja, zagovaranju uravnilovke i nagrađivanju, itd. Bilo je i slučajeva nesamokritičnosti pojedinaca, zataškavanja sopstvenih slabosti i otuda kritizerstva. Očigledno, rad na izgradnji Saveza komunista bio je često površan i zapušten pa su utoliko veće potrebe istrajnog i sistematskog rada na njegovoj idejnoj, političkoj i organizacionoj izgradnji.«

O IDEJNO-POLITIČKOJ I ORGANIZACIONOJ IZGRADNJI SAVEZA KOMUNISTA

»Odluke Izvršnog komiteta i govor druga Tita, kaže se u referatu, su dokumenti koji nesumnjivo imaju trajnu vrednost u našem budućem radu. Njihova trajnost ispoljava se u tome što su pokrenuli pitanja, naročito u odnosu na delovanje SK i njegovih rukovodstava, njegovih organizacija i svakog komunista posebno, koja će biti stalno prisutna u našem radu. Tu se, pre svega, radi o borbi za dosledno sprovođenje odluka, za jačanje jedinstva akcije, za otklanjanje prakticizma, rutinerstva i ostataka birokratskih shvatanja, za izgrađivanje svakog komunista kao idejno-političkog borca, za otklanjanje svih pojava i slabosti koje otežavaju dalje razvijanje naših revolucionarnih tekovina, za preodolevanje svih teškoća u daljem privrednom razvitku zemlje.«

U vezi s tim, referat naglašava značaj zadataka u pravcu poboljšavanja kvaliteta i dejstva celokupnog političkog, idejnog i organizacionog rada u Savezu komunista, podizanja na viši stepen akcione sposobnosti svakog komiteta i organizacije i nivoa političkog rukovođenja u celini.

Ističe se i obrazlaže potreba efikasnijeg rešavanja naročito sledećih pitanja:

»1. *Potrebno je u svoj širini i do kraja sagledati ulogu, odgovornost i način delovanja Saveza komunista u sadašnjim uslovima. U vezi s tim, neophodno je energično suzbijati liberalan odnos prema tim pitanjima.* Jedna od karakteristika takvog liberalnog odnosa jeste i potcenjivanje političkog rada i nekih političkih funkcija...«

»Jasno se pokazalo da su se tamo gde je oslabila ili zatajila aktivnost SK i drugih svesnih snaga ispoljile mnoge anomalije i da je došlo do iskrivljavanja ljudskih odnosa. A čim su se komunisti mobilisali i bolje organizovali mnogi ekscesi su eliminisani. Ovo iskustvo će pomoći da se bolje shvati uloga SK i da se bitno podigne vrednost političkog rada i političke funkcije...«

Osnovno je, kaže se u referatu, obezbediti jaču ulogu komunista u sistemu društvenog samoupravljanja.

»...Kada se govori o jačanju uloge Saveza komunista, onda to, naravno, ne znači jačanje prava rukovodstava i članstva SK na račun prava drugih društveno-političkih organizacija ili organa vlasti, nego jačanje obaveza komunista u tim organizacijama i organima da bi oni uspešno funkcionisali.«

U tom cilju naglašava se kao neophodno pojačavanje i kvalitetno poboljšavanje političkog delovanja komunista na svim linijama — u Socijalističkom savezu, Savezu sindikata, u omladinskim i drugim organizacijama, u samoupravnim telima i organima uprave.

»2. *Uz kvalitetno drukčiji odnos prema svim pitanjima izgradnje SK, neophodno je da se što bolje organizujemo i da se sa istrajnošću borimo za praktično ostvarivanje usvojene orijentacije i svake donete odluke...*«

»Mi se moramo bolje organizovati na svim nivoima za političku i idejnu akciju. To svakako nameće potrebu da smelije i perspektivnije izgrađujemo politiku kadrova i rešavamo određena kadrovska pitanja...«

»3. Isto tako, za dalju izgradnju SK i za podizanje nivoa političkog rukovođenja *od prvorazrednog je značaja izgrađivanje idejno-političkog jedinstva komunista.* Tu moraju važiti ista merila i za rukovodeće ljude i za članstvo SK; naravno da su i u tom pogledu veće obaveze onih komunista koji imaju rukovodeće funkcije. Za sve jugoslovenske komuniste postoji samo jedna, zajednička politička linija po svim bitnim pitanjima socijalističke izgradnje. Ona se zasniva na Programu SKJ i zaključcima rukovodećih organa Saveza komunista...«

»4. Jedan od naših stalnih zadataka jeste da dalje izgrađujemo SK kao demokratsku revolucionarnu organizaciju čiji se unutrašnji život bazira na principima demokratskog centralizma. Prorada Pisma predstavlja nov element u jačanju demokratskih odnosa u SK i u našem društvu. U sadašnjoj diskusiji došlo je do jačanja uloge i odgovornosti foruma i do jačih veza između foruma i članstva. Ova diskusija predstavlja jedan vid široke konsultacije rukovodstva sa članstvom i svim radnim ljudima o svim pitanjima iz rada SK i našeg društvenog života. Takva razmena mišljenja i kontakti treba da postanu trajna tekočina i jedino mogući metod u našem radu...«

»Mi moramo stalno razvijati kritiku koja učvršćuje jedinstvo naših redova, unapređuje naš rad, razvija odnose drugarstva i prisnosti, pomaže čoveku da ukloni određene slabosti, a istovremeno podstiče negovanje ljudskih moralno-političkih svojstava komunista. Kvalitet kritike je u dokumentovanosti i istinitosti, ali i u osećanju mere i u načinu kako se kritikuje. Kritika ne sme da se bazira na neproverenim podacima i ličnoj netrpeljivosti. Osnovno je, znači, sa kakvih se pozicija kritikuje, da li sa gledišta jednog aktivnog odnosa komunista da se stanje izmeni i da se slabosti uklone, ili sa gledišta pasivnog posmatrača koji svojim nastupom stvara demoralizatorsku atmosferu...«

»Uporedo sa negovanjem zdrave kritike moramo se boriti protiv kritiziranja koje slabi jedinstvo SK, omalovažava naše uspehe, demoralizuje ljude, truje odnose među komunistima, potkopava autoritet foruma, itd. A takvih slučajeva je bilo — doduše ne mnogo — i u ovoj diskusiji...«

O UNAPREĐIVANJU METODA POLITIČKOG RUKOVOĐENJA

U referatu se naglašava da je sada prvorazredan zadatak da se rad svih rukovodećih organa Saveza komunista — od CK SKJ do opštinskih komiteta — što bolje organizuje.

»Svi naši forumi treba da se osposobe za sadašnje složene uslove rada i da postanu daleko operativniji nego što su bili do sada. To se naročito odnosi na izvršne komitete centralnih komiteta, na izvršne odbore rukovodstva Socijalističkog saveza, na predsedništva veća Saveza sindikata, na predsedništva CK Narodne omladine i druge izvršne organe političkih organizacija. Ako hoćemo da obezbedimo poboljšanje političkih i društvenog rada, i po kvalitetu i po širini, a to svakako moramo postići, onda su daleko veći zahtevi i prema forumu kao celini i prema svakom njegovom članu posebno. Potrebno je što pre neodložno pronaći takva rešenja koja bi podigla odgovornost i aktivnost naših rukovodstava. Neke početne mere su već preduzete, ali ova pitanja treba kompleksnije rešavati.«

Pošto je konstatovao da je Izvršni komitet CK SKJ, posle svoje proširene sednice, održao nekoliko sastanaka na kojima su razmatrani najvažniji neposredni društveno-politički i ekonomski zadaci, kao i mere za jačanje političkih centara, referat je ukazao na veliku ulogu koju imaju centralni komiteti SK republika u uspešnom rešavanju najvažnijih zadataka iz privrednog i društvenog života i u otklanjanju postojećih slabosti.

O radu izvršnih komiteta CK SK republika u referatu se kaže i sledeće:

»... potrebno je da se izvršni komiteti još više učvrste kao rukovodstva, da budu operativna tela, da rade kolektivno i da se u skladu s tim obezbedi njihov sastav. U tom pravcu se već preduzimaju mere u nekim centralnim komitetima. Radi dosadašnjih nedostataka u radu izvršnih komiteta, u praksi je dolazilo do toga da organizaciono-politički sekretarijati na određeni način zamenjuju delatnost izvršnih komiteta, što se ubuduće mora svakako izbeći. Zadatak organizaciono-političkog sekretarijata je da između sednica izvršnog komiteta radi na razrađivanju i sprovođenju

zaključaka izvršnog komiteta, da što analitičnije prati politička zbivanja i delatnost Saveza komunista, da priprema materijale za sednice izvršnog komiteta i plenuma. Svakako, kad se tako postavi rad izvršnih komiteta i organizaciono-političkih sekretarijata, onda je suvišno da i dalje postoje sekretarijati izvršnih komiteta.«

»Oslobađanje sekretara centralnih komiteta od drugih dužnosti i privlačenje jačih kadrova i jednog broja članova izvršnih komiteta na rad u centralne komitete, mnogo će doprineti poboljšanju njihovog rada i rada njihovih pomoćnih organa, jer će ovi drugovi moći da se prvenstveno posvete radu u Savezu komunista i političkom radu uopšte...«

Sve će to nesumnjivo doprineti, kaže se u referatu, da se izvršni komiteti približe operativi, problemima, životu i radu organizacija i rukovodstava, i da se njihov rad, kao i rad pomoćnih organa, učini efikasnijim u pružanju pomoći rukovodstvima i organizacijama Saveza komunista.

U referatu se, dalje, ističe da članovi centralnih komiteta treba više da kontaktiraju sa rukovodstvima i organizacijama na terenu i da se više angažuju u političkom radu. Naglašava se potreba da pomoćna tela CK celovitije, a ne sektorski, prate grupnije probleme, da se obrati više pažnje sastavu komisija i da se istrajnije radi na tome da se oko rukovodstava i pomoćnih organa okupi u vezi s određenim pitanjima širi aktiv uzdignutih političkih radnika. Potrebno je razvijati nove oblike blagovremenih, raznovrsnih i redovnih kontakata i poboljšavati veze između CK SKJ i CK republika, kao i između ovih rukovodstava i organizacija na terenu.

Dalje, referat insistira na tome da sreski i opštinski komiteti treba upornije da rade na izgrađivanju svog metoda rada i da, pored ostalog, poklone veću pažnju unapređivanju rada aktivna komunista sa raznih područja, organizovanju savetovanja, seminara ili diskusija o raznim pitanjima, kao i primeni drugih oblika okupljanja komunista.

»Zaostaje se i u razvijanju gipkijih oblika saradnje sa osnovnim organizacijama. Kontakti komiteta sa osnovnim organizacijama su neredovni, komiteti sporo reaguju na zahteve i potrebe, na primedbe i sugestije osnovnih organizacija, nema dovoljno uzajamne razmene mišljenja o veoma važnim društvenim problemima i načinu rada komunista. U diskusijama je opravdano ukazano da se opštinski komiteti vrlo malo konsultuju sa članstvom i da svoje stavove često zasnivaju samo na mišljenjima rukovodilaca privrednih organizacija, ustanova i rukovodećih ljudi iz uprave. Način delovanja komiteta treba da bude sračunat na to da čitavo članstvo što aktivnije učestvuje u formiranju ocena, stavova i zaključaka.«

Naglašavajući potrebu daljeg izgrađivanja političkog i moralnog lika komunista, u referatu se o poboljšavanju kriterijuma za prijem u Savez komunista kaže i sledeće:

»Prijem u Savez komunista treba sve više da zaoštravamo i da dovedemo u sklad aktivnost i vrednost komunista sa članskom knjižicom. Bolje je da imamo više komunista van organizacije Saveza komunista, nego da ih imamo kao članove a neaktivne i nespremljene da prime na sebe odgovarajuće zadatke. Takva shvatanja su se ispoljila prilikom nedavnih diskusija ne samo među mnogim članovima SK, nego i među radnim ljudima, pre svega među radnicima. Mnogi od njih su izjavljivali da bi želeli baš sada da postanu članovi SKJ kada se vodi dosledna borba protiv iskrivljavanja društvenih odnosa i antisocijalističkih pojava.«

Konstatuje se da su od Sedmog kongresa SKJ ostvareni znatni rezultati u radu na idejnom uzdizanju članstva i kadrova Saveza komunista, ali da taj rad ozbiljno zaostaje s obzirom na povećane zahteve za bržim osposobljavanjem komunista kao društveno-političkih radnika.

O NEKIM PITANJIMA IDEJNE IZGRADNJE SAVEZA KOMUNISTA. O pitanjima idejne izgradnje Saveza komunista referat sadrži i sledeće ocene i stavove:

»Najviše slabosti u idejnom radu proizilazilo je zbog toga što komiteti i osnovne organizacije nisu prema ovim pitanjima imali dovoljno aktivan odnos, što su ovaj rad tretirali usko, kao sektor, kao područje aktivnosti ideoloških komisija, užeg broja »zaduženih« drugova i institucija za obrazovanje...«

»Zbog takvog odnosa komiteta i organizacija SK, ideološki rad se često tretirao usko i pojednostavljeno, a u praksi se uglavnom svodio na obrazovanje, na sticanje znanja, na propagandističku i predavačku aktivnost. Medutim, to je samo jedan vid idejnog formiranja komunista i njihovog osposobljavanja za idejno-političku akciju. Potrebno je uvek polaziti od toga da se podizanje idejnog nivoa ljudi ne ostvaruje samo učenjem i proširivanjem sume znanja, već se najuspešnije postiže kroz društveno-političku i idejnu akciju...«

»Ukoliko se opštinski komiteti, osnovne organizacije i aktivni SK budu više okrenuli ovim pitanjima i njima aktivnije bavili, utoliko će ideološki rad, usko povezan sa dinamičkim političkim radom, sve više biti organski, sastavni deo unutrašnjeg života naših organizacija i bitan vid njihove aktivnosti.

U otklanjanju jednostranosti veoma je važno da se šire shvaćen ideološki rad tretira kao idejna izgradnja Saveza komunista u celini, da se iz tog ugla sagledavaju sve obaveze komiteta, organizacija i aktivna SK, institucija za obrazovanje i drugih društvenih faktora.«

Zatim se u referatu ukazuje na izvesna nerazumevanja prirode rukovodeće uloge Saveza komunista, uloge Socijalističkog saveza i obaveze komunista u vezi s tim. U tom sklopu izražena je i sledeća misao:

»... Još nije dovoljno shvaćeno da, u odnosu na Socijalistički savez i organe društvenog upravljanja, komiteti i organizacije SK nisu spoljni faktor koji deluje snagom svoga autoriteta i gotovih odluka, već da su komunisti idejna snaga unutar čitavog mehanizma upravljanja...«

Aktuelna politička i privredna pitanja — kaže se dalje u referatu — mogu se najbolje i najpravičnije rešavati jedino putem najšire mobilizacije građana.

»O tim pojavama treba više da povedu računa i komiteti Saveza komunista i da svoj rad ne ocenjuju samo s tačke gledišta političke aktivnosti komiteta, već sa stanovišta angažovanja komunista u najširem političkom radu na terenu, funkcionisanja demokratskog samoupravnog mehanizma u komuni i političke aktivnosti građana u društveno-političkim organizacijama.«

O KADROVSKOJ POLITICI

Pošto je konstatovao da je Sedmi kongres SKJ učinio krupan prelom u kadrovskoj politici u pravcu smelijeg podizanja mladih ljudi na razne funkcije, referat analizira iskustva i pouke iz dosadašnjeg rada u ovoj oblasti, pa pored ostalog kaže:

»U načinu rešavanja kadrovskih pitanja treba do kraja izgraditi kriterijume koji odgovaraju sadašnjem stepenu našeg društvenog razvitka. Mnoga ova pitanja često su rešavana od slučaja do slučaja, uz razne pritiske i u prilično uskom krugu. Kadrovsku bazu nismo proširivali u meri koja bi odgovarala postojećim mogućnostima i potrebama našeg razvitka. U celom posleratnom periodu najvažnije kadrovske probleme — državne i političke funkcije rešavali smo kadrovima iz revolucije, što je bilo sasvim pravilno. Ali, svakako, naša je slabost što smo nedovoljno poznavali mlade kadrove koji su izrasli u posleratnom periodu, kroz socijalističku izgradnju, što nismo dovoljno posvećivali pažnju njihovom osposobljavanju i uzdizanju...«

»Primenjena principa rotacije i ograničenja ponovnog izbora mnogo će doprineti otklanjanju tih slabosti. Takva politika je, donekle, i do sada — naročito u poslednjim godinama — primenljivana, posebno u nižim rukovodstvima. Dodaće, te su se promene u izvesnoj meri ograničavale na određeni krug ljudi i išle su uglavnom po horizontali.

Svuda tamo gde se zakočilo podizanje mladih sposobnih kadrova, svakako da ozbiljno zaostajemo. Sada treba da pridemo primeni principa rotacije šire i u svim oblastima našeg društvenog života.«

Navodeći reči predsednika Tita u Komisiji za izradu novog Ustava o značaju i suštini principa rotacije i ograničenja ponovnog izbora, referat ističe:

»Dakle, rotacija ne postavlja pitanje pojedinca, već znači prirodan izbor kadrova i redovno demokratsko smenjivanje na rukovodećim mestima. Ona, naravno, ne znači neke nagle kadrovske promene i neku političku prekretnicu, već kombinovanje kadrova iz revolucije, koji imaju veliko političko iskustvo i koji su sposobni da dalje rade, sa mladim i perspektivnijim ljudima da bi se ostvario kontinuitet u radu. Prema tome, ne radi se o »smeni generacija« već o tome da se rukovodeća tela demokratskim putem obnavljaju odozdo do gore.«

Akcentirajući, kao stalan zadatak, dalje izgrađivanje kriterijuma za odabiranje kadrova u skladu sa potrebama daljeg društvenog razvitka, referat zadržava pažnju na pitanju:

»Šta je to što danas treba da odlikuje naše kadrove, a pogotovo u Savezu komunista? To je, pre svega, duboka odanost stvari socijalizma, visoki stepen društvene odgovornosti i principijelnosti, radna sposobnost i poštovanje, skromnost i poštenje, stalna politička i idejna mobilnost. Ljudi socijalizma, pre svega komunisti i naši kadrovi posebno, treba da budu odlučni i smeli ali i demokrati u radu, da su slobodni od birokratske uobraženosti i malograđanske ravnodušnosti, da imaju humani odnos prema ljudima, da služe kao primer u načinu života, itd. Znači, kadrovi treba da imaju izgrađeni moralno-politički lik i da poseduju potrebne sposobnosti da bi obavljali određenu dužnost. Ti kriterijumi važe i za mlade i za »starije« kadrove. Mi se tih kriterijuma moramo držati. Svaki kompromis i polovična rešenja stvarali bi nam probleme i teškoće u budućem radu. Moramo poći od stvarnih potreba društva i omogućiti da one diktiraju gde će ko doći, a ne da se sve gleda i rešava kroz lične probleme. Time ćemo se osloboditi i elemenata subjektivizma i uneti još objektivnija merila u uzdizanje kadrova i njihov pravilni raspored.«

Planiranje kadrova, kaže se u nastavku referata, postavlja se sada drukčije.

»... To nikako ne znači da ne treba planirati. Ali planirati danas, znači raditi sistematski na stalnom proširivanju kadrovske baze i tako uzdizati kadrove da za određene funkcije može doći u obzir veći broj ljudi određenih kvaliteta. Planirati znači, takođe, i sistematski pratiti kako se uzdiže mladi kadar na odgovorne funkcije; voditi računa o sastavu i socijalnoj strukturi rukovodstva; blagovremeno uticati da se usvojeni principi dosledno primenjuju; preduzimati potrebne mere u idejno-političkom obrazovanju kadrova, njihovom školovanju, itd. Tu, svakako, dolazi i briga o nacionalnoj strukturi kadrova, sve do saveznih organa društveno-političkih organizacija i savezne državne uprave.«

U ovom delu referata naglašava se potreba smelijeg uzdizanja radnika, neposrednih proizvođača, na rukovodeća mesta u Savezu komunista, Savezu sindikata i drugim društveno-političkim organizacijama. Ukazuje se, takođe, na činjenicu da, i pored mnogih i stalnih nastojanja, ima veoma malo, naročito mladih, žena u rukovodstvima Saveza komunista, drugim društveno-političkim organizacijama i na drugim izbornim i odgovornim funkcijama, i da, u vezi s tim, treba preovlađivati izvesne otpore.

O pitanju profesionalizma u Savezu komunista i drugim društveno-političkim organizacijama kaže se pored ostalog:

»U uslovima primene principa rotacije i reizbornosti, i pitanje profesionalizma u Savezu komunista i drugim društveno-političkim organizacijama postaviće se tako da će sigurno doći do smanjenja broja profesionalnih društveno-političkih radnika i tamo gde su oni do sada

bili neophodni. Svakako, profesionalizam se ne može svuda ukinuti, jer na njega treba gledati u procesu, u zavisnosti od stvarnih potreba, utoliko pre što broj profesionalnih političkih radnika nije veliki u Savezu komunista i drugim društveno-političkim organizacijama. Treba smatrati kao normalno da ljudi iz proizvodnje dolaze na odgovorne dužnosti u preduzeću, opštini ili srezi i da se posle određenog vremena vraćaju u svoje radne organizacije.«

Pored drugih pitanja, koja se u ovom delu referata tretiraju, ukazuje se na potrebu da se kadrovski organi u državnoj upravi, pri izvršnim većima, narodnim odborima, i dr. temeljitije bave kadrovskim problemima i da se poboljša njihov sastav. Takođe, napominje se, treba razmatrati mogućnost formiranja komisija za kadrove u Saveznoj i republičkim narodnim skupštinama, koje bi kvalifikovano i sa punom odgovornošću vodile brigu o sastavu ovih tela.

Potrebno je, ističe se dalje u referatu, bolje izučiti problem teoretskog i političkog uzdizanja kadrova i doneti konkretne zaključke u vezi s tim.

U završnom delu referata naglašava se, pored ostalog, da treba praviti razliku između problema koje treba neodložno rešavati i onih koji se mogu rešavati samo na osnovu dublje analize i istrajnim radom. Zaključke Izvršnog komiteta CK SKJ, kaže se dalje, treba tretirati u organskoj vezi sa Programom SKJ i odlukama Sedmog kongresa.

U ovom delu referat upozorava i na sledeće:

»U svakodnevnom političkom delovanju treba imati u vidu i činjenicu da su određeni krugovi u inostranstvu i ovom prilikom pokazali da ne mogu ili neće da shvate kontinuitet i doslednost u našem društvenom razviku i u razvijanju uloge Saveza komunista Jugoslavije. Zato su odmah pitali da intervenciju Izvršnog komiteta CK SKJ protumače kao odstupanje od dosadašnje linije i uloge Saveza komunista, a da odlučno i javno obračunavanje sa slabostima i nedostacima prikažu kao našu slabost, iako je očigledno da se i u tome izražava naša snaga i veliko poverenje koje svi naši radni ljudi imaju u Savez

komunista i političko rukovodstvo zemlje. Kao i uvek dosad, sama naša praksa će razvejati sve takve neodržive konstrukcije i jalova nagađanja, i to utoliko uspešnije ukoliko će doslednije borimo za primenu orijentacije koju su dali Sedmi kongres i Zaključci proširene sednice Izvršnog komiteta, kao i zaključci koje ćemo usvojiti i na ovom Plenumu.«

Naglašavajući da sve ono što je dosad urađeno na sprovođenju odluka Izvršnog komiteta CK SKJ predstavlja u stvari početak i pripremu za još intenzivniju delatnost na svim područjima, referat na kraju ističe:

»Isto tako valja ovde podsetiti na reči druga Tita da mi moramo raditi jedinstveno i dosledno se pridržavati usvojenih stavova. Mi ubuduće moramo brzo i odlučno reagovati na svako udaljavanje od usvojene linije. Mi treba u praktičnom radu da se borimo protiv svih negativnih pojava i njihovih nosilaca. Ono što je bitno u našoj budućoj delatnosti jeste da izgradimo takav unutrašnji život u Savezu komunista koji će obezbeđivati blagovremeno političko reagovanje na slabosti i nedostatke kako pojedinih foruma i organizacija, tako i svakog pojedinca — člana Saveza komunista. Potrebno je da sačuvamo ispoljeni kritički duh, da što više negujemo samokritički odnos prema svom radu. Potrebno je da sada do maksimuma pokažemo samoinicijativu, smelost i organizovanost u rešavanju zadataka, da stalno produbljujemo povoljnu političku atmosferu i da na osnovu poštovanog rada jačamo poverenje radnih ljudi u Savez komunista. To je moguće postići samo kroz konkretnu i smišljenu akciju na svakom radnom mestu, u svakom radnom kolektivu, u svakoj instituciji. Od toga sa koliko će se političke odgovornosti i revolucionarnog žara prići sprovođenju mera koje proizilaze iz Zaključaka Izvršnog komiteta i ovog Plenuma, zavisice kakve ćemo rezultate postići na idejnom, političkom i materijalnom planu. Uostalom, drug Tito je lepo rekao: »Sada komunisti imaju reč — ne da komanduju, nego da pravilno nose dalje naš društveni i ekonomski razvitak.«

B. Š.

ZAKLJUČCI ČETVRTOG PLENUMA CENTRALNOG KOMITETA SAVEZA KOMUNISTA JUGOSLAVIJE

I

Četvrti plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije posle svestrane diskusije usvaja referat koji je podneo drug Aleksandar Ranković: »Sprovođenje Zaključaka Izvršnog komiteta CK SKJ i dalji zadaci Saveza komunista«.

Plenum stavlja u zadatak:

— da svi komiteti i organizacije Saveza komunista što potpunije upoznaju članstvo sa pitanjima i stavovima iznetim u referatu i da na osnovu svestrane diskusije izvuku zaključke za buduću aktivnost;

— da sva rukovodstva razmotre i blagovremeno preduzmu mere, u duhu referata, za bolje organizovanje svoga rada, unapređivanje političkog rukovođenja, za idejno-političko i organizaciono-kadrovsko jačanje Saveza komunista.

II

Četvrti plenum CK SKJ, na osnovu referata koje su podneli drugovi Boris Krajger »O tekućim problemima ekonomske politike«, Miloš Minić »Osnovna pitanja društvenog plana za 1963. godinu« i Slavko Komar »Proizvodno-ekonomski problemi i zadaci u daljem razvoju poljoprivrede«, na osnovu diskusije na Plenumu, završne reči druga Tita, kao i na osnovu već dosad preduzetih mera u privredi posle Zaključaka Izvršnog komiteta CK SKJ, donetih na proširenoj sednici od 14, 15. i 16. marta ove godine, konstatuje:

1. Uz punu mobilizaciju Saveza komunista, Socijalističkog saveza i društvenih organizacija, svih radnih kolektiva u privrednim i drugim organizacijama i svih građana prišlo se postepenom preodolevanju postojećih teškoća u privrednim kretanjima, koje su konstatovane u Pismu Izvršnog komiteta od 3. aprila 1962. godine. Mada se postojeće teškoće moraju otklanjati paralelno sa daljim privrednim razvojem, može se konstatovati veće zalaganje u radu privrednih organizacija. To se ogleda u jasnijoj proizvodnoj orijentaciji prema stvarnim potrebama tržišta, odgovornijem prilaženju investicionim odlukama i proizvodno-organizacionim merama prvenstveno sa stanovišta troškova i produktivnosti, i sve pozitivnijoj orijentaciji na specijalizaciju, kooperaciju i na izvoz. Ova orijentacija ima svoju realnu osnovu u dostignućima dosadašnjeg privrednog razvoja. Ukratko, privredne organizacije i društveni organi danas se odgovornije i sa više kritike odnose prema dosadašnjim zajedničkim i sopstvenim greškama i slabostima i prema budućoj proizvodnoj i investicionoj politici. Ovakva orijentacija, iako još nije preovladala u čitavoj privredi, nesumnjivo će uskoro imati odlučujući uticaj na naš dalji razvoj. Takvoj orijen-

taciji doprinele su i mere koje su u poslednje vreme preduzeli Savezna narodna skupština i Savezno izvršno veće radi rešavanja nastalih problema u oblasti ličnih dohodaka, tržišta i cena i u spoljnotrgovinskoj razmeni, kao i radi podsticanja proizvodnje i ostalih privrednih delatnosti.

2. Na osnovu zadataka koje je postavio Izvršni komitet, prišlo se temeljitijem sagledavanju uzroka pojedinih pojava u privrednom razvitku i preduzimanju potrebnih mera.

Posebno su analizirani uzroci usporavanja tempa porasta proizvodnje i produktivnosti rada u privredi, opadanja poljoprivredne proizvodnje u toku poslednjih godina, usporavanja stope rasta u industriji, ozbiljnijeg povećanja deficita u platnom bilansu, poremećaja na tržištu koji se ispoljavaju u određenoj nestabilnosti, deformacijama i inflacionim kretanjima cena, većoj neusklađenosti odnosa između robnih i kupovnih fondova na užim ili širim sektorima privrede, a naročito na sektoru proizvodnje i tražnje sredstava i predmeta rada.

U tom pogledu konstatovano je da naročito treba uložiti napore: za usklađivanje sistema planiranja sa društveno-ekonomskim odnosima i potrebama razvoja privrede; za otklanjanje nepravilnih shvatanja decentralizacije, naročito sa gledišta sve veće integracije u celovitu jugoslovensku privredu; za pravilniju raspodelu sredstava koja bi dovela do jačanja fondova u preduzećima, komunama i republikama; za otklanjanje uzroka zastoja i ubrzanje razvoja poljoprivrede; za otklanjanje slabosti u investicionoj i kreditnoj politici; za preduzimanje mera radi usklađivanja robnih u kupovnih fondova; za poboljšanje raspodele nacionalnog dohotka; za nove napore u spoljnotrgovinskoj oblasti; za otklanjanje nedostataka u funkcionisanju mehanizma državne uprave, banaka, komora; kao i za otklanjanje nepotrebnog mešanja političkih faktora u politiku investicija i kredita.

3. Prilikom preduzimanja tekućih privrednih mera i određivanja ekonomsko-političkih smernica za 1963. godinu mora se polaziti od sledećeg:

— da je potrebno osigurati dalji porast i jačanje proizvodnih snaga, društvene proizvodnje i nacionalnog dohotka, i na toj osnovi dalji porast životnog standarda stanovništva i napredak na svim poljima društvenog života;

— da je potrebno efikasnije ocenjivanje i rešavanje aktualnih osnovnih ekonomsko-političkih problema;

— da je potrebno dalje razvijanje i učvršćivanje sistema društvenog samoupravljanja i socijalističkih društvenih odnosa u celini.

Materijalne i društvene snage naše privrede treba da budu polazna osnova za određivanje politike celokupnog privrednog razvitka u 1963. godini.

4. Treba da se još jače aktiviraju svi materijalni i subjektivni činioci da bi se postigla što viša stopa rasta proizvodnje i produktivnosti rada, da bismo se intenzivnije uključili u proces međunarodne ekonomske razmene, kao i da bi se postigli skladniji i stabilniji odnosi u raspodeli i na tržištu.

U tom cilju treba dalje razvijati privredni sistem i njegov mehanizam, stvarajući povoljnije uslove za sve veću stvaralačku inicijativu neposrednih proizvođača.

5. Treba stalno voditi brigu o daljem učvršćenju materijalne osnove radničkog samoupravljanja, kako bi brže i efikasnije ispunilo svoju ulogu osnovnog nosioca našeg privrednog razvoja i organizovanja krupne i specijalizovane proizvodnje, kao i ulogu odlučujućeg faktora razvoja privrede u celini.

Ostvarivanje ovih osnovnih ekonomsko-političkih smernica zavisi u najvećoj meri od aktivnosti svih radnih kolektiva i njihovih organa upravljanja. Zato je neophodno u daljoj razradi privrednog sistema stvarati uslove da se preduzeće može razvijati u skladu sa opštim razvojem privrede i tehnike, a zavisno od sopstvenih napora i rezultata rada. To zahteva dalje razvijanje stimulativnog sistema privređivanja koji osigurava da se čist prihod povećava ili smanjuje zavisno od porasta ili smanjivanja efikasnosti privređivanja. Zato je neophodan stabilniji i više objektiviziran sistem raspodele. Radni kolektiv mora imati mogućnost da uspešnim radom poboljšava uslove života i rada i da osigura razvoj preduzeća. U tom pravcu neophodno je unositi odgovarajuće promene u sistem raspodele i amortizacija.

Stimulacija za efikasnije privređivanje treba da stvori i povoljnije uslove za unutrašnje sređivanje privrednih organizacija, prvenstveno naporima samih radnih kolektiva. U tome posebno mesto zauzimaju organizaciona pitanja u preduzećima, naročito formiranje ekonomskih i obračunskih jedinica. One bi trebalo da postanu značajan faktor razvoja preduzeća, da omoguće što doslednije sprovođenje načela raspodele prema radu i neposrednu zainteresovanost za razvoj preduzeća, za rentabilno korišćenje sredstava, za primenu savremene tehnologije, za razvoj naučnoistraživačkog rada, za specijalizaciju i kooperaciju unutar preduzeća i s drugim preduzećima, kao i za uključivanje u društvenu podelu rada.

Ekonomske jedinice treba organizovati tako da se obezbedi neposredno samoupravljanje u svim fazama rada u privrednim organizacijama, da radnom čoveku omoguće da svoj materijalni položaj neprekidno poboljšava, na osnovu rezultata svoga rada, rada jedinice u kojoj se nalazi i rada svoje privredne organizacije, da privredna organizacija što racionalnije koristi društvena sredstva i unapređuje proizvodnju u svim fazama rada, jačajući celinu privredne organizacije, njeno jedinstvo, njene potrebe za povezivanjem sa drugim preduzećima i uvođenje modernije tehnologije. U radu na organizovanju ekonomskih jedinica treba izbegavati šablone i gotova rešenja.

Neophodna je sistematska i organizovana pomoć privrednih organizacija. Jedan od osnovnih zadataka privrednih komora i Sindikata sastoji se u osnivanju zajedničkih institucija za naučna istraživanja i primenu naučnih i tehničkih dostignuća u oblasti poboljšanja i uvođenja moderne tehnologije, savremene organizacije rada, organizacije konjunkturalne službe i pre svega perspektivnih potreba domaćeg i inostranog tržišta, informativne i savetodavne službe u vezi sa odlučivanjem radnih kolektiva o nabavi novih modernijih mašina, o rekonstrukcijama, o novim investicijama itd. Pružanje ovakve pomoći umnogome će omogućiti brži napredak naše privrede.

U vezi sa svim ovim neophodno je organizovanje i sistematskije pratiti delovanje privrednog sistema i postepeno rešavati proučene probleme i donositi najpovoljnije instrumente u cilju ostvarivanja uslova za efikasnije privređivanje.

U daljoj izgradnji i usavršavanju mehanizma privrednog sistema najveću pažnju treba posvetiti problemima planiranja i mehanizmu planskog usmeravanja privredne aktivnosti, kao i problemima raspodele dohotka, sistema investiranja, politici cena, spolnotrgovinskog i deviznog režimu, kao i kreditnom i bankarskom sistemu.

6. Potpunijim korišćenjem postojećih kapaciteta i bržim puštanjem u pogon kapaciteta koji su u izgradnji, treba obezbediti veću stopu porasta industrijske proizvodnje i postizanje veće produktivnosti rada.

Postojeće mogućnosti i potrebe za poboljšanjem platnog bilansa traže da se povećava proizvodnja u svim onim grupacijama koje obezbeđuju povećani izvoz, pri čemu treba voditi računa o što boljem korišćenju domaće sirovinске osnove. U istom cilju treba ubrzati osvajanje proizvodnje na osnovu inostranih licenci, koja se još zasniva na velikom uvozu reprodukcionog materijala i sastavnih delova.

Nastavljanje procesa specijalizacije i kooperacije među preduzećima kao i raznih oblika udruživanja, doprineće racionalizaciji proizvodnje i povećanju produktivnosti. U tom cilju potrebno je brže razvijati naučnoistraživački rad i neposredniju saradnju naučnoistraživačkih institucija i preduzeća.

7. Saobraćaj, građevinarstvo, trgovina i druge privredne oblasti treba da razvijaju svoju aktivnost u skladu s potrebama povećane dinamike proizvodnje i izvoza.

Posebno treba podstaći razvoj trgovine, njeno proširivanje i modernizaciju u skladu sa porastom proizvodnje i potrebom za bolje snabdevanje potrošača. U tom cilju treba osigurati takve odnose u cenama koje neće narušavati planom predviđene proporcije.

Razvoj tercijalnih delatnosti (komunalna privreda, servisi i sl.), jedan je od preduslova za rešavanje nekih problema proizvodnje, za potpunije podmirivanje potražnje u uslovima višeg životnog standarda, a ujedno znači i mogućnost otvaranja novih radnih mesta.

8. Povećanje izvoza je jedan od najvažnijih zadataka ekonomske politike u ovoj i u 1963. godini. Povećanje izvoza i postepeno smanjenje deficita platnog bilansa je ujedno jedna od osnova za povećanje proizvodnje. Povećanje izvoza će omogućiti i zauzimanje odgovarajućeg mesta Jugoslavije u međunarodnoj podeli rada. Uбудuće treba voditi više računa o regionalnim pravcima naše spolnotrgovinske razmene, a posebno o potrebi jačanja ekonomske saradnje i razmene sa zemljama u razvoju, što zahteva poboljšanje oblika te saradnje kroz kreditiranje i druge forme.

Izvoz se može povećati u uslovima intenzivnijeg razvitka specijalizovane proizvodnje i povećane kooperacije domaćih proizvođača sa inostranim. Pored povećanja izvoza roba, naročitu pažnju treba i nadalje posvećivati nerobnom deviznom prilivu, gde postoje još velike, nedovoljno iskorišćene mogućnosti. Tu pre svega dolazi u obzir inostrani turizam, za čiji dalji i brži razvitak treba stvarati potrebne uslove i proučavati mogućnosti novih oblika stimulacije i podsticanja interesa svih činilaca za što veća investiciona ulaganja u razvoj turizma.

Uzimajući u obzir probleme platnog bilansa, treba preduzimati mere za što veću štednju prilikom uvoza, svuda gde to neće uticati na planom predviđenu proizvodnju, izvozu sposobnost naše privrede i njenu modernizaciju. Uvoz robe, a naročito opreme koja može da se proizvede u odgovarajućem kvalitetu i asortimanu u zemlji, treba sprečavati odgovarajućim merama. Treba ograničavati uvoz sastavnih delova za sklapanje, da bismo na taj način rasteretili platni bilans a ujedno uticali i na brže osvajanje proizvodnje.

U pravcu takvog razvijanja spoljne trgovine treba usmeravati i sprovoditi investicionu politiku kao i dalje usavršavanje privrednog sistema u toj oblasti. Većim uslovljavanjem uvoza rezultatima u izvozu i povećanjem neposredne materijalne zainteresovanosti proizvodnih organizacija za izvoz prilagođavati spolnotrgovinski sistem u što većoj meri potrebama intenzivnog razvijanja spoljne trgovine.

9. Prilikom raspodele ostvarenih sredstava treba obezbediti skladen porast svih vidova potrošnje, uporedo sa razvijanjem proizvodnje i produktivnosti rada, te time postići veću stabilizaciju privrednih kretanja. Pri tome treba težiti stvaranju takvih proporcija između pojedinih kategorija potrošnje koje će omogućavati raspodelu prema radu i realne uslove za dalji privredni razvitak.

10. Politiku investiranja u privredi treba usmeriti u pravcu što bržeg povećanja proizvodnje i produktivnosti rada uopšte, u pravcu bržeg rešavanja deficita platnog bilansa, pre svega putem proširivanja naših izvoznih mogućnosti. Zbog toga, kod investicione izgradnje u 1963. godini treba dati prednost investicijama koje brže aktiviraju uložena sredstva, dok je dugoročne investicije nužno uskladiti sa mogućnostima naše privrede, kao i potrebama njenog stabilnog razvoja, kao i sa uslovima i mogućnostima racionalnog korišćenja inostranih sredstava za razvoj privrede.

Raspoloživa investiciona sredstva u idućoj godini treba usmeravati, pre svega za dovršavanje započetih objekata, za ubrzanu rekonstrukciju i modernizaciju zastarelih postrojenja, naročito onih koji pokazuju povoljne ekonomske efekte i za nove objekte, pre svega za proizvodnju sirovina i reprodukcioni materijala koji u bližoj perspektivi omogućuju poboljšanje strukture proizvodnje i potrošnje.

Važnu ulogu u budućoj investicionoj politici treba da ima usmeravanje sredstava radi njihove efikasne upotrebe. U vezi s tim treba dalje razraditi sistem usmeravanja investicija, proučiti i tačnije odrediti namene i ulogu Opšteg investicionog fonda. Takođe treba ispitati mogućnosti raznih formi mobilnosti sredstava preko republičkih i drugih poslovnih banaka.

Pored toga, u 1963. godini nastojati da se povećaju sredstva za privredni razvoj na nivou narodnih republika i komunala u skladu sa njihovom ulogom i zadacima u privrednom razvoju.

Takvoj investicionoj politici trebalo bi da doprinese i amortizacija na bazi revalorizacije osnovnih sredstava, koja treba da podstakne stalni napredak u obnovi, zameni i modernizaciji osnovnih sredstava postojećih kapaciteta, a time i mogućnost bržeg povećanja proizvodnje i proizvodnosti.

U proizvodnji sredstava za proizvodnju potrebno je ulagati sredstva naročito na način koji će doprineti boljem korišćenju postojećih kapaciteta, proizvodnjom kompletne opreme, prilagođavajući produkciju potrebama daljeg razvitka naše zemlje i izvoza.

11. Rešavanje problema privrednog razvoja nedovoljno razvijenih područja spada i dalje među naše najvažnije zadatke. Sredstva koja federacija izdvaja za tu namenu treba da postanu stalna proporcija u raspodeli nacionalnog dohotka, usklađena sa mogućnostima i zadacima naše privrede i potrebama daljeg ubrzavanja privrednog razvoja tih područja.

Odgovarajućim propisima i merama potrebno je usavršiti sistem finansiranja investicione izgradnje u tim područjima u cilju veće zainteresovanosti za efikasnost i racionalnost ulaganja.

Pri izboru pojedinih objekata treba težiti takvim lokacijama i strukturi proizvodnje koje će u najvećoj meri i najbrže rešavati probleme privredno nedovoljno razvijenih područja i koje se uklapaju u politiku opšteg jugoslovenskog razvitka.

12. Racionalnijim korišćenjem sredstava treba postići veće učinke u izgradnji objekata društvenog standarda.

Naročito treba posvećivati pažnju bržoj i po obimu većoj izgradnji stanova. Istovremeno treba naitojati da se ni u 1963. godini ne započinje izgradnja novih administrativnih, upravnih zgrada, i da se tempo komunalnih investicija uskladi sa mogućnostima. Sve ovo u cilju zadržavanja neprivrednih investicija u granicama koje nameću sadašnji zadaci privrednog razvoja.

13. Pri formiranju lične potrošnje treba dosledno uzimati u obzir postavljene principe neposrednije zavisnosti kretanja ličnih prihoda od kretanja proizvodnje i produktivnosti rada.

Pravilnicima o raspodeli dohotka radnih kolektiva obezbediti što dosledniju primenu principa raspodele prema radu i takve odnose i raspone uličnim prihodima koji će odgovarati socijalističkim društvenim odnosima, a to znači i neophodnoj društveno-ekonomskoj nužnosti da se obezbedi što efikasnija materijalna stimulacija.

14. Potrebno je izučiti probleme koji nastaju zbog nejednakih uslova privređivanja i preduzeti mere za usavršavanje mehanizma društvene raspodele, da bi se prihodi privrednih organizacija u svim delatnostima doslednije formirali u zavisnosti od njihove stvarne produktivnosti rada.

15. S obzirom na date mogućnosti i potrebu efikasnijeg korišćenja postojećih proizvodnih kapaciteta i povećanja produktivnosti rada, može se očekivati u idućoj godini usporavanje zapošljavanja novih radnika. Neophodna je čvrsta orijentacija komunala i privrednih organizacija u pravcu prebacivanja viškova zaposlenih koji postoje u pojedinim privrednim organizacijama na druge poslove uz potrebnu prekvalifikaciju, a takođe tražiti druge mogućnosti, kao što je uvođenje više smena, naročito u industriji koja proizvodi za izvoz.

U isto vreme treba nastaviti sa naporima za obrazovanje svih vrsta kvalifikovanih kadrova neophodnih za sprovođenje u život utvrđenih ekonomsko-političkih zadataka.

16. U okviru kretanja lične potrošnje potrebno je utvrditi materijalne okvire u kojima se može kretati porast rashoda socijalnog osiguranja. Pored toga, treba proučiti uticaj planiranja iz budućnosti politike socijalnog osiguranja.

17. Kao naročiti problem javlja se višegodišnja praksa deficitnog finansiranja na svim nivoima, što je istovremeno i faktor i rezultat neusklađenih odnosa između raspoloživih sredstava i potrošnje. Zbog toga se treba dosledno pridržavati postojećih materijalnih mogućnosti i zvesti potrebnu disciplinu i štednju u trošenju sredstava. U tom pravcu treba nastojati da se već pri izradi plana usklade i rashodi sa prihodima federacije, a takođe i na svim drugim nivoima.

18. U cilju stabilnog i usklađenog razvoja privrede stabilnosti na tržištu treba prići formiranju takve rezerve, podrazumevajući tu i deviznu rezervu, koja će po svom obimu, strukturi i kvalitetu omogućavati neophodne intervencije kad god se pojave poremećaji bilo u proizvodnji, bilo na tržištu.

19. U duhu ovih osnovnih ekonomsko-političkih stavova, trebalo bi da otpočnu, istovremeno s radom na Saveznom društvenom planu za 1963. godinu, i pripreme za izradu planova narodnih republika, srezova, opština i preduzeća. Od osobitog je značaja da se planovi proizvodnje i raspodele pripreme i postave u skladu sa mogućnostima i da se utvrde efikasne mere za njihovo ostvarenje.

20. Da bi se zadaci koje će plan postaviti za 1963. godinu mogli i uspešno izvršiti, potrebno je još do kraja ove godine

završiti odgovarajuće pripreme. U prvom redu treba postići što bolje rezultate u proizvodnji 1962. godine, rešavati probleme nelikvidnosti u privredi i druge kreditno-monetarne probleme, blagovremeno preduzeti mere za obezbeđenje reproduktivnih materijala iz domaćih izvora i uvoza, završiti što pre objekte koji treba da daju proizvodnju u 1953. godini, iznalaziti nove mogućnosti izvoza, i već sada pristupiti ugovaranju izvoza za iduću godinu, brže rešavati tekuće probleme organizacije i nagrađivanja u privrednim organizacijama i slično.

III

Četvrti plenum CK CKJ konstatuje da borba za brži privredni i društveni napredak zahteva ulaganje novih napora za dalji razvitak poljoprivrede, i širenje i jačanje socijalističkih odnosa u poljoprivredi.

Rezultati koji su do sada postignuti u poljoprivrednoj proizvodnji uvođenjem nove tehnologije i postepeno proširivanje socijalističkih oblika privredivanja pokazuju da tim putem treba smelije ići, angažujući na tom poslu Savez komunista, Socijalistički savez i sve društvene faktore. Od daljeg razvitka poljoprivrede zavisi ne samo bolji život radnih seljaka i radnih kolektiva u poljoprivredi, nego i brži socijalistički razvitak čitave naše zajednice.

Za takav razvitak postoje svi potrebni uslovi: široka mreža socijalističkih poljoprivrednih organizacija, iskustvo u primeni moderne organizacije rada i tehnoloških postupaka, jaka industrija za snabdevanje poljoprivrede i za preradu poljoprivrednih proizvoda, razvijeno tržište, relativno veliki broj stručnih kadrova i značajna mreža naučno-istraživačkih ustanova, povoljne mogućnosti za proširenje poljoprivrednih površina u društvenoj svojini i kooperacije usled dubokih promena u socijalno-ekonomskoj strukturi sela.

Četvrti plenum CK SKJ smatra da postojeći uslovi omogućavaju da se u kratkom roku, primenom moderne tehnologije na što većim površinama, postigne takvo povećanje proizvodnje koje obezbeđuje da podmirimo povećanu domaću potrošnju i veći izvoz poljoprivrednih proizvoda. Plenum ističe potrebu da se posebnim naporima osigura proizvodnja pšenice dovoljna za podmirenje domaće potrošnje.

Za ostvarenje ovih zadataka potrebno je:

1. Da kolektivi dobara, zadruga i ekonomija odlučnom orijentacijom na modernizaciju proizvodnje pojedinih roba, usavršavanjem organizacije rada, razvijanjem stimulativne raspodele i unutrašnjih odnosa i jačanjem ekonomskih jedinica, obezbede potpunije korišćenje već uloženi sredstava za postizanje visokih prinosa i brz porast proizvodnje, za sniženje troškova po jedinici proizvoda i povišenje produktivnosti rada.

2. Da zemljoradničke zadruge u znatno povoljnijim ekonomskim uslovima brže otklanjaju slabosti u rukovođenju, izbegavaju česte reorganizacije, suzbijaju sitno-sopstveničku stihiju i birokratizam u poslovanju, i znatno brže jačaju svoje ekonomije, proširuju kooperaciju i unapređuju promet.

3. Zadruga, a naročito kolektivi zadružnih ekonomija, poljoprivrednih dobara i drugih zainteresovanih preduzeća, treba jače da se orijentišu na proširenje kooperacije sa individualnim proizvođačima.

4. Potrebno je voditi takvu politiku cena poljoprivrednih proizvoda i politiku regresa i premija koja će stvoriti

povoljne i stabilne ekonomske uslove za poslovanje poljoprivrednih organizacija. Time bi se obezbedili i ekonomski interesi komuna i širih teritorijalnih zajednica da ulažu više sredstava za razvoj poljoprivrede.

5. Većom aktivnošću poljoprivrednih organizacija, odgovarajućim ekonomskim merama, poreskom politikom, primenom zakona o iskorišćavanju poljoprivrednog zemljišta i doslednim sprovođenjem ostalih zakonskih propisa potrebno je stimulirati da se i na gazdinstvima radnih seljaka ostvaruje veća proizvodnja, pre svega putem kooperacije uz istovremeno suzbijanje antisocijalističkih pojava na selu.

Kolektivi poljoprivrednih organizacija i organi komuna, diferenciranom primenom odgovarajućih mera, a u skladu sa lokalnim uslovima, treba da nastoje da se ekstenzivno korišćena zemlja u svojini seljaka-radnika i seljaka-službenika, kao i ostalih individualnih vlasnika nezemljoradnika privede boljoj obradi. Istovremeno, komune moraju sa više pažnje da vode politiku prireza i drugih davanja prema najsiitnijim gazdinstvima koja žive isključivo od poljoprivredne proizvodnje.

6. Da se punom društvenom podrškom razvije veći interes dobara, zadruga i drugih privrednih organizacija u svim krajevima da proširuju svoje fondove zemlje putem uključivanja društvenog zemljišta koje se nalazi van njihove eksploatacije, kultivisanjem pašnjaka i šumskih zemljišta, vraćanjem uzurpirane društvene zemlje arondacijama, komasacijama, zakupom, kupovinom i primenom propisa o korišćenju zemljišta.

7. Da se politikom kreditiranja proizvodnje određenih roba i većom decentralizacijom sredstava za investicije otklone dosadašnje slabosti, znatno poveća efikasnost ulaganja i podrži brže proširenje površina socijalističkog sektora i kooperacije, industrijska organizacija proizvodnje i integracija na osnovu specijalizacije i visoke podele rada.

8. Da se preduzeća prehrambene industrije i trgovine više i neposrednije angažuju za povećanje proizvodnje sirovina i hrane, i to putem čvrstih dugoročnih odnosa sa poljoprivrednim organizacijama, udruživanjem, spajanjem ili stvaranjem sopstvenih poljoprivrednih pogona i razvijanjem kooperacije sa individualnim proizvođačima preko svojih i zadružnih pogona.

Neophodno je činiti napore da već u 1963. godini postignemo takav obim poljoprivredne proizvodnje koji će predstavljati ne samo jednu od najvažnijih poluga za brže kretanje naše privrede, nego će biti ujedno i jedan od uslova veće stabilnosti u narednim godinama.

IV

Radi proučavanja problema i pravaca razvoja naše privrede i utvrđivanja dugoročne politike privrednog razvoja naše zemlje, potrebno je odmah prići organizovanju rada na pripremi društvenog plana za 1964—1970. godinu. U toku ovog rada treba za taj period odrediti opštu liniju privrednog razvoja i pravce za sve sektore privrede i na osnovu toga razraditi politiku za pojedine oblasti privrednog i društvenog razvoja.

V

Sve mere koje se preduzimaju na području privrede ne mogu se posmatrati odvojeno od napora za dalje jačanje čitavog sistema društvenog samoupravljanja i socijalističkih društvenih odnosa u celini.

Teškoće koje se pojavljuju i koje će se pojavljivati u našem razvitku ne mogu se savladati samo administrativnim merama. Privredni problemi se pojavljuju i kao politički problemi, jer zadiru u svakodnevni život svakog radnog čoveka.

Ti problemi se mogu sagledati i rešavati uporednom aktivnošću na svim područjima našeg privrednog, političkog i društvenog života, a pre svega aktivnošću u društveno-političkim organizacijama i samoupravnim organima na svim nivoima.

Diskusije vođene poslednjih meseci pokazale su da je najviše slabosti bilo u radu onih društvenih i privrednih organa i organizacija u kojima je zanemarena borba za pravilno funkcionisanje demokratskih samoupravnih tela i organa. Diskusija je takođe pokazala da se problemi mogu rešavati jedino upornom borbom za potpunije funkcionisanje čitavog mehanizma društvenog samoupravljanja uz neprekidni porast socijalističke svesti građana.

Pravilna i relativno brža rešenja postojećih teškoća i otvaranja perspektive za dalji brži, dinamičniji razvitak čitavog našeg društva mogu se postići jedino ako sadašnji naponi svih društvenih snaga i činilaca dovedu do boljeg rada samoupravnih tela i do pravilnijih rešenja zadataka na liniji jačanja socijalističkih odnosa u našoj zemlji.

Diskusije koje su vođene u vezi sa materijalima Izvršnog komiteta pokazale su kolika se ogromna snaga nalazi u našoj radničkoj klasi i u našim dosadašnjim socijalističkim ostvarenjima. Diskusija je takođe pokazala kolike se ogromne rezerve kriju u našoj privredi i društvu u celini.

Diskusija je ulila novu snagu milionima ljudi da se angažuju još više u našem daljem razvitku. Međutim, postojeće teškoće izazvale su kod jednog manjeg broja drugova pasivnost, koja se ogleda u politici krpeljenja i rada na parče od danas do sutra, u gubljenju inicijative i smelosti koja je davala pečat čitavom našem razvitku, a naročito radu Saveza komunista.

Postepeno prevazilaženje postojećih teškoća, lagani uspon u privredi koji se već ostvaruje, mobilizacija svih snaga našeg društva za dobijanje boljih rezultata, sagledavanje problema i blagovremeno preduzimanje potrebnih mera neminovno će početi da deluju u pravcu zaustavljanja postojećih kolebanja, u pravcu ostvarenja novih perspektiva za jačanje uloge i položaja radnog čoveka u našem društvu.

Pred Savezom komunista Jugoslavije stoje obimni zadaci, naročito u pogledu zalaganja za donošenje pravilnih odluka i iznalaženja najboljih rešenja i u pravcu napora za mobilizaciju svih društvenih snaga u bržem rešavanju zadataka koji se postavljaju pred nas. Rad komunista naročito treba da dođe do izražaja u samoupravnim organima, pre svega u preduzećima gde se rešavaju ključna pitanja proizvodnje i razvitka čitavog našeg sistema.

Zajednica je stavila na raspolaganje i upravljanje radnim ljudima ogromna društvena sredstva. Upravlјati i raspolagati tim sredstvima moramo što racionalnije i pametnije u interesu svakog pojedinca i čitave zajednice.

23. jul 1962. godine.

OSNOVNI FONDOVI U INDUSTRIJI

Brza industrijalizacija zemlje u posleratnom periodu izazvala je nagli porast osnovnih fondova¹ industrije. Stanovništvo Jugoslavije povećalo se od 1947. do 1960. za oko 19%, a osnovni fondovi industrije za oko 300%, tako da je njihova vrednost po glavi stanovnika porasla sa 44.000 na 148.000 din., ili za 237% (po cenama 1956). Učešće osnovnih fondova industrije u ukupnim osnovnim fondovima zemlje (svih proizvodnih i neproizvodnih delatnosti) poraslo je u istom periodu od oko 9% na 21%.

Ove činjenice ističu sve veći značaj maksimalne ekonomičnosti i efikasnosti osnovnih fondova industrije, pa su stoga i promene u privrednom sistemu, izvršene u 1961 (povećanje prosečne kamatne stope na poslovnih fond, proporcionalno oporezivanje dohotka, itd.), velikim delom bile motivisane neophodnošću da se industrija više nego ranije stimulira na ekonomičniju i efikasniju upotrebu sredstava.

Ukupna masa osnovnih fondova industrije na kraju 1960. iznosila je, prema završnim računima industrijskih preduzeća, oko 2.778 milijardi din. (u cenama 1960).²

KRETANJE UKUPNIH OSNOVNIH FONDOVA INDUSTRIJE

Zahvaljujući visokim investicionim ulaganjima, obim ukupnih osnovnih fondova industrije brzo se povećavao u toku celog posleratnog perioda. Relativno znatnije povećanje zabeleženo je već u periodu obnove (do 1947), iako su tada ulaganja vršena u prvom redu radi uspostavljanja kapaciteta u ratu oštećenih objekata i uklanjanja uskih grla u proizvodnji, kao i radi materijalne konsolidacije delimične dislociranosti industrijskih kapaciteta i njihove koncentracije koja je u to vreme vršena. Osmogodišnji period 1946—1953. stoji po intenzitetu porasta osnovnih fondova daleko ispred sedmogodišnjeg perioda 1954—1960, jer je u prvom periodu prosečna godišnja stopa rasta (geometrijska) iznosila 15,1%, a u drugom 7,8%. (Tabela 1.)

Ako se izuzme vreme do 1950, kada je skroman obim nacionalne akumulacije uslovio i manja ulaganja u industriju, period 1951—1960. pokazuje dva petogodišnja razdoblja nejednaka po kretanju osnovnih fondova. U prvih pet godina (1951—1955) znatno je veći apsolutni prirast, koji je u ukupnoj masi iznosio 884 milijarde, ili oko 177 milijardi din. prosečno godišnje. U drugih pet godina (1956—1960) prirast iznosi samo 778 milijardi, tj. oko 156 milijardi din. prosečno godišnje (sve u cenama 1956). Prirast osnovnih fondova u periodu 1956—1960. bio je viši za 13,5% nego u periodu 1951—1955. Ovaj niži tempo prirasta osnovnih fondova, tj. kapaciteta industrije, postao je ozbiljan faktor opadanja dinamike industrijske proizvodnje u 1961. i početkom 1962, jer vreme punog proizvodnog aktiviranja novih osnovnih fondova iznosi u jugoslovenskoj industriji najmanje dve godine, a u nekim privrednim granama pet i više godina.

Ovakvo kretanje osnovnih fondova zavisilo je od kretanja industrijskih investicija, koje su svake pojedine godine

TABELA 1 — VREDNOST OSNOVNIH FONDOVA INDUSTRIJE*
1946—1960.

(U cenama 1956)

Na kraju godine	Milijardi din.	Indeks (1946=100)
1946	609,7	100
1947	689,4	113
1948	796,2	130
1949	946,2	155
1950	1.093,8	179
1951	1.263,2	207
1952	1.453,9	238
1953	1.633,8	268
1954	1.803,5	296
1955	1.977,9	324
1956	2.117,9	347
1957	2.251,1	369
1958	2.380,9	390
1959	2.538,8	416
1960	2.755,7	452

* Nova vrednost je puna nabavna, za razliku od stvarne vrednosti, koja se dobija godišnjim otpisima.

Podaci: Dr Ivo Vinski, »Fiksni fondovi Jugoslavije od 1946—1960«, »Ekonomist«, br. 1/62, str. 69.

u periodu 1951—1955. bile u apsolutnom iznosu daleko veće nego svake pojedine godine u periodu 1956—1960, izuzimajući samo 1960. U prvim godinama posle rata, s obzirom da je brza industrijalizacija prihvaćena kao opšti metod privrednog razvoja zemlje, stalno je raslo učešće industrije u ukupnim privrednim investicijama (u 1952. punih 80%). Ovakva struktura, međutim, nije se mogla trajno zadržati, jer je vodila potiskivanju razvoja svih drugih privrednih delatnosti, a time i prigušivanju potražnje, neophodne za razvoj same industrije. Investicije u industriju učestvovala su u 1958. u ukupnim privrednim investicijama sa 42%.

Učešće osnovnih fondova industrije u ukupnoj masi svih osnovnih fondova zemlje (uključujući i neproizvodne) u stalnom je usponu. U 1946. ono je iznosilo 8%, na kraju 1950. oko 12,5%, na kraju 1953. oko 17%, na kraju 1956. oko 19,5%, na kraju 1960. oko 21%, što znači da je učešće osnovnih fondova industrije u ovom periodu povećano za preko 2,5 puta. Nešto sporije je učešće osnovnih fondova industrije u ukupnim proizvodnim osnovnim fondovima zemlje: u 1946. iznosilo je 16%, krajem 1953. oko 29%, a krajem 1960. oko 35%, što znači da je poraslo za oko 2,2 puta. U narednim godinama predviđaju se obimna investiciona ulaganja u industriju, koja treba da dovedu do daljeg brzog povećanja osnovnih fondova odnosno kapaciteta u industriji.

ISTROŠENOST OSNOVNIH FONDOVA

Pored tehnološke nesavremenosti, za industriju nasledenu posle rata bila je karakteristična i visoka starost osnovnih sredstava. Znatna deo predratne jugoslovenske industrije podignut je uvozom isluženih i demontiranih postrojenja, koje je konkurentska utakmica u drugim zemljama već bila izbacila iz upotrebe. Oštećenja, slabo održavanje i napregnuta eksploatacija u ratnom periodu, kao i montiranje opreme dobijene putem reparacija neposredno posle rata, takođe su uticali na prosečno veoma nepovoljnu starosnu strukturu osnovnih fondova industrije u prvim posleratnim godinama. U 1946. srednji stepen istrošenosti osnovnih fondova industrije iznosio je 60%. Ovo se stanje, međutim, brzo menjalo, zahvaljujući krupnim ulaganjima u industriju i stalnom podmlađivanju njenih kapaciteta. Prosečno najmanja istrošenost osnovnih fondova industrije zabeležena je u 1956, posle perioda visokih investicionih ulaganja, dok je u 1960. ona bila nešto veća, usled apsolutnog pada ulaganja u periodu 1956—1960. (Tabela 2.)

¹ Osnovni fondovi industrije sadrže opremu (mašine i sredstva rada svih vrsta), zgrade, puteve i sl. Identično značenje ima termin »fiksni fondovi«.

² Podaci Službe društvenog knjigovodstva Narodne banke FNRJ. Obuhvat iznosi oko 86% od ukupnog broja preduzeća.

TABELA 2 — ISTROŠENOST OSNOVNIH FONDOVA INDUSTRIJE I PRIVREDE* 1946—1960.

	(U procentima)				
	1946	1949	1953	1956	1960
Industrija	60	46	32	31	33
Privreda — ukupno	41	39	38	37	37

* Nisu uzeta u obzir sredstva u izgradnji i novčani deo sredstava.
Podaci: Dr Ivo Vinski, op. cit., str. 65.

Osnovni fondovi industrije u 1960. bili su istrošeni u proseku za jednu trećinu. Posleratni proces njihovog podmlađivanja tekao je mnogo brže nego u privredi kao celini, gde je srednja istrošenost sa 41% u 1946. smanjena samo na 37% u 1960.

Poboljšanje starosne strukture nije obuhvatilo celu industriju. Zbog nedostatka investicionih sredstava, neke njene važnije grane, naročito izvesne prerađivačke grane na područjima severno od Save i Dunava, nisu u posleratnom periodu bitno poboljšale fizičku sposobnost i savremenost kapaciteta. Nedovoljna akumulativnost ove industrije onemogućuje i sada njenu modernizaciju i rekonstrukciju sopstvenim snagama. To je poznati problem tzv. stare industrije, o čijem su rešavanju diskusije u toku.

Dve glavne kategorije osnovnih fondova u industriji, građevinski objekti privrednog karaktera i oruđa za rad, imaju veoma različite stepene istrošenosti. Na kraju 1960. otpisanost građevinskih objekata industrije iznosila je 25,5%, a oruđa za rad — 46%. To je posledica daleko dužeg amortizacionog veka građevinskih objekata, kao i činjenice da su dugo godina u posleratnom periodu građevinski radovi imali u ukupnim industrijskim investicijama veoma visoko učešće (u razdoblju 1947—1950. oko 63%, u razdoblju 1951—1955. oko 43%, a tek od 1956. naovamo oko 32%).

I po pojedinim industrijskim delatnostima istrošenost osnovnih fondova znatno varira. Ona je najmanja u energetskim i metalurškim granama, znatno veća u prerađivačkoj industriji kao celini, a najveća u tekstilnoj i grafičkoj industriji i industriji gume. Takve razlike su nastale usled velikih investicionih ulaganja u bazične industrijske delatnosti i relativno dužeg amortizacionog veka u nekima od njih. (Tabela 3.)

TABELA 3 — ISTROŠENOST OSNOVNIH FONDOVA PO DELATNOSTIMA* 1958—1960.

	(U procentima)		
Delatnosti	1958	1959	1960
Industrija — ukupno	36,1	37,0	30,6
Energetika	29,9	31,9	26,6
Metalurgija	28,4	28,3	25,5
Metalska, brodogradnja i elektroindustrija	42,2	42,9	36,9
Hemijska industrija	38,9	32,0	28,3
Prerada poljoprivrednih proizvoda	43,7	39,9	34,0
Prerada drveta	39,7	44,3	29,5
Nemetali i građevinski materijal	39,6	39,0	33,8
Tekstil, koža i guma	49,4	48,3	41,7
Ostala industrija	49,1	53,0	43,8

* Uključena su i sredstva u izgradnji i novčani deo sredstava usled čega se, kao i usled različitog obuhvata statističke mase, pojavljuju razlike u odnosu na tabelu 2. Evidencija osnovnih fondova još uvek ima nedostataka.

Podaci: za 1958 »Pregled podataka iz završnih računa industrijskih i rudarskih privrednih organizacija za 1958. i 1959«, Beograd, 1960; za 1959. Bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 205, »Industrija 1960«; za 1960 »Podaci iz završnih računa privrednih organizacija za 1960«, izdanje Narodne banke FNRJ, Beograd, 1961.

Među energetskim granama, najmanju istrošenost u 1960. imala je elektroprivreda (21,8%), a znatno veću proizvodnja i prerada uglja (35,3%) i proizvodnja i prerada nafte (36,1%). Dosta izražena orijentacija na izgradnju

hidroelektrana čini da su osnovni fondovi u grani elektroprivrede relativno najmlađi u celoj industriji.

U crnoj metalurgiji (1960. istrošenost 22,4%) i metalur-giji obojenih metala (30,1%) prosečna starosna struktura bila je dosta dobra, zahvaljujući relativno krupnim posleratnim ulaganjima u čelik, bakar i aluminijum.

Među granama koje prerađuju metale, elektroindustrija ima najpovoljniji indeks istrošenosti (29,4%), zahvaljujući činjenici da na dva relativno nova preduzeća (fabriku kablova u Svetozarevu i »Rade Končar« u Zagrebu) otpada oko 44% od ukupnih osnovnih fondova grane. Među ostalim preduzećima elektroindustrije, kao i u celoj metalskoj industriji (1960. istrošenost 38,3%) ima dosta veoma zastarelih kapaciteta. Brodogradnja (38,1%) raspolaže u proseku najmlađim sredstvima, jer je praktično u celini izgrađena posle rata.

U toku poslednjih godina znatno je popravljena starosna struktura industrije koja prerađuje poljoprivredne proizvode, uglavnom zahvaljujući dosta širokoj izgradnji industrije mesa, šećera i duvana. U prehrambenoj industriji (1960. istrošenost 34,7%) još uvek ima mnogo starih preduzeća (mlinovi, pivare i dr.). U industriji duvana istrošenost osnovnih fondova u 1960. iznosila je 29,8%.

U preradi drveta povoljniju starosnu strukturu ima industrija papira (1960. istrošenost 22%), gde je posle rata podignuto nekoliko krupnih kapaciteta, nego drvna industrija (33,1%), gde još uvek ima mnogo starih pilana i fabrika nameštaja i stolarije.

Industrija nemetala (1960. istrošenost 22,2%) dosta je ujednačena po starosnoj strukturi, jer su posle rata u ovoj industriji uložena znatna sredstva i izgrađen znatan broj novih preduzeća (keramika, vatrostalni materijal, staklo). Istrošenost fiksnih fondova u industriji građevinskog materijala iznosila je u 1960. oko 37%.

I pored izgradnje nekih novih preduzeća posle 1956. naročito na privredno nerazvijenim područjima, mnogo starih preduzeća bilo je u 1960. u tekstilnoj industriji (istrošenost 42,1%), industriji kože (36,7%) i industriji gume (44,7%).

Istrošenost opreme po pojedinim industrijskim granama varira od oko jedne trećine do dve trećine. Najmanja je u industriji papira i u crnoj metalurgiji, a najveća u proizvodnji i preradi nafte i grafičkoj industriji. (Tabela 4.)

TABELA 4 — ISTROŠENOST OPREME PO GRANAMA 1960

Grane	Procent istrošenosti
Industrija — ukupno	45,4
Elektroprivreda	34,5
Proizvodnja i prerada uglja	51,9
Proizvodnja i prerada nafte	63,5
Crna metalurgija	32,4
Metalurgija obojenih metala	46,4
Nemetali	47,2
Metalska industrija	52,9
Brodogradnja	50,9
Elektroindustrija	43,7
Hemijska industrija	42,7
Industrija građevinskog materijala	44,0
Drvna industrija	53,6
Industrija papira	31,7
Tekstilna industrija	57,5
Industrija kože i obuće	50,8
Industrija gume	58,7
Prehrambena industrija	44,9
Grafička industrija	58,8
Industrija duvana	46,0
Filmska industrija	53,1

Podaci: »Struktura, efikasnost uložених sredstava i produktivnost rada u industriji u 1959. i 1960«, dokumentaciono-analički materijal br. 4 Saveznog zavoda za privredno planiranje, februar, 1962, str. 89.

Heterogen starosni sastav osnovnih fondova industrije i veoma različite cene po kojima se iskazuje njihova vrednost, ne mogu da pruže pravu predstavu o njihovoj veličini i strukturi, a pogotovu ne o stepenu istrošenosti. To proizukuje ozbiljne ekonomske posledice, jer su, u današnjem privrednom sistemu, poslovni rezultati privrednih organizacija znatno zavisni od vrednosti osnovnih fondova koji se upotrebljavaju. Nedovoljno realna osnovica za amortizaciju stvara nerealna opterećenja ukupnog prihoda amortizacijom, a kamate na osnovna sredstva nisu pri tom odraz stvarnog volumena sredstava u upotrebi. Pored toga, plaćanje doprinosa na vanredan prihod, koje je uslovljeno odnosom vrednosti sredstava i dela dohotka, i plaćanje doprinosa za eksploataciju rudnog blaga, koje je uslovljeno vrednošću ovih sredstava, nema u tom slučaju dovoljno objektivnu osnovicu. Da bi se otklonile ove deformacije i više ujednačili uslovi za poslovanje privrednih organizacija, izvršice se u 1962. revalorizacija osnovnih sredstava u celoj privredi.

STRUKTURA OSNOVNIH FONDOVA PO GRANAMA

Najveći deo osnovnih fondova industrije, oko jednu trećinu, imale su u 1960. energetske grane. Na drugom mestu je metalurgija, sa učešćem od 16,2%, a na trećem grupa grana koje prerađuju metale (metalna industrija, brodogradnja i elektroindustrija), sa učešćem od 14,9%. Na industriju nemetala i građevinskog materijala otpadalo je u 1960. oko 6,7%, a na hemijsku industriju 6% od ukupnih osnovnih fondova industrije. Od drugih delatnosti, grupa grana koje proizvode tekstil, kožu i obuću i gumu učestvovala je sa 8,2%, prerada poljoprivrednih proizvoda sa 7,3%, prerada drveta sa 6,5%, a razne ostale delatnosti sa 1,1%.

Na energetske i bazičnu proizvodnju otpadalo je 56%, a na prerađivačke grane 44% od ukupnih osnovnih fondova industrije u 1960. (Tabela 5.)

TABELA 5 — OSNOVNI FONDOVI PO GRANAMA 1960.
(Po cenama 1960)

Grane	Milijardi din.	Učešće (u %)
Industrija — ukupno	2.778,8	100,0
Elektroprivreda	591,1	21,3
Proizvodnja i prerada uglja	218,3	7,9
Crna metalurgija	265,4	9,6
Metalurgija obojenih metala	173,4	6,2
Nemetali	120,4	4,3
Metalna industrija	296,7	10,7
Brodogradnja	49,3	1,8
Elektroindustrija	63,9	2,3
Hemijska industrija	159,7	5,7
Industrija građevinskog materijala	59,8	2,2
Drvena industrija	159,3	5,7
Industrija papira	76,3	2,7
Tekstilna industrija	174,4	6,3
Industrija kože i obuće	24,0	0,9
Industrija gume	16,1	0,6
Prehrambena industrija	169,6	6,1
Grafička industrija	24,7	0,9
Industrija duvana	26,5	0,9
Filmska industrija	3,6	0,1
Ostale delatnosti	4,6	0,2

Podaci: »Podaci iz završnih računa privrednih organizacija za 1960«, izdanje Narodne banke FNRJ, Beograd, 1961.

U celoj industriji pojedina preduzeća se naročito ističu veličinom svojih osnovnih fondova. To su hidroelektrane Jablanica (29,5 milijardi din.) i Mavrovo (20,7); lignitski kombinat Kolubara (23,8); preduzeće za eksploataciju nafte »Naftaplin«, Zagreb (35,5); železare Zenica (93), Jesenice (42,5), Nikšić (35,3), Sisak (28,2) i Vareš (24,9); metalurško-hemijski kombinat Bor (53,8); aluminijumski

kombinat Kidričevo (23,6); »Viskoza« Loznica (35,9 milijardi din.).³ Na ovih 12 najvećih preduzeća otpada oko 16,5% osnovnih fondova cele industrije.

TEHNIČKA STRUKTURA OSNOVNIH FONDOVA

U ukupnoj masi osnovnih fondova industrije aktivna sredstva⁴ čine poslednjih godina oko 85%, sredstva u izgradnji oko 8%, a novčana sredstva oko 7%. (Tabela 6.)

TABELA 6 — TEHNIČKA STRUKTURA OSNOVNIH FONDOVA 1959. I 1960.

(Nova vrednost po završnim računima)

Vrsta sredstava	Milijardi din.		Učešće (u %)	
	1959	1960	1959	1960
Ukupno	2.465,9	2.777,7	100,0	100,0
Aktivna sredstva	2.107,2	2.362,1	85,5	85,1
Od toga:				
Zemljište	9,5	21,5	0,4	0,7
Građevinski objekti	872,3	965,9	35,4	34,8
Oruđa za rad	1.139,7	1.261,2	46,2	45,4
Ostala osnovna sredstva	85,7	113,5	3,5	4,2
Osnovna sredstva u izgradnji	189,5	223,5	7,7	8,0
Novčana sredstva	169,2	192,1	6,8	6,9

Podaci: »Podaci iz završnih računa privrednih organizacija za 1960«, izdanje Narodne banke FNRJ, Beograd, 1961.

Zemljište učestvuje u neznatnoj meri u vrednosti osnovnih fondova — samo 0,7% u 1960. Izuzetak čine industrija građevinskog materijala (1,3%), gde neke ekstraktivne delatnosti (kamenolomi, vađenje gline, i sl.) po samoj prirodi proizvodnje zahtevaju relativno veće površine zemljišta, zatim filmska industrija (1,8%), gde proces rada zahteva veće terene (za snimanje eksterijera), i naročito drvena industrija (8,5%), koja obuhvata i jedan deo šumsko-industrijskih kombinata, tj. krupne šumske komplekse. U svim ostalim granama učešće zemljišta u ukupnoj vrednosti osnovnih fondova najčešće iznosi do 0,3%, a nigde ne prelazi 0,6%.

Smatra se da je učešće privrednih građevinskih objekata veće nego što bi odgovaralo povoljnoj strukturi osnovnih fondova. U aktivnim osnovnim sredstvima građevinski objekti učestvovali su u 1960. sa 41%, dok u industrijama razvijenih zemalja njihov udeo obično ne premašuje jednu trećinu. Ova pojava se objašnjava činjenicom da veoma veliki deo osnovnih fondova industrije (dve trećine) nije stariji od 12 godina, kao i relativno skupom i nedovoljno racionalnom gradnjom industrijskih objekata.

Najveći deo vrednosti građevinskih objekata cele industrije (oko 31,6% u 1960) otpada na elektroprivredu, jer je intenzivna izgradnja hidroelektrana u posleratnom periodu stalno povećavala ovo učešće (oko 2% godišnje). Grupa energetskih grana (električna energija, uglj i nafta) učestvuje u vrednosti građevinskih objekata industrije sa 39,5%, metalurgija (crna i obojena) sa 13,3%, a industrija nemetala i građevinskog materijala sa 6,9%. Prema tome, na grane sa čistom ili pretežno primarnom proizvodnjom otpada u 1960. oko 60% od vrednosti građevinskih objekata cele industrije. Na ostalih 13 industrijskih grana, sa pretežno ili čisto prerađivačkim delatnostima, otpada preostalih 40%, a među njima se ističu metalna — sa 9,2%, prehrambena — sa 6,5%, i drvena — sa 5,9% od vrednosti građevinskih objekata cele industrije.

³ Vrednost na kraju 1960, po tekućim cenama, uključujući osnovna sredstva u izgradnji i novčani deo. Ovde su izdvojena preduzeća sa preko 20 milijardi din. vrednosti osnovnih fondova.

⁴ U aktivna sredstva spadaju: zemljište koje služi u privredne svrhe, privredni građevinski objekti, oruđa za rad i ostala osnovna sredstva, rudarski radovi i dubinska bušenja, dugogodišnji zasadi, patenti, licencije, osnivačka ulaganja, i sl.

U ukupnoj vrednosti opreme u industriji prerađivačke grane učestvuju sa 50%, dok na 7 grana sa čistom ili pretežno primarnom proizvodnjom otpada ostalih 50%. Po granama, u elektroprivredi se nalazi najveći deo vrednosti opreme cele industrije (14,8% u 1960), a zatim dolaze metalna industrija (12,7%), crna metalurgija (10,7%), tekstilna (7,9%), prehrambena (6,9%) i hemijska industrija (6,8%).

Tehnička struktura aktivnih osnovnih sredstava u pojedinim industrijskim granama dosta je različita. (Tabela 7).

TABELA 7 — TEHNIČKA STRUKTURA AKTIVNIH OSNOVNIH SREDSTAVA PO GRANAMA 1960.

Grane	(U procentima)		
	Građevinski objekti	Oprema	Zemljište i ostalo
Industrija — ukupno	41,4	53,8	4,8
Elektroprivreda	—	59,2	4,7
Proizvodnja i prerada uglja	31,9	53,0	15,1
Proizvodnja i prerada nafte	24,2	47,7	28,1
Crna metalurgija	37,4	59,4	3,2
Metalurgija obojenih metala	32,8	59,7	7,5
Nemetali	38,2	58,1	3,7
Metalna industrija	35,3	63,5	1,2
Brodogradnja	41,6	58,0	0,4
Elektroindustrija	37,4	61,9	0,7
Hemijska industrija	32,1	62,5	5,4
Industrija građevinskog materijala	45,7	53,6	0,7
Drvena industrija	54,0	45,1	0,9
Industrija papira	28,5	66,4	5,1
Tekstilna industrija	32,2	67,1	0,7
Industrija kože i obuće	43,9	55,0	1,1
Industrija gume	25,4	74,5	0,1
Prehrambena industrija	41,3	57,6	1,1
Grafička industrija	26,2	73,5	0,3
Industrija duvana	63,5	36,4	0,1
Filmska industrija	45,4	53,7	0,9

Podaci: »Struktura, efikasnost uloženi sredstava i produktivnost rada u industriji u 1959. i 1960«, dokumentaciono-analički materijal br. 4 Saveznog zavoda za privredno planiranje, februar 1962.

Učešće građevinskih objekata od preko 50% u ukupnoj vrednosti aktivnih osnovnih sredstava, imaju: industrija duvana, s obzirom da su kapaciteti za fermentaciju duvana u stvari samo specijalno opremljeni magacini, zatim elektroprivreda, s obzirom na veliku vrednost građevinskih objekata hidroelektrana, i drvena industrija, s obzirom na visoko učešće šumskih komunikacija u osnovnim sredstvima šumsko-drvenih kombinata.

Najveće učešće opreme imaju industrija gume i grafička industrija, zatim tekstilna industrija, industrija papira, metalna i hemijska industrija.

TERITORIJALNI RAZMEŠTAJ OSNOVNIH FONDOVA

Najveći deo industrije, računajući po vrednosti osnovnih fondova, nalazi se u Srbiji, zatim u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Sloveniji, Makedoniji i Crnoj Gori. (Tabela 8.)

TABELA 8 — VREDNOST OSNOVNIH FONDOVA PO NARODNIM REPUBLIKAMA 1960.*

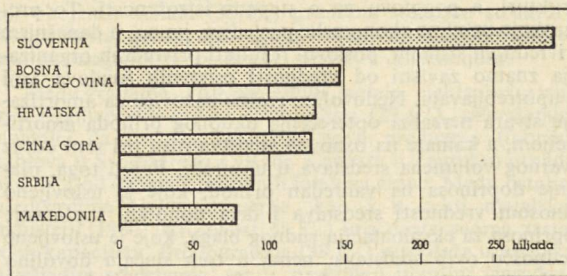
Narodna republika	(Nova vrednost, tekuće cene)		
	Ukupno milijardi din.	Učešće (u %)	Na 100.000 stanovnika milijardi din.
Jugoslavija	2.352	100,0	12,7
Srbija	694	29,9	9,1
Hrvatska	549	23,5	13,3
Slovenija	458	19,4	29,0
Bosna i Hercegovina	482	20,5	14,9
Makedonija	108	4,5	7,8
Crna Gora	61	2,5	13,0

* Nisu obuhvaćena sredstva u izgradnji i novčana sredstva.

Podaci: »Industrija 1960«, Bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 205.

GRAFIKON 1 — OSNOVNI FONDOVI INDUSTRIJE PO STANOVNIKU PO REPUBLIKAMA 1960.

(U hiljadama din.)

Narodne republike Slovenija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Crna Gora nalaze se iznad, a ostale dve (Srbija i Makedonija) ispod jugoslovenskog proseka vrednosti osnovnih fondova industrije po stanovniku. Na ovakve odnose znatno utiče i struktura industrije. To se najbolje vidi na primeru Bosne i Hercegovine, koja industrijski još uvek nije razvijena, ali se u pogledu vrednosti osnovnih fondova po stanovniku nalazi na drugom mestu, zahvaljujući jakoj zastupljenosti crne metalurgije i energetike, tj. delatnosti sa visokim organskim sastavom sredstava.

U Srbiji se nalazi najveći deo vrednosti osnovnih fondova jugoslovenske elektroprivrede (blizu 30%), obojene metalurgije (44,5%), industrije nemetala i građevinskog materijala (oko 37%), metalne (41,5%), elektroindustrije (49%), hemijske (48,5%), tekstilne (30%), prehrambene (oko 50%), industrije gume (50%), grafičke industrije (56%) i filmske industrije (50%).

Hrvatska je na prvom mestu po učešću u jugoslovenskoj industriji nafte (blizu 65%), brodogradnji (94%) i industriji kože (45%), Slovenija u industriji papira (42%), Bosna i Hercegovina u industriji uglja (oko 35%), crnoj metalurgiji (54%) i drvenoj industriji (44%), a Makedonija u industriji duvana (31%).

EFIKASNOST OSNOVNIH FONDOVA

Po efikasnosti osnovnih fondova⁵ industrija se nalazi uglavnom na proseku cele privrede. S obzirom na udeo koji industrija ima u društvenom proizvodu i osnovnim fondovima cele privrede, smatra se da efikasnost osnovnih fondova u industriji u bitnoj meri formira prosečnu efikasnost osnovnih fondova privrede u celini. Koeficijent efikasnosti iznosio je⁶ u 1960. u jugoslovenskoj privredi 0,44, a u industriji 0,47, što znači da je na svaki dinar osnovnih fondova u industriji dobiveno samo 0,03 din. društvenog proizvoda više nego u proseku za celu privredu. Viši koeficijent efikasnosti nego industrija ima većina ostalih privrednih oblasti: zanatstvo — 2,57, građevinarstvo — 1,46, trgovina (sa ugostiteljstvom) — 1,34, i šumarstvo — 0,57. Ta je pojava prirodna, s obzirom na daleko nižu tehničku opremljenost rada ostalih privrednih oblasti u odnosu na industriju, tj. na relativno mnogo niži organski sastav sredstava u njima. Dve privredne oblasti imaju manji koeficijent efikasnosti: poljoprivreda (samo društveni sektor) — 0,19, i saobraćaj — 0,15.

U kretanju efikasnosti osnovnih fondova industrije uočavaju se tri faze: prva uglavnom odgovara periodu

⁵ Pod efikasnošću osnovnih fondova podrazumeva se odnos između društvenog proizvoda i osnovnih fondova koji ga daju, a koeficijent efikasnosti pokazuje količinu (vrednost) društvenog proizvoda koji daje jedinica (1 dinar) osnovnih fondova. Veći koeficijent znači veću efikasnost. Tako iskazan koeficijent efikasnosti čini recipročnu vrednost tzv. prosečnog kapitalnog koeficijenta.

⁶ Prema podacima iz Komunikacionog materijala Saveznog zavoda za privredno planiranje, serija C, br. 11, decembar 1961, str. 28. Obuhvaćena su kako aktivna osnovna sredstva, tako i investicije u toku; cene tekuće.

obnove (do 1948. uključivo), sa brzim usponom efikasnosti; druga periodu poznatih vanrednih teškoća jugoslovenske industrije (1949—1953), sa jakim padom efikasnosti; treća počinje 1954. i obeležena je stalnim, mada dosta blagim porastom efikasnosti osnovnih fondova industrije. (Tabela 9.)

TABELA 9 — KRETANJE PROIZVODNJE, OSNOVNIH FONDOVA I NJIHOVE EFIKASNOSTI U INDUSTRIJI (U INDEKSIMA)* 1947—1960.

(1946 = 100)

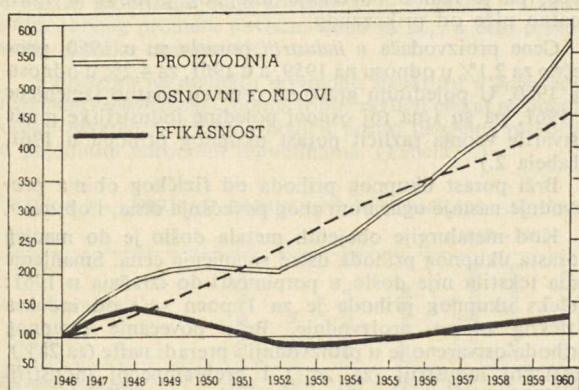
Godina	Proizvodnja	Osnovni fondovi	Efikasnost osnovnih fondova
1947	152	113	135
1948	189	130	146
1949	211	155	136
1950	217	179	121
1951	209	207	100
1952	207	238	87
1953	230	268	86
1954	262	296	88
1955	305	324	94
1956	336	347	97
1957	392	369	106
1958	435	390	111
1959	493	416	118
1960	569	452	126

* Indeksi efikasnosti dobiveni su ovde stavljanjem u odnos indeksa fizičkog obima proizvodnje i indeksa osnovnih fondova. Oni služe samo da pokažu kretanje efikasnosti osnovnih fondova.

Podaci: Za osnovne fondove — kao u tabeli 1; za proizvodnju — Bilten Saveznog zavoda za statistiku, br. 205, »Industrija 1960«.

Najveća efikasnost osnovnih fondova industrije ostvarena je u 1948, zahvaljujući činjenici da su relativno neznatna investiciona ulaganja u periodu obnove bila u stanju da valorizuju znatne rezerve u kapacitetima nasledene industrije i donesu osetan skok obima proizvodnje. Najmanja efikasnost zabeležena je u 1953, kada su se, u uslovima potpuno poremećenih spoljnotrgovinskih odnosa zemlje, kumulirala dejstva opalog korišćenja kapaciteta u prerađivačkim granama usled ulaganja tada raspoloživih

GRAFIKON 2 — INDEKSI EFIKASNOSTI OSNOVNIH FONDOVA INDUSTRIJE 1946—1960.

investicionih sredstava u bazične grane industrije. U trećoj fazi (1954—1960) ponovo je porasla efikasnost osnovnih fondova: u 1960. ona je za 26% veća nego u 1946. Taj rezultat je, međutim, u izvesnoj meri postignut na štetu opšte strukture industrijskih investicija u periodu 1957—1960 — jačom orijentacijom na prerađivačku industriju i poznatim zaostajanjem proizvodnje nekih reprodukcionijskih materijala.

Efikasnost osnovnih fondova znatno varira po pojedinim industrijskim granama. Ona je niža u energetskim i bazičnim nego u prerađivačkim delatnostima. (Tabela 10.)

TABELA 10 — EFIKASNOST OSNOVNIH FONDOVA PO GRANAMA* 1959 i 1960.

(Koefficienti efikasnosti u din.)

Grane	1959	1960
Industrija — ukupno	0,987	0,983
Elektroprivreda	0,096	0,096
Proizvodnja i prerada uglja	0,365	0,375
Proizvodnja i prerada nafte	0,634	0,671
Crna metalurgija	0,310	0,329
Metalurgija obojenih metala	0,514	0,559
Nemetali	0,414	0,492
Metalska industrija	0,706	0,814
Brodogradnja	0,464	0,499
Elektroindustrija	1,127	1,223
Hemijska industrija	0,526	0,561
Industrija građevinskog materijala	0,453	0,521
Drvena industrija	0,688	0,780
Industrija papira	0,549	0,422
Tekstilna industrija	1,019	1,055
Industrija kože i obuće	1,178	1,133
Industrija gume	1,300	1,368
Prehrambena industrija	0,427	0,470
Grafička industrija	0,696	0,789
Industrija duvana	2,072	2,209
Filmska industrija	0,771	1,025

* Samo aktivna osnovna sredstva, bez sredstava u izgradnji i novčanog dela.

Podaci: »Struktura, efikasnost uloženi sredstava i produktivnost rada u industriji u 1959. i 1960«, dokumentaciono-analitički materijal br. 4 Saveznog zavoda za privredno planiranje, februar, 1962.

Razlike u efikasnosti posledica su organskog sastava sredstava i stepena korišćenja, kao i relativnih nivoa na kojima su formirane cene u pojedinim industrijskim granama. Prema tome, i odnose efikasnosti, kako ih pokazuju koeficienti u tabeli 10, treba shvatiti u relativnom smislu.

IZVOR: Društveni plan privrednog razvoja Jugoslavije od 1961. do 1965. i dokumentacija uz njega; »Podaci iz završnih računa privrednih organizacija za 1960«, izdanje Narodne banke FNRJ, Beograd, 1961; »Pregled podataka iz završnih računa industrijskih i rudarskih privrednih organizacija za 1958. i 1959. godinu«, izdanje Sekretarijata SIV-a za opšte privredne poslove et. al., Beograd, 1960; »Investicije 1947—1958« i »Investicije 1958—1959«, Dokumentacioni materijal br. 2 i 5 Jugoslovenske investicione banke, Beograd, 1959 odnosno 1960; Dokumentacija uz Savezni društveni plan za 1962; »Industrija 1960«, Bilten br. 205 Saveznog zavoda za statistiku; »Struktura, efikasnost uloženi sredstava i produktivnost rada u industriji u 1959. i 1960«, dokumentaciono-analitički materijal br. 4 Saveznog zavoda za privredno planiranje, Beograd, 1962; Dr Ivo Vinski: »Fiksni fondovi Jugoslavije od 1946—1960«, »Ekonomist«, br. 1/1962; Dr Ivo Vinski: »Metodološki problemi revalorizacije osnovnih sredstava«, »Ekonomski pregled«, br. 9/1962; Đorđe Mijić: »Revalorizacija osnovnih sredstava privrednih organizacija«, »Ekonomika preduzeća«, br. 4/1962.

B. Č.

UKUPAN PRIHOD PRIVREDNIH ORGANIZACIJA I NJEGOVA RASPODELA U 1961.

(PREMA ZAVRŠNIM RAČUNIMA)

U 1961. doneto je više zakona i drugih propisa u cilju daljeg razvoja privrednog sistema, metoda i uslova privredivanja u celini. Izvršene su promene u raspodeli dohotka, namesto progresivnog doprinosa iz dohotka uveden je proporcionalni doprinos, povećane su kamate na poslovni fond i uvedeni su novi doprinosi društvenoj zajednici (rudnički doprinos, doprinos na vanredan prihod, doprinos društvenim investicionim fondovima, itd.).

Ove promene treba da dovedu do dalje decentralizacije u raspolaganju društvenom akumulacijom i do jačanja materijalne osnove samoupravljanja, da obezbede približno jednake uslove poslovanja privrednih organizacija i da u što većoj meri stimuliraju razvoj proizvodnih snaga i povećanje produktivnosti rada.

Izmene u raspodeli dovele su do dalje decentralizacije sredstava, tj. do bržeg porasta sredstava koja ostaju na raspolaganju privrednim organizacijama. Učešće privrednih organizacija u ukupno ostvarenom dohotku u privredi poraslo je od 44,1% u 1960. na 46,5% u 1961.

Međutim, zbog ukidanja progresivne stope doprinosa iz dohotka privrednih organizacija i uvođenja proporcionalnog doprinosa za sve privredne organizacije, nastupile su u odnosu na 1960. različite tendencije kod pojedinih privrednih oblasti u vezi sa raspodelom dohotka (neto produkta) na deo za zajednicu i deo za privredne organizacije.

Pored smanjenja sredstava koja zajednica zahvata instrumentima od čistog prihoda u privredi u celini, u 1961. znatno je izmenjen efekat pojedinih instrumenata. Preko kamata zajednica je u 1961. ostvarila za 31% više sredstava nego u 1960, preko poreza na promet za 17,8%, a preko doprinosa iz dohotka manje za 59%.

Čist prihod privrednih organizacija porastao je znatno brže od ukupnog prihoda i dohotka, i to u prvom redu pod dejstvom izmenjenih instrumenata. U privredi u celini čist prihod je u 1961. porastao za 48% u odnosu na 1960, u industriji za 43%, poljoprivredi za 44%, šumarstvu za 84%, građevinarstvu za 41%, saobraćaju sa 39%, trgovini za 78%, zanatstvu za 59%, stambeno-komunalnoj delatnosti za 77%, i kulturno-socijalnoj delatnosti za 50%.

Na bazi porasta čistog prihoda u 1961. privredne organizacije su izdvojile znatno veća sredstva za lične dohotke nego u 1960, što nije bilo potpuno u skladu sa ostvarenim povećanjem ukupnog prihoda i dohotka. Bruto lični dohoci u privredi porasli su za 32%, a neto lični dohoci izdvojeni iz čistog prihoda za 27%.

Izdvojena sredstva čistog prihoda za fondove privrednih organizacija porasla su za 52%.

Izmene u privrednom sistemu u 1961. nisu bitnije doprinele uspostavljanju ravnomernijih i celishodnijih odnosa među oblastima, granama i grupama privrednih organizacija. One privredne oblasti, grane i organizacije koje su ranije bile akumulativne, došle su u povoljniji položaj i ostvarile znatno veća sopstvena sredstva, što je dokaz da privredni sistem i instrumenti raspodele još nisu zadovoljavajući. Izvršene izmene su dovele u izvesnom smislu i do uspostavljanja nove disproporcije između pojedinih privrednih

oblasti ili grana, odnosno između grupa i podgrupa, i to uglavnom na štetu onih koje su zaostajale.

Pošto lični dohoci i fondovi u 1961. nisu bili vezani na odgovarajući način za postignute rezultate u poslovanju, već su u prvom redu zavisili od povoljnijeg delovanja instrumenata raspodele, došlo je do brzog povećanja ličnih dohodaka koje nije bilo u srazmeri sa ostvarenom proizvodnjom.

Privredne organizacije su u 1961. ostvarile relativno manje sredstava povećanjem produktivnosti rada, a znatno više povoljnijim instrumentima ili povećanjem cena.

UKUPAN PRIHOD

Ukupan prihod privrede u 1961. iznosio je 8.968,6 milijardi din., ili 16% više nego u 1960. (Tabela 1.)

TABELA 1 — UKUPAN PRIHOD PRIVREDNIH ORGANIZACIJA*
PO OBLASTIMA PRIVREDE 1960. I 1961.

Privredna oblast	1960	1961	Indeksi	
			1961 1960	1960 1959
Privreda — ukupno	7.741,9	8.968,5	116	123,6
Industrija i rudarstvo	2.985,8	3.394,8	114	118,8
Poljoprivreda i ribarstvo	473,3	549,0	116	120,8
Šumarstvo	34,7	49,3	142	147,2
Građevinarstvo	388,2	507,8	131	132,9
Saobraćaj	353,7	458,4	130	128,9
Trgovina i ugostiteljstvo	3.340,6	3.774,2	113	125,5
Zanatstvo	144,7	204,2	141	134,8
Stambeno-komunalna delatnost	18,3	26,9	147	133,0
Kulturno-socijalna delatnost	3,2	3,9	120	127,0

* Bez elektroprivrednih zajednica — napomena se odnosi na sve tabele.

Sporiji porast ukupnog prihoda u 1961. rezultat je u prvom redu usporenijeg porasta proizvodnje u industriji i prometa u trgovini, čije učešće u ukupnom prihodu cele privrede iznosi oko 80%. Ukupan prihod industrije u 1960. bio je veći za 18,8%, a trgovine za 25,5% u odnosu na 1959.

U 1961. cene proizvoda i usluga više su porasle nego u 1960, pa je realno povećanje ukupnog prihoda u 1961. znatno niže od prikazanog.

Cene proizvođača u industriji porasle su u 1960. prosečno za 2,1% u odnosu na 1959, a u 1961. za 4,2% u odnosu na 1960. U pojedinim granama cene su znatno izmenjene u 1961, pa su i na toj osnovi pojedine industrijske grane ostvarile veoma različit porast ukupnog prihoda u 1961. (Tabela 2.)

Brži porast ukupnog prihoda od fizičkog obima proizvodnje nastaje uglavnom zbog povećanja cena, i obrnuto.

Kod metalurgije obojenih metala došlo je do manjeg porasta ukupnog prihoda usled smanjenja cena. Smanjenje cena tekstila nije došlo u potpunosti do izražaja u 1961: indeks ukupnog prihoda je za 1 poen veći od indeksa fizičkog obima proizvodnje. Brže povećanje ukupnog prihoda ostvareno je u proizvodnji i preradi nafte (za 28%), grafičkoj industriji (za 24%) i prehrambenoj industriji (za 23%). U proizvodnji i preradi nafte povećanje ukupnog prihoda skoro u celini je rezultat povećanja fizičkog obima proizvodnje (za 27,8%), a u prehrambenoj industriji obim proizvodnje povećan je svega za 8%. To pokazuje da je na visoko ostvarenje ukupnog prihoda uticao u prvom redu porast cena.

Usporeniji porast ukupnog prihoda u trgovini i ugostiteljstvu nastao je usled relativno slabog porasta ukupnog prihoda u trgovini na veliko (povećanje za 10%) i u spoljnoj trgovini (povećanje za 12%), dok je ukupan prihod u trgovini na malo povećan za 18%.

TABELA 2 — UKUPAN PRIHOD I FIZIČKI OBIM PROIZVODNJE U INDUSTRIJI 1960. I 1961.

(U milijardama din.,
po tekućim cenama)

Industrijske grane	Ukupan prihod		Fizički obim proizvodnje	
	1960	1961	Indeks	1961/1960
Industrija i rudarstvo — ukupno	2.985,8	3.394,8	114	107
Elektroprivreda	104,3	123,6	118	111
Proizvodnja i prerada uglja	108,9	102,3	110	103
Proizvodnja i prerada nafte	97,6	125,3	128	128
Crna metalurgija	196,2	217,7	111	104
Metalurgija obojenih metala	164,5	166,4	101	110
Proizvodnja, oplemenjivanje i prerada nemetalnih ruda	61,3	70,1	114	107
Metalska industrija	388,9	451,6	116	105
Brodogradnja	84,6	98,2	116	108
Elektroindustrija	167,3	196,9	118	112
Hemijska industrija	164,9	177,9	108	110
Industrija građevinskog materijala	78,2	91,8	117	111
Drvena industrija	186,5	203,5	109	110
Proizvodnja papira	68,2	80,4	118	123
Tekstilna industrija	382,7	397,5	104	103
Industrija kože i obuće	95,4	109,0	114	108
Industrija gume	67,0	75,9	113	107
Prehrambena industrija	345,2	421,1	123	108
Grafička industrija i izdavačka delatnost	99,2	123,1	124	118
Industrija duvana	89,3	100,0	112	91
Filmska industrija	5,7	5,9	104	—
Geološka i rudarska istraživanja	7,6	9,2	121	—
Ostala industrija	22,3	26,4	119	—

Porast ukupnog prihoda u poljoprivredi (za 16%), građevinarstvu (za 31%), saobraćaju (za 30%) i zanatstvu (za 41%) velikim delom je rezultat povećanja cena proizvoda ili usluga.

Cene proizvođača *poljoprivrednih proizvoda* povećane su za 10%, dok je, prema procenama, fizički obim poljoprivredne proizvodnje društvenih gazdinstava povećan za 9%, a ukupna proizvodnja u poljoprivredi opala za 6% u odnosu na 1960.

U *saobraćaju* su robne tarife povećane u 1961. za 13%, a putničke za oko 15%. To je omogućilo da ukupan prihod u oblasti saobraćaja bude povećan za 31%, mada je fizički obim robnog prometa povećan samo za 2%, a broj prevezenih putnika opao za 4%.

S obzirom na različitu privrednu strukturu u *pojednim narodnim republikama* i, prema tome, različiti efekat promena cena, ostvaren je i veoma različit porast ukupnog prihoda u pojedinim narodnim republikama. (Tabela 3.)

TABELA 3 — UKUPAN PRIHOD PO REPUBLIKAMA U 1961. (1960 = 100)

Privredna oblast	Jugoslavija	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
Privreda — ukupno	116	115	116	118	117	117	132
Industrija i rudarstvo	114	112	115	116	110	115	134
Poljoprivreda i ribarstvo	116	113	115	119	124	133	118
Šumarstvo	142	115	140	121	264	173	156
Građevinarstvo	131	132	130	129	126	138	138
Saobraćaj	130	124	131	142	119	131	176
Trgovina i ugostiteljstvo	113	113	112	116	110	111	124
Zanatstvo	141	139	141	156	136	134	131
Stambeno-komunalna delatnost	147	148	139	141	170	146	171
Kulturno-socijalna delatnost	120	114	119	136	137	116	129

UTROŠENA SREDSTVA

U 1961. utrošena sredstva u privredi iznosila su 6.902,1 milijardu din., tj. 15% više nego u 1960. (Tabela 4.)

TABELA 4 — UTROŠENA SREDSTVA PO PRIVREDNIM OBLASTIMA 1961. (1960 = 100)

Privredna oblast	Utrošena sredstva
Privreda — ukupno	115
Industrija i rudarstvo	117
Poljoprivreda i ribarstvo	115
Šumarstvo	145
Građevinarstvo	125
Saobraćaj	136
Trgovina i ugostiteljstvo	112
Zanatstvo	136
Stambeno-komunalna delatnost	142
Kulturno-socijalna delatnost	116

DOHODAK (NETO PRODUKT)

Dohodak (neto produkt) u privredi u 1961. iznosio je 2.066,2 milijarde din., ili 17% više nego u 1960. (Tabela 5.)

TABELA 5 — DOHODAK U PRIVREDI PO OBLASTIMA 1960. I 1961. (U milijardama din., po tekućim cenama)

Privredna oblast	1960	1961	Indeksi	
			1961 1960	1960 1959
Privreda-ukupno	1.761,5	2.066,2	117	126,1
Industrija i rudarstvo	1.068,5	1.157,3	108	121,3
Poljoprivreda i ribarstvo	83,8	99,5	119	117,8
Šumarstvo	20,9	27,2	130	147,1
Građevinarstvo	143,9	202,0	140	134,8
Saobraćaj	157,5	192,5	122	144,9
Trgovina i ugostiteljstvo	227,2	297,3	131	129,5
Zanatstvo	48,1	73,3	152	138,0
Stambeno-komunalna delatnost	9,5	14,4	152	131,0
Kulturno-socijalna delatnost	2,1	2,7	129	133,0

Na usporeno povećanje dohotka u 1961. uticala je u prvom redu relativno smanjena aktivnost u privredi u celini, naročito u industriji i trgovini.

Usled relativno niske stope porasta dohotka u *industriji i rudarstvu*, učešće ove oblasti u ostvarenom dohotku privrede smanjeno je od 60,7% u 1960. na 56% u 1961. Ova tendencija traje od 1959, kada je udeo industrije i rudarstva u dohotku ukupne privrede iznosio 62%. Ona je u vezi sa izmenama u odnosima cena, usled kojih brže raste novostvorena vrednost u onim privrednim oblastima koje su ranije zaostajale po visini ostvarenog dohotka i akumulacije.

Dohodak u *trgovini* povećan je u 1961. za 31%, što je dovelo do porasta njenog učešća za 1,3% u ukupnom dohotku privrede. Trgovina je u 1961. poslovala sa visokom maržom (razlikom u ceni) od 14,3%, dok je ta marža u 1960. iznosila 12,4%. Usled toga, kao i zbog izvesnog povećanja prometa, apsolutni iznos razlike u ceni kod trgovine bio je u 1961. veći za 28,3% u odnosu na 1960.

Slično kao kod ukupnog prihoda, i porast dohotka po republikama je različit. (Tabela 6.)

Razlike u visini ostvarenog dohotka po stanovniku po pojedinim republikama znatno su veće od razlika u ukupnom dohotku. (Tabela 7.)

TABELA 6 — DOHODAK PO REPUBLIKAMA U 1961.

(1960=100)

Privredna oblast	Jugoslavija	Srbija	Hrvatska	Slovenija	Bosna i Hercegovina	Makedonija	Crna Gora
Privreda — ukupno	117	117	119	116	110	127	150
Industrija i rudarstvo	100	108	111	107	100	116	142
Poljoprivreda i ribarstvo	119	113	113	129	128	162	127
Šumarstvo	130	104	127	113	250	176	124
Građevinarstvo	140	138	139	140	138	150	175
Saobraćaj	122	115	128	139	105	121	200
Trgovina i ugostiteljstvo	130	129	129	130	130	133	137
Zanatstvo	154	152	154	171	147	147	143
Stambeno-komunalna delatnost	153	153	146	139	175	161	184
Kulturno-socijalna delatnost	124	119	126	135	128	120	142

TABELA 7 — DOHODAK PO STANOVNIKU PO REPUBLIKAMA 1960. I 1961.

(U din.)

Narodna republika	Privreda — ukupno			Industrija		
	1960	1961	Indeks	1961	1960	Indeks
Jugoslavija	95.810	110.996	115,9	58.097	62.207	107,1
Srbija	79.612	91.862	115,4	42.648	45.422	106,5
Hrvatska	121.473	143.471	118,1	76.256	84.398	110,7
Slovenija	211.139	243.028	115,1	146.519	155.842	106,4
Bosna i Hercegovina	69.444	74.803	107,7	45.309	44.512	98,2
Makedonija	53.951	67.894	125,8	29.454	33.641	114,2
Crna Gora	48.394	71.519	147,8	22.912	32.279	140,1

RASPODELA DOHOTKA (NETO PRODUKTA)

Pri povećanju dohotka za 17%, *deo dohotka izdvojen za zajednicu* povećan je za 12%, a *deo dohotka namenjen privrednim organizacijama* za 24% u odnosu na 1960. Učešće zajednice u ostvarenom dohotku smanjeno je sa 55,9% u 1960. na 53,5% u 1961, a učešće privrednih organizacija povećano sa 44,1% na 46,5%. (Tabela 8.)

Pri relativno niskom porastu dohotka, privredne organizacije iz industrije i rudarstva su, pod dejstvom izmenjenih instrumenata raspodele (uvođenje proporcionalne umesto progresivne stope doprinosa iz dohotka), u 1961. znatno povećale svoj udeo u dohotku, koji u apsolutnom iznosu predstavlja 80,3 milijarde din., ili za 20% više nego u 1960. U 1961. zajednica je relativno najveći deo dohotka zahvatila u industriji duvana (85,5%) i u proizvodnji nafte (78,5%), a najmanji u grafičkoj industriji (41,8%) i proizvodnji uglja (45,0%).

TABELA 8 — RASPODELA DOHOTKA IZMEĐU ZAJEDNICE I PRIVREDNIH ORGANIZACIJA PO OBLASTIMA PRIVREDE U 1960. I 1961

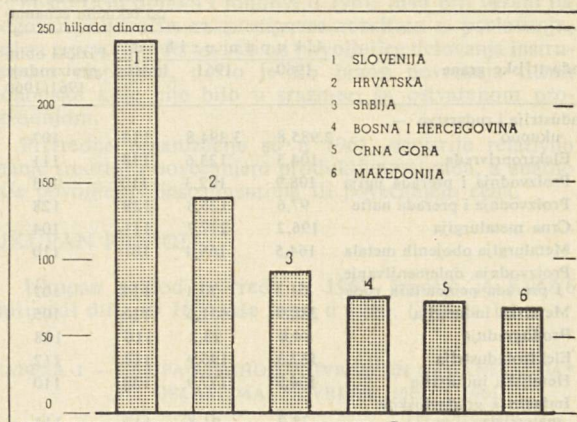
(U milijardama din., po tekućim cenama)

Privredna oblast	Ukupan dohodak*			Deo za zajednicu			Deo za privredne organizacije		
	1960	1961	Indeks 1961/1960	1960	1961	Indeks 1961/1960	1960	1961	Indeks 1961/1960
Privreda — ukupno	1.766,9*	2.071,1*	117	988,8	1.107,8	112	778,1	963,3	124
Industrija i rudarstvo	1.068,5	1.157,3	108	663,3	667,8	101	405,2	485,5	120
Poljoprivreda i ribarstvo	87,7*	104,1*	119	37,6	44,7	119	50,1	59,4	119
Šumarstvo	20,9	27,2	130	6,8	9,5	140	14,1	17,7	126
Građevinarstvo	143,9	202,0	140	56,6	84,4	149	87,3	117,6	135
Saobraćaj	158,8*	192,5	121	54,8	85,8	157	104,0	106,7	103
Trgovina i ugostiteljstvo	227,4*	297,6*	131	147,2	173,8	118	80,2	123,8	154
Zanatstvo	48,1	73,3	152	18,9	31,6	167	29,2	41,7	143
Stambeno-komunalna delatnost	9,5	14,4	152	2,7	4,9	181	6,8	9,5	140
Kulturno-socijalna delatnost	2,1	2,7	129	0,9	1,3	144	1,2	1,4	117

* U tabeli 5. dohodak u ovim stavkama je manji usled gubitaka iz troškova poslovanja.

GRAFIKON 1 — DOHODAK PO STANOVNIKU PO REPUBLIKAMA 1961.

(U hiljadama din.)

Udeo zajednice u dohotku trgovine povećan je u 1961. za 26,6 milijardi din., ili za 18%, a deo dohotka koji ostaje privrednim organizacijama za 43,6 milijardi, ili za 54% u odnosu na 1960.

Udeo zajednice u raspodeli dohotka povećan je u 1961. u odnosu na 1960. i kod ostalih privrednih oblasti, osim kod poljoprivrede. Do povećanja dela dohotka namenjenog zajednici došlo je usled ukidanja povlastica u plaćanju doprinosa iz dohotka (ukidanje progresivnog a uvođenje proporcionalnog doprinosa iz dohotka, koji plaćaju sve privredne organizacije), kao i usled povećanja kamatnih stopa, doprinosa budžetima, i dr.

U strukturi dela dohotka koji pripada zajednici smanjeno je u 1961. u odnosu na 1960. učešće federacije, a povećano učešće politickoteritorijalnih jedinica i ostalih korisnika. (Tabela 9.)

TABELA 9 — RASPODELA DELA DOHOTKA KOJI PRIPADA ZAJEDNICI NA POJEDINE KORISNIKE U 1960. I 1961.

(U milijardama din., po tekućim cenama)

	1960		1961		Indeks 1961/1960
	iznos	u %	iznos	u %	
Deo dohotka za zajednicu — ukupno	988,8	100,0	1.107,8	100,0	112
Od toga:					
za federaciju	619,0	62,6	610,7	55,1	99
za politickoteritorijalne jedinice	174,9	17,7	245,8	22,2	141
za ostale društvene potrebe	194,9	19,7	251,3	22,7	129

U strukturi dela dohotka za federaciju nastale su znatne promene usled izmenjenih instrumenata. Svi prihodi koji pripadaju federaciji povećani su u 1961. u odnosu na 1960, osim doprinosa iz dohotka, koji je smanjen za 54%, tako da su ukupni prihodi federacije iz dohotka manji za 1%. (Tabela 10.)

TABELA 10 — STRUKTURA PRIHODA FEDERACIJE IZ DOHOTKA PRIVREDNIH ORGANIZACIJA U 1960. I 1961.

(U milijardama din., po tekućim cenama)

Vrsta doprinosa	1960	1961	Indeks
			1961 1960
Deo dohotka za federaciju	619,0	610,7	99
U tome:			
kamate	142,3	186,0	131
porez na promet	181,0	209,7	116
rudnički doprinos	—	11,8	—
doprinos iz dohotka	293,1	135,0	46
doprinos na vanredan prihod	—	64,6	—
deo doprinosa budžetima iz ličnih dohodaka	2,6	3,6	138

Za razliku od prihoda federacije, prihodi političkoteritorijalnih jedinica i deo dohotka za ostale društvene potrebe povećani su po svim osnovama. (Tabela 11.)

TABELA 11 — STRUKTURA PRIHODA POLITIČKOTERITORIJALNIH JEDINICA I DRUGIH KORISNIKA IZ DOHOTKA PRIVREDNIH ORGANIZACIJA U 1960. I 1961.

(U milijardama din., po tekućim cenama)

Vrsta doprinosa	1960	1961	Indeks
			1961 1960
Deo dohotka za političkoteritorijalne jedinice — ukupno	174,9	245,8	141
U tome:			
porez na promet	25,7	33,7	131
rudnički doprinos	—	1,9	—
doprinos iz dohotka	35,9	—	—
deo doprinosa budžetu iz ličnih dohodaka i za fond za školstvo	82,5	125,6	152
doprinos za stambenu izgradnju	26,1	34,0	130
doprinos društvenim investicionim fondovima	—	44,1	—
ostalo	4,7	6,5	138
Deo dohotka za ostale društvene potrebe — ukupno	194,9	251,3	129
U tome:			
osiguranje, doprinosi i članarine i drugi doprinosi	36,5	45,0	123
doprinos za socijalno osiguranje	158,4	206,3	130

TABELA 12 — RASPODELA DELA DOHOTKA KOJI PRIPADA ZAJEDNICI PO KORISNICIMA I PRIVREDNIM OBLASTIMA 1960. I 1961.

1960. i 1961.

(U milijardama din., po tekućim cenama)

Privredna oblast	Za federaciju			Za političko-teritorijalne jedinice			Za ostale društvene potrebe			Za zajednicu ukupno		
	1960	1961	Indeks	1960	1961	Indeks	1960	1961	Indeks	1960	1961	Indeks
			1961 1960			1961 1960			1961 1960			
Privreda — ukupno	619,0	610,7	98,7	174,9	245,8	140,5	194,9	251,3	128,9	988,8	1.107,8	112,0
Industrija i rudarstvo	485,3	432,2	89,8	82,1	120,1	146,3	95,9	119,5	124,6	663,3	671,8	101,3
Poljoprivreda i ribarstvo	14,4	14,0	97,2	7,0	11,8	168,5	16,2	18,9	116,7	37,6	44,7	118,9
Šumarstvo	2,5	2,3	92,0	1,8	3,4	188,9	2,5	3,8	152,0	6,8	9,5	139,7
Građevinarstvo	16,2	31,0	191,4	17,6	24,1	136,9	22,8	29,3	128,5	56,6	84,4	149,1
Saobraćaj	11,3	28,2	249,6	16,9	21,7	128,4	26,6	25,9	134,9	54,8	85,8	156,6
Trgovina i ugostiteljstvo	84,1	90,5	107,6	40,8	52,6	128,9	22,3	36,7	137,7	147,2	173,8	118,1
Zanatstvo	4,9	11,1	226,5	6,8	9,5	139,7	7,2	11,0	152,7	18,9	31,6	167,2
Stambeno-komunalna delatnost	0,3	1,2	400,0	1,1	1,7	154,5	1,3	2,0	153,8	2,7	4,9	181,5
Kulturno-socijalna delatnost	—	0,2	—	0,8	0,9	112,5	0,1	0,2	200,0	0,9	1,3	144,4

¹ Na ime doprinosa na vanredan prihod privredne organizacije iz pojedinih privrednih oblasti uplatile su (u milijardama din.): industrija — 38,9; poljoprivreda — 1,5; šumarstvo — 0,6; građevinarstvo — 5,7; saobraćaj — 1,7; trgovina i ugostiteljstvo — 14,3; i zanatstvo — 1,9.

Svi prihodi političkoteritorijalnih jedinica i drugih društvenih fondova koji su vezani za lične dohotke, povećani su u 1961. usled porasta ličnih dohodaka i povećanja stope doprinosa budžetima iz ličnih dohodaka (sa 13% na 15%).

U 1961. prihodi federacije iz dohotka smanjeni su iz industrije, poljoprivrede i šumarstva i privrede u celini, dok su prihodi političkoteritorijalnih jedinica i ostalih društvenih fondova povećani u svim privrednim oblastima u odnosu na 1960. (Tabela 12.)

ČIST PRIHOD I NJEGOVA RASPODELA

VISINA. I pored povećanja kamata i poreza na promet i uvođenja rudničkog doprinosa, čist prihod privrednih organizacija, usled znatnog smanjenja doprinosa iz dohotka, povećan je za 48% u odnosu na 1960. (Tabela 13.)

TABELA 13 — ČIST PRIHOD PRIVREDNIH ORGANIZACIJA U 1960. I 1961.

(U milijardama din., po tekućim cenama)

Privredna oblast	1960	1961	Indeks
			1961 1960
Privreda — ukupno	882,2	1.307,9	148
Industrija i rudarstvo	489,9	699,9	143
Poljoprivreda i ribarstvo	44,1	63,9	144
Šumarstvo	10,4	19,1	184
Građevinarstvo	101,9	144,2	141
Saobraćaj	99,3	138,2	139
Trgovina i ugostiteljstvo	95,4	175,5	178
Zanatstvo	34,4	55,2	159
Stambeno-komunalna delatnost	6,2	11,0	177
Kulturno-socijalna delatnost	0,6	0,9	150

Po izdvajanju doprinosa na vanredan prihod (koji se plaća iz čistog prihoda) u visini od 64,6 milijardi din.,¹ što smanjuje čist prihod za 4,9%, ostatak čistog prihoda iznosio je u 1961. god. 1.243,3 milijarde din., ili 41% više nego u 1960.

Čist prihod prema uloznim sredstvima i broju zaposlenih. Zbog bržeg porasta čistog prihoda od ukupno uloznih sredstava, na 100 dinara uloznih sredstava ostvaren je u 1961. čist prihod od 23,3 din., ili za 29,4% više nego u 1960. Međutim, od ovog proseka postoje velika odstupanja po pojedinim privrednim oblastima. (Tabela 14.)

Čist prihod po jednom zaposlenom bio je najveći u trgovini i industriji. (Tabela 15.)

TABELA 14 — ČIST PRIHOD NA 100 DINARA ULOŽENIH SREDSTAVA* U 1960. I 1961.

			(U din.)
Privredna oblast	1960	1961	Indeks
			1961 1960
Privreda — ukupno	18,0	23,3	129,4
Industrija i rudarstvo	18,5	23,6	127,6
Poljoprivreda i ribarstvo	7,9	10,0	126,6
Šumarstvo	22,9	13,5	59,0
Građevinarstvo	71,6	92,7	129,5
Saobraćaj	12,6	16,0	127,0
Trgovina i ugostiteljstvo	15,4	24,2	157,1
Zanatstvo	66,7	78,4	117,5
Stambeno-komunalna delatnost	13,4	20,5	153,0
Kulturno-socijalna delatnost	20,7	25,0	120,8

* Uložena sredstva; poslovni fond, krediti za osnovna i obrtna sredstva.

TABELA 15 — ČIST PRIHOD PO JEDNOM ZAPOSLENOM U 1960. I 1961.

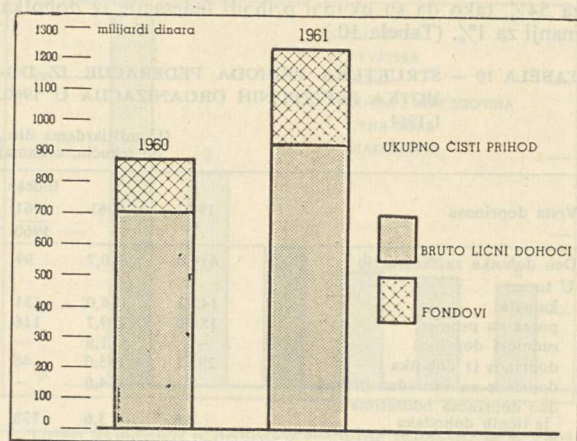
	(U hiljadama din., po tekućim cenama)		
Privredna oblast	1960	1961	Indeks
			1961 1960
Privreda — ukupno	453,1	630,5	139,1
Industrija i rudarstvo	513,7	718,5	139,8
Poljoprivreda i ribarstvo	215,3	284,8	132,3
Šumarstvo	370,8	480,8	129,7
Građevinarstvo	380,3	319,4	136,6
Saobraćaj	462,9	627,6	135,6
Trgovina i ugostiteljstvo	503,7	836,9	166,2
Zanatstvo	403,6	511,0	128,6
Stambeno-komunalna delatnost	412,4	577,8	140,1
Kulturno-socijalna delatnost	395,5	546,1	138,1

RASPODELA. Privredne organizacije raspodelile su čist prihod na deo za lične dohotke — 926,7 milijardi din., i na deo za fondove — 316,6 milijardi din., iz kojih je na ime doprinosa društvenim investicionim fondovima izdvojeno — 44,1 milijarda din. (Tabela 16.)

Zbog nedostatka jedinstvene orijentacije i jedinstvenih društvenih merila u raspodeli čistog prihoda na lične dohotke i fondove, kao i zbog nedovoljne izgrađenosti sistema raspodele, radnički saveti su nejednako postupali prilikom raspodele čistog prihoda. Kao posledica toga, između pojedinih privrednih oblasti nastale su velike razlike u povećanju i visini ličnih dohodaka, koje nisu bile u skladu sa principom raspodele prema radu.

GRAFIKON 2 — RASPODELA ČISTOG PRIHODA PRIVREDNIH ORGANIZACIJA NA LIČNE DOHOTKE I FONDOVE 1960. I 1961.

(U milijardama din.)

Lični dohotci. Neto lični dohotci i izdvojeni iz čistog prihoda povećani su u 1961. za 27%, tj. više od porasta ukupnog prihoda, koji je povećan za 16%, i dohotka, koji je povećan za 17%.

Efektivno isplaćeni lični dohotci² veći su, i ukupno i po jednom zaposlenom, od ličnih dohodaka izdvojenih iz čistog prihoda kod onih privrednih oblasti ili grana koje usled gubitaka nisu ostvarile dovoljnu masu čistog prihoda za pokriće već isplaćenih ličnih dohodaka u toku godine, što je naročito izrazito u poljoprivredi, ali se pojavljuje i u onim oblastima i granama u kojima je usled otežane realizacije ili teškoća u procesu proizvodnje veliki deo isplaćenih ličnih dohodaka sadržan u zalihama. Na ovakav odnos isplaćenih i izdvojenih ličnih dohodaka iz čistog prihoda najviše su uticali poljoprivreda — u kojoj je u 1960. isplaćeno više od izdvojenog dela iz čistog prihoda 9,8 milijardi din., a u 1961. god. 17 milijardi din., i industrija i rudarstvo — u kojima je više isplaćeno u 1960. god. 11,1, a u 1961. god. 9,1 milijardu din. od izdvojenog dela čistog prihoda za lične dohotke. (Tabela 17.)

Prosečni mesečni neto lični dohotci izdvojeni iz čistog prihoda po jednom zaposlenom iznosili su u 1961. u privredi u celini 22.051 din., a stvarno isplaćeni 22.477 din. U svim privrednim oblastima, osim u poljoprivredi i zanatstvu, izdvojeni lični dohotci iz čistog prihoda rasli su brže od stvarno isplaćenih ličnih dohodaka po jednom zaposlenom u 1961. (Tabela 18.)

TABELA 16 — ČIST PRIHOD I NJEGOVA RASPODELA PO PRIVREDNIM OBLASTIMA 1960. I 1961.

(U milijardama din., po tekućim cenama)

Privredna oblast	Čist prihod			Bruto lični dohotci			Fondovi			Doprinos društvenim investicionim fondovima 1961
	1960	1961	Indeks 1961 1960	1960	1961	Indeks 1961 1960	1960	1961	Indeks 1961 1960	
Privreda — ukupno	882,2	1.243,3	141	703,0	926,7	132	179,2	272,5	152	44,1
Industrija i rudarstvo	489,9	661,0	135	364,8	465,4	128	125,1	167,9	134	27,7
Poljoprivreda i ribarstvo	44,1	62,4	142	39,1	54,4	139	5,0	7,2	144	0,8
Šumarstvo	10,4	18,5	178	9,0	15,0	168	1,4	3,0	214	0,5
Građevinarstvo	101,9	138,5	136	91,2	119,3	131	10,7	16,5	154	2,7
Saobraćaj	99,3	136,5	137	87,1	110,1	126	12,2	22,3	183	4,1
Trgovina i ugostiteljstvo	95,4	162,2	169	76,1	107,7	142	19,3	46,5	241	7,0
Zanatstvo	34,4	53,3	155	29,8	45,8	154	4,6	6,4	139	1,1
Stambeno-komunalna delatnost	6,2	11,0	177	5,3	8,3	157	0,9	2,5	278	0,2
Kulturno-socijalna delatnost	0,6	0,9	150	0,6	0,7	117	—	0,2	—	—

² U toku godine privredne organizacije isplaćuju akontacije ličnih dohodaka, prema internim pravilnicima o raspodeli, a na kraju godine vrše definitivnu raspodelu čistog prihoda na lične dohotke i fondove. Isplate u toku godine predstavljaju efektivno isplaćene lične dohotke koji služe za ličnu potrošnju.

TABELA 17 — NETO LIČNI DOHOCI IZDVOJENI IZ ČISTOG PRIHODA I STVARNO ISPLAĆENI U 1960. I 1961.

(U milijardama din., po tekućim cenama)

Privredna oblast	Izdvojeni			Isplaćeni		
	1960	1961	Indeks 1961/1960	1960	1961	Indeks 1961/1960
Privreda — ukupno	433,4	548,9	127	458,5	572,8	125
Industrija i rudarstvo	222,8	273,2	123	233,9	282,3	121
Poljoprivreda i ribarstvo	27,7	35,2	127	37,5	52,6	140
Šumarstvo	5,5	8,8	160	5,8	8,6	149
Građevinarstvo	55,5	70,0	126	55,8	69,1	124
Saobraćaj	53,1	66,2	125	55,7	65,5	117
Trgovina i ugostiteljstvo	46,6	63,2	136	47,3	62,2	131
Zanatstvo	18,6	27,0	145	18,9	27,3	144
Stambeno-komunalna delatnost	3,2	4,9	153	3,3	4,8	146
Kulturno-socijalna delatnost	0,4	0,4	100	0,3	0,4	123

TABELA 18 — PROSEČNI MESEČNI NETO LIČNI DOHOCI PO JEDNOM ZAPOSLENOM IZDVOJENI IZ ČISTOG PRIHODA I STVARNO ISPLAĆENI U 1960. I 1961.

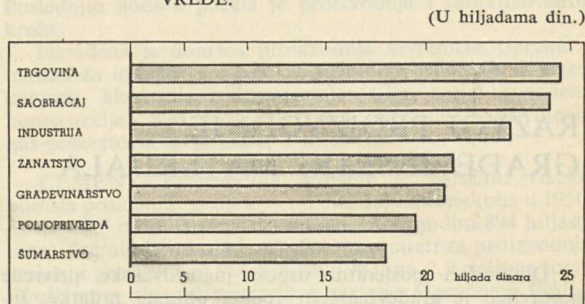
(U din.)

Privredna oblast	Izdvojeni			Isplaćeni		
	1960	1961	Indeks 1961/1960	1960	1961	Indeks 1961/1960
Privreda — ukupno	18.425	22.051	119,7	19.230	22.477	116,9
Industrija i rudarstvo	19.469	23.374	120,1	19.867	23.036	115,9
Poljoprivreda i ribarstvo	11.268	13.074	116,0	15.245	19.523	128,1
Šumarstvo	16.342	18.460	113,0	17.209	18.058	104,9
Građevinarstvo	17.263	21.013	121,7	17.356	20.741	119,5
Saobraćaj	20.628	25.053	121,7	21.649	24.400	112,7
Trgovina i ugostiteljstvo	20.504	25.116	122,5	20.821	24.708	118,7
Zanatstvo	18.186	20.829	114,5	18.498	21.041	113,7
Stambeno-komunalna delatnost	17.738	21.447	120,9	18.293	21.156	115,6
Kulturno-socijalna delatnost	21.973	24.272	110,5	18.413	20.929	113,7

Fondovi privrednih organizacija. U 1961. izdvojeno je u fondove privrednih organizacija (po odbitku doprinosa za društvene investicione fondove) 272,5 milijardi din., ili 52% više od iznosa izdvojenog u 1960.

Relativno najviše sredstava iz čistog prihoda za pojedine fondove (rezervni, poslovni i ostali fondovi) izdvojile su

GRAFIKON 3 — ISPLAĆENI LIČNI DOHOCI U PRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA 1960. PO OBLASTIMA PRIVREDE.

privredne organizacije iz oblasti trgovine i ugostiteljstva, stambeno-komunalne delatnosti i šumarstva. (Tabela 19.)

TABELA 19 — FONDOVI PRIVREDNIH ORGANIZACIJA PO OBLASTIMA PRIVREDE 1960. I 1961.

(U milijardama din., po tekućim cenama)

Privredna oblast	1960	1961	Indeks 1961/1960
Privreda — ukupno	179,2	272,5	152
Industrija i rudarstvo	125,1	167,9	134
Poljoprivreda i ribarstvo	5,0	7,2	144
Šumarstvo	1,4	3,0	214
Građevinarstvo	10,7	16,5	154
Saobraćaj	12,2	22,3	183
Trgovina i ugostiteljstvo	19,3	46,5	241
Zanatstvo	4,6	6,4	139
Stambeno-komunalna delatnost	0,9	2,5	278
Kulturno-socijalna delatnost	—	0,2	—

U ukupnim fondovima izdvojenim iz čistog prihoda u 1961. industrija učestvuje sa 61,6%. Fondovi u trgovini u 1960. bili su veoma niski, a naročito izdvajanja u poslovni fond, koja su u 1960. iznosila svega 2,7 milijardi din. U 1961. ovaj fond je povećan na 20,5 milijardi din.

I u ostalim privrednim oblastima porasla su izdvajanja u poslovni fond, ali su ona, s obzirom na potrebe i mogućnosti stvorene visokim porastom čistog prihoda, još uvek nedovoljna.

IZVOR: Završni računi privrednih organizacija za 1961. i 1960, izdanje Službe društvenog knjigovodstva.

S. S.—M. D.

RAZVOJ PROIZVODNJE GRAĐEVINSKOG MATERIJALA

Dinamičan posleratni uspon jugoslovenske privrede postavljao je građevinarstvu veoma obimne zadatke. Intenzivna izgradnja novih i proširivanje postojećih industrijskih, saobraćajnih, trgovinskih i drugih privrednih kapaciteta i objekata društvenog standarda, naročito u periodu 1957—1961. godine,¹ zahtevali su od industrije građevinskog materijala² da, i po obimu, i po asortimanu, i po kvalitetu, pravovremeno snabde izvođače radova svim potrebnim proizvodima.

Uspom industrije građevinskog materijala imao je tri osnovne etape razvoja. Do 1951. proizvodnja je povećavana stalnim i obimnim uvođenjem nove radne snage, čime se ustaljivao pretežno ručni karakter proizvodnje. Od 1952. do 1956. povećavanjem tehničke opremljenosti rada, postepeno se prelazi sa nesavremene na racionalniju proizvodnju. U trećoj fazi, od 1957. vrši se dalji preobražaj industrije građevinskog materijala u pravcu stvaranja moderne, kvalitetne i ekonomične proizvodnje svih vrsta osnovnih građevinskih materijala, elemenata za ugradivanje i konstrukcija. U toj fazi industrija građevinskog materijala osvojila je značajnu novu proizvodnju, stvorila širi asortiman savremenih proizvoda namenjenih građevinarstvu i uvela modernu tehnologiju proizvodnje. Značajan doprinos tome dali su i smelija orijentacija građevinarstva na racionalnije metode građenja i upotrebu savremenih materijala, kao i sve temeljniji rad projektantskih i istraživačkih delatnosti u tom pravcu. Period 1957—1961. je po tim rezultatima karakterističan kao početak kvalitativne promene u proizvodnji i upotrebi građevinskih materijala na širokoj osnovi. Potpunija rekonstrukcija i modernizacija i industrije građevinskog materijala i samog građevinarstva ostaje, međutim, trajan zadatak, za čije rešenje još treba ulagati znatna sredstva i napore.

PROIZVODNJA

U toku poslednjih pet godina delatnosti koje proizvode građevinske materijale naglo su povećale obim proizvodnje. (Tabela 1.)

TABELA 1 — INDEKSI PROIZVODNJE GRAĐEVINSKIH MATERIJALA 1956. I 1961. (1939=100)

	1956	1961
Sve delatnosti ukupno	213	420
Građevinski materijal u užem smislu (grana 121)	236	436

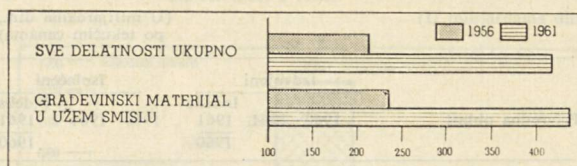
Podaci: »Industrija 1960«; za 1961. Indeks, br. 2/62; (»za sve delatnosti ukupno«) autorovi proračuni, primenom ponderacionih faktora Saveznog zavoda za privredno planiranje.

Prosečno godišnje povećanje proizvodnje građevinskih materijala u petogodišnjem periodu 1957—1961. bilo je preko četiri puta veće nego u dvanaestogodišnjem periodu

¹ O razvoju građevinarstva u posleratnom periodu vidi: »Jug. pregled«, 1957, jun, str. 289—296, i »Jug. pregled«, 1961, oktobar, str. 414—421 (118—125).

² Pod industrijom građevinskog materijala (grana 121) zvanična klasifikacija podrazumeva proizvodnju kamena, cigle, prefabrikovanih građevinskih elemenata i bitumenskih proizvoda. U ovoj informaciji građevinski materijal je prikazan šire, uključujući cement, staklo, drvene i metalne proizvode, i drugo.

GRAFIKON — PROIZVODNJA GRAĐEVINSKOG MATERIJALA 1956. I 1961.

1945—1956. Tome je najviše doprineo nagli skok u proizvodnji građevinskih materijala u užem smislu (grana 121) i u proizvodnji nemetala, kao i pojava znatnog broja novih građevinskih materijala u ostalim industrijskim granama.

Proizvodnja građevinskih materijala u užem smislu (grana 121) porasla je u toku proteklih pet godina za 85% u odnosu na 1956. Prosečna godišnja stopa rasta za granu u celini iznosila je u tom periodu oko 13%. Proizvodnja lakih građevinskih ploča je skoro utrostručena a proizvodnja krovne lepenke udvostručena. U osnovnom proizvodu grane — cigli, proizvodnja je povećana za 83%. Prosečan godišnji porast proizvodnje cigle u periodu 1957—1961. iznosio je oko 134 miliona komada NF (normalni format), prema 36 miliona komada NF u periodu 1945—1956, tj. skoro četiri puta više.

U grani nemetala, delatnosti koje proizvode građevinski materijal povećale su proizvodnju u 1961. za 81,7% u odnosu na 1956, a najveći porast zabeležen je u proizvodnji cementa. Krupan rezultat predstavlja i povećanje proizvodnje ravnog stakla, koja je u 1961. skoro udvostručena u odnosu na 1956. i proizvodnje salonit proizvoda, koja je skoro utrostručena.

Proizvodnja za građevinarstvo u metalnoj grani (kotlovi i radijatori, građevinski okov i pribor, sanitarni uređaji), povećana je u istom razdoblju za 101,7%, a u elektroindustriji (instalacioni materijal, cevi i pribor) za 89,4%. Metalurgija je podigla proizvodnju betonskog čelika sa 87,1 hiljadu tona u 1956. na 226,1 hiljadu tona u 1961, ili za 160,5%.

Ni hemijska industrija (premazna sredstva raznih vrsta), koja je uvećana za oko 91%, ne zaostaje po porastu proizvodnje za građevinarstvom.

Relativno najveći skok zabeležen je u proizvodnji proizvoda od drveta (građevinska stolarija, parket puni i lamelirani), jer je drvena industrija u tim delatnostima povećala proizvodnju u 1961. za oko 134% u odnosu na 1956.

Proizvodnja građevinskog materijala u užem smislu (grana 121) zadržala je uglavnom nepromenjen udeo u ukupnoj proizvodnji svih delatnosti koje proizvode građevinske materijale. To je učešće iznosilo u 1939. oko 55%, u 1956. oko 53%, a u 1961. oko 54% u fizičkom obimu proizvodnje. Znatno je opalo učešće industrije nemetala³ u ukupnoj proizvodnji — sa 34% u 1939. i 29% u 1956. na 27% u 1961. Nasuprot tome, poraslo je učešće drvene industrije — sa 1,3% u 1949. i 5,8% u 1956. na 6,9% u 1961.

Kretanje proizvodnje najvažnijih proizvoda ili grupa proizvoda pokazuje tabela 2.

U OPEKARSKOJ INDUSTRIJI (koja obuhvata proizvodnju cigle, crepa, blokova i žlebnjaka) postoji oko 330 privrednih organizacija, od kojih oko 32% manjih, sa godišnjim kapacitetom od 1 do 3 miliona komada cigala. Veliki broj ciglana i relativno mali obim proizvodnje po jednoj ciglani posledica je široke teritorijalne disperzije glinenih sirovina. Mreža ciglana naročito je gusta u Vojvodini i Slavoniji, gde je ciglarstvo bilo snažno još pre prvog svetskog rata.

U opekarskoj proizvodnji pored relativno velike zastarelости osnovnih sredstava, zbog čega je tehnološki proces dobrim delom nesavremen i neekonomičan, postoji i znatan udeo ručne proizvodnje (oko 20%).

³ Vidi: »Industrija nemetala«, »Jug. pregled«, 1958, septembar, str. 355—360 (91—96).

TABELA 2 — PROIZVODNJA NAJVAŽNIJIH GRAĐEVINSKIH MATERIJALA 1939—1961.

	Jedinica mere	1939	1956	1961	Indeks 1961 1956
Betonski čelik	t	...	87.149	226.985	260
Keramički proizvodi	t	2.488	11.994	30.002	302
Cement	000 t	894	1.555	2.337	150
Ravno staklo	000 m ²	1.678	4.728	8.702	185
Radijatori	t	1.594	3.642	10.815	297
Premazna sredstva	t	7.194	23.292	42.700	183
Cigla i crep*	mil. kom.	550	999	1.731	153
Kreč	000 t	144	449	750	167
Građevinski prefabrikati	m ³	...	25.989	58.000	223
Parquet	m ²	14.252	37.262	73.000	196

* Uključena i proizvodnja betonskih i drugih elemenata za zidanje. Podaci: Bilten »Industrija 1960«; za 1961. dokumentacija Saveznog zavoda za statistiku.

Cigla. U proizvodnji cigle povećan je ne samo obim već i asortiman. Poslednjih nekoliko godina osetno se povećava proizvodnja šuplje i rupičaste cigle, blokova, opeke za međuspratne konstrukcije i dr. Proizvodnja cigle svih vrsta povećana je sa 380 miliona komada u 1939. i 813 miliona u 1956. na 1.483 miliona komada u 1961.

Investiciona ulaganja u ovu proizvodnju izvršena posle 1957. godine omogućila su da preduzeća koja proizvode ciglu dobiju savremenija osnovna sredstva i znatno modernizuju tehnološki proces.⁴ Usled toga se od 1957. a naročito u poslednje dve godine, zapaža velik napredak ciglarske industrije. Uvođenjem proizvodnje šupljih tankostenihi elemenata — blokova, koji se ugrađuju u panele, omogućeno je da se već može prelaziti na industrijski način građenja stanova. U mnogim ciglanama postavljene su najsavremenije komorne i tunelske sušare, moderno se opremaju stare kružne peći, a izgrađen je i izvestan broj tunelskih peći. Mehanizovan je otkop i prerada sirovina, primenjuje se kombinacija prirodnog i veštačkog sušenja i peći se sve racionalnije koriste. Jugoslovenska mašinogradnja proizvodi, na bazi vlastitog iskustva i inostranih licenci, mašine za eksploataciju, preradu, sušenje i pečenje gline, kao i mašine za unutrašnji transport. Uvodi se i automatizacija transporta i opreme za sušionice.

U toku 1962. dovršavanjem izgradnje novih objekata, proširuje se kapaciteti za proizvodnju šuplje cigle, koji će godišnje proizvoditi 114 miliona komada cigala normalnog formata. Očekuje se da će povećanje kapaciteta, izgradnjom novih i rekonstrukcijom starih objekata, omogućiti da se u 1965. proizvede 2,3 milijarde komada cigala.

Crep. Proizvodnja crepa u posleratnom periodu rasla je znatno sporije: u 1939. je proizvedeno 170 miliona, a u 1961. godini 248 miliona komada crepa.

Dosađnji obim proizvodnje crepa zadovoljavao je domaće potrebe, jer se uporedo sa modernizacijom tehnološkog procesa građenja sve više primenjuju i novi, ekonomičniji građevinski materijali. Pored toga što se povećava broj višespratnih zgrada, velik broj zgrada sada se pokriva salonit pločama, a i ravni krovovi takođe imaju sve masovniju primenu, naročito u gradovima.

Pošto potrošnja crepa ipak raste i u gradovima i na selu, predviđa se izvesno proširenje postojećih kapaciteta. U 1962. pustiće se u pogon novi objekti sa kapacitetom od 6,5 miliona komada, a do 1965. očekuje se da će proizvodnja dostići nivo od oko 370 miliona komada crepova godišnje.

KREČ. Proizvodnja kreča porasla je od 144 hiljade tona u 1939. na 449 hiljada tona u 1956. i 725 hiljada tona u 1961. Dosađ se ovaj građevinski materijal proizvodio u starim, dotrajanim pogonima, ali se sada privodi kraju

⁴ Razrađen je domaći savremeni postupak, tzv. »Ogo« sistem, Zavoda za ispitivanje materijala i konstrukcija iz Ljubljane, koji se u praksi veoma uspešno primenjuje. Isto tako se koristi i vrlo mehanizovani Kelerov sistem i jedan od najsavremenijih — Linglov sistem.

izgradnja novih krečana, koje su po tehnološkom procesu najsavremenije i koje proizvodnju zasnivaju na korišćenju domaćih niskokaloričnih ugljeva sa malim procentom vlage. Poslednjih godina počela je proizvodnja i hidratizovanog kreča.

Izgrađena je domaća proizvodnja savremene opreme i mašina za industriju kreča (za pripremu i pečenje krečnog kamena, klasiranje i dopremanje uglja, zatim gvozdene konstrukcije, elektrooprema, sva pomoćna postrojenja gas-generatorskog pogona, i dr.).

CEMENT. Proizvodnja cementa je naročito visoko porasla poslednjih godina — od oko 1,5 miliona tona u 1956. na oko 2,3 miliona tona u 1961. (u 1939. godini 894 hiljade tona). Izgradnjom koja je u toku, kapaciteti za proizvodnju cementa povećaće se već krajem 1963. na 2,9 miliona tona. Društvenim planom privrednog razvoja Jugoslavije 1961—1965. predviđeno je da proizvodnja cementa u 1965. dostigne nivo od 4,1 milion tona godišnje.

U tehnološkom postupku postignut je krupan napredak: proizvodnja cementa iz veštački sastavljenih sirovina, postrojenja za homogenizaciju, pečenje klinkera u rotacionim pećima, mlevenje cementa svih finoća, i dr. Izgradnja silosnih prostora u nekim velikim potrošnim centrima i na samim gradilištima, omogućila je transport cementa u rastresitom stanju, i istovremeno olakšala rešavanje problema nesrazmere između dinamike proizvodnje i potrošnje cementa, naročito u krajevima sa specifičnim klimatskim uslovima.⁵

AZBEST-CEMENTNI PROIZVODI. Proizvodnja salanit proizvoda porasla je sa 27 hiljada tona u 1939. na 35 hiljada tona u 1956. i 90,1 hiljadu tona u 1961.

U posleratnim godinama naročito se poboljšao kvalitet proizvoda od azbest-cementa. Rekonstrukcija cementara i mehanizacija azbest-cementne industrije omogućile su da se povećava proizvodnja ne samo tradicionalnih azbest-cementnih proizvoda, nego i proizvodnja visokotlačnih cevi, koje izdržavaju pritisak i iznad 25 atmosfera.

KERAMIKA ZA GRAĐEVINARSTVO. Izgradnjom većeg broja novih fabrika (u Mladenovcu, Zaječaru, Titovom Velešu i drugim mestima) znatno je povećana proizvodnja keramike za građevinarstvo (kanalizacione cevi, sanitarna keramika i ostali keramički proizvodi). Od 2,4 hiljade tona proizvoda u 1939. ona je dostigla u 1956. nivo od blizu 12 hiljada tona, a u 1961. od 36 hiljada tona.

Po obimu, kvalitetu i asortimanu proizvodnje industrija građevinske i sanitarne keramike potpuno zadovoljava potrebe domaćeg tržišta. Naročito je kvalitetna proizvodnja keramičkih kanalizacionih cevi.

BETONSKI PREFABRIKATI I DRUGI LAKI GRAĐEVINSKI MATERIJALI. Proizvodnja betonskih prefabrikata organizovana je u oko 40 preduzeća i pogona, kao i u jednom broju pogona građevinskih preduzeća na samim gradilištima. Ona, međutim, predstavlja tek začetak proizvodnje modernih građevinskih materijala i još se bori sa početnim teškoćama. Mašine i instalacije čine samo 26% od ukupnih osnovnih sredstava u ovoj delatnosti, što ukazuje na njenu minimalnu opremljenost. Pored toga, asortiman je po obimu i dimenzijama konstrukcionih elemenata šarolik, što predstavlja prepreku za uvođenje masovne proizvodnje. Najvažniji zadatak u ovoj delatnosti je usavršavanje tehnološkog procesa, a za to su nužan preduslov tipizacija i standardizacija proizvoda.

Iako nova, proizvodnja montažnih građevinskih elemenata dostigla je u 1961. nivo od 743 hiljade m² blokova za zidove, 409 hiljada m² panela i 177 hiljada m² blokova za tavanice i svodove. Preračunata na standardni format cigle, ova proizvodnja iznosi kod blokova za zidove 56,5, kod panela 22,5, a kod blokova za tavanice i svodove 15,7 miliona komada. Oko 36% proizvodnje koristi se za niskogradnju, 38% za visokogradnju, a 26% za ostale

⁵ Vidi: »Industrija cementa«, »Jug. pregled«, 1958, jul—avgust, str. 299—302 (71—74).

potrebe. Među ovim proizvodima ima elemenata od betona, armiranog i prednapregnutog betona. Međutim, sve više raste i proizvodnja od poljoprivrednih i industrijskih otpadaka (ložišne zgure visokih peći, tufova, strugotine, drvenih šuški, pozdera, otpadaka aluminijuma i magnezijuma, slame, i sl.). Na bazi tih materijala razvila se proizvodnja lakih građevinskih ploča (u 1961. proizvedeno 2.228 hiljada m²), a u samim betonarama, naročito u okviru građevinskih preduzeća, proizvode se montažni elementi i panovi za montažnu gradnju stanova. Osvojena je i proizvodnja lakih materijala, kao što su penušavi beton, ekspanzirana gлина, bims i dr.

Poslednjih godina izgrađene su nove fabrike koje koriste lebedeći pepeo iz termoelektrana (lurgi-prašinu) za proizvodnju blokova i raznih drugih građevinskih elemenata. Povećala se i proizvodnja blokova na bazi korišćenja industrijske šljake iz ložišta parnih kotlova i industrijskih gas-generatora, a osvojena je i proizvodnja staklene vune, salonit ploča za oblaganje zidova, zanatska proizvodnja raznih ploča od gipsa, proizvodnja durisola, armiranih krovnih ploča (koje se koriste naročito za izgradnju velikih industrijskih hala), kao i niza drugih elemenata koji se sve više koriste u građevinarstvu.

RAVNO STAKLO. Proizvodnja ravnog stakla porasla je od 1,7 miliona m² u 1939. na 8,7 miliona m² u 1961. Predviđa se da će se proizvodnja ravnog stakla u 1965. povećati na oko 15 miliona m².

Do pre nekoliko godina ravno staklo je bilo deficitarn artikl na domaćem tržištu. Povećana proizvodnja sada zadovoljava domaće potrebe, a znatne količine se i izvoze (oko 1 milion m²). Sa predviđenim proširenjem proizvodnih kapaciteta Jugoslavija može postati značajan izvoznik ravnog stakla.⁶

PLASTIČNE MASE — TAPETI. Sada se u zemlji proizvode polivinil-hlorid, suspenzioni polivinil-hlorid, poliesterske smole, tepisi, cevi, profili od polivinil-hlorida, čeljusti polivinil-hlorid i urea izolacije, polivinil-hlorid poliesterske krovne i dekorativne ploče, zidne sanitarne pločice, lavaboi, kade, fitinzi, armature, okov, stiropor itd. Osvojena je proizvodnja vinil-azbestnih podova. Posle povećanja proizvodnje polivinil-hlorida, a naročito postepenim osvajanjem proizvodnje polivinil-acetata, pristupa se uvođenju proizvodnje polietilena i poliestera, fenoplasta i aminoplasta. Do 1965. predviđa se dalje brzo povećanje proizvodnje i potrošnje plastičnih masa.

Osvojena je i proizvodnja zidnih tapeta, čime se znatno nadoknađuje deficitarnost kapaciteta molersko-zanatskih radova i omogućava brže završavanje tzv. završnih radova, naročito u montažnoj izgradnji stanova i drugih objekata društvenog standarda.

KAMEN. Eksploatacija kvalitetnog kamena obuhvata oko 20 asortimana koji se primenjuju u domaćem građevinarstvu. Neke vrste jugoslovenskih mermera poznate su i na svetskom tržištu i na njemu postižu cenu koja se izjednačuje sa najpoznatijim proizvodima te vrste.

Pored prirodnog kamena, građevinarstvo koristi i izrade od cementa i veštačkog kamena. Njihova proizvodnja obavlja se u preko 40 fabrika, koje su u 1960. proizvele 307 hiljada, a u 1961. godini 353 hiljade tona ovih proizvoda. Pored toga, proizvodnja kamena obavlja se i u građevinskom zanatstvu, kamenolomima Jugoslovenskih železnica i nekih građevinskih preduzeća.

Investicije za proširenje kapaciteta u kamenolomima koriste se naročito za zamenu dotrajale mehanizacije i nabavku novih gatera, frez-mašina, glačalica i savremenog ručnog alata za obradu kamena.

Očekuje se da će se do 1965. dalje povećati eksploatacija i obrada tehničkog i ukrasnog kamena i omogućiti prelazak na asortiman visokokvalitetnih proizvoda.

Domaća mašinska industrija proizvodi modernu opremu za kamenolome (za kvalitetno drobljenje, separiranje i

pranje agregata), kao i mehanizaciju za opremanje modernih šljunkara i separacija.

IZOLACIONI MATERIJALI. Proizvodnja izolacionih materijala je naročito porasla za poslednjih nekoliko godina.⁷

Za hidroizolacije se proizvode bitumenski premazi, bitumenska juta (koja se upotrebljava za armaturu bitumenskih premaza u svim hidroizolacijama), pergamin (bitumenska hartija za sprečavanje difuzije vodene pare kroz građevinske elemente), »ibitol« (bitumenski rastvor) i bitumenska masa za premazivanje temelja protiv vlage i podzemne vode, i za vertikalnu i horizontalnu izolaciju betonskih rezervoara. Pored toga, proizvode se bitumenska »hidroizol« pasta, bitumenska univerzalna »flincote« pasta, bitumenska emulziona pasta za zaštitu ravnih i lučnih betonskih krovova po tehnologiji hladnog postupka, i dr.

Za građenje drumova industrija izolacionih masa proizvodi bitumensku nestabilnu emulziju, polustabilnu bitumensku emulziju za hladno valjanje asfalta, specijalnu bitumensku masu za zalivanje fuga i rupa kod puteva od kamenih ploča, i posebnu bitumensku masu za zalivanje fuga između tramvajskih šina i kamenih kocki ili između šina i betonskih pragova.

Za antikoroziju proizvode se: »ibitol« — lak za premazivanje gvozdjenih i drvenih konstrukcija protiv vlage, »alubitol« — aluminijumska bronza za zaštitu metalnih površina i betonskih premaza, bitumenska specijalna »inertol« pasta pod imenom »izotol« — za korozionu i mehaničku zaštitu metalnih površina ispod zemlje (cisterne, rezervoari), i dr.

Za termoakustičke izolacije najmasovnije se proizvode mineralna vlakna, uglavnom na bazi šljake, odnosno staklene vune. U ovoj grupi se proizvode neobrađena mineralna vlakna za toplotnu izolaciju kod parnih kotlova i turbina, kao i za izolaciju od toplote i zvuka u industrijskim, stambenim i poslovnim zgradama, i dr.

Za elektroizolaciju industrija proizvodi instalacione bergman-cevi, svetle i crne, raznih profila, zatim raznovrstan izolacioni pribor.

Proizvodnja izolacionih materijala je po asortimanu sve bogatija, a znatno je poboljšan i kvalitet ovih proizvoda.

U institutima i laboratorijama samih fabrika radi se na proučavanju tehničkih iskustava u građenju drumova (na bazi bitumena), hidroizolacija i termoizolacija. Ove laboratorije na širokom planu sarađuju i sa potrošačima, što olakšava uvođenje novih materijala i novih asortimana.

Industrija izolacionih materijala organizovala je i tehničku informativnu službu koja daje tehničke savete i uputstva o upotrebi izolacionih sredstava, šalje svoje stručnjake kupcima i sarađuje sa potrošačima organizovanjem stručnih predavanja, izložbi, i sl., a sa projektantskim organizacijama, građevinskim preduzećima i institutima sarađuje pri projektovanju i izboru izolacionih materijala i načina izvođenja izolacija.

GRAĐEVINSKI MATERIJAL OD DRVETA. Znatan deo građevinskog materijala proizvodi drvna industrija.⁸ Iako mnogi od tih proizvoda nemaju isključivo građevinsku namenu, oni ipak spadaju u značajne građevinske materijale.

Sve veća potrošnja meke rezane građe čini da je taj proizvod deficitaran gotovo u celom svetu. Jugoslavija se nalazi među malim brojem zemalja koje sopstvenom proizvodnjom zadovoljavaju potrebe domaćeg tržišta i imaju viškove za izvoz (u 1961. proizvedeno je oko 1,4 miliona m³). Međutim, i u Jugoslaviji se preduzimaju mere za štednju i zamenu meke rezane građe u građevinarstvu. Savremena i po obimu velika proizvodnja čeličnih skela, montažnih, kliznih i drugih oplata, raznih gvozdjenih podupirača, drvene panelne oplote i limene oplote omogućila je zamenu i štednju drvene građe, naročito četinarina. Tipizirana građevinska stolarija na bazi lesanit ploča i ploča iverica takođe doprinosi zameni četinarske građe. Proizvodnja lesanit

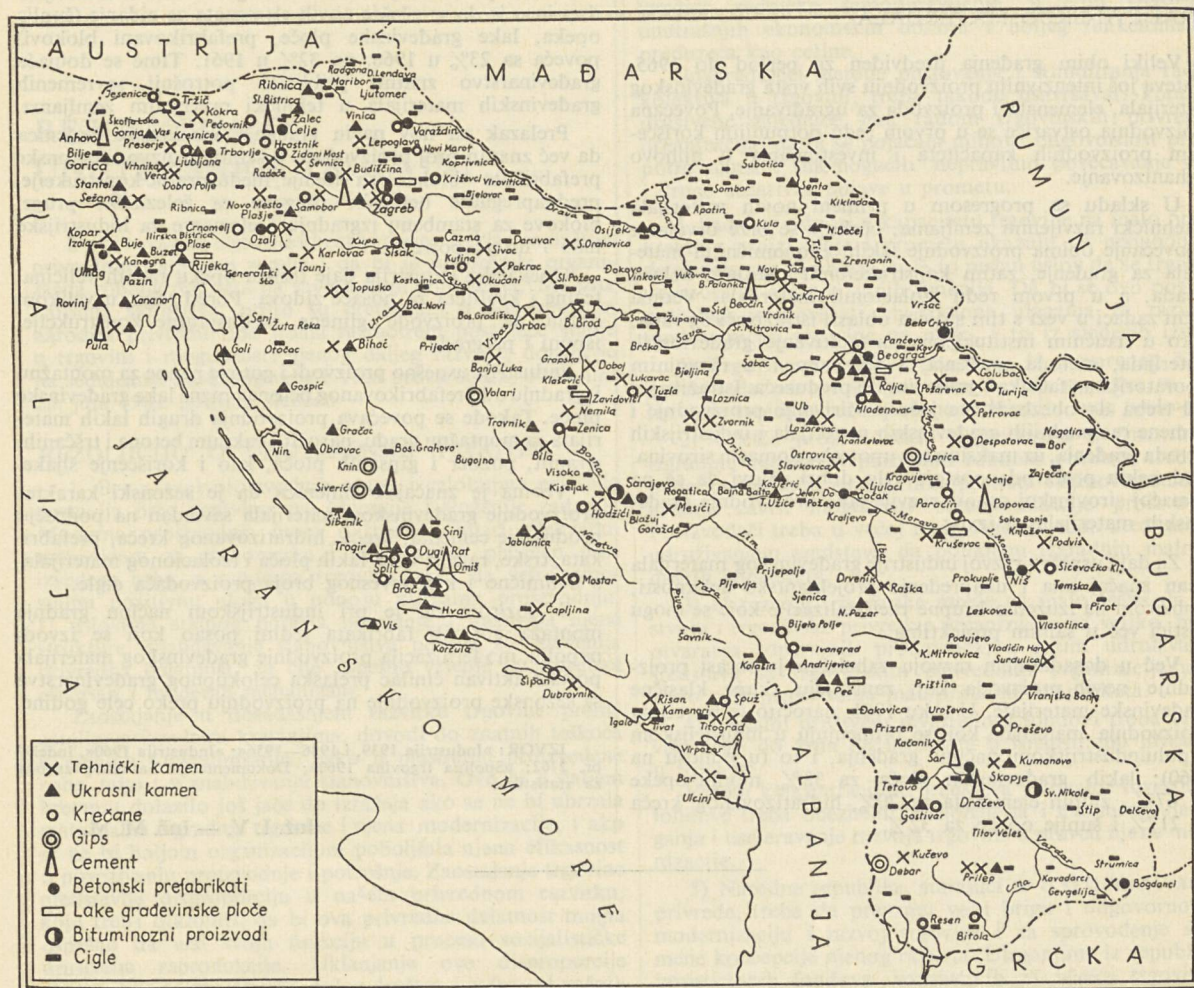
⁷ O obimu ove proizvodnje nema zvaničnih statističkih podataka.

⁸ Vidi: »Drvna industrija«, »Jug. pregled«, 1958, januar, str. 30—34 (10—14) i »Jug. pregled«, 1962, februar, str. 68—74 (42—48).

⁶ Vidi: »Industrija stakla«, »Jug. pregled«, 1959, april, str. 162—164 (32—34).

KARTOGRAM — TERITORIJALNI RAZMEŠTAJ PROIZVODNJE GRAĐEVINSKIH MATERIJALA

ploča u 1961. iznosila je oko 9,5 miliona m³, dok je proizvodnja građevinske stolarije porasla sa oko 26.000 m³ u 1956. na oko 77.000 m³ u 1961.

Masovna izgradnja zgrada i drugih objekata u kojima se parket sve više primenjuje, nalaže intenzivnu proizvodnju ovog materijala. Proizvodnja punog parketa, koja je u 1956. iznosila oko 37.000 m³, porasla je u 1960. na oko 68.000, a u 1961. na 73.000 m³. U proizvodnji parketa poslednjih godina sve veće učešće ima lamelirani parket, koji je ekonomičniji i u proizvodnji i primeni. Njegova proizvodnja se povećala sa 271.000 m² u 1960. na 453.000 m² u 1961.

METALNI I ELEKTROINSTALACIONI GRAĐEVINSKI MATERIJAL. Metalska industrija takođe brzo povećava proizvodnju građevinskog materijala.⁹ Proizvodnja fittinga i prirubnica povećana je od 608 tona u 1956. na 4.145 tona u 1961, kotlova za centralno grejanje od 3.234 tone u 1956. na 7.495 tona u 1961, radijatora od 3.642 tone u 1956. na 10.815 tona u 1961, a eksera od 21.000 tona u 1956. na 40.000 tona u 1961. U 1961. je ostvaren i izvoz radijatora, kotlova i eksera.

U zemlji se proizvode i svi ostali proizvodi za odvodne, dovodne ili toplotne instalacije: cevi, umivaonici, kade, sudoperi, klozetske šolje, pocinkovane olovne ili livene

železne cevi, šavne i bešavne cevi i armature, zatim izolacione cevi, sve vrste sprovodnika, utikača, prekidača i drugih proizvoda za električne izolacije. U najnovije vreme počela je proizvodnja laganog okova za prozore i vrata.

IZVOZ

Proizvodnja građevinskog materijala namenjena je uglavnom potrošnji u zemlji. Ipak, izvestan broj građevinskih materijala predstavlja značajne izvozne artikle.

Vrednost izvoza kamena, cigle i crepa iznosila je u 1961. godini 329 miliona din. Značajniji je izvoz građevinskih materijala iz drugih industrijskih grana.¹⁰ (Tabela 3.)

TABELA 3 — IZVOZ GRAĐEVINSKOG MATERIJALA 1960. I 1961*

	1960	1961
Cigla — u milionima kom.	7,6	2,5
Cement — u hiljadama tona	216	134
Ravno staklo — u hiljadama m ²	621	464
Betonsko gvožđe — u hiljadama tona	50,6	20,4
Meka rezana grada — u hiljadama m ³	248	544
Parket — u hiljadama m ²	247	476

Podaci: Statistika spoljne trgovine i dokumentacija SZS.

⁹ Vidi: »Metalska industrija«, »Jug. pregled«, 1957, april, str. 191—194 (43—46) i »Razvoj elektroindustrije«, »Jug. pregled«, 1957, decembar, str. 573—576 (191—194).

¹⁰ Vidi: »Izvoz drveta«, »Jug. pregled«, 1962, januar, str. 30—34 (30—34).

NOVA ORIJENTACIJA INDUSTRIJE
GRAĐEVINSKOG MATERIJALA

Veliki obim građenja predviđen za period do 1965. zahteva još intenzivniju proizvodnju svih vrsta građevinskog materijala, elemenata i proizvoda za ugrađivanje. Povećana proizvodnja ostvariće se u prvom redu potpunijim korišćenjem proizvodnih kapaciteta i investicijama u njihovu mehanizovanje.

U skladu sa progresom u primeni novih materijala u tehnički razvijenim zemljama, očekuje se brže osvajanje i povećanje obima proizvodnje lakih, ekonomičnijih materijala za građenje, zatim konstrukcionih i drugih delova zgrada, a u prvom redu izolacionih materijala. Veoma važni zadaci u vezi s tim stoje u oblasti istraživačkog rada, kako u naučnim institucijama za ispitivanje građevinskih materijala, metoda građenja, i sl., tako i u razvojnim laboratorijama fabrika i građevinskih preduzeća. Istraživački rad treba da obezbedi sve jače proširivanje proizvodnje i primene racionalnijih građevinskih materijala i industrijskih metoda građenja, uz maksimalnu upotrebu domaćih sirovina. Kod nekih proizvoda postoje vrlo dobri uslovi da se na domaćoj sirovinskoj osnovi razvije jaka proizvodnja građevinskih materijala za izvoz.

Za dalji uspešan razvoj industrije građevinskog materijala bitan značaj ima i unapređenje projektantske delatnosti, s obzirom na izuzetno krupne racionalizacije koje se mogu postići već u samim projektima.

Već u dosadašnjem razvoju zabeležen je porast proizvodnje novih proizvoda koji zamenjuju skupe klasične građevinske materijale. U toku 1961. naročito je povećana proizvodnja materijala koji se primenjuju u industrijskom i poluindustrijskom načinu građenja, i to (u odnosu na 1960): lakih građevinskih ploča za 38%, monta opeke za 67%, zidnih elemenata za 70%, hidratizovanog kreča za 217% i šuplje opeke za 32%.

Porast proizvodnje savremenih građevinskih materijala doprineo je da se učešće novih elemenata za zidanje (šuplja opeka, lake građevinske ploče, prefabrikovani blokovi) poveća sa 23% u 1960. na 32% u 1961. Time se domaće građevinarstvo znatno približilo potrošnji savremenih građevinskih materijala u tehnički razvijenim zemljama.

Prelazak na nov način građenja karakteriše činjenica da već znatan broj proizvođača u zemlji proizvodi betonske prefabrikate—blokove za zidanje, međuspratne konstrukcije, prednapregnute betonske pragove za željezničke pruge, blokove za stambenu izgradnju i elemente za industrijske hale i druge potrebe.

Opekarska industrija daje tržištu opeku raznih veličina, težine i kvaliteta za nosače zidova. Pored toga, u velikom obimu se proizvode glinene međuspratne konstrukcije, ispuni i pregrade.

Industrija uspešno proizvodi i gotove panoe za montažnu izgradnju od prefabrikovanog betona i razne lake građevinske ploče. Takođe se povećava proizvodnja drugih lakih materijala za montažnu gradnju, naročito vakuum betona i tršćanih, stramit, pozder i gipsanih ploča, kao i korišćenje šljake.

Veoma je značajna činjenica da je sezonski karakter proizvodnje građevinskog materijala savladan na području produkcije cementa, kreča, hidratizovanog kreča, prefabrikata, trske, raznih vrsta lakih ploča i izolacionog materijala, a delimično i kod izvesnog broja proizvođača cigle.

S obzirom da je pri industrijskom načinu gradnje montaža gotovih fabrikata jedini posao koji se izvodi napolju, modernizacija proizvodnje građevinskog materijala postaje aktivan činilac prelaska celokupnog građevinarstva sa sezonske proizvodnje na proizvodnju preko cele godine.

IZVOR: »Industrija 1939. i 1946—1956«; »Industrija 1960«, Indeks' br. 2/62; »Spoljna trgovina 1960«; Dokumentacija Saveznog zavoda za statistiku.

Inž. I. V. — Inž. M. M.

REZOLUCIJA O UNUTRAŠNJOJ TRGOVINI

Da bi se razvoj trgovine ubrzao i doveo u sklad sa opštim privrednim razvojem zemlje i da bi se unapredila organizacija robnog prometa na savremenim principima,¹ Savezna narodna skupština, pošto su prethodno u odborima za narodnu privredu oba doma razmotreni postojeće stanje u trgovini i mogućnosti njenog daljeg razvoja, donela je na sednicama Saveznog veća i Veća proizvođača, održanim 20. jula 1962. godine, sledeću

REZOLUCIJU O UNUTRAŠNJOJ TRGOVINI

1. Brz razvoj proizvodnih snaga i celokupne privrede postavlja pred trgovinu sve obimnije i složenije zadatke. Moderna proizvodnja mora u trgovini imati adekvatan mehanizam za ravnomeran i ekonomičan plasman proizvedene robe, a moderna trgovina treba da vrši i samostalnu pozitivnu ulogu u odnosu na samu proizvodnju. U uslovima stalnog porasta potrošnje i menjanja njene strukture, snabdevanje stanovništva postaje sve složenija privredna delatnost, za čije uspešno vršenje je potreban efikasan i moderan mehanizam.

Zaostajanje u dosadašnjem razvitku trgovine prema ostalim privrednim kretanjima, dovodi do znatnih teškoća u njenom funkcionisanju, kako u plasiranju proizvedene robe, tako i u snabdevanju stanovništva. Ovo bi u daljem kretanju dolazilo još jače do izražaja ako se ne bi ubrzala materijalna izgradnja trgovine i njena modernizacija, i ako se ne bi boljom organizacijom poboljšala njena efikasnost u povezivanju proizvodnje i potrošnje. Zaostajanje trgovine predstavlja disproporciju u našem privrednom razvitku, koju treba otkloniti, da bi ova privredna delatnost mogla uspešno da vrši svoju funkciju u procesu socijalističke društvene reprodukcije. Uklanjanje ove disproporcije predstavlja nužnu potrebu našeg društva i jedan od važnih uslova privredne stabilizacije i privrednog razvoja.

Neizgrađena tehnička baza trgovine i nedostaci u njenoj organizaciji — uz druge probleme našeg tržišta — omogućuju da se u poslovanju trgovinskih organizacija ispoljavaju razne subjektivne slabosti koje pojačavaju teškoće u snabdevanju stanovništva i za čije otklanjanje treba da se odlučno založe radni kolektivi u trgovini i cela društvena zajednica.

2. Daljim usavršavanjem privrednog sistema treba trgovini obezbediti normalne ekonomske uslove da se razvija kao samostalna privredna delatnost.

Pri određivanju instrumenata kojima se usmerava poslovanje trgovinskih privrednih organizacija, treba nastojati da se mrži i zarade trgovinskih privrednih organizacija u što većoj meri vežu za realni obim prometa, da bi trgovina bila podsticala da prodaje sve vrste proizvoda i da ostvaruje veći promet, a ne da povećava cene.

Unutrašnjom raspodelom dohotka u trgovinskim privrednim organizacijama i sistemom nagrađivanja treba takođe u najvećoj meri podsticati radne kolektive na povećanje prometa, ekonomičnije poslovanje i bolje usluživanje potrošača, povezujući što više nagrađivanje sa ostvarenim radnim učinkom.

Treba dalje usavršavati radničko samoupravljanje u trgovinskim privrednim organizacijama, prilagođavajući ga posebnim uslovima ove privredne delatnosti, jer je to najefikasniji način za poboljšavanje njihove unutrašnje organizacije i poslovanja. U uslovima stvaranja krupnijih trgovinskih privrednih organizacija treba obezbediti da u

poslovnim jedinicama ovakvih organizacija dođe do punog izražaja radničko samoupravljanje, u cilju sređivanja unutrašnjih ekonomskih odnosa i boljeg funkcionisanja preduzeća kao celine.

Unapređujući metode poslovanja i stimuliranja radnih kolektiva u trgovini, treba takođe usavršavati kontrolu društvene zajednice nad radom trgovinskih privrednih organizacija, da bi se pojačala njihova odgovornost prema potrošačima i onemogućili nepravilno povećavanje cena i druge negativne pojave u prometu.

3. Sadašnji odnosi u kapacitetu trgovine na malo prema kretanju proizvodnje i prometu ukazuju na neophodnost da se njen razvoj ubrza, jer je to nužan uslov da se trgovina osposobi za vršenje svojih funkcija. Da bi se ovo postiglo potrebno je povećati investiciona ulaganja za razvoj i modernizaciju trgovine na malo, i to iz sledećih izvora:

1) Trgovina na malo treba sama iz ostvarenog čistog prihoda da odvajati što je moguće veća sredstva za proširivanje svojih kapaciteta i modernizaciju svog poslovanja.

2) Učešće proizvođačkih organizacija u finansiranju izgradnje kapaciteta potrebnih robnom prometu treba da bude mnogo jače, jer od tih kapaciteta i njihovog funkcionisanja zavisi mogućnost brže realizacije proizvodnje. Proizvođači treba u većoj meri nego do sada međusobnim udruživanjem sredstava da pomognu izgradnju maloprodajnih kapaciteta.

3) U razvoju trgovinske mreže na malo treba da učestvuju i trgovinske privredne organizacije na veliko, putem otvaranja sopstvenih prodavnica, a zatim udruživanjem sredstava sa trgovinskim privrednim organizacijama na malo radi proširivanja maloprodajnih kapaciteta.

4) Lokalni društveni investicioni fondovi treba znatno više nego do sada da učestvuju u finansiranju investicija u trgovini.

Većom koncentracijom sredstava u lokalne investicione fondove treba obezbediti racionalnija i ekonomičnija ulaganja i usmeravanje razvoja trgovine u pravcu njene modernizacije.

5) Narodne republike, starajući se o skladnom razvoju privrede, treba da preuzmu veću brigu i odgovornost za modernizaciju i razvoj trgovine i za sprovođenje savremene koncepcije njenog razvoja. Ulaganjima iz republičkih investicionih fondova, vezujući ih za učešće trgovinskih privrednih organizacija i lokalnih investicionih fondova, treba vršiti usmeravanje investicija u savremenije tipove organizacija i njihovu opremu.

Nova ulaganja u razvoj trgovine, ma iz kojih izvora poticala, treba da su usmerena prvenstveno na savremene oblike trgovinskih organizacija. Proširenje i rekonstrukcija maloprodajne mreže na toj osnovi treba da smanjuju troškove prometa, povećavaju produktivnost rada i poboljšavaju uslove za usluživanje potrošača.

Planski organi treba u društvenim planovima na svim nivoima da vode računa o potrebnim proporcijama u razvoju trgovine i ostalih oblasti i grana da bi se obezbedio opšti skladan privredni razvitak, u kome bi mogla trgovina da vrši efikasno svoju funkciju.

4. Treba posvetiti naročitu pažnju čvršćem i ekonomičnijem povezivanju trgovinskih privrednih organizacija sa proizvodnjom. U tom pogledu moderno opremljena krupna detalistička preduzeća imaju značajna preimućstva nad usitnjenom trgovinom, pa osnovna orijentacija u daljem razvoju trgovine treba da bude stvaranje ovakvih organizacija, jer će moderna proizvodnja baš među njima nalaziti glavnog partnera na tržištu.

Stvaranje krupnijih preduzeća u trgovinskoj mreži na malo ne treba vršiti administrativnim i mehaničkim spajanjem postojećih tehničkih zaostalih organizacija.

Što se tiče tipova prodajnih objekata, trebalo bi ubuduće razvoj trgovinske mreže na malo usmeriti na izgradnju savremenih prodavnica sa samouslugom i samoizborom, snabdevačkih centara, univerzalnih i specijalizovanih robnih kuća i specijalizovanih prodavnica za prodaju robe iz pojedinih trgovinskih struka.

¹ Vidi: »Stanje i problemi unutrašnje trgovine«, »Jug. pregled«, 1962, april, str. 157—165 (71—79).

Međutim, bilo bi pogrešno držati se šablona u tom pogledu. Trgovinsku mrežu treba razvijati prema specifičnim potrebama i uslovima određenog područja, vodeći računa o materijalnim mogućnostima i troškovima izgradnje i poslovanja ovakvih objekata.

Modernizaciju treba usmeriti na sve faze i procese u robnom prometu — od proizvodnje do potrošnje. Ovo se naročito odnosi na prethodno pripremanje robe, na doradu i pakovanje. Industrijsko pakovanje prehrambene pa i druge robe sve se više ukazuje kao nužna potreba bržeg prometa robe i kvalitetnijeg usluživanja potrošača.

Veću pažnju treba posvetiti organizovanju trgovinske mreže na selu i u turističkim mestima. Pored razvijanja mreže prodavnica sa savremenim sistemom prodaje, bilo bi korisno da postojeća ili nova preduzeća organizuju mrežu odgovarajućih jeftinijih prodavnica.

Komune treba aktivno da pomažu proizvođačkim i trgovinskim preduzećima da stvaraju mrežu prodavnica na širim područjima, jer je to jedan od načina nužnog integriteta našeg tržišta i njegovog izvlačenja iz lokalne ograničenosti.

5. Treba stalno što više smanjivati nepotrebno grosističko posredovanje u prometu i ići na eliminisanje vežne trgovine. U tom cilju potrebno je naročito usmeriti kreditnu politiku, koja će favorizovati trgovinu na malo i direktni put robe od proizvodnje do potrošnje. Do svodenja grosističkog posredovanja na ekonomski opravdanu meru i eliminisanja raznih oblika vežne trgovine treba da dovede i društvena kontrola, pa i administrativne mere.

U daljem razvoju trgovine na veliko treba se orijentisati na njenu modernizaciju i pojačati njenu društvenu odgovornost koju ima u prometu robe.

6. Za normalno funkcionisanje trgovina mora raspolagati dovoljnim obrtnim sredstvima, s tim što je trajno upućena da najveći deo potrebnih obrtnih sredstava pribavlja iz bankarskih kredita.

Zato komunalne i republičke banke, vodeći računa o važnosti koju delatnost trgovine ima za realizaciju proizvedene robe i snabdevanje potrošača, treba da uspostave trajnije kreditne odnose sa trgovinom i da obezbeđuju, prvenstveno trgovini na malo, potrebne kredite za obrtna sredstva, uz uslove koji njoj ekonomski odgovaraju.

7. Treba posvetiti naročitu pažnju unapređivanju organizacije prometa poljoprivrednih proizvoda. Moderna socijalistička proizvodnja zahteva da trgovinske organizacije uspostave čvršće i stabilnije poslovne odnose sa poljoprivrednim organizacijama. Takvo povezivanje treba da obezbedi stabilnost u proizvodnji, što je bitan uslov i za sigurno i stalno snabdevanje tržišta. U tom pravcu treba značajnu ulogu da imaju krupne trgovinske organizacije, orijentisane na trajnu poslovnu saradnju sa proizvođačkim organizacijama i osposobljene da vrše intervencije na tržištu.

Zemljoradničke zadruge treba i dalje da budu jedan od osnovnih faktora u organizovanju i usmeravanju proizvodnje na privatnom sektoru i u isporuci proizvoda sa ovog sektora tržištu. Radi toga treba zadržati organizaciono, tehnički i kadrovski jačati.

Treba razvijati sistem ugovaranja proizvodnje i isporuke poljoprivrednih proizvoda između trgovinskih i drugih privrednih organizacija, s jedne strane, i poljoprivrednih proizvođačkih organizacija, s druge strane.

Neophodno je da se komune u većoj mери angažuju u sređivanju tržišta prehrambenih proizvoda, da bi se obezbedila stabilnost ponude i cena na ovom tržištu. Ovo treba naročito postići daljim razvijanjem poslovnih odnosa između trgovine i proizvodnje, obezbeđivanjem potrebnih rezervi prehrambenih artikala za intervencije, jačanjem trgovinske mreže i kontrolom njenog rada.

8. Jedan od osnovnih principa u robnom prometu mora biti jedinstvenost našeg tržišta, za koje sve privredne organizacije posluju pod jednakim uslovima, bez obzira na kom području se nalaze.

U poslednje vreme je često dolazilo do narušavanja jedinstva jugoslovenskog tržišta i do njegovog zatvaranja

na užim i širim područjima, što se vrlo nepovoljno odražavalo na njegovo funkcionisanje. A dolazile su do izražaja i razne monopolističke tendencije u prometu, u različitim formama: upućivanje prometa preko jednog preduzeća i isključivanje iz prometa drugih organizacija, međusobni dogovori o područjima, o cenama itd.

Ove pojave imaju negativan uticaj na proizvodnju i uslove snabdevanja potrošača, i zbog toga ih treba najoštrije suzbijati.

9. U savremenom kretanju naše privrede i postojećem privrednom sistemu potrebno je dati znatno veću ulogu politici cena, koja treba da bude stalan instrument planskog usmeravanja. A treba u znatnoj meri poboljšati i razviti i mehanizam za sprovođenje politike cena i organizacije za evidenciju i kontrolu cena.

Trebalo bi propisima trajnije regulisati sprovođenje evidencije i kontrole cena, utvrditi organizaciju službe kontrole cena i povezati je sa tekućim konjunkturalnim istraživanjima na tržištu.

10. Radi redovnog snabdevanja potrošača osnovnim prehrambenim proizvodima i industrije potrebnim reprodukcijom materijalom, kao i radi sprečavanja neželjenih oscilacija cena, potrebno je jačati materijalne rezerve federacije.

Takođe treba stvarati rezerve važnijih prehrambenih proizvoda u narodnim republikama i gradovima. Valja osposobiti posebne službe i odgovarajuće privredne organizacije za sprovođenje materijalnih intervencija na tržištu i pojačati ulogu tržišnih rezervi kao instrumenta za stabilizaciju proizvodnje i prometa.

11. Sistem, organizaciju i sadržinu obrazovanja kadrova u trgovini treba što više približiti potrebama trgovine i težnjama njenog razvoja i modernizacije. Naročito je važno — da trgovinska preduzeća sama posvete veću brigu stručnom uzdizanju svojih kadrova.

Organi državne uprave i komore treba aktivnije da se angažuju u pružanju pomoći preduzećima pri osposobljavanju kadrova, u koordinaciji delatnosti trgovinskih preduzeća na tom području, kao i pri udruživanju sredstava za finansiranje onih oblika obrazovanja koji su od interesa za šira područja.

12. Za otklanjanje subjektivnih slabosti, kao što su: pasivan odnos prema potrošačima; nedovoljna odgovornost prema potrošačima za kvalitet robe i za pružanje usluga radi održavanja i opravke tehnički složenih proizvoda; slabo obaveštavanje potrošača o svojstvima robe i o načinu upotrebe određenih proizvoda; špekulativne tendencije pri određivanju cena itd. — koje se ispoljavaju u poslovanju znatnog broja trgovinskih organizacija, — potrebno je odlučno angažovanje organa radničkog samoupravljanja u trgovini, zatim narodnih odbora, komora, sindikalnih i drugih društveno-političkih organizacija.

Osim toga, treba i pravnim propisima obezbediti efikasnije mere za suzbijanje ovakvih pojava.

13. Potrebno je i dalje negovati postojeće oblike društvene inicijative za pravilan razvitak trgovine, a treba pristupiti i razvijanju novih formi.

Društveno-politički organi koji izvršavaju i upravnu funkciju, treba efikasnije da dejstvuju u svojstvu društvenog organa koji neposredno utiče na razvitak i poslovanje trgovine na svom području.

Sve šira delatnost stambenih zajednica na zadovoljavanju svakodnevnih potreba stanovništva omogućava da ubuduće aktivnost saveta potrošača dođe u znatno većoj mери do izražaja nego do sada, pa se građanima pruža prilika da utiču i ovim putem radi boljeg snabdevanja i pravilnijeg rada trgovine.

Potrebno je da nadležni državni organi izvrše dopune propisa iz te oblasti, da bi se omogućio širi razvoj društvene inicijative za unapređivanje trgovine i poboljšanje njenog poslovanja.

Potrebno je da se svi organi i organizacije, a naročito trgovinska i proizvođačka preduzeća, narodni odbori i narodne republike, kao i komore, u najvećoj mери založe za sprovođenje preporuka ove Rezolucije.

ZAŠTITA BILJA

U posleratnom periodu preduziman je radi zaštite bilja niz mera i akcija za organizovano suzbijanje biljnih bolesti i štetočina, počev od karantinskih mera do kontrole hemijskih sredstava i zdravstvene kontrole sadnog materijala. Najobimnije akcije organizovane su na suzbijanju opasnih i prenamnoženih biljnih bolesti i štetočina, od kojih je dobar deo likvidiran ili sveden na najmanju moguću meru.

RAD NA SUZBIJANJU BILJNIH BOLESTI I ŠTETOČINA I UNAPREĐIVANJE BILJNE PROIZVODNJE

Kalifornijska štita vaša predstavlja jednu od najopasnijih biljnih štetočina u voćarstvu. Radi zaštite voćaka od ove štetočine, u posleratnom periodu preduzimane su stalne sistematske akcije na zimskom prskanju i mehaničkom čišćenju voćaka.

Zahvaljujući organizovanim akcijama na suzbijanju ove štetočine, u mnogim krajevima zapaža se opadanje intenziteta zaraze, a stalnom kontrolom prometa sadnog materijala i plodova zaraženog voća, onemogućeno je njeno dalje širenje. Sada se čine veliki napor da se obezbedi zdrava proizvodnja voća u novim plantažnim zasadima. Pored toga, intenzivno se radi na organizovanju biološke borbe protiv ove štetočine, u čemu su već postignuti pozitivni rezultati.

Krompirova zlatica uneta je u Sloveniju još u toku rata, tako da je u 1946. nađen 31 ha napadnute površine. Za borbu protiv ove štetočine bile su angažovane hiljade ljudi i znatna materijalna sredstva, tako da je zaraza uspela da se zadrži na određenim manjim žarištima (214 ha) sve do 1950. kada je krompirova zlatica izvršila masovnu invaziju iz Italije, odnosno 1955. kada je prešla iz Mađarske. I pored masovnih akcija na pregledu svih krompirišta, narednih godina je ova štetočina zahvatila i ostale rejone, tako da je u 1962. ugrozila, sem nekih oaza, područje cele zemlje.

U 1961. suzbijanje krompirove zlatice izvršeno je na površini od 180.000 ha. U ovoj godini takođe su predviđene obimne akcije, koje će jugoslovensku privredu stajati preko 4 milijarde din.

Gubar se posle rata pojavio na svim područjima u zemlji, a borba protiv njega vođena je na celoj napadnutoj površini. Kulminacija napada gubara zabeležena je u 1949. kada je ova štetočina samo šumama nanela štete za preko 3 milijarde dinara. Te godine masovnim akcijama protiv gubara bilo je obuhvaćeno 28 miliona voćaka i 488.000 ha šuma u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Makedoniji, a naredne godine 16.200.000 voćaka i 171.000 ha šuma. Druga invazija gubara počela je 1953. u istočnoj Srbiji, zahvativši i jedan deo Makedonije. Te godine oštećeno je 474.000 stabala voćaka i 34.969 ha šuma, a 1959. godine 6.750.000 stabala voćaka i 213.000 ha šuma. Sledeće godine gubar se proširio i na teritoriju Hrvatske i Crne Gore, gde je masovnim akcijama očišćeno 712.323 ha šuma i voćnjaka. Najveća invazija gubara zabeležena je u 1957. kada su organizovane masovne akcije za njegovo uništavanje na celom zaraženom području.

Pošto gubar predstavlja stalnu opasnost za jugoslovenske šume, u zemlji je organizovana specijalna služba koja stalno prati kretanje ove štetočine i preduzima mere za njeno suzbijanje.

Šarka šljive predstavljala je najteži i najkrupniji problem jugoslovenskog voćarstva. Ova bolest uništila je preko 20 miliona stabala šljiva i time nanela težak udar šljivarstvu i privredi zemlje.

Da bi se sprečilo dalje širenje šarke, naročito na novim plantažnim zasadima, organizovana je proizvodnja garantovano zdravog sadnog materijala šljive, a podizanje novih zasada dozvoljeno je samo uz prethodno uništavanje zaraženih starih stabala šljiva na odnosnom području.

Dudovac je zapažen prvi put u 1948. u okolini Subotice, gde je prenet iz Mađarske, a već u 1950. nađen je na više mesta u Vojvodini i Baranji, gde je na mnogim drvoredima dudova i na raznom drugom voću i drveću izazvao golobrst. Narednih godina on se i dalje širio, predstavljajući veliku opasnost za svilenu bubu, jer izaziva golobrst dudova baš u vreme njenog gajenja. Zbog toga je njegovom suzbijanju poklonjena velika pažnja.

Svake godine organizovane su masovne akcije na uništavanju dudovca, a naročito u 1952. što je zahtevalo znatna materijalna sredstva. Da bi smanjili izdatke u borbi protiv ove štetočine, mnogi narodni odbori iskrčili su dudove po naseljima i duž puteva, što predstavlja veliki gubitak za proizvodnju svilene bube.

Na biološkom suzbijanju dudovca se takođe intenzivno radi. U Zemunu je, uz pomoć organizacije FAO i Evropske i Mediteranske organizacije za zaštitu bilja, organizovana posebna Laboratorija za biološku borbu protiv dudovca.

Skakavci su posle rata predstavljali najveću opasnost za poljoprivredu Makedonije i Crne Gore, a pojavljivali su se u većoj meri i u Srbiji, Hercegovini i Istri, kao i na nekim jadranskim otocima.

U zemlji su zabeležena dva veća kalamiteta skakavaca: jedan od 1945. do 1950. a drugi od 1954. do 1957. Štete su mestimično bile velike. U Crnoj Gori je npr. u 1946. uništeno raznih useva za preko 200 miliona din., a u 1948. skakavci su u Makedoniji obrstili preko 20 miliona strukova duvana.

Sistematskim radom na suzbijanju, uz primenu najnovijih metoda borbe, otklonjena je dalja opasnost od skakavaca, mada se oni u manjoj meri pojavljuju svake godine.

Krompirov rak prvi put je otkriven 1954. u Jesenicama u Sloveniji, a iduće godine i u Žumberku u Hrvatskoj. Zabranom gajenja krompira u zaraženom području i uvođenjem gajenja sorata otpornih prema ovoj bolesti, ova bolest je lokalizovana na prvobitna žarišta.

U dvema specijalizovanim poljskim laboratorijama na zaraženom području vrši se ispitivanje otpornosti domaćih i uvezenih sorata krompira prema raku, pa se u promet puštaju samo one koje su otporne.

Pamukov moljac primećen je prvi put 1950. u okolini Bara. Zabranom gajenja pamuka na ovom području, kao i nizom drugih mera, zaustavljeno je njegovo dalje širenje. Međutim, pamukov moljac predstavlja stalnu opasnost za ovu kulturu, zbog čega se preduzimaju opsežne karantinske mere da bi se sprečilo njegovo unošenje prilikom uvoza pamuka.

Ostale bolesti i štetočine. Pored borbe protiv spomenutih bolesti i štetočina koje se smatraju najopasnijim, u posleratnom periodu sproveden je i niz drugih organizacionih akcija na zaštiti bilja: uništavanje poljskih miševa, tekunica i vrana, suzbijanje korova na kukuruzištima, uništavanje raznih šumskih štetočina, i dr. Naročito su veliki napor i sredstva ulagani u zaštitu duvana od plamenjače.

Kolektivnim akcijama na zaštiti bilja otklonjeni su veliki gubici u poljoprivredi i šumarstvu. Podaci o ukupno utrošenim sredstvima kroz ove akcije ne postoje, ali je npr. samo iz sredstava federacije za borbu protiv gubara u 1956. dato preko 104, a u 1957. preko 109 miliona din., što ne predstavlja ni četvrtinu sredstava utrošenih za borbu protiv ove štetočine. Međutim, i pored velikih rezultata koji su postignuti masovnim akcijama, one po svom karakteru

spadaju u grupu vanrednih mera i predstavljaju prelaznu fazu, jer zaštita bilja, kao i ostale agrotehničke mere, mora biti uključena u proces proizvodnje.

BILJNI KARANTIN. Stupanjem na snagu Osnovnog zakona o zaštiti bilja 1954, organizovana je služba spoljnog biljnog karantina, koja putem graničnih karantinskih stanica i posebne mreže stručnjaka-specijalista za zaštitu bilja vrši nadzor nad zdravstvenim stanjem bilja koje se uvozi, izvozi ili provози kroz zemlju. Obim rada ove službe beleži porast iz godine u godinu. (Tabela 1.)

TABELA 1 — PREGLEDANE POŠILJKE BILJA 1957—1961.

Godina	Vrste pošiljki*					
	vagonске i kamionske		brodske		denčane i poštanske	
	broj	količina u hiljadama tona	broj	količina u hiljadama tona	broj	količina u tonama
1957	27.793	367	1.220	1.433	2.141	593
1958	43.569	460	1.625	1.106	2.125	599
1959	36.032	328	1.846	1.362	3.175	274
1960	27.072	364	2.126	687	11.308	421
1961	34.216	461	2.554	1.288	6.745	374

* Obuhvaćen uvoz, provoz i izvoz.

Podaci: Godišnji izveštaji Savezne uprave za zaštitu bilja za odgovarajuće godine. Isti izvor je i za sve ostale podatke u tekstu gde nije drugačije naznačeno.

Pošto se razni reprodukcioni materijal uvozi u znatnim količinama, tako da se prilikom pregleda na granici ne može sa sigurnošću utvrditi prisustvo skrivenih bolesti — virusa i bakterija, osnovano je više karantinskih polja za ova ispitivanja, i to: za meke lišćare, za žitarice i za voće.

Unutrašnji biljni karantin organizuju republičke službe za zaštitu bilja. On obuhvata unutrašnju kontrolu prometa bilja i kontrolu rasadnika i useva za proizvodnju semena, prati pojave i kretanja opasnih biljnih bolesti i štetočina i organizuje njihovo suzbijanje.

Na sprovođenju mera biljnog karantina radi inspekcija za zaštitu bilja.

ZAŠTITA BILJA KOD DRUŠTVENIH ORGANIZACIJA. U društveno organizovanoj proizvodnji, mnoge mere za zaštitu bilja postale su sastavni deo tehnologije proizvodnje. Stručnjaci za zaštitu bilja na društvenim gazdinstvima prate pojave i kretanja biljnih bolesti i štetočina i ukazuju na najprikladnije metode za njihovo suzbijanje. U borbi protiv biljnih bolesti i štetočina i štetnih korova mnoga društvena gazdinstva koriste najmodernija sredstva i aparate, kao i usluge privredne avijacije. (Tabela 2.)

TABELA 2 — KORIŠĆENJE AVIONA ZA ZAŠTITU BILJA 1960. I 1961.

Vrsta posla	(U ha)	
	1960	1961
Ukupno	35.105	36.450
Od toga:		
Suzbijanje korova u žitima	11.377	14.062
Zaštita šećerne repe	20.739	16.346
Zaštita ostalih useva	2.989	6.042

PROIZVODNJA SREDSTAVA I APARATA ZA ZAŠTITU BILJA. Uspehu u borbi protiv biljnih bolesti doprineo je i razvoj domaće industrije sredstava i aparata za zaštitu bilja.

Neposredno posle rata, sredstva za zaštitu bilja proizvodila su svega tri preduzeća, i to u ograničenim količinama i asortimanima. Danas, međutim, 12 fabrika u zemlji proizvodi 195 domaćih preparata za zaštitu bilja. Za mnoge preparate (DDT, HCH, TMTD, Cineb, Ziram, živina prašiva i dr.) postoje vlastite sinteze, a neki se već i izvoze u znatnim količinama. Proizvodnja sredstava za zaštitu bilja je u stalnom porastu, i ona danas uglavnom zadovoljava sve domaće potrebe. (Tabela 3.)

TABELA 3 — PROIZVODNJA DOMAĆIH SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA 1958—1961. (U tonama)

Vrsta sredstava	1958	1959	1960	1961
Ukupno	25.366	27.893	23.534	25.557
Od toga:				
Plavi kamen	13.560	15.220	12.141	14.371
DDT koncentrat	213	284	253	264
Ostala	11.593	12.389	10.400	10.922

Podaci: za 1958. i 1959. Savezna uprava za zaštitu bilja; za 1960. i 1961. Savez poljoprivredno-šumarskih komora.

Uvoz gotovih preparata predstavlja neznatan procenat u odnosu na domaću proizvodnju.

Aparati za zaštitu bilja proizvode se skoro isključivo u zemlji. Postoje dve fabrike ovih aparata, koje podmiruju domaće potrebe, a jedan deo proizvodnje i izvoze.

Izrađen je i prototip domaćeg aviona za zaštitu bilja.

ORGANIZACIJA

I DELATNOST

SLUŽBE ZA ZAŠTITU BILJA

Za jugoslovensku poljoprivredu i šumarstvo zaštita bilja ima velik značaj zbog prelaska na intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju na krupnim gazdinstvima i u kooperaciji sa individualnim proizvođačima. Pred službu zaštite bilja postavlja se zato čitav niz problema od čijeg rešenja zavisi ne samo kvalitet proizvodnje, već i visina i stalnost prinosa, kao i ekonomičnost poslovanja društvenih gazdinstava i individualnih proizvođača.

Osnovni zadatak službe za zaštitu bilja je organizovanje i sprovođenje mera u cilju sprečavanja pojave, prenamnoženosti i širenja biljnih bolesti i štetočina. Ona sprovodi preventivne mere za sprečavanje unošenja u zemlju i širenja biljnih bolesti i štetočina, organizuje mere za zaštitu bilja u toku proizvodnje, vrši kontrolu sprovođenja tih mera, kao i kontrolu prometa bilja i biljnih proizvoda, stara se da proizvođači i njihove organizacije budu snabdeveni savremenim sredstvima i aparatima za zaštitu bilja i vrši nadzor nad njihovim kvalitetom. Posebnu ulogu ova služba ima u osposobljavanju proizvođača za primenu savremenih metoda zaštite bilja.

Na rešavanju ovih zadataka rade upravni organi službe za zaštitu bilja: Savezna uprava za zaštitu bilja — u federaciji, uprave ili inspektorati — u narodnim republikama i autonomnim jedinicama, i inspekcije za zaštitu bilja — u narodnim odborima srezova i opština.

Stručni organi službe za zaštitu bilja na terenu su: stanice za zaštitu bilja, poljoprivredne stanice sa osecima za zaštitu bilja, poljoprivredne apoteke, centri za zaštitu bilja pri zemljoradničkim zadrugama, pogoni za zaštitu bilja na velikim gazdinstvima, Servis privredne avijacije za zaštitu bilja i dr.

Nekoliko naučnih instituta takođe je uključeno u rešavanje problematike zaštite bilja.

UPRAVNA SLUŽBA. *Savezna uprava za zaštitu bilja* vrši sve upravne poslove iz oblasti zaštite bilja koji su određeni Zakonom o zaštiti bilja, vodi brigu o pravilnom sprovođenju propisa iz oblasti zaštite, organizuje i rukovodi

raznim merama čiji je cilj suzbijanje opasnih i prenamnoženih biljnih bolesti i štetočina, organizuje graničnu kontrolu za zaštitu bilja i potreban karantin i rukovodi graničnom službom za zaštitu bilja, vrši nadzor nad kvalitetom i prometom sredstava za zaštitu bilja, pomaže republikim organima uprave i organizacijama pri organizovanju i sprovođenju mera za zaštitu bilja, zastupa pred međunarodnim organizacijama i drugim zemljama jugoslovensku službu za zaštitu bilja i saraduje sa njima na rešavanju svih pitanja iz ove oblasti, prati pojave i kretanja biljnih bolesti i štetočina, vrši analizu uzroka tim pojavama i procenu visine štete, priprema propise iz zaštite bilja, i dr.

Inspekcije za zaštitu bilja u narodnim republikama, autonomnim jedinicama, u narodnim odborima srezova i opština, vrše upravne i inspeksijske poslove iz svoje nadležnosti i vode brigu o organizovanju i sprovođenju mera za zaštitu bilja na svom području. One se naročito angažuju na praćenju pojava i sprovođenju mera za suzbijanje i iskorenjivanje biljnih bolesti i štetočina, kao i na zdravstvenoj kontroli prometa bilja i biljnih delova na svom području.

Stanje inspeksijskih službi za zaštitu bilja u srezovima i opštinama znatno se popravilo u odnosu na ranije godine. Inspekcija je uvedena u mnogim opštinama, a znatno se povećao i broj inspekcija u srezovima. Pored stalnih, u srezovima i opštinama je angažovan i izvestan broj honorarnih inspektora. Međutim, ni ovakvo stanje ne zadovoljava potrebe, što pokazuje i činjenica da u 1961. više od polovine opština nije imalo inspekcije. (Tabela 4.)

TABELA 4 — INSPEKCIJE ZA ZAŠTITU BILJA U SREZOVIMA I OPŠTINAMA I STRUČNI KADROVI U NJIMA PO REPUBLIKAMA 1955, 1958, I 1961.

Narodna republika	Godina	Srezovi			Opštine		
		broj inspektora			broj inspektora		
		broj srezova	stalnih	honorarnih	broj opština	stalnih	honorarnih
Jugoslavija	1955	107	88	—	—	—	—
	1958	91	72	5	1.098	372	—
	1961	75	63	6	800	333	51
Srbija	1955	42	37	—	—	—	—
	1958	37	26	3	501	142	—
	1961	21	19	2	210	117	14
Hrvatska	1955	27	17	—	—	—	—
	1958	27	25	1	266	92	—
	1961	27	21	3	259	59	37
Slovenija	1955	11	13	—	—	—	—
	1958	8	8	—	105	83	—
	1961	8	10	—	83	75	—
Bosna i Hercegovina	1955	15	11	—	—	—	—
	1958	12	8	—	125	29	—
	1961	12	8	—	125	29	—
Makedonija	1955	7	5	—	—	—	—
	1958	7	5	1	73	18	—
	1961	7	5	1	73	35	—
Crna Gora	1955	5	5	—	—	—	—
	1958	—	—	—	28	8	—
	1961	—	—	—	20	18	—

Stručni kadrovi zaposleni u inspekcijama, pored poslova na zaštiti bilja, obavljaju i druge poslove u poljoprivredi.

USTANOVE ZA ZAŠTITU BILJA. Na sprovođenju mera za zaštitu bilja radi i čitav niz operativnih ustanova: poljoprivredno-šumarske komore, savetodavni centri, poljo-

privredne stanice i stanice za zaštitu bilja, poljoprivredne apoteke, centri i servisi za zaštitu bilja u zadrugama i na društvenim poljoprivrednim gazdinstvima, i dr.

Savezni i republički savetodavni centri, putem demonstrativnih ogleda, seminara, stručnih uputstava i drugih formi, prenose u praksu savremene tekovine nauke u oblasti zaštite bilja.

Stanice za zaštitu bilja, koje su počele da se osnivaju u 1948, prvo u Vojvodini a zatim u ostalim krajevima zemlje, osim u Sloveniji, prate pojave i kretanja biljnih bolesti i štetočina na svom području, vrše njihovu determinaciju, pružaju stručnu pomoć prilikom organizovanja i sprovođenja mera za zaštitu bilja i ukazuju naučnoj službi i organima uprave na aktuelne probleme sa terena.

Tamo gde nema stanica za zaštitu bilja ovim poslovima se bave *poljoprivredne stanice*, odnosno njihovi odseci za zaštitu bilja.

Stanice za zaštitu bilja i poljoprivredne stanice aktivno učestvuju u organizovanju biljne proizvodnje i u borbi za veće prinose i bolji kvalitet proizvoda na ovom području. Ovim stanicama je danas pokrivena uglavnom cela teritorija zemlje. (Tabela 5.)

TABELA 5 — STANICE ZA ZAŠTITU BILJA I POLJOPRIVREDNE STANICE I STRUČNI KADROVI U NJIMA PO REPUBLIKAMA 1955, 1958, I 1961.

Narodna republika	Godina	Stanice za zaštitu bilja			Poljoprivredne stanice		
		broj			broj		
		stanica	agronoma stručnjaka za zaštitu bilja	tehničara za zaštitu bilja	stanica	agronoma stručnjaka za zaštitu bilja	tehničara za zaštitu bilja
Jugoslavija	1955	76	117	87	13	4	2
	1958	26	40	31	92	28	42
	1961	19	26	20	108	74	27
Srbija	1955	55	84	64	—	—	—
	1958	6	8	7	35	40	24
	1961	2	1	1	40	41	22
Hrvatska	1955	5	13	5	13	4	2
	1958	4	16	4	42	24	13
	1961	4	13	3	44	21	1
Slovenija	1955	—	—	—	—	—	—
	1958	1	—	1	—	—	—
	1961	—	—	—	8	8	—
Makedonija	1955	7	7	7	—	—	—
	1958	11	11	14	2	2	—
	1961	10	11	11	2	2	2
Bosna i Hercegovina	1955	6	12	6	—	—	—
	1958	1	2	—	11	10	2
	1961	—	—	—	12	2	2
Crna Gora	1955	3	1	5	—	—	—
	1958	3	3	5	2	—	3
	1961	3	1	5	2	—	—

Stanice su u svom poslovanju usko povezane sa poljoprivrednim gazdinstvima i zadrugama, preko kojih se i sprovode sve mere za zaštitu bilja.

Poljoprivredne apoteke, kao specijalizovane prodavnice sredstava za zaštitu bilja i mineralnih đubriva, počele su da se osnivaju u 1953. na inicijativu zadrugnih organizacija i industrije sredstava za zaštitu bilja. Njima rukovodi

stručno lice, koje daje i stručna uputstva o načinu upotrebe određenih sredstava za zaštitu bilja. Broj poljoprivrednih apoteka povećao se od 29 u 1953. na 146 u 1956.

Centri za zaštitu bilja počeli su da se osnivaju pri zemljoradničkim zadrugama i na poljoprivrednim gazdinstvima u 1955, na inicijativu stanica za zaštitu bilja. Ovi centri vrše servisne usluge modernim aparatima i savremenim sredstvima pri sprovođenju mera za zaštitu bilja, a posluju pod nadzorom stručnjaka iz stanice.

Kod velikog broja poljoprivrednih gazdinstava organizovani su posebni pogoni za zaštitu bilja, čija se delatnost sve povoljnije odražava na proizvodnju.

Naučne ustanove. Pored šest poljoprivrednih i pet šumarskih fakulteta, koji imaju katedre za zaštitu bilja, u zemlji postoje još dva posebna instituta i 29 specijalizovanih odeljaka za zaštitu bilja pri naučnim ustanovama za poljoprivredu i šumarstvo. U svim tim ustanovama danas radi preko 150 naučnih radnika i visokokvalifikovanih stručnjaka-specijalista za zaštitu bilja.

Naučne ustanove su svojim radom omogućile sprovođenje čitavog niza savremenih mera na suzbijanju biljnih bolesti i štetočina. One su bile pokretači, organizatori i rukovodioci svih većih akcija na zaštiti bilja. Stručnjaci iz naučnih ustanova vršili su pregled terena i utvrđivali prisustvo opasnih bolesti i štetočina, davali uputstva, održavali seminare i kursove, organizovali propagandu i pomagali industriju u osvajanju proizvodnje sredstava i aparata za zaštitu bilja.

Danas naučne ustanove usmeravaju svoju aktivnost na rešavanje najaktuelnijih problema poljoprivredne i šumarske prakse. Preko poljoprivrednih stanica i stanica za zaštitu bilja, one se sve čvršće povezuju sa krupnim društvenim gazdinstvima i združnim organizacijama i pomažu im u radu na zaštiti bilja. Pored toga, one i dalje razvijaju aktivnost na polju istraživanja u oblasti najsloženijih problema zaštite bilja.

KADROVI

Oposobljavanju kadrova za zaštitu bilja poklanjana je u posleratnom periodu velika pažnja. Specijalizacijom u zemlji i inostranstvu oposobljeno je preko 500 poljoprivrednih i šumarskih inženjera za poslove zaštite bilja. Pored toga, na raznim kursovima obučeno je za ove poslove i veći broj poljoprivrednih tehničara.

Naročita pažnja poklanjana je stvaranju naučnih radnika, usled čega je mnogim stručnjacima bilo omogućeno da stečeno znanje u zemlji upotpune u najpoznatijim naučnim ustanovama u inostranstvu.

Na dva poljoprivredna fakulteta rade posebni odelci za zaštitu bilja, a svi poljoprivredni i šumarski fakulteti imaju postdiplomske studije iz oblasti zaštite bilja.

Od 500 poljoprivrednih i šumarskih inženjera koji su završili specijalizaciju, preko 40 ih je položilo doktorat iz oblasti zaštite bilja.

Međutim, broj stručnjaka za zaštitu bilja još uvek je nedovoljan. Na jednog stručnjaka dolazi preko 20.000 ha obradive površine, što je suviše za uspešno sprovođenje zaštite bilja. Pored toga, još ne postoji dovoljan broj specijalista za zaštitu šuma koji rade direktno u proizvodnji, jer je najveći broj stručnjaka angažovan u naučnim i upravnim ustanovama.

PROPAGANDA ZAŠTITE BILJA

U zemlji izlazi više časopisa koji se bave problemima zaštite bilja. Časopis »Zaštita bilja« Instituta za zaštitu bilja NR Srbije, koji izlazi već 12 godina, objavljuje naučne radove i stručne referate. »Biljni lekar«, organ Društva za zaštitu bilja NR Srbije, i »Biljna zaštita«, organ Sekcije za zaštitu bilja Društva inženjera i tehničara NR Hrvatske, objavljuje stručno-popularne članke i praktična uputstva iz zaštite bilja. Poslovno udruženje hemijske industrije izdaje časopis »Agrohemija«, u kojem se tretiraju zaštita bilja i fertilizacija zemljišta. Radove ove vrste objavljuje i časopis »Hemizacija poljoprivrede«, koji izdaje izvoznouvozno preduzeće »Hempro« iz Beograda.

Naučne radove iz oblasti zaštite bilja objavljuje i »Arhiv za poljoprivredne nauke«, a stručne »Napredna poljoprivrede«, »Agronomski glasnik«, »Zadruga«, »Zemlodelije«, »Gospodarski list«, i dr.

Pored udžbenika, postoji i veći broj stručnih publikacija u kojima se tretiraju razna pitanja iz oblasti zaštite bilja.

Propagandu zaštite bilja vode, preko poljoprivrednih stanica i stanica za zaštitu bilja, savezni i republički centri za zaštitu bilja.

DRUŠTVENE ORGANIZACIJE STRUČNJAKA ZA ZAŠTITU BILJA

Prvo republičko društvo za zaštitu bilja osnovano je u Srbiji — 1951, a zatim u Makedoniji — 1961. Stručnjaci za zaštitu bilja u ostalim republikama svoju društvenu aktivnost razvijaju u okviru sekcija za zaštitu bilja pri društvima inženjera i tehničara.

Prvi kongres stručnjaka za zaštitu bilja održan je 1957. u Beogradu. Društva za zaštitu bilja i sekcije pri društvima inženjera i tehničara organizovali su veći broj savetovanja i simpozijuma o raznim aktuelnim pitanjima.

MEĐUNARODNE VEZE

U cilju što uspešnije borbe protiv opasnih i prenamnoženih biljnih bolesti i štetočina i regulisanja drugih pitanja od interesa za zaštitu bilja, Jugoslavija je sklopila bilateralne sporazume o zaštiti bilja sa svim susednim zemljama. Ovim sporazumima regulisani su: promet bilja u vezi sa sprečavanjem širenja biljnih bolesti i štetočina, stručna i tehnička saradnja pri sprovođenju mera zaštite bilja, razmena iskustava, stručnjaka, stručne literature i propagandnog materijala iz oblasti zaštite bilja, redovno obaveštavanje o pojavi i kretanju opasnih bolesti i štetočina, kao i ostala pitanja od interesa za uspešnu zaštitu bilja.

Služba zaštite bilja aktivno sarađuje u Evropskoj i Sredozemnoj organizaciji za zaštitu bilja (OEPP) u Parizu, Međunarodnoj komisiji za biološku borbu (CILB) u Parizu, i u Odeljenju za zaštitu bilja pri organizaciji FAO.

Održava se takođe stalan kontakt sa službama za zaštitu bilja najvećeg broja zemalja sa kojima Jugoslavija ima diplomatske odnose.

IZVOR: Dokumentacija Savezne uprave za zaštitu bilja.

Inž. S. T.

IGRE NA SREĆU

Igre na sreću mogu se priređivati u Jugoslaviji samo u cilju pribavljanja finansijskih sredstava za socijalno-humane, kulturno-prosvetne i fiskulturne namene, kao i u cilju privredne reklame.¹ Pored Jugoslovenske lutrije, igre na sreću mogu priređivati, pod određenim uslovima, i društvene i privredne organizacije.

Dobici u igrama na sreću mogu biti u novcu, u stvarima ili kombinovano — u novcu i u stvarima.

Svaka igra na sreću mora imati svoja pravila, koja odobrava nadležni državni organ. Ako se igra na sreću organizuje na teritoriji dve ili više narodnih republika, posebno odobrenje daje savezni Državni sekretarijat za poslove finansija. Pravila igara na sreću Jugoslovenske lutrije takođe odobrava savezni Državni sekretarijat za poslove finansija.

Privredne organizacije mogu priređivati samo nagradne konkurse i igre na sreću u cilju privredne reklame, a ostala društvena pravna lica samo lutrije i tombole. Jugoslovenska lutrija može priređivati sve vrste igara na sreću: lutrije, sportsku prognozu, loto, tombole i dr.

Ukupna vrednost dobitaka mora iznositi najmanje 40% od vrednosti emitovanih srećaka ili tombolskih karata odnosno od primljenih uplata na sportsku prognozu i loto. Kod nagradnih konkursa i igara na sreću u cilju privredne reklame vrednost mase dobitaka određuje sam priređivač.

U igrama na sreću u kojima se dobici određuju izvlačenjem, izvlačenje se obavezno vrši javno i u prisustvu komisije koju imenuje narodni odbor opštine na čijem se području izvlačenje vrši.

Izveštaj o rezultatima igre na sreću mora se objaviti najdalje u roku od 7 dana od dana izvlačenja, a rok zastarelosti za isplatu dobitaka ne može biti kraći od 60 dana od dana objavljivanja rezultata.

JUGOSLOVENSKA LUTRIJA²

Jugoslovenska lutrija je samostalna organizacija koja posluje po propisima koji važe za privredne organizacije.³ Za njene obaveze prema igračima jamči federacija.

¹ Ova materija regulisana je Osnovnim zakonom o igrama na sreću (»Službeni list FNRJ«, br. 22 od 30. maja 1962).

² Srpska državna klasna lutrija ustanovljena je 1890. u Beogradu. Čist prihod služio je uglavnom za potpomaganje privrede. Zbog ratnih prilika, Srpska državna klasna lutrija obustavila je poslovanje 1914—1921, kada je nastavila delatnost na celoj teritoriji Jugoslavije pod imenom Državna klasna lutrija. U periodu 1921—1941. ostvaren je čist prihod od oko 603,5 miliona din. i najvećim delom stavljen na raspolaganje privredi.

Za vreme rata 1941—1944. Državna klasna lutrija je nastavila poslovanje na teritoriji uže Srbije, ostvarivši čist prihod od oko 33,6 miliona din.

Posle oslobođenja, Državna klasna lutrija, prilagođena novim društvenim uslovima, nastavila je poslovanje kao samostalna ustanova pod nadzorom saveznog ministra finansija. Čist prihod ostvaren do kraja 1952. u iznosu od 456 miliona din., pripadao je državnom budžetu. Državna klasna lutrija proglašena je 1954. za privrednu ustanovu sa samostalnim finansiranjem pod imenom Jugoslovenska lutrija.

³ Organizacija i poslovanje Jugoslovenske lutrije regulisani su Zakonom o Jugoslovenskoj lutriji (»Službeni list FNRJ«, br. 22 od 30. maja 1962).

Jugoslovenskom lutrijom upravljaju, po načelima društvenog upravljanja,⁴ upravni odbor i glavni direktor-Savet radnog kolektiva Jugoslovenske lutrije i saveti radnih kolektiva poslovnih jedinica Jugoslovenske lutrije takođe vrše određene poslove samoupravljanja. Statut Jugoslovenske lutrije donosi upravni odbor, a potvrđuje ga Savezno izvršno veće.

Upravni odbor Jugoslovenske lutrije Savezno izvršno veće obrazuje iz redova članova organizacija koje učestvuju u raspodeli njenih prihoda, kao i iz redova drugih lica koja mogu doprineti njenom radu. Glavni direktor i predsednik saveta radnog kolektiva Jugoslovenske lutrije članovi su upravnog odbora po svom položaju. Radnici i službenici svake poslovne jedinice biraju svoj savet, a delegati poslovnih jedinica savet radnog kolektiva Jugoslovenske lutrije kao celine.

Ukupan prihod Jugoslovenske lutrije raspodeljuje se na tri dela: deo za isplatu dobitaka; deo za troškove poslovanja, lične dohotke i fondove ustanove; i deo koji se deli društvenim organizacijama. Savezno izvršno veće utvrđuje procenat po kojem se vrši raspodela prihoda, posle isplate dobitaka, između Jugoslovenske lutrije i društvenih organizacija koje koriste njene prihode.

Deo prihoda koji pripada društvenim organizacijama raspodeljuje se: Savezu udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije, Savezu invalida rada Jugoslavije, Savezu gluvih Jugoslavije, Savezu slepih Jugoslavije, Jugoslovenskom crvenom krstu, Savetu društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije, Jugoslovenskom odboru za socijalni rad, Savezu defektologa Jugoslavije, Jugoslovenskom savezu protiv alkoholizma, Saveznoj komisiji za fizičku kulturu i saveznim organizacijama za tehničku kulturu.

Deo prihoda izdvojen za troškove poslovanja, lične dohotke i fondove, po odbitku troškova poslovanja, predstavlja dohodak Jugoslovenske lutrije, a po odbitku doprinosa iz dohotka privrednih organizacija — njen čist prihod.

U Jugoslovenskoj lutriji obrazuje se jedinstven rezervni fond, a kod svake poslovne jedinice poslovni fond i fond zajedničke potrošnje. Raspodelu čistog prihoda vrši savet radnog kolektiva Jugoslovenske lutrije na osnovu posebnog pravilnika.

Nadzor nad zakonitošću rada Jugoslovenske lutrije vrši savezni Državni sekretarijat za poslove finansija, a kontrolu njenog poslovanja Služba društvenog knjigovodstva.

Jugoslovenska lutrija ima sledeće poslovne jedinice: Glavnu direkciju, sa sedištem u Beogradu; direkcije: za Srbiju (uže područje, bez Beograda), Hrvatsku, Sloveniju, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Crnu Goru; filijale: za Vojvodinu, za Kosmet i za Beograd.

Glavna direkcija emituje srećke, listiće i vrednosne nalepnice za sportsku prognozu i loto, vrši njihovu distribuciju, pruža stručnu pomoć poslovnim jedinicama preko svojih stručnih službi, vrši nadzor nad njihovim radom i neposredno kontroliše isplaćene dobitke za sve igre na sreću.

Ostale poslovne jedinice organizuju prodajnu mrežu i prodaju srećaka odnosno uplatu za sportsku prognozu i loto i vrše isplatu dobitaka.

Prodaju srećaka i tombolskih karata odnosno potvrda koje daju pravo na učešće u igri, vrše zastupnici Jugoslovenske lutrije, koji su sa njom u imovinskopravnom odnosu. Mrežu zastupnika, pored fizičkih lica, sačinjavaju i neke privredne i društvene organizacije, od kojih su najznačajnije pošte i preduzeće »Duvan«. Svi zastupnici primaju naknadu za rad po sistemu provizije na vrednost prodatih srećaka.

⁴ Vidi: »Razvoj radničkog samoupravljanja«, »Jug. pregled«, 1957, januar, str. 15—22 (9—16).

odnosno primljenih uplata za sportsku prognozu i loto. Zastupnici prodaju srećke odnosno primaju uplate u lokalima i kioscima Jugoslovenske lutrije, delimično na ulici i drugim javnim mestima (uglavnom podzastupnici), ili u svojim poslovnim prostorijama (pošte, preduzeće »Duvan«).

Zastupnici vrše isplate lutrijskih dobitaka do 50.000 din., pošte-zastupnici do 100.000 din., a preko ovog iznosa — poslovne jedinice Jugoslovenske lutrije. Zastupnici takođe vrše isplatu četvrtog — najmanjeg dobitka za loto, a sve ostale dobitke lotoa i sportske prognoze isplaćuju poslovne jedinice Jugoslovenske lutrije.

IGRE NA SREĆU JUGOSLOVENSKE LUTRIJE. Jugoslovenska lutrija priređuje tri vrste igara na sreću: lutrije, sportsku prognozu i loto.

*Lutrije.*⁵ Sve do 1960. od igara na sreću priređivane su samo lutrije. Do 1950. bio je u primeni tzv. klasni lutrijski sistem,⁶ a od tada se prešlo na sistem proste lutrije.

U proteklom periodu više puta je menjana visina emisije redovne lutrije, kao i cene srećaka i broj emisija u toku godine. U 1950. emitovano je jedno kolo srećaka dvomesečno, sa emisijom od 100.000 srećaka i cenom srećke od 400 din. Od 1951. organizuje se jedno kolo mesečno, sa emisijom od 500.000 srećaka i cenom srećke od 100 din. Cena srećke se nije menjala sve do 1955, ali su u to vreme emisije porasle na 1.200.000 srećaka. Od 1955. organizuju se dva kola mesečno, sa različitim cenama srećaka (200 i 100 din.) i različitim emisijama (od 500.000 i 800.000 srećaka). U 1956. emisija je određena na 700.000 srećaka po kolu, sa cenom srećke od 200 din., a u 1960. na 800.000 srećaka po kolu, sa cenom srećke od 300 din. U 1961. i 1962. emisija se smanjuje na 600.000 srećaka po kolu, a cena srećke povećava na 400 din.

Vrednost godišnje emisije povećala se od 240 miliona din. u 1950. na 6.240 miliona din. u 1962.

Izvlačenje brojeva srećaka redovne lutrije vrši se sada svakog 10-og i 25-og u mesecu.

Po sadašnjem lutrijskom planu, dobici iznose od 400 do 5.000.000 din. (glavna premija). Najveći broj srećaka prodaje se u polovinama. Rok zastarelosti za isplatu dobitaka je 60 dana od dana objavljivanja rezultata. Rezultati se objavljuju putem zvanične liste koju izdaje Jugoslovenska lutrija, kao i putem dnevnih štampe. Isplata dobitaka vrši se samo na osnovu zvanične liste.

Pored redovne, Jugoslovenska lutrija organizuje i tri vanredne lutrije: prvomajsku (od 1956), novogodišnju (od 1957) i jesenju (od 1958). Emisija jedne vanredne lutrije iznosi 400.000 do 500.000 srećaka, sa cenom srećke od 500. din. Dok kod redovne lutrije fond dobitaka iznosi 67% od emisione vrednosti, kod vanrednih lutrija on je povećan na 70%.

Jugoslovenska lutrija vrši prodaju srećaka redovnih i vanrednih lutrija i isplatu dobitaka preko svoje mreže. (Tabela 1.)

⁵ Lutrija je vrsta igre na sreću u kojoj učesnikom u igri postaje svaki kupac odnosno imalac srećke. Učesnici čiji brojevi srećaka odgovaraju izvučenim brojevima dobitaka stiču pravo na određeni dobitak. Igru prethodi unapred određena emisija i donošenje lutrijskog plana kojim se određuje ukupna vrednost dobitaka u odnosu na emitovanu vrednost srećaka, zatim broji i visina pojedinih vrsta dobitaka, kao i prava i dužnosti priređivača i učesnika u igri.

⁶ Sistem klasne lutrije sastoji se u tome što se jedno kolo srećaka emituje u više klasa u određenim vremenskim razmacima, a učesnik po pravilu igra kroz sve klase isti broj srećki. Vrednost ukupnih dobitaka u kolu deli se na pojedine klase tako da se najveća masa dobitaka ostavi za izvlačenje poslednje klase.

U sistemu proste lutrije postoji samo jedna emisija za celo kolo, a raspodela ukupne mase dobitaka vrši se najednom — jednim izvlačenjem.

TABELA 1 — ZASTUPNICI I PODZASTUPNICI ZA PRODAJU SREĆAKA PO REPUBLIKAMA 1961.

Narodna republika	Zastupnici	Podzastupnici
Jugoslavija	735	9.771
Srbija	396	3.239
Uže područje	249	2.209
Vojvodina	112	770
Kosmet	35	260
Hrvatska	118	2.413
Slovenija	53	1.914
Bosna i Hercegovina	103	1.537
Makedonija	38	488
Crna Gora	27	180

Podaci: Svi podaci su iz završnih računa i godišnjih izveštaja Jugoslovenske lutrije za odgovarajuće godine.

Podzastupnička mreža sastoji se od 3.113 pošta, 4.506 pismošola, 1.008 trafika i 1.144 prodavca.

*Sportska prognoza.*⁷ Prvo kolo sportske prognoze organizovano je 15. maja 1960. Svake nedelje organizuje se po jedno redovno kolo, a izuzetno i vanredna kola. Učesnici u prognoziranju dužni su da pogode rezultate (pobedu, poraz ili nerešen ishod) 12 sportskih, uglavnom fudbalskih takmičenja.

Sportska prognoza organizuje se u toku cele godine. Van sezone fudbalskog prvenstva u zemlji na listiće se stavljaju fudbalski parovi italijanskog prvenstva, a leti parovi tzv. Letnje lige sportske prognoze.⁸

Na jednom listiću mogu se ispuniti 2, 4, 6 ili 8 kombinacija, a ulog za jednu kombinaciju iznosi 50 din. Na svakom listiću jednoobrazno se popunjavaju talon i dva kontrolna kupona. Talon listića ostaje učesniku, a kontrolni kuponi Jugoslovenskoj lutriji, od kojih jedan služi za pronalaženje dobitnika, a drugi za njihovo definitivno utvrđivanje.

Učesnici koji pogode 12 ili 11 rezultata dobijaju novčane nagrade. Visina nagrada zavisi od broja dobitnika i ukupnog iznosa uplaćenih uloga. Novčani ulozi se dele na dva dela: 50% u fond za nagrade i 50% za režiju i finansiranje fizičke kulture. Iz fonda za nagrade 40% se isplaćuje za prve, a 60% za druge nagrade. Najveći dobitak po jednoj kombinaciji ograničen je na iznos od 5 miliona din.

Definitivno utvrđivanje dobitnika i visine nagrada vrši posebna komisija od tri člana koju sačinjavaju predstavnik fizičke kulture, predstavnik finansijskog organa i predstavnik Jugoslovenske lutrije.

Početkom 1962. Jugoslovenska lutrija je imala 411 zastupnika u gradovima i naseljima sa 864 uplatna mesta sportske prognoze. (Tabela 2.)

Zastupnici zaključuju uplatu i šalju kontrolne kupone svojim direkcijama u republikama, odnosno filijalama najkasnije dan uoči takmičenja. Listići čiji kontrolni kuponi iz bilo kojih razloga ne stignu u Glavnu direkciju u Beogradu pre početka sportskih takmičenja, isključuju se iz igre i njihovim se vlasnicima uplaćeni novac vraća.

Posle odigranih utakmica, po isteku roka za reklamacije, komisija za utvrđivanje dobitnika u Glavnoj direkciji konačno utvrđuje dobitnike nagrada i visinu iznosa koji im pripada.

⁷ Novembra 1950. osnovana je »Sportska kladionica« u cilju da se deo prihoda daje za finansiranje fizičke kulture. Za nepune dve godine njenog poslovanja održano je 65 kola, a ostvareni čist prihod, u iznosu od 140 miliona din., korišćen je za potrebe fizičke kulture. U februaru 1952. ukinuta je »Sportska kladionica«, a staranje o finansiranju fizičke kulture u celini preuzela je društvena zajednica.

⁸ Letnju ligu sportske prognoze Jugoslovenska lutrija organizuje u sporazumu sa Beogradskim, Zagrebackim i Novosadskim fudbalskim podsavezom. U ovom takmičenju učestvuju klubovi tih podsaveza koji po prestanku prolećne prvenstvene sezone (obično u maju ili junu) počinju međusobne utakmice (unutar podsaveza), koje se stavljaju na listiće sportske prognoze u toku leta — do početka jesenjeg dela državnog prvenstva. Na kraju takmičenja prvaci ovih podsaveza odigravaju međusobne utakmice za plasman na prva tri mesta.

TABELA 2 — ZASTUPNICI SPORTSKE PROGNOZE I UPLATNA MESTA PO REPUBLIKAMA 1961.

Narodna republika	Zastupnici	Uplatna mesta
Jugoslavija	411	864
Srbija	174	506
Uže područje	92	237
Vojvodina	57	234
Kosmet	25	35
Hrvatska	91	158
Slovenija	37	44
Bosna i Hercegovina	67	99
Makedonija	26	31
Crna Gora	16	26

Loto. Od januara 1962. Jugoslovenska lutrija organizuje i treću igru na sreću — loto, koja je za kratko vreme postala veoma popularna.

Loto je igra na sreću u kojoj učesnici pogađaju šest različitih brojeva od 1 do 49, koji su odštampani u svakoj pojedinoj kombinaciji na listiću. U fond dobitaka, koji zavisi od visine ukupnih uplata i broja dobitnika, unosi se 50% od uplaćenih iznosa, a ova sredstva se raspoređuju: 20% za dobitak sa 6 (odnosno 5 + 1) pogodaka, 25% za dobitak sa 5 pogodaka, 25% za dobitak sa 4 pogotka, i 30% za dobitak sa 3 pogotka. Ovi iznosi se posle izvlačenja brojeva dele sa brojem dobitnika u svakoj kategoriji, čime se određuje visina dobitka. Loto se organizuje jednom nedeljno. Izvlačenje brojeva vrši se javno, u prisustvu komisije. Pored šest brojeva, izvlači se i sedmi, tzv. dopunski broj, koji se koristi samo ako niko od učesnika nije pogodio svih šest izvučenih brojeva. U takvim slučajevima prva nagrada pripada onim učesnicima koji imaju pet pogodnih brojeva u jednoj kombinaciji a uz to imaju pogođen i dopunski broj.

Cena za jednu kombinaciju brojeva iznosi 50 din. ali učesnik može popuniti samo parni broj kombinacija.

Po objavljivanju privremenog izveštaja s dobitnicima, učesnici, kao i kod sportske prognoze, imaju pravo reklamacije.

Čist prihod od lotoa raspoređuje se na sledeći način: 50% na društvene organizacije koje koriste prihode od lutrije, a 50% na organizacije za fizičku kulturu — za izgradnju fiskulturnih objekata.

Uplata za loto vrši se preko iste mreže zastupnika i uplatnih mesta kao i za sportsku prognozu.

PROMET I RASPODELA ČISTOG PRIHODA OD IGARA NA SREĆU JUGOSLOVENSKE LUTRIJE. Promet i čist prihod od redovnih i vanrednih kola lutrije u poslednje tri godine bio je sledeći (tabela 3):

TABELA 3 — PROMET I ČIST PRIHOD OD REDOVNIH I VANREDNIH KOLA LUTRIJE PO REPUBLIKAMA 1959—1961.

(U milionima din.)

Narodna republika	1959		1960		1961	
	promet	čist prihod	promet	čist prihod	promet	čist prihod
Jugoslavija	4.081,9	798,0	5.992,3	1.387,1	6.182,2	1.297,4
Srbija	2.259,0	443,4	3.295,3	769,7	3.406,0	721,5
Uže područje	1.627,8	321,5	2.379,4	579,6	2.447,6	520,6
Vojvodina	529,6	102,4	765,4	175,9	790,0	173,0
Kosmet	101,6	19,4	150,5	14,2	168,4	27,8
Hrvatska	697,4	141,3	1.009,8	245,1	1.008,5	213,1
Slovenija	365,2	68,6	484,5	106,2	509,3	104,5
Bosna i Hercegovina	480,7	92,4	768,5	177,9	791,2	164,0
Makedonija	214,9	40,4	319,4	69,8	330,0	71,8
Crna Gora	64,7	12,4	114,8	18,4	137,2	22,6

Uvođenje poreza i prireza na dohodak na lutrije, krajem 1960, uticalo je na dalji razvoj lutrije, a pored toga se izvestan broj igrača lutrije opredelio za sportsku prognozu.

Sportska prognoza je za nepune dve godine poslovanja ostvarila bruto promet od oko 6 milijardi din., od čega je preko 2 milijarde din. pripalo organizacijama za fizičku kulturu. (Tabela 4.)

TABELA 4 — PROMET I ČIST PRIHOD OSTVAREN OD SPORTSKE PROGNOZE PO REPUBLIKAMA 1960. I 1961. (U milionima din.)

Narodna republika	1960 (od 15. maja)		1961	
	promet	čist prihod	promet	čist prihod
Jugoslavija	1.876,3	547,4	4.093,0	1.540,6
Srbija	1.444,7	334,0	2.293,1	863,1
Uže područje	856,6	249,5	1.674,3	630,2
Vojvodina	269,5	78,6	550,5	207,2
Kosmet	18,6	5,9	68,3	25,7
Hrvatska	411,8	120,2	962,1	362,2
Slovenija	38,1	11,1	99,6	37,5
Bosna i Hercegovina	171,8	50,1	491,1	184,8
Makedonija	84,5	24,6	185,0	69,6
Crna Gora	35,4	7,4	62,1	23,4

Nedeljne bruto uplate za sportsku prognozu pokazuju velike oscilacije. Prosečna nedeljna uplata u 1960 (33 kola) iznosila je 56,8 miliona din., a u 1961 (59 kola) 77,2 miliona din. Međutim, u prvom polugodištu 1961. prosečna nedeljna uplata iznosila je 95,3 miliona din., a u drugom svega 59,8 miliona din. U prvih sedam kola 1962 (januar i februar) prosečna uplata je iznosila samo 39,7 miliona din. po kolu. Uzroci ovakvim kretanjima uplata leže u priličnoj zasićenosti igrača, kao i u konkurenciji nove igre na sreću — lotoa.

Čist prihod od sportske prognoze ostaje gradovima i opštinama na čijoj je teritoriji ostvaren, čime su tim gradovima i opštinama obezbeđeni stalni izvori sredstava za finansiranje izgradnje fiskulturnih objekata. Velik broj gradova i opština primio je u 1961. znatna sredstva od sportske prognoze. (Tabela 5.)

TABELA 5 — BROJ GRADOVA I OPŠTINA KOJI SU U 1961. PRIMILI SREDSTVA OD SPORTSKE PROGNOZE PO REPUBLIKAMA

(U din.)

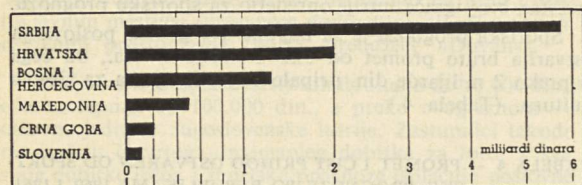
Narodna republika	Do 100.000	Do 1.000.000	Do 5.000.000	Preko 5.000.000
Jugoslavija	48	191	123	49
Srbija	22	71	54	27
Uže područje	8	42	26	16
Vojvodina	1	22	25	9
Kosmet	13	7	3	2
Hrvatska	14	41	24	12
Slovenija	4	27	5	1
Bosna i Hercegovina	5	34	22	6
Makedonija	3	8	14	1
Crna Gora	—	10	4	2

Prihode ispod 100.000 din. imaju uglavnom opštine u privredno nerazvijenim područjima, gde fizička kultura nije razvijena, usled čega ne postoji ni interes za sportsku prognozu. Međutim, u nekim gradovima su prihodi od ove igre na sreću znatni. Beograd je od sportske prognoze dobio za fizičku kulturu samo u toku 1961. godine 404,2 miliona din., Zagreb 179,4, Sarajevo 68,6, Novi Sad 46,6, Skopje 34,1, Rijeka 26,7, Niš 25, i Subotica 22 miliona din.

Između 10 i 20 miliona din. čistog prihoda od sportske prognoze ostvareno je 1961. u Kragujevcu, Čačku, Šapcu, Zrenjaninu, Pančevu, Sremskoj Mitrovici, Osijeku, Splitu, Ljubljani, Banjaluci, Zenici, Mostaru i Tuzli.

GRAFIKON — PROMET JUGOSLOVENSKE LUTRIJE 1961. PO NARODNIM REPUBLIKAMA

Između 5 i 10 miliona din. ostvareno je u Valjevu, Vranju, Kraljevu, Kruševcu, Lazarevcu, Leskovcu, Mladenovcu, Požarevcu, Svetozarevu, Smederevu, Titovom Užicu, Bečeju, Kikindi, Senti, Somboru, Prištini, Kosovskoj Mitrovici, Karlovcu, Sisku, Šibeniku, Vukovaru, Vinkovcima, Puli, Varaždinu, Zadru, Doboju, Titogradu i Nikšiću.

Ukupan promet, kao i čist prihod od lutrije i sportske prognoze namenjen društvenim organizacijama, znatno se povećao za poslednje tri godine. (Tabela 6.)

TABELA 6 — PROMET I ČIST PRIHOD OD CELOKUPNOG POSLOVANJA JUGOSLOVENSKE LUTRIJE PO REPUBLIKAMA 1959–1961.

Narodna republika	1959		1960		1961	
	promet	čist prihod	promet	čist prihod	promet	čist prihod
Jugoslavija	4.081,9	798,0	7.868,6	1.934,5	10.275,2	2.838,0
Srbija	2.259,0	443,3	4.440,0	1.103,7	5.699,1	1.584,6
Uže područje	1.627,8	321,5	3.236,0	829,1	4.121,9	1.150,9
Vojvodina	529,6	104,4	1.034,9	254,5	1.340,5	380,2
Kosmet	101,6	19,4	169,1	20,1	236,7	53,5
Hrvatska	697,4	141,3	1.421,6	365,3	1.970,6	575,2
Slovenija	365,2	68,6	522,6	117,3	108,9	142,0
Bosna i Hercegovina	480,7	92,4	940,3	228,0	1.282,3	348,8
Makedonija	214,9	40,4	403,9	94,4	515,0	141,4
Crna Gora	64,7	12,4	140,2	25,8	199,3	46,0

Ukupan promet u I polugodištu 1962. kreće se u srazmeri sa ostvarenim prometom u istom periodu 1961. Promet Jugoslovenske lutrije ostvaruje se na nivou prometa iz 1961, a promet od sportske prognoze umanjnjen je u odnosu na prethodnu godinu za visinu prometa koji je ostvaren na novoj igri loto. (Tabela 7.)

TABELA 7 — PROMET JUGOSLOVENSKE LUTRIJE U PRVOM POLUGODU 1962. PO VRSTAMA I REPUBLIKAMA (U milionima din.)

Narodna republika	Lutrije	Sportska prognoza	Loto	Ukupno
Jugoslavija	3.000,5	1.293,8	857,4	5.151,7
Srbija	1.656,1	735,3	500,3	2.891,7
Uže područje	1.206,4	560,1	330,4	2.096,9
Vojvodina	368,3	152,3	160,9	681,5
Kosmet	81,4	22,9	9,0	113,3
Hrvatska	475,9	303,9	203,1	982,9
Slovenija	234,3	41,6	35,0	310,9
Bosna i Hercegovina	402,7	135,3	87,9	625,9
Makedonija	168,0	58,0	21,3	247,3
Crna Gora	63,5	19,7	9,8	93,0

Podaci: Polugodišnji bilans Jugoslovenske lutrije 1962.

Raspodela prihoda na korisnike. Raspodelu prihoda na korisnike vršilo je Savezno izvršno veće na predlog upravnog odbora Jugoslovenske lutrije. Čist prihod raspodeljen je odgovarajućim društvenim organizacijama na sledeći način (tabela 8):

TABELA 8 — RASPODELA DELA PRIHODA KOJI PRIPADA DRUŠTVENIM ORGANIZACIJAMA 1959–1961. (U milionima din.)

Korisnici	Ukupno	1959	1960	1961
Ukupno	5.570,5	798,0	1.934,5	2.838,0
Savez boraca NOR	512,0	165,0	165,0	182,0
Savez ratnih vojnih invalida	342,0	114,0	114,0	114,0
Savez slepih Jugoslavije	350,0	115,0	115,0	120,0
Savez gluvih Jugoslavije	378,0	100,0	100,0	178,0
Jugoslovenski crveni krst	354,0	120,0	120,0	114,1
Savet društava za staranje o deci i omladini Jugoslavije	265,0	87,0	87,0	91,0
Fond za izgradnju stanova za borbe i ratne vojne invalide	1.152,4	—	676,0	496,4
Saveti za fizičku kulturu	2.088,1	—	547,5	1.540,6
Ostale društvene organizacije	129,0	97,0	10,0	22,0

IZVOR: Završni računi Jugoslovenske lutrije za odgovarajuće godine. Godišnji izveštaj za 1961. i polugodišnji bilans 1962.

B. M.

JUGOSLAVIJA NA EKONOMSKOJ KONFERENCIJI ZEMALJA U RAZVOJU

U Deklaraciji Beogradske konferencije (tačka 24), zemlje-učesnice Konferencije pozvale su »sve zemlje koje su u razvoju da efikasno sarađuju na ekonomskom i trgovinskom polju da bi mogle da se odupru politički pritiska na ekonomskom području, kao i štetnim rezultatima do kojih bi mogli da dovedu ekonomski blokovi industrijskih zemalja«. U Deklaraciji se dalje pozivaju »sve zemlje koje su u toku razvoja da sazovu što pre međunarodnu konferenciju na kojoj bi se diskutovalo o njihovim zajedničkim problemima i postigao sporazum o sredstvima i načinu uklanjanja smetnji njihovom razvitku; i da diskutuju i saglase se o najcelishodnijim merama koje bi obezbedile njihov ekonomski i društveni razvitak».¹

Na osnovu ove odredbe Deklaracije Beogradske konferencije došlo je do prvih konsultovanja u pravcu sazivanja Ekonomske konferencije zemalja u razvoju.

PRIPREME KONFERENCIJE

O sazivanju Ekonomske konferencije razgovarano je na trojnom sastanku održanom u Kairu između predsednika Tita i Nasera i premijera Nehrua novembra 1961, kao i na sastanku, održanom takođe u Kairu, između predsednika Tita i Nasera februara 1962. »U toku razgovora — rečeno je u saopštenju o razgovorima Tito—Naser—Nehru — poklonjena je odgovarajuća pažnja ekonomskim problemima u svetu, sa posebnim osvrtnom na potrebu opšteg jačanja ekonomske saradnje i stalnog razvijanja ekonomskih odnosa između zemalja u razvoju, kao i između njih i svih drugih zemalja, uključujući i zemlje koje su obuhvaćene zatvorenim ekonomskim grupacijama u svetu».² U saopštenju o razgovorima Tito—Naser rečeno je sledeće: »Dva predsednika su razmatrala nove tendencije u međunarodnom životu... Oni smatraju da su pogođene zemlje zainteresovane i obavezne da pronađu puteve i načine da zaštite svoje legitimne interese obezbeđenjem normalne ekonomske saradnje i trgovine između svih zemalja putem eliminisanja veštačkih barijera i prepreka».³

Marta 1962. održan je u Kairu sastanak između državnog sekretara za inostrane poslove Jugoslavije Koče Popovića i ministra inostranih poslova UAR Mahmuda Favzija, na kojem su razmatrane mere koje bi trebalo preduzeti u cilju razmene mišljenja i unapređenja saradnje zainteresovanih zemalja, kako bi se pronašle najbolje forme zajedničke akcije. Tada je dogovoreno — u skladu sa odlukama dvojice predsednika — da se priđe širokoj konsultaciji i razmeni mišljenja sa svim zemljama koje se mogu smatrati pogodnim raznim merama ekonomske dominacije i diskriminacije od strane industrijski razvijenih zemalja, i koje su za unapređenje ekonomske saradnje i za ravnopravne međunarodne ekonomske odnose.

Posle boravka Koče Popovića u Kairu, vlada UAR je pristupila konsultaciji zemalja neobuhvaćenih ekonomskim grupacijama. Inicijativa je naišla na povoljan odziv i dobar prijem ne samo među zemljama učesnicama Beogradske konferencije, nego i u mnogim drugim zemljama koje su

pogođene stvaranjem ekskluzivnih ekonomskih grupacija u svetu. Uskoro je veliki broj zemalja sa svih kontinenata dao svoj načelni pristanak za sazivanje predložene Ekonomske konferencije. U toku konsultacija postignuta je saglasnost da se Konferencija održi u Kairu i da počne 9. jula.

U aprilu je pomoćnik državnog sekretara za inostrane poslove Josip Đerđa boravio u Kairu, da bi se sa rukovodiocima UAR dogovorio o konkretnim merama vezanim za organizaciju i sazivanje Ekonomske konferencije, čiji je nosilac bila Ujedinjena Arapska Republika.

Pozivi na Ekonomsku konferenciju upućeni su 11. juna 1962. Pozivi su upućeni u ime Etiopije, Gane, Gvineje, Indije, Jugoslavije, Sudana i UAR. Sazivačima konferencije kasnije su se pridružili još Cejlona, Indonezija, Libija i Mali (ukupno 11 zemalja).

Preliminarni sastanak predstavnika zemalja-sazivača Ekonomske konferencije održan je u Kairu 6. jula. Sastanku je predsedavao šef delegacije UAR. Jugoslaviju na sastanku predstavljao jugoslovenski ambasador u Kairu, dr Jože Brilej. Na preliminarnom sastanku razmatrani su predlozi i sugestije za dnevni red Konferencije, stanje konsultacija sa pojedinim zemljama, kao i traženje Irana, Kuvajta i Singapura da učestvuju na Konferenciji.

ZASEDANJE KONFERENCIJE

UČESNICI. Posle završenih priprema, Ekonomska konferencija zemalja u razvoju održana je u Kairu od 9. do 18. jula 1962.

Na Konferenciji je uzelo učešća ukupno 36 zemalja, od kojih je 31 imala status punopravnog člana, a 5 status posmatrača.

Zvanične delegacije poslane su sledeće zemlje: Alžir, Avganistan, Bolivija, Brazil, Burma, Cejlona, Gana, Gvineja, Etiopija, Indija, Indonezija, Jemen, Jugoslavija, Kambodža, Kipar, Kongo, Kuba, Kuvajt, Liban, Libija, Malaja, Mali, Maroko, Meksiko, Pakistan, Saudi Arabija, Somalia, Sudan, Tanganjika, Tunis i Ujedinjena Arapska Republika. U svojstvu posmatrača na Konferenciji su učestvovali predstavnici Čilea, Ekvadora, Singapura, Urugvaja i Venecuele.

Čile, Kuvajt, Libija, Malaja, Meksiko, Pakistan, Singapur, Tanganjika, Urugvaj i Venecuela nisu učestvovali na Beogradskoj konferenciji. Od učesnica Beogradske konferencije na Ekonomskoj konferenciji nisu učestvovali Irak i Nepal.

Delegaciju Jugoslavije predvodio je Vladimir Popović, član Saveznog izvršnog veća, a članovi delegacije su bili: dr Jože Brilej, ambasador Jugoslavije u Kairu, Janež Stanovnik, savezni narodni poslanik, i Budimir Lončar, opunomoćeni ministar u Državnom sekretarijatu za inostrane poslove.

Rad Konferencije su pratili predstavnici sledećih međunarodnih organizacija: Organizacije ujedinjenih nacija, Međunarodnog monetarnog fonda, Međunarodne banke za obnovu i razvoj, Arapske lige i Organizacije za afričijsku ekonomsku saradnju.

DNEVNI RED. Konferencija je imala na dnevnom redu sledeća pitanja:

A. Unutrašnji problemi zemalja u razvoju:

Unutrašnji problemi ekonomskog razvoja uključujući mobilizaciju sredstava i otklanjanje smetnji ekonomskog i društvenog razvitka;

B. Podsticanje ekonomske, tehničke i trgovinske saradnje i razvoj saobraćaja zemalja u razvoju:

1. olakšice za podsticanje međusobne trgovine među zemljama u razvoju, kao što su niske tarife, trgovinski i platni sporazumi i druge mere;

2. sporazum o tehničkoj i ekonomskoj pomoći i razvoj saobraćaja zemalja u razvoju;

¹ Vidi: »Jug. pregled«, 1961, septembar, str. 389—392 (67—70).

² Vidi: »Jug. pregled«, 1961, novembar, str. 488 (76).

³ Vidi: »Jug. pregled«, 1962, februar, str. 91 (1).

C. Ekonomska saradnja i trgovina između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju:

1. otklanjanje smetnji koje sprečavaju razvitak izvoza i uvoza zemalja u razvoju na tržišta industrijski razvijenih zemalja;

2. problemi tržišta sirovina i njihova stabilizacija, kao i problemi trgovinskih uslova;

3. korišćenje poljoprivrednih viškova za ekonomski razvitak u saglasnosti sa principima FAO koji se odnose na njihovo korišćenje;

4. olakšanje izvoza industrijskih proizvoda iz zemalja u razvoju;

5. jednakost i nediskriminacija u međunarodnim ekonomskim odnosima, sa naročitim osvrtnom na ekonomske blokove;

D. Ekonomska i tehnička pomoć zemljama u razvoju:

1. nužnost povećanja inostrane finansijske pomoći zemljama u razvoju i uslovi takve pomoći;

2. finansiranje kako kompletnih projekata, tako i programa ekonomskog razvoja;

3. kontinuitet pomoći zemljama u razvoju;

4. finansiranje ekonomskog razvitka putem redukcije vojnih budžeta velikih sila;

5. organizacija ekonomske pomoći zemljama u razvoju uključujući internacionalizaciju pomoći, uspostavljanje fonda za razvoj sa kapitalom UN, povećanje sredstava Međunarodnog udruženja za razvoj i predlog o 1% nacionalnog dohotka za razvoj;

6. proširenje tehničke saradnje, naročito saradnje na polju tehnologije.

E. Podnošenje na pogodan način zaključaka ove Konferencije OUN na sledećoj Generalnoj skupštini, insistirajući na predlogu da se pod okriljem OUN organizuje međunarodna konferencija što je moguće pre, da bi se proučili međunarodni ekonomski problemi i podstakla ekonomska saradnja.

ZASEDANJE. Prvo plenarno zasedanje Ekonomske konferencije zemalja u razvoju otvorio je 9. jula dr Abdel Moneim El Kajsuni, ministar privrede Ujedinjene Arapske Republike, u svojstvu predstavnika zemlje-domaćina. Posle otvaranja zasedanja predsednik UAR Gamal Abdel Naser održao je uvodni govor. Pošto je pozdravio učesnike Konferencije i izrazio zadovoljstvo što je Kairo izabran za mesto njenog održavanja, predsednik Naser je izrazio uverenje da će na Konferenciji biti pozitivno i iskreno izneta gledišta o ekonomskim i socijalnim problemima naroda koje su istorijske okolnosti dovele u stanje nerazvijenosti. Predsednik Naser je upoznao učesnike Konferencije sa naporima koje narod UAR ulaže na rešavanju vlastitih problema i na unapređivanju zemlje. Predsednik Naser je na kraju istakao da je Konferencija u stvari izraz nada u napredak i mir čovečanstva.

Za predsednika Konferencije izabran je šef delegacije UAR, a za potpredsednike šefovi delegacija Brazila, Gane, Indonezije i Jugoslavije, kao predstavnici četiri kontinenta čije zemlje učestvuju na Konferenciji. Za izvestioca je izabran predstavnik Avganistana, za predsednika Redakcionog odbora Konferencije predstavnik Etiopije, za predsednika Finansijskog odbora predstavnik Cejlona, a za predsednika Verifikacionog odbora predstavnik Brazila. Za generalnog sekretara Konferencije izabran je predstavnik UAR.

Uporedo sa radom plenarnih sednica Redakcioni odbor Konferencije je radio na izradi završnih dokumenata na osnovu govora šefova delegacija i predloga koje je permanentno primao i redigovao. U okviru Odbora izabrana je 11. jula uža grupa za pripremu nacrtu završnog dokumenta, u koju su ušli predstavnici UAR, Jugoslavije, Gane, Brazila, Indije, Etiopije i Avganistana.

Od 9. do 13. jula šefovi delegacija održali su svoje govore u okviru generalne debate na plenarnim sednicama

Konferencije. Posle prekida 14. i 15. jula, Konferencija je nastavila rad 16. jula i održala svoj poslednji sastanak 18. jula. Zatvoreni sastanci održani su 16. 17. i 18. jula i na njima je raspravljao nacrt deklaracije.

Na plenarnim sednicama Konferencije pročitane su poruke i pozdravni telegrami upućeni Konferenciji. Između ostalih, pročitane su poruke koje su Konferenciji uputili i poželeti joj uspeh u radu etiopijski car Haile Selasije i predsednik Indonezije Sukarno.

Sa sednice, 11. jula, poslato je pismo zahvalnosti predsedniku Naseru zbog uvodnog govora, kao i telegrami caru Haile Selasiju i predsedniku Sukarnu. Upućen je i pozdrav Alžiru povodom sticanja nezavisnosti. Predsednik Konferencije primio je 13. jula predstavnika OUN Raula Prebiša i predao mu poruku za U Tanta.

Sekretarijat Arapske lige uputio je Konferenciji 13. jula memorandum o ekonomskoj saradnji između članica Arapske lige.

U govoru kojim je zaključio Konferenciju, predsednik Konferencije je izjavio: »Naša Konferencija predstavlja za zemlje u razvoju srećnu inicijativu. Na njoj su se prvi put okupile države koje se nalaze na četiri kontinenta, došlo su da razmene svoja gledišta i međusobno realizuju privrednu saradnju. Možemo da budemo gordi na veliki uspeh koji je efikasno postigao naš sastanak.«

JUGOSLOVENSKI STAVOVI

O OSNOVNIM PROBLEMIMA

KOJE JE KONFERENCIJA RAZMATRALA

Šef jugoslovenske delegacije Vladimir Popović održao je govor na plenarnoj sednici Konferencije 11. jula pre podne. On je istakao da je potreba za ovom Konferencijom došla naročito do izražaja otkako su se jasnije počele manifestovati opasne pojave u pravcu sprečavanja univerzalne privredne saradnje.

»Prožeti smo čvrstim ubeđenjem da su univerzalnost i ravnopravnost u međunarodnoj saradnji u interesu svetske privrede kao celine i u interesu boljih političkih odnosa u svetu, da je ostvarenje univerzalne ravnopravne saradnje u svetskoj privredi jedna od osnova trajnog mira u svetu. Došli smo da udružnim naporima, razmenivši misli kao i rezultate naših studija, potražimo i preporučimo puteve i dalje smernice za unapređenje privredne saradnje, kojima bi ovi problemi mogli biti ublaženi i prevaziđeni, a težnja ka stabilnom miru, ka jedinstvu sveta i njegovoj boljoj budućnosti, postala deo konkretne politike i cilj organizovanih napora svih zemalja i faktora međunarodne zajednice.«

Pošto je analizirao podatke o sve većem jazu između industrijskih zemalja i ostalih, jugoslovenski predstavnik je ukazao na činjenicu da svetsku privredu sve više zahvata hladni rat, sa njegovim crnim listama, embargom i diskriminacijama. Ove tendencije dobijaju naročito zabrinjavajući oblik u savremenim zbivanjima poznatim pod nazivom »regionalne privredne integracije«, koje se odvijaju pod uticajem i u uskoj povezanosti sa postojećom blokovskom podelom sveta.

Pošto je izneo da je proces privrednog udruživanja u suštini pozitivan, jer objektivni faktori deluju u tom pravcu, jugoslovenski predstavnik je ukazao da se, iako ne svuda, taj proces sprovodi na takav način da na kraju dovodi do stvarne dezintegracije svetske privrede, jer »vodi ka stvaranju privilegovanih i zatvorenih ekonomskih grupacija, što kao krajnji rezultat ima produbljivanje podela sveta između bogatih i siromašnih zemalja. Iako takva kratkovida politika može da dovede do formalnog ujedinjavanja pojedinih zemalja ili pojedinih geografskih predela, ona na dugi rok ne služi stvarnom ujedinjavanju ovih zemalja, a još manje svetske privrede u celini.«

»Kada podižemo glas protiv mera diskriminacije, koje počinju sve obimnije da se uvode, mi to ne činimo

samo zato što je pogođena naša nacionalna ekonomija. Mi to činimo i zbog toga što takva politika dovodi u opasnost celokupni progresivni razvitak svetske privrede. Takva politika, naime, ne dovodi u tešku situaciju samo privredu naših zemalja. Mnoge industrijske zemlje koje nisu uključene u zatvorene grupacije suočavaju se takođe sa ozbiljnim opasnostima. Zato smo se mi stalno zalagali i zalažemo se za ukidanje prepreka koje se danas postavljaju i u privrednim odnosima zemalja koje pripadaju raznim političkim blokovima.»

U nastavku izlaganja jugoslovenski predstavnik je ukazao da ekonomsko integrisanje treba jasno da se orijentiše na uklanjanje jaza između razvijenih i nerazvijenih zemalja i da podržava sve napore za povećanje međunarodne privredne saradnje na svim poljima i za prevazilaženje ekonomskih antagonizama u međunarodnim ekonomskim odnosima, izazvanih blokovskom politikom, kolonijalističkim aspiracijama ili ideološkim razlozima. Ekonomsko udruživanje treba, na kraju, da se identifikuje sa naporima za menjanje i unapređenje društveno-ekonomskih odnosa i za sprovođenje društvenih demokratskih reformi u zemljama koje pripadaju pojedinim integracionim područjima.

»Kada je reč o zemljama u razvoju, u koje spada i Jugoslavija, smatramo da nema mesta pasivnom prilagođavanju vlastite privredne strukture stavu iščekivanja, usvajanju parcijalnih defanzivnih mera, već da ove zemlje moraju prihvatiti aktivan stav i uložiti nove napore za ubrzanje svog unutrašnjeg ekonomskog razvoja, kao i za pronalaženje novih rešenja na nivou svetske privrede.« Jugoslovenski predstavnik je dalje rekao da na toj liniji treba težiti:

- ublažavanju i ukidanju agrarnog i sirovinskog protekcionizma u industrijski razvijenim zemljama;

- stabilizaciji međunarodne trgovine sirovinama i agrarnim proizvodima;

- finansijskom kompenziranju pada deviznog priliva prouzrokovanog fluktuacijama na sirovinskim tržištima;

- ukidanju diskriminatorskih uvoznih ograničenja koja industrijske zemlje primenjuju na proizvode mladih industrija zemalja u razvoju.

Trajno rešenje navedenih problema nalazi se u prvom redu u industrijalizaciji nerazvijenih zemalja. Zbog toga je nužno međunarodno finansiranje i svestrana ekonomska i tehnička pomoć. Bitno je da međunarodno finansiranje bude oslobođeno političkih, vojnih i sličnih uslova, što bi se moglo najbolje postići putem univerzalne finansijske akcije UN. Bilo bi više nego poželjno da se već sada jedan, makar skroman deo troškova za naoružanje, kanališe za svrhe ekonomskog razvoja. Isto tako, nužno je intenzivnije međusobno ekonomsko povezivanje zemalja u razvoju, — počev od razvijanja međusobnog transporta, preko monetarne saradnje, dogovora o carinskim olakšicama, proizvodne kooperacije i specijalizacije proizvodnje, srednjoročnog i dugoročnog kreditiranja investicija, pa do raznih vidova međusobne tehničke pomoći.

Jugoslovenski predstavnik je predložio da se osnuje institucija sastavljena od kvalifikovanih ekonomskih i drugih stručnjaka, koja bi se sistematski i stalno bavila problemima ekonomske saradnje između zemalja u razvoju. Ova institucija bi studirala mogućnosti za unapređenje raznih vidova ekonomske, tehničke, naučne, trgovinske i finansijske saradnje.

Popović je apelovao na zemlje u razvoju da pojačaju međusobnu saradnju i da se, prema svojim mogućnostima, uključuju u svetsku privredu, ne zatvarajući se u nekakav »treći blok«. »Bitan i stvarni životni interes naših zemalja je i na ekonomskom planu u miroljubivoj koegzistenciji, tj. u tesnoj univerzalnoj i ravnopravnoj međunarodnoj saradnji.« On je predložio da se pozovu industrijske zemlje da ublaže i ukinu protekcionističke mere, i u tom cilju da se razmotri mogućnost osnivanja jednog konsultativnog komiteta zemalja u razvoju, čije bi kompetencije zasad obuhvatile razmenu informacija i mišljenja o pitanjima

ekonomskih odnosa sa industrijskim zemljama, razmenu mišljenja o stavovima koje bi zemlje u razvoju zauzimale pred trgovinskim, finansijskim i drugim međunarodnim organizacijama, kao i razmenu mišljenja o zajedničkim koracima u vezi sa integracionim merama industrijskih zemalja.

Jugoslovenski predstavnik je takođe izrazio uverenje da bi UN, GATT, Međunarodna banka, Međunarodni monetarni fond i druge međunarodne agencije trebalo da razmotre svoju delatnost i prilagode je hitnim potrebama zemalja u razvoju i da zaključci ove Konferencije treba da budu uključeni u dnevni red idućeg zasedanja Generalne skupštine UN kao posebna tačka, kao i da problemi zemalja u razvoju budu predmet ekonomske konferencije UN sazvane za 1963. godinu.

DOKUMENTI I ZAKLJUČCI KONFERENCIJE

Na završnom zasedanju, 18. jula, Konferencija je aklamacijom, jednodušno usvojila *Kairsku deklaraciju zemalja u razvoju*.

Deklaracija je sastavljena od preambule i osam odeljaka.

U p r e a m b u l i Konferencija:

- izražava svoju zabrinutost zbog rastuće nejednakosti u nivou života koja postoji u različitim delovima sveta;

- ističe da nisu prihvaćena adekvatna sredstva da bi se omogućilo zemljama u razvoju da dostignu razuman obim razvoja;

- ukazuje da uslovi trgovine i dalje idu na štetu zemalja u razvoju;

- potvrđuje da zemlje u razvoju moraju imati maksimalne mogućnosti i olakšice da najpovoljnije iskoriste svoja bogatstva; inostrana pomoć treba da bude znatno povećana;

- konstatuje da su stvorene nove mogućnosti za međusobnu saradnju zemalja u razvoju; zajednička akcija samih zemalja u razvoju može rešiti mnoge njihove probleme;

- podvlači značaj maksimalne mobilizacije unutrašnjih izvora zemalja u razvoju;

- konstatuje da privredni razvitak zemalja u razvoju nailazi na sve veće teškoće, delimično zbog nekih međunarodnih faktora izvan njihove kontrole i tendencija koje mogu dovesti do ovekovečavanja preživle strukture međunarodnih privrednih odnosa;

- traži potpunu dekolonizaciju kao neophodnu za privredni razvoj zavisnih naroda; i,

- potvrđuje da bi se privredni i društveni problemi zemalja u razvoju mogli efikasno rešiti za kratko vreme zajedničkim naporima na nacionalnom i međunarodnom planu i u okviru Povelje UN i međunarodne saradnje i pomoći.

U o d e l j k u I (Unutrašnji problemi razvoja) Konferencija:

- potvrđuje da postoje unutrašnji problemi privrednog razvika zemalja u razvoju;

- konstatuje da brzo povećanje dohotka po stanovniku treba da bude glavni cilj zemalja u razvoju;

- preporučuje primenu odgovarajućih planova za nacionalni razvitak;

- smatra da zemlje koje trpe od prenaseljenosti treba da preduzmu odgovarajuće zakonske mere za rešavanje problema svog stanovništva;

- priznaje potrebu zemalja u razvoju da preduzmu odgovarajuće mere agrarne reforme;

- podvlači značaj diverzifikacije i industrijalizacije;

- konstatuje da zemlje u razvoju treba da poboljšaju međusobna transportna i komunikaciona sredstva;

- potvrđuje da sve zemlje u razvoju treba da počnu intenzivnije programe za tehničko i naučno obučavanje mnogo većeg dela svog stanovništva;

- podvlači značaj održavanja finansijske i monetarne stabilnosti;

- ističe da državna i društvena štednja treba da se razvijaju kao glavno sredstvo domaćeg finansiranja;
- smatra da treba podsticati mobilizaciju uštedevina i obrazovanj; kapitala pravilnim iskorišćavanjem ljudskih sredstava; i,
- konstatuje da je stečeno iskustvo zemalja u razvoju od najveće vrednosti za njihovu saradnju.

U o d e l j k u II (Saradnja među zemljama u razvoju) Konferencija:

- smatra da proširenje trgovine između zemalja u razvoju može da doprinese njihovom privrednom razvitku;
- poziva zemlje u razvoju da unaprede bilateralne odnose na svim područjima;
- konstatuje da je nužno uspostavljanje pogodnih sredstava transporta i komunikacija između zemalja u razvoju;
- preporučuje da pomorske zemlje pruže prikladne olakšice za pristup moru kontinentalnih zemalja;
- saglasna je da se uspostavi prisna saradnja između zemalja proizvođača sirovina i preduzme zajednička akcija za unapređenje proučavanja tendencija svetskog tržišta;
- preporučuje da se unapredi međusobna saradnja u pogledu svih problema od zajedničkog interesa; i,
- ukazuje na potrebu intenzivnijeg proučavanja problema u vezi sa uzajamnom trgovinom zemalja u razvoju.

U o d e l j k u III (Problemi međunarodne trgovine) Konferencija:

- konstatuje da je brzo povećanje prihoda od izvoza u zemljama u razvoju od životnog značaja za njihov privredni razvitak;
- preporučuje uzajamno konsultovanje zemalja u razvoju, i to razmenu informacija i gledišta o pitanjima privrednih odnosa sa industrijskim zemljama, sporazumno donošenje odluka o pojedinim stavovima razmotrenim od međunarodnih organizacija i razmenu gledišta i pripremu terena za usklađenu akciju po pitanju bilo kakve negativne posledice integracione politike industrijskih zemalja;
- poziva industrijske zemlje da hitno usvoje mere za ukidanje diskriminatorskih privrednih barijera;
- zahteva da se preduzmu koraci u okviru UN za stabilizovanje međunarodnih tržišta za osnovne proizvode;
- poziva zemlje-česnice da nastave proučavanje problema u cilju podsticanja regionalnih i svetskih programa stabilizacije, a razvijene zemlje da svoje programe raspolaganja rezervama ne primenjuju nauštrb zemalja proizvođača sirovina;
- preporučuje da se primeni program akcije GATT-a radi poboljšanja izvoza zemalja u razvoju;
- poziva na saradnju u okviru GATT-a, i,
- poziva Međunarodni monetarni fond da razmotri preduzimanje mera za efikasniji platni bilans zemalja u razvoju.

U o d e l j k u IV (Regionalne privredne grupe) Konferencija:

- izražava bojazan da će regionalne privredne grupe industrijskih zemalja nepovoljno uticati na zemlje u razvoju;
- smatra da međunarodna trgovina treba da se proširi na bazi jednakosti;
- ističe da industrijske zemlje treba da usvoje mere kako bi se izvoz zemalja u razvoju na njihova tržišta stvarno širio;
- poziva da se preduzmu mere koje će onemogućiti negativne posledice nepovoljnih tarifskih sporazuma ili netaarifskih barijera; i,
- smatra da zemlje u razvoju u svojim privrednim odnosima sa industrijskim privrednim grupama treba da uzmu u razmatranje posledice ovakvih odnosa na svoj program industrijalizacije i svoju trgovinsku strukturu.

U o d e l j k u V (Privredna pomoć za razvoj) Konferencija:

- potvrđuje svoju podršku međunarodnoj pomoći;
- konstatuje da sadašnji obim međunarodne pomoći nije dovoljan i da njeni metodi nisu zadovoljavajući;

- zahteva da se preduzmu koraci radi osiguranja jednakosti u podeli međunarodne pomoći;

- podvlači neophodnost kontinuiteta međunarodne pomoći i usklađivanja sa nacionalnim privrednim planovima;

- naglašava da međunarodno finansiranje mora da unapređuje privredni i društveni razvoj i privrednu emancipaciju zemalja u razvoju;

- zahteva da finansiranje preko međunarodnih institucija bude prošireno;

- apeluje da se primeni preporuka Generalne skupštine UN o dodeljivanju 1% od ukupnog nacionalnog dohotka privredno naprednih zemalja;

- naglašava da se opšti zadaci međunarodnog finansiranja najbolje mogu ostvariti putem UN i poziva da SUNFED odmah otpočne s radom; i,

- apeluje da privredno razvijene zemlje povećaju obim međunarodne finansijske pomoći i primene dodeljivanje dela uštede koja proističe iz razoružanja.

U o d e l j k u VI (Međunarodna tehnička pomoć) Konferencija:

- ističe da su od vitalnog značaja mere koje imaju za cilj razvijanje naučnih i tehnoloških sredstava i kadrova u zemljama u razvoju;

- podvlači značaj programa međunarodne tehničke saradnje UN;

- traži znatno povećanje fondova koje pružaju UN i napredne zemlje za rad na obučavanju;

- konstatuje da povećani napor treba da budu uloženi za usklađivanje naučnoistraživačkog i tehnološkog razvoja sa specifičnim uslovima i potrebama zemalja u razvoju; i,

- preporučuje da se preduzmu mere za povećanje razmene stručnjaka i tehničara među zemljama u razvoju i uopšte.

U o d e l j k u VII (Aktivnost UN na polju razvoja) Konferencija:

- poziva zemlje učesnice da tesno sarađuju sa UN;
- predlaže da se pojačaju privredne i društvene aktivnosti UN;

- pozdravlja inicijativu i UN rezolucije 1707/XVI;

- izjašnjava se u korist održavanja međunarodne privredne konferencije UN što ranije u 1963;

- preporučuje da u dnevni red međunarodne privredne konferencije budu uključena sva vitalna pitanja koja se odnose na međunarodnu trgovinu;

- pozdravlja ciljeve »Dekade razvoja UN«;

- preporučuje da zemlje-česnice u potpunosti iskoriste predstojeću konferenciju UN o primenjanju nauke i tehnologije u korist zemalja u razvoju; i,

- preporučuje UN da se izvršni sekretari regionalnih privrednih komisija periodično sastaju radi razmatranja pitanja od zajedničkog interesa.

U o d e l j k u VIII (Preporuke za dalju saradnju) Konferencija:

- traži da predsednik prenese Deklaraciju Konferencije vladama zemalja-česnica, vladama drugih zainteresovanih zemalja i Generalnom sekretaru UN, kako bi kao posebna tačka bila uključena u dnevni red XVII zasedanja Generalne skupštine;

- poziva zemlje-česnice da budu stalno u međusobnom kontaktu u pogledu svih pitanja koja se tiču primenjivanja zaključaka Konferencije;

- ističe da treba sprovesti posebno konsultovanje da bi se obezbedila saradnja između zemalja-česnica;

- konstatuje da su se zemlje-česnice složile da sazivaju sastanke, seminare, grupe stručnjaka i konferencije;

- poziva na uzajamna konsultovanja radi priprema za predstojeću trgovinsku konferenciju UN; i,

- poziva zemlje u razvoju da tesno sarađuju u cilju obezbeđenja prijateljstva, kao i jačanja mira u svetu.

JUGOSLOVENSKA OCENA KONFERENCIJE

U izjavi koju je dao za jugoslovensku javnost neposredno pred odlazak u Kairo, 6. jula, šef jugoslovenske delegacije je rekao: »Osnovni cilj Konferencije je unapređenje i jačanje svestrane međusobne i međunarodne privredne saradnje na ravnopravnoj osnovi«. Pošto je podvukao da će se na Konferenciji tražiti načini da se maksimalno pojača međusobna privredna saradnja i razmena, on je izneo da je to efikasan oblik smanjenja zavisnosti i, prema tome, oblik zaštite od negativnih mera koje sprovode neke grupacije visoko razvijenih zemalja. Pošto se od Konferencije očekuje da će dati impuls sazivanju svetske ekonomske konferencije, Vladimir Popović je istakao da će ona zato predstavljati prvi značajan korak jednog dugoročnog i šireg napora za unapređenje međunarodne ekonomske saradnje. »Problem nerazvijenih zemalja treba da postane centralni problem svetske privredne politike«. Na kraju je šef jugoslovenske delegacije podvukao da je Ekonomska konferencija u Kairu stvarni odraz potreba naših dana.

Na završnoj sednici Konferencije, posle usvajanja Deklaracije, šef jugoslovenske delegacije je istakao da krupan korak napred predstavlja činjenica da Deklaracija predviđa kontakte i konsultacije radi usklađivanja stavova i akcija u budućnosti i da je Deklaracija »do sada najširi i najznačajniji dokument ove vrste, koji na konstruktivan i pozitivan način upućuje poziv svim zemljama za uspostavljanje novih, tešnjih, ravnopravnih odnosa među svim nacijama«. Na kraju je Vladimir Popović izjavio da će se jugoslovenska vlada stalno i svestrano zalagati za ostvarenje ciljeva Deklaracije.

U svojoj izjavi koju je dao neposredno po svom povratku u Beograd, 21. jula, šef jugoslovenske delegacije je izneo da je saglasan sa ocenom da će Konferencija »značiti prekretnicu u saradnji među zemljama u razvoju, da je od isto tolikog značaja i za buduće odnose između visoko razvijenih zemalja i zemalja u razvoju«. On je dodao da je Konferenciji u Kairu pridat istorijski značaj. Konferencija je ukazala ne samo na probleme, nego i na puteve za njihovo rešavanje. »Pri tome je došlo do punog izražaja jedinstvo pogleda, što predstavlja solidnu bazu za buduće akcije.« Uspostavljanje međunarodnih odnosa na bazi ravnopravnosti je opšta karakteristika i osnovna težnja svih odluka Konferencije u Kairu. »Sveobuhvatna aktivnost koju Deklaracija predviđa — rekao je na kraju Vladimir Popović — ide za tim da se ostvari saradnja svih zemalja u cilju unapređenja svetske privrede. To je potvrda da zemlje u razvoju žele da deluju i da u sklopu svetske privrede traže rešenja problema svog razvitka.«

Na konferenciji za štampu, 20. jula, predstavnik Državnog sekretarijata za inostrane poslove, Drago Kunc, izjavio je da kairska Konferencija zemalja u razvoju i njena Deklaracija predstavljaju značajan poduhvat u cilju rešavanja gorućih problema u međunarodnim ekonomskim odnosima i u pravcu proširenja međusobne saradnje zemalja u razvoju. Verujemo, dodao je predstavnik DSIP-a, da će ova Konferencija i njeni zaključci, kao i konkretni koraci koji treba da uslede, pozitivno uticati na ekonomske i opšte odnose u svetu.

IZVOR: »Borba«, od 7. do 22. jula 1962. godine.

B. P.

POSETA DELEGACIJE SAVEZNE NARODNE SKUPŠTINE SOVJETSKOM SAVEZU I MONGOL- SKOJ NARODNOJ REPUBLICI

Na poziv Vrhovnog sovjeta SSSR i Velikog narodnog hurala Mongolske Narodne Republike, delegacija Savezne narodne skupštine, koju je predvodio predsednik Skupštine Petar Stambolić, boravila je od 19. juna do 3. jula u zvaničnoj poseti Sovjetskom Savezu i od 6. do 12. jula 1962. u zvaničnoj poseti Mongoliji.

Pored predsednika Petra Stambolića, delegaciju su sačinjavali narodni poslanici Andrija Mugoša, Puniša Perović, Dušan Mugoša, Boško Šiljegović, Hajro Kapetanović, Stjepan Ivić, Goga Nikolovski, Radivoje Davidović, Nada Kebrić, Keleman Mačuš i Milan Tomaško. Delegaciju koja je posetila Mongoliju sačinjavali su, pored predsednika Skupštine, poslanici Boško Šiljegović, Hajro Kapetanović, Stjepan Ivić, Goga Nikolovski i Radivoje Davidović.

POSETA SOVJETSKOM SAVEZU

Za vreme 14-dnevnog boravka u SSSR-u, delegacija je, pored Moskve, posetila Taškent, Samarkand, Jaltu, Kijev i Lenjingrad, a na proputovanju kratko se zadržala u Tbilisiju i Simferopolju. Na putu za Mongoliju delegacija je posetila i Irkutsk.

U ovim gradovima delegacija je imala susrete s predstavnicima Vrhovnog sovjeta SSSR i republičkih i mesnih organa vlasti, posetila više ustanova, preduzeća i poljoprivrednih gazdinstava, i tom prilikom bila informisana o njihovoj delatnosti, rezultatima i budućim planovima.

Za vreme posete Uzbekistanskoj i Ukrajinskoj SSR, delegaciju su primili predsednici prezidijuma vrhovnih sovjeta tih republika J. S. Nasridinova (u čast delegacije priredila večeru kojoj su prisustvovali najviši partijski i državni rukovodioci Uzbekistanske SSR) i D. S. Korotčenko. Za vreme kratkog zadržavanja delegacije na aerodromu u Tbilisiju, predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta Gruzijske SSR G. S. Džocenidze priredio je u njenu čast zakusku.

Za vreme boravka u Lenjingradu, u čast delegacije održan je miting u brodogradilištu »Admiralski zavod«, dok je u Moskvi održan susret s aktivom Saveza sovjetskih društava prijateljstva i kulturnih veza sa inostranstvom. Na ova dva skupa istupili su s prigodnim govorima o prijateljstvu i vezama dvaju naroda predstavnici sovjetske javnosti, omladine i radnika, kao i predstavnici delegacije Savezne narodne skupštine.

Delegacija je takođe imala susret i vodila razgovore s predsednicima oba doma i članovima stalnih komisija Vrhovnog sovjeta SSSR.

Na kraju boravka u Sovjetskom Savezu delegaciju su primili predsednik Prezidijuma Vrhovnog sovjeta L. I. Brežnjev i predsednik Ministarskog saveta N. S. Hruščov, kojom prilikom su vođeni srdačni, prijateljski i korisni razgovori.

U zdravici na ručku, koji su u čast delegacije priredili predsednik Sovjeta saveza Ivan Spiridonov i Sovjeta nacionalnosti J. Pejve 20. juna u Moskvi, I. Spiridonov je, osvrnuvši se na bilateralne jugoslovensko-sovjetske odnose, istakao da su oni danas dobri i da se »o mnogim međunarodnim pitanjima obezbeđenja i učvršćenja mira naši stavovi poklapaju«.

U odgovoru na zdravicu, predsednik Skupštine Petar Stambolić podsetio je na tradicionalno prijateljstvo naroda dveju zemalja i zajedničku borbu protiv fašizma i istakao aktivnost Jugoslavije i doprinos koji ona daje borbi za mir. Predsednik Stambolić je dalje rekao: »Mi cenimo i podržavamo napore koje čini vlada SSSR za smanjenje zategnutosti u svetu i njena nastojanja da se jedino putem pregovora s drugim zemljama nađu uzajamno prihvatljiva rešenja za niz međunarodnih pitanja koja su već danas zrela za rešavanje.« On je dalje rekao da »sa zadovoljstvom konstatujemo da su stavovi naše dve vlade o nizu pitanja slični ili se podudaraju«. Govoreći o međusobnim odnosima, predsednik Stambolić je izrazio uverenje »da, uprkos izvesnim razlikama u pogledima na određena pitanja, postoje povoljni uslovi i iskrena obostrana spremnost da dalje i još šire razvijanje saradnje među našim zemljama, koja će biti korisna kako za naše bratske narode, tako i za stvar mira i socijalizma u svetu«.

Na oproštajnom prijemu, koji je u čast delegacije priredio Vrhovni sovjet SSSR 2. jula u Moskvi, I. Spiridonov je, pored ostalog, rekao da nas »ujedinjava ne samo slavna prošlost, nego isto tako i slavna sadašnjost«. On je istakao da su »pod rukovodstvom SKJ narodi Jugoslavije likvidirali vladavinu kapitalizma i grade socijalističko društvo imajući u vidu isti cilj — izgradnju komunističkog društva«.

U govoru održanom na aerodromu u Moskvi 3. jula, pred odlazak delegacije iz SSSR-a, predsednik Sovjeta saveza I. Spiridonov je, između ostalog, rekao »da se danas prijateljstvo između naroda dveju zemalja razvija u borbi za zajednički cilj izgradnje socijalizma i komunizma, za mir i razoružanje u svetu«.

Za sve vreme boravka delegacije u SSSR-u s obe strane je izražavano zadovoljstvo tokom i rezultatima posete, pri čemu je naglašavano da to predstavlja nov doprinos i značajan faktor za dalje razvijanje i proširivanje jugoslovensko-sovjetskih odnosa i prijateljstva.

Za vreme boravka u SSSR-u predsednik Stambolić je pozvao delegaciju Vrhovnog sovjeta da poseti Jugoslaviju.

* * *

U izveštaju koji je na sednici Savezne narodne skupštine od 20. jula podneo o boravku delegacije u zvaničnoj poseti SSSR-u, predsednik Petar Stambolić je, iznoseći primere o pozitivnom razvoju jugoslovensko-sovjetskih odnosa, napomenuo »da je delegacija u svim susretima koje je imala osetila i zapazila zadovoljstvo sovjetskih građana i rukovodećih ljudi zbog ovakvog razvoja međusobnih odnosa«, i dodao da to »ima velik značaj za učvršćenje mira u svetu, za pobeđu principa miroljubive koegzistencije i prijateljstva među narodima, za ostvarenje opšteg i potpunog razoružanja, što predstavlja naš zajednički interes«. »Odnosi između dve zemlje — dodao je on — razvijaju se na principima koje je istakla Beogradska deklaracija iz 1955. godine, obostrano izražene želje i mišljenja vlada dveju zemalja — na principima ravnopravnosti, uzajamnog poštovanja i nemešanja u unutrašnje stvari.«

POSETA MONGOLSKOJ NARODNOJ REPUBLICI

Za vreme posete Mongolskoj Narodnoj Republici, delegacija Savezne narodne skupštine posetila je Veliki narodni hural i vodila razgovore s predsednikom Vrhovnog saveta Cendom i predstavnicima stalnih komisija Hurala. Delegacija je takođe

posetila nekoliko preduzeća i ustanova i prisustvovala svečano-stima povodom 41-godišnjice mongolske revolucije.

Na ručku koji je u čast delegacije priredio predsednik Vrhovnog saveta Velikog narodnog hurala Cend, razmenjene su zdravice u kojima je s obe strane konstatovano da između dve zemlje postoje dobri odnosi i istaknuto uverenje da će poseta delegacije Savezne narodne skupštine biti nov doprinos daljem razvitku tih odnosa.

Delegaciju je primio predsednik Prezidijuma Velikog narodnog hurala Zemsaragin Sambu, kojom prilikom su vođeni prijateljski razgovori. Pored toga, delegacija je imala više susreta i razgovora s predsednikom Prezidijuma Šambuom i predsednikom Vrhovnog saveta Cendom, kao i s drugim rukovodiocima Mongolske Narodne Republike. Prilikom ovih susreta i razgovora razmatrano je i pitanje uspostavljanja stalnih diplomatskih predstavništva u Beogradu i Ulan Batoru.

Za vreme boravka u Mongoliji predsednik Savezne narodne skupštine Petar Stambolić pozvao je delegaciju Velikog narodnog hurala da poseti Jugoslaviju.

* * *

U svom izveštaju koji je podneo na sednici Savezne narodne skupštine od 20. jula, šef delegacije Petar Stambolić, osvrnuvši se na bilateralne odnose i na mogućnosti za njihov dalji razvoj, rekao je da su se u toku razgovora »složili da, i pored toga što je geografska razdaljina između naših zemalja velika, postoje uslovi za intenzivniji razvoj naših odnosa — u privredi i drugim oblastima«, te da je poseta »doprinela bližem međusobnom upoznavanju i stvaranju uslova za širu saradnju i prijateljstvo između Jugoslavije i NR Mongolije«.

IZVOR: »Borba« i »Politika« od 20. juna do 14. jula i »Politika« od 21. jula 1962.

T. K.

POSETA JUGOSLOVENSKE EKONOMSKE DELEGACIJE SOVJETSKOM SAVEZU

Jugoslovenska ekonomska delegacija, koju je predvodio potpredsednik Saveznog izvršnog veća Mijalko Todorović, boravila je od 3. do 6. jula u Moskvi, gde je sa ekonomskom delegacijom vlade SSSR, koju je predvodio prvi zamenik predsednika Ministarskog saveta SSSR Anastas Mikojan, vodila pregovore o proširenju ekonomske saradnje između Jugoslavije i Sovjetskog Saveza.

Šef jugoslovenske ekonomske delegacije Mijalko Todorović bio je primljen kod predsednika Ministarskog saveta SSSR N. S. Hruščova.

U zajedničkom sovjetsko-jugoslovenskom kominikeu o pregovorima, objavljenom 6. jula u Moskvi, ističe se da su u pregovorima obe delegacije »polazile od postojećih dobrih i prijateljskih odnosa između dve zemlje, od činjenice da se robna razmena uspešno razvija i da postoje uslovi za dalje proširenje ekonomskih odnosa i saradnje«.

»U toku pregovora, kaže se dalje u kominikeu, koji su vođeni u srdačnoj atmosferi i u duhu prijateljstva i uzajamnog razumevanja postignuta je saglasnost o daljem proširenju i produbljivanju ekonomskih odnosa između dve zemlje, što će, po mišljenju obe strane, doprineti svestranom razvitku i učvršćenju prijateljskih odnosa između FNRJ i SSSR.« U tom smislu, prvi zamenik predsednika Ministarskog saveta SSSR A. Mikojan i potpredsednik Saveznog izvršnog veća Mijalko Todorović potpisali su protokol o povećanju robne razmene između dve zemlje od 1963. do 1965. godine. Ovaj protokol predviđa značajno povećanje robnih isporuka u porednjenju sa obimom razmene predviđene postojećim dugoročnim sporazumom.

Takođe je izvršena korisna razmena mišljenja o problemima kooperacije u oblasti industrije i naučno-tehničke saradnje. »Ustanovljeno je — kaže se u kominikeu — da postoje znatne neiskorišćene mogućnosti u ovim oblastima. Delegacije su se saglasile da u najbliže vreme predstavnici obe vlade razmotre stanje i mogućnost proširenja saradnje u pomenutim pitanjima, u cilju zaključenja odgovarajućih sporazuma«.

Za vreme boravka u Moskvi članovi jugoslovenske ekonomske delegacije posetili su Kremlj, Svesaveznu izložbu dostignuća narodne privrede SSSR, razgledali nove stanice moskovskog metra i upoznali se sa stambenom izgradnjom i nekim znamenitostima glavnog grada SSSR.

IZVOR: »Borba« od 7. jula 1962.

T. K.

SADRŽAJ 1962.

DRUŠTVENO I DRŽAVNO UREĐENJE

Ustavni razvitak Jugoslavije	145—149	(31—35)
Opšta politika Saveznog izvršnog veća u 1961. godini	97—114	(7—24)
Promene u organizaciji Saveznog izvršnog veća i savezne uprave	237—239	(51—53)
Amnestija učinilaca krivičnih dela	150—152	(36—38)
Krivično-pravna zaštita bezbednosti drumskog saobraćaja	49—54	(1—6)
Režim prelaska jugoslovenske državne granice	195—202	(43—50)
Upravni postupak	153—156	(39—42)
Služba pravne pomoći u narodnim odborima	281—283	(59—61)
Kadrovi u redovnim i privrednim sudovima	284—286	(62—64)
Sednice Savezne narodne skupštine	115 (25); 240—241 (54—55);	287—288 (65—66)
Sednice republičkih narodnih skupština	116—119 (26—29);	289—294 (67—72)
Sednice Saveznog izvršnog veća	120 (30); 242—244 (56—58);	294 (72)

POLITIČKE I DRUŠTVENE ORGANIZACIJE

Četvrti plenum Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije	295—299	(7—11)
Zaključci Četvrtog plenuma Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije	300—304	(12—16)
Stavovi jugoslovenskih sindikata prema aktuelnim problemima međunarodnog sindikalnog pokreta	55—58	(1—4)
Međunarodna saradnja Narodne omladine Jugoslavije u 1961.	58—60	(4—6)

PRIVREDA

Savezni društveni plan za 1962.	1—4	(1—4)
Budžetski sistem i budžetska potrošnja	5—12	(5—12)
Bankarski i kreditni sistem	13—19	(13—19)
Osnovni fondovi u industriji	305—309	(135—139)
Ukupan prihod privrednih organizacija i njegova raspodela u 1961.	310—315	(140—145)
Čist prihod i njegova raspodela u periodu januar—septembar 1961.	20—23	(20—23)
Privreda u 1961.	61—67	(35—41)
Snaga pogonskih mašina u industriji	166—168	(80—82)
Brodogradnja 1957—1961.	203—205	(91—93)
Proizvodnja i potrošnja uglja 1957—1961.	245—251	(111—117)
Hemijska industrija 1958—1961.	206—210	(94—98)
Drvena industrija 1958—1961.	68—74	(42—48)
Industrija celuloze i papira	211—214	(99—102)
Tekstilna industrija 1957—1961.	215—218	(103—108)
Industrija kože i obuće	252—255	(118—121)
Prehrambena industrija 1956—1961.	168—175	(82—89)
Tržišna proizvodnja poljoprivrede	23—25	(23—25)
Povrtarstvo	125—132	(63—70)
Krmno bilje	259—264	(125—130)
Zaštita bilja	323—326	(153—156)
Stanje i problemi unutrašnje trgovine	157—165	(71—79)

Rezolucija o unutrašnjoj trgovini	321—322	(151—152)
Robni promet na malo 1957—1961.	26—29	(26—29)
Spoljnotrgovinske cene i odnosi razmene u periodu 1956—1961.	121—124	(59—62)
Izvoz drveta	30—34	(30—34)
Ekonomski odnosi sa Italijom	265—268	(131—134)
Auto-moto turizam	219—222	(107—110)
Razvoj jugoslovenskih pomorskih luka	75—78	(49—52)
Plovna mreža unutrašnje plovidbe i njeno iskorišćavanje	255—258	(121—124)
Tarife u saobraćaju	79—84	(53—58)
Razvoj proizvodnje građevinskog materijala	316—320	(146—150)
Izgradnja tunela	175—176	(89—90)
Igre na sreću	327—330	(157—160)

SOCIJALNA POLITIKA I NARODNO ZDRAVLJE

Organizacija i finansiranje socijalnog osiguranja	269—274	(13—18)
Struktura lekara	133—136	(9—12)
Zdravstveno osiguranje poljoprivrednih proizvođača	85—89	(3—7)
Izgradnja stanova za borbe narodnooslobodilačkog rata i ratne vojne invalide	35—36	(1—2)
Centri za socijalni rad	89—90	(7—8)

FIZIČKA KULTURA I NARODNA TEHIKA

Državna prvenstva u 1961.	45—48	(1—4)
Sportsko-pedagoški centri	181—182	(5—6)

SPOLJNA POLITIKA

Bilateralni odnosi u 1961.	141—142	(7—8)
Jugoslavija i Irak	275	(23)
Učešće Jugoslavije na XVI redovnom zasjedanju Generalne skupštine UN	183—191	(11—19)
Delatnost Jugoslavije u OUN i drugim međunarodnim organizacijama	143—144	(9—10)
Jugoslavija na Ekonomskoj konferenciji zemalja u razvoju	331—335	(29—33)
Poseta predsednika Tita Ujedinjenoj Arapskoj Republici i Sudanu	91	(1)
Poseta ministra inostranih poslova SSSR Andreja Gromika Jugoslaviji	192	(20)
Poseta državnog sekretara za inostrane poslove Koče Popovića nekim zemljama Latinske Amerike i SAD	235—236	(21—22)
Poseta potpredsednika SIV-a Aleksandra Rankovića Italiji	276	(24)
Poseta delegacije Savezne narodne skupštine Sovjetskom Savezu i Mongolskoj Narodnoj Republici	335—336	(33—34)
Poseta jugoslovenske ekonomske delegacije Sovjetskom Savezu	336	(34)
Međunarodni ugovori zaključeni u prvoj polovini 1962.	277—280	(25—28)
Diplomatsko-konzularna predstavništva	92—96	(2—6)

»Jugoslovenski pregled« izlazi u mesečnim sveskama.
Godišnja pretplata 6.000 dinara / Redakcija: Moše Pijade 8 / tel. 33-610.
Administracija: Ulica Kosmajka 7 / tel. 22-778 / pošt. fah 62 / Beograd.

101—14
Tekući račun kod Narodne banke br. 2—645
Štampa: Beogradski grafički zavod, Beograd.

